

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ *Λ*
ΑΝΔΡ. Κ. ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΘΥΡΙΣ *Λ* ΑΡΙΘ. *35*

*Επιθεωρητής κ. Άνδρ. Παπαγεωργίου
Διευθυντής Αρχ. Πρωτ. Υπηρεσίας
Μεταβιβάσει κ. Παπαγεωργίου*

ΑΡΙΘ. 2

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΑΡΙΘ. 2

Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Υ Π Ο

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Β. ΔΕΡΤΙΛΗ

ΥΦΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ
ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ
1936

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ παροῦσα ἐργασία μου εἶναι τμῆμα τῶν μέχρι τοῦδε παραδόσεών μου εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπερεπταετοῦς συνεχοῦς καὶ ἀδιακόπου μέχρι τοῦδε διδασκαλίας μου. Ἐκρίνα σκόπιμον νὰ ἐπισπεύσω τὴν δημοσίευσιν τοῦ τμήματος τούτου τῶν παραδόσεών μου περὶ Προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους, ἀφοῦ κατὰ πολὺ ἐβελτίωσα καὶ ἐπεξέτεινα αὐτάς, διότι παρὰ τὰς γνωστὰς ἐργασίας περὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους ἄλλων ἡμετέρων συγγραφέων, τὰ θέματα περὶ Προϋπολογισμοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἄλλα θέματα τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ὀλιγώτερον ἔχουν παρ' ἡμῖν μελετηθῆ, ἐνῶ ἡ βαθεῖα γνῶσις τοῦ Προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους, τόσον ὅσον ἀφορᾷ τὸν μηχανισμόν αὐτοῦ καὶ τὴν διέπουσαν αὐτὸν νομοθεσίαν, ὅσον ἐν σχέσει μὲ τὴν θεωρητικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν καὶ ἐν γένει παρακολούθησιν τῶν περὶ αὐτοῦ ζητημάτων, δὲν παρέχουν μικρότερον ἐνδιαφέρον εἰς πάντα μελετητὴν γενικῶς τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης καὶ εἰς πάντα ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους.

Διὰ τοῦτο παραδίδων ἤδη εἰς τὴν δημοσιότητα τὴν παροῦσαν ἐργασίαν μου θὰ αἰσθανθῶ ἰδιαιτέραν ἰκανοποίησιν, ἐὰν αὕτη συμβάλῃ εἰς τὴν βελτίωσιν ἐν γένει τῶν περὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους ζητημάτων.

Ἰούλιος 1936.

Π. Β. Δ.

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

- 1) La zone franche de Salonique et les accords Gréco—Yougoslaves. Paris 1928.
- 2) La reconstruction financière de la Grèce et la S. d. N. Paris 1929 (μετά προλόγου του καθηγητού του Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων, βουλευτοῦ, πρώην Ὑπουργοῦ κ. N. garo).
- 3) Ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ἀθῆναι 1929.
- 4) Αἱ θεωρίαι περὶ ἐγγείου προσόδου. Ἀθῆναι 1929.
- 5) Τὸ πρόβλημα τῶν Βουλγαρικῶν Ἐπανορθώσεων. Ἀθῆναι 1930.
- 6) Αἱ παραγραφαὶ τῶν χρεῶν τοῦ δημοσίου. Ἀθῆναι 1931.
- 7) Imposizione sulla base della spesa in Grecia (μελέτη δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παβίας μετὰ προλόγου τοῦ καθηγητοῦ Gri-ziotti) Padova 1932.
- 8) Ἡ δημοσιονομικὴ ἄποψις τῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἀθῆναι 1931. Ὁμοίως ἑτέρα μελέτη περὶ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς αὐτοδιοικήσεως ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ κ. Φωτιά ὑποβληθεῖσα εἰς τὸ Συνέδριον τῶν Πόλεων Μαΐου 1931.
- 9) Ἡ διεθνὴς διπλῆ φορολογία ἐντὸς τοῦ πλαισίου ἰδία τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας. Ἀθῆναι 1931.
- 10) Περὶ τῆς προσωπικῆς εὐθύνης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τῆς ἐξωσυμβατικῆς εὐθύνης τοῦ Κράτους (ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν 1930).
- 11) Le problème financier en Grèce (εἰς τὴν Revue de Science et de Législation Financières. Paris 1930).
- 12) Recent economic progress of Greece (εἰς τὰ Financial News London 1931).
- 13) What the refugges brought to Greece (Financial News, London 1931).
- 14) La Grèce et la dette publique Ottomane (εἰς τὴν Revue de Science et de Législation Financières. Paris 1931).
- 15) Ἡ κατανομὴ τοῦ δημοσίου Ὄθωμανικοῦ καὶ Βουλγαρικοῦ χρέους (εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν Κοιν. καὶ Δημ. Οἰκονομικῆς 1932).
- 16) Τὸ ἔθνικόν εἰσόδημα τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι 1932.
- 17) Τὸ ἰσοζύγιον τῶν λογαριασμῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι 1932.
- 18) La dette publique de la Grèce (εἰς τὴν Société Belge d' études et d' expansion, Liège 1932).
- 19) Le système de l' impôt sur le revenu en Grèce, Paris 1933. (Extrait de la Revue de Science et de Législation Financières),
- 20) Τὰ ἔκτος τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰδικὰ ταμεῖα. Ἀθῆναι 1934.
- 21) Les réglemets récents de la dette publique des Pays Balkaniques, Paris 1934 (Extrait de la Revue de Science et de Législation Financières).
- 22) Ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος (μελέτη ἰδία συγκριτικὴ). Ἀθῆναι 1935.
- 23) L' échange des minorités Gréco—Bulgares et les réparations. Paris 1936.
- 24) Le problème de la dette publique des Etats Balkaniques, Athènes 1936.
- 25) Ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως (γ' ἔκδ.) Ἀθῆναι 1936.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ σύνταξις τοῦ προϋπολογισμοῦ, γράφει ὁ καθηγητῆς Σοῦτσος, εἶναι τὸ ἐπιφανέστατον γνώρισμα πολιτείας εὐνομουμένης, πολιτείας εὐκόσμου⁽¹⁾. Πράγματι ἂν ἡ καλὴ διαχείρισις ἀτομικῆς ἀκόμη ἐπιχειρήσεως ἐπιβάλλῃ χάριν τῆς καλῆς πορείας τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης τὴν τήρησιν λογιστικῶν βιβλίων συντασσομένων καθ' ὠρισμένας μεθόδους καὶ νομικὰς διατυπώσεις, τοῦτο ἰδίως ἐπιβάλλεται εἰς τὰς Κυβερνήσεις, αἱ ὅποιοι διαχειρίζονται, οὐχὶ ἰδίαν, ἀλλ' ἐθνικὴν περιουσίαν. Διὰ τῆς λογιστικῆς τάξεως εἰς μίαν ἰδιωτικὴν ἐπιχείρησιν ἐξασφαλίζεται ἡ ἐνημερότης ἐν τῇ ἐπιχειρήσει, ἀναπτύσσεται ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν τρίτων πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν, προσελκύονται ἀφθονώτερα κεφάλαια, ἐλέγχεται καὶ παρακολουθεῖται ἡ ἐπιχείρησις εἰς τὰς ἐργασίας αὐτῆς καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιτυγχάνεται καὶ προάγεται πληρέστερον ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ λογιστικὴ τάξις λοιπόν, ἥτις καθίσταται τόσον ἐπιτακτικὴ καὶ σκόπιμος διὰ τὰς ἰδιωτικὰς ἀτομικὰς ἐπιχειρήσεις, εὐνόητον εἶναι ὅτι εἶναι μᾶλλον σκόπιμος καὶ ἀπαραίτητος διὰ τὸ κράτος, διότι τὸ κράτος στερεῖται φυσικῆς προσωπικότητος καὶ συνεπῶς παρ' αὐτῷ δὲν ὑπάρχει πλήρης ἐνότης ἐνεργειῶν, οὔτε εἶναι ἐφικτὴ ἡ λεπτομερὴς γνώσις τῶν ὑποθέσεών του, πολλῶ μᾶλλον, καθ' ὅσον οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ εἶναι πολλοὶ καὶ συνήθως βραχὺν χρόνον παραμένουσιν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ διὰ τὰ εἴμεθα ἀντικειμενικοὶ δὲν ἐπιδεικνύουσι πάντοτε τὴν ἀνάλογον ἐπιμέλειαν, τὴν ὁποίαν ἐπιδεικνύουσι διαχειριζόμενοι ἴδια αὐτῶν συμφέροντα.

Τὸ σύγχρονον ἐπίσης κράτος, λόγῳ τῆς ἐξελίξεώς του εἰς ὄργανον ἐπιτευξέως κοινωνικῶν σκοπῶν, ἔχει κατὰ πολὺ ἐπεκτείνει τὸν κύκλον τῶν ἐνεργειῶν του καὶ τῆς δράσεώς του. Ὡς ἐκ τούτου ἀπαιτεῖ πολλὰ χρηματικὰ μέσα καὶ δυσχερέστερον δύναται ἐκ τῶν παρουσιαζομένων περιστάσεων ἀνά

---

(1) Βλέπε Ἰ. Σοῦτσου : Δημοσιολογία Ἀθῆναι 1890, σελ. 17.

πᾶσαν στιγμὴν νὰ προνοῇ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπωφελεστέρως ἐπιτεύξεως τῶν σκοπῶν του.

Πρὸ τῶν δυσκόλων καὶ περιπλόκων μάλιστα περιστάσεων καὶ τῶν μεγάλων ἀναγκῶν, τὰς ὁποίας ἤδη τὸ κράτος ἀντιμετωπίζει δὲν θὰ ἠδύνατο τοῦτο νὰ προαγάγῃ τοὺς σκοποὺς τῆς ὑπάρξεώς του, ἂν δὲν ἐμερίμνα νὰ θέσῃ μίαν τάξιν εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ. Οὕτως προέκυψεν ἡ ἀναπόφευκτος ἀνάγκη τῆς διαχειρίσεως τοῦ δημοσίου χρήματος ἐπὶ τῇ βάσει λογιστικῶν καὶ νομικῶν διατάξεων καὶ κυρίως ἐπὶ τῇ βάσει ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ σημειώσωμεν ὅτι τὸ δημόσιον λογιστικὸν εἶναι τὸ σύνολον ἐν γένει τῶν νομοθετικῶν διατάξεων καὶ δημοσιονομικῶν ἀρχῶν, αἵτινες διέπουν τὴν διαχείρισιν τοῦ δημοσίου θησαυροῦ. Ἐπίσης ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους εἶναι ἡ πρᾶξις διὰ τῆς ὁποίας προβλέπονται καὶ ἐξουσιοδοτοῦνται κατὰ τὰς ἰσχυοῦσας διατάξεις τὰ ἔξοδα καὶ τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους διὰ μίαν ὠρισμένην χρονικὴν περίοδον.

Ὡς τονίζει ἰδιαιτέρως ὁ καθηγητὴς Br. Moll (1) ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον ἀπαραίτητος διὰ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, διότι ὄντως εἶναι ἐν μέσον νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ πληρέστερον τὰ οἰκονομικὰ ἐν γένει τῆς χώρας καὶ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς.

Διὰ τὴν διοίκησιν ἐπίσης εἶναι χρήσιμος ὁ προϋπολογισμὸς, διότι εἶναι δι' αὐτὴν ὁδηγὸς κατὰ τὴν διοίκησιν τῆς χώρας, ἀφοῦ πᾶσαι αἱ ὑπηρεσίαι αὐτῆς δέον νὰ ἀπεικονίζωνται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ, καθίσταται δ' ἐφικτὴ ἡ λειτουργία αὐτῶν διὰ τῶν παρεχομένων σχετικῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ὁ προϋπολογισμὸς διευκολύνει ἐπίσης τὸν δημόσιον καὶ οἰκονομικὸν ἔλεγχον τῶν Κυβερνώντων, προάγει τὴν πίστιν τοῦ κράτους, ἐπιτρέπει εὐρυτέραν κριτικὴν τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς τῶν κυβερνήσεων καὶ διαφωτίζει ἐν γένει τὴν κατάστασιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν.

Εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους λοιπὸν, ὅστις προτίθεται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐρυθμον διάταξιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς πολιτείας, προβλέπονται καὶ ἐξουσιοδοτοῦνται κατὰ τὰς κειμένας διατάξεις αἱ δαπάναι τοῦ κράτους, ἵνα ἀναλό-

---

(1) Br. Moll: Lehrbuch der Finanzwissenschaft Berlin 1930 σελ. 66.

γως και μετά σκοπιμότητος επιβάλλωνται τὰ φορολογικά βάρη. Διά του προϋπολογισμού επιδιώκεται ή ισοσκελίσις τών έξόδων και τών έσόδων του κράτους. Διά τών νόμων περι του δημοσίου λογιστικού παρέχονται αί οδηγίαι και εξετάζονται αί μέθοδοι, τας όποιας δέον νά ακολουθώσι τὰ όργανα του κράτους κατά την διαχείρισιν του δημοσίου θησαυρου. Ούτω καθίσταται ή δημοσία διαχείρισις φωτεινή, επιτυγχάνεται πληρέστερον ό δημόσιος έλεγχος, δεσμεύεται ή εκτελεστική έξουσία εις τὸ νά επιβάλλη αυθαιρέτως και μονομερώς νέα φορολογικά βάρη επί του λαου, μανθάνει ούτος πώς διατίθενται τὰ παρ' αυτού καταβαλλόμενα χρήματα διά τας ανάγκας της διοικήσεως και διακυβερνήσεως της χώρας, ενισχύεται ή δημοσία πίστις διά της φανεράς έρεύνης τών δημοσίων οικονομικών και γενικώς διά της έρεύνης τών προϋπολογισμών σειρας έτών σταθμίζεται παρὰ τών ειδικών και αρμοδίων υπηρεσιών ή φορολογική άντοχή της λαϊκής οικονομίας, μελετᾶται ή επιτευχθεΐσα προς την κατεύθυνσιν ταύτην πρόοδος, εμφανίζεται επίσης ή πολυσχιδής δρᾶσις της πολιτείας και τὸ πρόγραμμα, όπερ κατά καιρούς αί διάφοροι κυβερνήσεις ήκολούθησαν εις την διοίκησιν του κράτους και την διακυβέρνησιν αυτού και άκόμη καθίστανται επιτακτικάί πολλάι δυνατάι μεταρρυθμίσεις εις την πολιτικήν εν γένει ζωήν της χώρας.

Διά τουτο δυνάμεθα νά σημειώσωμεν ότι ό προϋπολογισμός του κράτους δέν πρέπει νά εξετάζεται μόνον ως λογιστική ενεργεια και άπλη πράξις διαχειρίσεως, ως συνήθως θεωρείται, άλλ' εΐναι ως γράφει ό καθηγητής Jéze⁽¹⁾ ιδίως εις τὰ σύγχρονα προηγμένα κράτη π ρ ᾶ ξ ι ς π ο λ ι τ ι κ ή, διότι εις αυτόν αντικατοπτρίζεται ή σύνθεσις της διοικήσεως του κράτους και τὸ κυβερνητικὸν πρόγραμμα, ενσωματοῦνται αί μεταρρυθμίσεις, τας όποιας προτίθεται νά εφαρμόση ή εν τῇ έξουσία πολιτική μερίς και ως εκ τούτου ιδίως ή ψήφισις αυτού παρὰ του Κοινοβουλίου διεγείρει πολιτικάς συζητήσεις, δυναμένας νά προκαλέσωσι την απομάκρυνσιν εκ της έξουσίας της κυβερνώσης πολιτικής μερίδος, νά θέσωσι επί τάπητος πολλά άλλα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα, σχέσιν έχοντα με διοικητικάς και κυβερνητικάς μεταρρυθμίσεις και μεταβολάς,

---

(1) G a s t o n J é z e : Le budget Paris 1922 préface II. Βλέπε όμοίως W. L o t z, Finanz-Wissenschaft Tübingen 1931 σελ. 107 και έπ.

καὶ τὴν κατανομὴν τῶν δημοσίων βαρῶν καὶ δαπανῶν, τέλος δυναμένης γενικώτερον νὰ διαφωτίσῃ καὶ νὰ προάγῃ τοὺς σκοποὺς ἐν γένει τῆς λειτουργίας τοῦ κράτους.

Ὁ θεσμὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, τόσον ὡς λογιστικὴ ἐνέργεια καὶ πρᾶξις διαχειρίσεως, ὅσον καὶ ὡς πολιτικὴ πρᾶξις διεμορφώθη καὶ τελειοποιεῖται σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου. Ἀσφαλῶς ἡ μόρφωσις, ἡ προαγωγή καὶ ἡ τελειοποίησις τοῦ θεσμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους εἰς τὴν σύγχρονον διαμόρφωσιν αὐτοῦ, ὄχι μόνον ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ φωτεινὴν τὴν δημοσίαν διαχείρισιν καὶ διοίκησιν, ἀλλ' ἡ μόρφωσις αὐτοῦ ὑπῆρξε ἀκόμη ἀληθὲς παλλάδιον καὶ περίλαμπρος θρίαμβος εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν, χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἀνυψώθησαν καὶ ἐχειραφετήθησαν τὰ προηγμένα κράτη καὶ προήχθησαν τὰ σύγχρονα δημοκρατικὰ πολιτεύματα.

Ἡ ἰδιαιτέρα σημασία τῶν κανόνων περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιζητεῖται ἡ ἐξασφάλισις τῆς εὐρύθμου λειτουργίας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ ἡ ἀποδομένη εἰς τοὺς κανόνους τούτους συμβολὴ πρὸς προαγωγὴν ἐν γένει τῶν σκοπῶν τῆς λειτουργίας τοῦ κράτους δὲν ἐκτιμῶνται παρὰ πάντων καὶ εἰς πᾶσαν ἐποχὴν ἐπαρκῶς. Μάλιστα παρὰ πλείστων προσώπων μετὰ πολλῶν ἐπιφυλάξεων ἐθεωρήθη σκόπιμος καὶ ὀρθὴ ἡ ἰδιαιτέρα σημασία, ἣτις ἀποδίδεται διὰ τὴν μελέτην καὶ τήρησιν τῶν αὐστηρῶν κανόνων τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ ὅταν, ὅπως ὑπὸ τούτων ὑποστηρίζεται, παρὰ τὴν αὐστηρότητα τῶν κανόνων αὐτῶν καὶ τὴν κίνησιν τῶν ἰδεῶν περὶ τοῦ θεσμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους οὔτε ἡ συνεχὴς αὔξισις τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀνακόπτεται, οὔτε αἱ ἀνωμαλῖαι καὶ αἱ παντὸς εἴδους ὑπερβάσεις τῆς διαχειρίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους ἐκλείπουσιν, ἐνῶ ἀντιθέτως πολλαὶ βραδύτητες, ὡς ὑποστηρίζεται παρὰ τῶν ἰδίων, προκύπτουσιν εἰς τὴν ταχυτέραν διεξαγωγὴν τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη, νομίζομεν, διὰ μακρῶν νὰ ἐνδιατρίψωμεν, ὅπως ἀνασκευάσωμεν τὸ ἀβάσιμον τῶν μνημονευομένων ἀνωτέρω ἐπιφυλάξεων καὶ ἀπόψεων ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἰδιαιτέραν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ μελέτη τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους καὶ τῶν κανόνων, οἵτινες ἐν γένει διέπουσιν αὐτόν.

Καὶ πρῶτον ὅσον ἀφορᾷ τὴν προοδευτικὴν αὔξισιν τῶν

δημοσίων δαπανών, ως μετ' άπαραμίλλου σαφηνείας άναπτύσσει είς τās πανεπιστημιακās παραδόσεις του ό άείμνηστος καθηγητής και σοφός Άκαδημαϊκός Άνδρεάδης (1), είναι γνωστοί οί πολλαπλοί λόγοι, είς τούς όποιους όφείλεται τó γεγονός τούτο τής προοδευτικής αύξήσεως τών δημοσίων δαπανών είς τά σύγχρονα κράτη. Η λειτουργία θεσμών, όπως ό προϋπολογισμός του κράτους, οίτινες έχουσιν ως άποστολήν άφ' ένός μέν νά ανακαλύπτωσι τās άνωμαλίας και τās ύπερβασίας έν γένει κατά τήν διαχείρισιν του δημοσίου χρήματος, άφ' έτέρου δέ τήν άκριβή διαμύρφωσιν τών δημοσίων δαπανών, άναμφισβητήτως άποτελεϊ μεγίστην ώφέλειαν διά τήν εύρυθμον λειτουργίαν τών δημοσίων ύπηρεσιών και τήν χρηστήν διαχείρισιν του δημοσίου χρήματος και είναι ούσιώδης προϋπόθεσις πάσης άποπείρας πρós περιστολήν τών δημοσίων δαπανών, σοβαρός δέ φραγμός είς τήν άνευ μέτρου διόγκωσιν αύτών. Έπίσης χάρις είς τόν θεσμόν του προϋπολογισμού του κράτους και τήν θέσπισιν τών κανόνων του δημοσίου λογιστικού ή δημοσιονομική κατάστασις έπαυσε πλέον νά είναι ήδη σκοτεινή, ως κατά τó παρελθόν. Συνεπεία του θεσμού του προϋπολογισμού του κράτους ή όργάνωσις τών δημοσίων οικονομικών και ή διαχείρισις και διοίκησις αύτών όχι μόνον έπιφέρει βραδύτητας είς τήν όμαλήν διεξαγωγήν τών δημοσίων ύπηρεσιών, άλλ' άντιθέτως συμβάλλει είς τήν μεθοδικήν ανάπτυξιν και τήν άσφαλή προαγωγήν αύτών. Έπίσης τά έλλείμματα άκόμη τών προϋπολογισμών τών κρατών δύνανται προγραμματικώς ν' άντικρύζωνται και νά διαρρυθμίζωνται και γενικώς ή έπωφελής μελέτη τών δημοσίων οικονομικών είς πᾶσαν περίοδον και έν τῷ μέλλοντι άκόμη είναι εύχερώς δυνατή. "Οντως ό προϋπολογισμός του κράτους άποτελεϊ τόν όφθαλμόν τής διοικήσεως τής χώρας και τó κάτοπτρον του κυβερνητικού προγράμματος. Διά τούτο όσον μεθοδικώτερον τηροῦνται αί σχετικαί με τόν προϋπολογισμόν του κράτους διατάξεις και άρχαί, τόσον ή διαχείρισις τών δημοσίων οικονομικών άποβαίνει φωτεινότερα και ή διοίκησις τών δημοσίων ύπηρεσιών είναι όμαλοτέρα, παρακολουθεϊται και διαφαίνεται σαφέστερον

---

(1) Βλέπε Άνδρεάδου, Εϊσαγωγικά μαθήματα Δημοσίας Οικονομίας 1924 σελ. 44 και 45.

ἡ σύνθεσις τῆς διοικήσεως τῆς χώρας καὶ τὸ κυβερνητικὸν αὐτῆς πρόγραμμα καὶ ἀπομακρύνεται τὸ χάος καὶ ἡ σύγχυσις, τὸ ὁποῖον ὄχι μόνον βραδύτητας μακρὰς προκαλεῖ, ἀλλ' εἶναι ἀκόμη ὁ πρόδρομος πάσης καταστροφῆς. Ὡς γράφει πολὺ ὀρθῶς ὁ Nitti ⁽¹⁾, ὅταν τὰ δημόσια οἰκονομικὰ εἶναι σκοτεινὰ ἔχομεν ὀλέθρια δημόσια οἰκονομικὰ.

Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ ἰδιαιτέρα σημασία τοῦ θεσμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, ὅστις καταρτιζόμενος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὀρθῶν κανόνων τῆς ἐπιστήμης, καθιστᾷ φωτεινὴν τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Ἡ διοικήσις μιᾶς χώρας ἄνευ προϋπολογισμοῦ, ὡς γράφει ὁ Sturm ⁽²⁾, παρωθεῖται πρὸς τὸν κίνδυνον τῆς καταστροφῆς, τὸν ὁποῖον διατρέχει ταξειδιώτης βαδίζων πρὸς τὸ ἄγνωστον χωρὶς νὰ δύναται νὰ διακρίνη τὴν πλήρη παντὸς εἶδους ἐμποδίων καὶ δυσχερειῶν ὁδόν, τὴν ὁποίαν μὲ κλειστοὺς ὀφθαλμοὺς ἀκολουθεῖ. Ἀντιθέτως ὅμως, ὅταν ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους καλῶς καὶ μεθοδικῶς καταρτίζεται, ἡ διοικήσις τῆς χώρας δὲν δύναται νὰ παραπλανηθῇ πρὸς τὸ ἄγνωστον, δύναται νὰ διακρίνη τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους διατρέχει εἰς τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ἀκολουθεῖ, νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ τὰ ἐπικίνδυνα ἐμπόδια αὐτῆς, νὰ σταθμίση τὰς δυσχερείας καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ ἀποφύγῃ τὴν καταστροφήν. Συνεπῶς ὅσον δυσχερὴς εἶναι ἡ θέσις τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, τόσον περισσότερον ἐνδείκνυται νὰ ἀποδώσωμεν μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους καὶ εἰς τοὺς κανόνας, οἵτινες διέπουσιν αὐτόν. Ἐπίσης ὅσον μεγαλυτέρα προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια ἐπιδεικνύεται εἰς τὴν τήρησιν τῶν κανόνων αὐτοῦ, τόσον ἀσφαλέστερον ἀποφεύγονται αἱ δυσχέρειαι εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς χώρας καὶ προάγεται ἡ ἐν γένει ὁμαλὴ διοίκησις αὐτῆς. Ἴδου διατὶ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους ἀποτελεῖ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς διοικήσεως τῆς χώρας καὶ ποῦ ἔγκειται ἡ ἰδιαιτέρα σημασία τῆς τηρήσεως καὶ μελέτης τῶν διεπόντων αὐτὸν κανόνων.

Τοὺς κανόνας, οἵτινες διέπουσι τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους ὡς καὶ τὸν μηχανισμὸν αὐτοῦ ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὴν νομοθεσίαν ἐξετάζομεν ἐνταῦθα ἐλπίζοντες ὅτι διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης θὰ συμβάλωμεν εἰς τὴν πληρεστέραν κατανόησιν τῆς χρησιμότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς σημασίας αὐτοῦ διὰ τὴν καλὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν.

(1) N i t t i : Principes de Science de finances Paris 1928 σελ. 429.

(2) S t o u r m : le Budget (préface), Paris 1900.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Ὅρισμός καὶ ἔννοια τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 1. Ὁ ὁρισμὸς περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους —
Δίδονται πολλοὶ ὁρισμοὶ περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους τόσον εἰς τὰς διαφόρους νομοθεσίας, ὅσον καὶ εἰς τὰ εἰδικὰ συγγράμματα περὶ προϋπολογισμοῦ. Καὶ ἐν πρώτοις εἰς τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν τὸ ἄρθρον 2 τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 διαλαμβάνει ὅτι «τὰ δημόσια ἔσοδα καὶ ἔξοδα ἐκάστης χρήσεως προσδιορίζονται διὰ τῶν ἐνιαυσίων οἰκονομικῶν νόμων καὶ ἀποτελοῦσι τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους». Ἐπίσης κατὰ τὸ ἄρθρον 13 τοῦ νόμου 1555 «ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων συνίσταται ἐκ τῶν ἐνιαυσίων οἰκονομικῶν νόμων, δι' ὧν προσδιορίζονται τὰ δημόσια ἔσοδα καὶ ὁρίζονται τὰ ὄρια τῶν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἐξόδων».

Ἐπίσης ὁ νόμος 6254 ἐν ἄρθρῳ 3 περιλαμβάνει ὅτι «ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι ὁ νόμος δι' οὗ προσδιορίζονται τὰ δημόσια ἔσοδα καὶ καθορίζονται τὰ ὄρια τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους δι' ἕκαστον οἰκονομικὸν ἔτος».

Ὁ Ἕλληνας νομοθέτης ἀνωτέρω δίδει τὸ περιεχόμενον τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τρόπον ἀκριβῆ. Δι' οὓς ὅμως λόγους ἐκθέτομεν κατωτέρω, ἰδίᾳ δὲ διότι εἰς τὸν ὁρισμὸν αὐτὸν δὲν ἀναφαίνεται τὸ στοιχεῖον τῆς ἐξουσιοδοτήσεως, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῆ ὅτι ἀνευρίσκομεν εἰς τὰ μνημονευόμενα ἀνωτέρω κείμενα τὸν ἐπιστημονικὸν ὁρισμὸν περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους.

Εἰς ἄλλας νομοθεσίας συναντῶμεν ἐπίσης τὸν ὁρισμὸν περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Οὕτως ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ ἄρθρ. 5 τοῦ Διατάγματος τῆς 31 Μαΐου 1862 «προϋπολογισμὸς εἶναι ἡ πράξις διὰ τῆς ὁποίας προβλέπονται καὶ ἐξουσιοδοτοῦνται τὰ ἐτήσια ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους ἢ τῶν ἄλλων ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας οἱ νόμοι

ὕπαγάγουν εἰς τοὺς ἰδίους κανόνας»⁽¹⁾. Ὁ ὀρισμὸς οὗτος παρέχεται εἰς πολλὰς νομοθεσίας καὶ γενικώτερον ἔχει ἐπικρατήσῃ. Ὁ καθηγητὴς Stourm εἰς τὸ περὶ προϋπολογισμοῦ ἔργον του περιλαμβάνει πολλοὺς ὀρισμοὺς περὶ προϋπολογισμοῦ, τοὺς ὁποίους δίδουσι διάφοροι συγγραφεῖς⁽²⁾. Νομοθεσίαι τινὲς ὡς ὁ νέος Γιουγκοσλαβικὸς νόμος τοῦ Ἰουλίου 1934, ὡς καὶ ὁ Γερμανικὸς νόμος τῆς 14 Ἀπριλίου 1930 δὲν δίδουσι ὀρισμὸν τινα περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν σύγχρονον θέσιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἰδίως ἐν Ἑλλάδι καθ' ἡμᾶς ἀκριβέστερον «ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι ἡ πρᾶξις, διὰ τῆς ὁποίας προβλέπονται τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους ὠρισμένης χρονικῆς περιόδου, συνήθως ἐνὸς ἔτους, τῶν ὁποίων ἐγκρίνεται ἡ πραγματοποίησις κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν».

Κατὰ ταῦτα καθ' ἡμᾶς στοιχεῖα ἀπαραίτητα τῆς ἐννοίας τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους εἶναι τὰ κάτωθι :

1) Ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι πρᾶξις ἔχουσα περιοδικὸν χαρακτῆρα, ἀφοῦ ἰσχύει δι' ὠρισμένην χρονικὴν περίοδον ἥτοι συνήθως ἐπὶ ἓν ἔτος.

2) Ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι πρᾶξις προβλέψεως, διότι δέον νὰ καταρτίζεται πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἰσχύει. Ὡς πρᾶξις προβλέψεως ὁ προϋπολογισμὸς δέον νὰ βασιζέται ἐπὶ συγκριτικῶν δεδομένων καὶ ὑπολογισμῶν μετ' ἀκριβείας καὶ μεθοδικότητος γενομένων.

3) Ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι πρᾶξις προηγουμένης ἔξου

---

(1) Αἱ περισσότεραι τῶν νομοθεσιῶν δίδουσι ἀνάλογον περίπου ὀρισμὸν περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ π. χ. βλέπε ἄρθρον 1 τοῦ βουλγαρικοῦ νόμου τῆς 22 Μαρτίου 1921, ἄρθρον 4 τοῦ Ρουμανικοῦ νόμου τῆς 29 Ἰουλίου 1929.

(2) Πρὸβλ. Stourm σελ. 4. Κατὰ τὸν P. Lero y - Beaulieu «προϋπολογισμὸς εἶναι πρᾶξις προβλέψεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων διὰ μίαν καθωρισμένην χρονικὴν περίοδον, εἶναι πίναξ ἐκτιμητικὸς καὶ συγκριτικὸς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων πρὸς πραγματοποίησιν». Κατὰ τὸν Stourm «προϋπολογισμὸς εἶναι πρᾶξις περιέχουσα προηγουμένην ἔγκρισιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων». Βλέπε ὁμοίως B r. M o l l o p. cit. σελ. 65, W. L o t z : Finanz-Wissenschaft, σελ. 100, B a s t a b l e : Public Finance βιβλ. VI Κεφ. Α', H. L u t z : Public Finance 1936 σελ. 864. Κατὰ τὸ καθηγητὴν Β α ρ β α ρ έ σ ο ν «προϋπολογισμὸς καλεῖται ἡ πρᾶξις ἐκείνη τοῦ κράτους διὰ τῆς ὁποίας προβλέπονται, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἐγκρίνονται τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους δι' ὠρισμένην χρονικὴν περίοδον». Μαθήματα Δημοσίας Οἰκονομίας κατὰ τὰς παραδόσεις (λιθογραφημένας) τοῦ κ. καθηγητοῦ (σελ. 41).

σιοδοτήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν, διότι δὲν καθορίζει ἀπλῶς μόνον ἐκ τῶν προτέρων δι' ὠρισμένην χρονικὴν περίοδον τὰ ὅρια τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ τὰ ἔσοδα αὐτοῦ, ἀλλ' ἐγκρίνει ταῦτα ἤτοι παρέχει ἐξουσιοδότησιν, ὡς εἰδικώτερον ἐξετάζεται ἐν συνεχείᾳ τῶν μαθημάτων μας, πρὸς πραγματοποίησιν τούτων κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν καὶ διακρίνει τὰ ἔξοδα εἰς κεφάλαια καὶ ἄρθρα καὶ ἰδίως σκοπεῖται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ περιορίσῃ τὴν ἐξουσίαν τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Καθ' ἡμᾶς ἐνδείκνυται λοιπόν, ὅπως ὁ ὕρισμός τοῦ προϋπολογισμοῦ περιλάβῃ σαφῶς τὸ στοιχεῖον τῆς προηγουμένης ἐγκρίσεως, ἥτις ἐπὶ πλέον ὡς γνωστὸν ἀποτελεῖ ἀπαρχὴν τῶν ἀγώνων πρὸς μὀρφωσιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὄχι μόνον εἶναι ἀκριβέστερος ὁ ὀρισμός περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἀκόμη δίδεται σαφέστερον καὶ εὐρύτερον ἢ ἔννοια αὐτοῦ καὶ ὑπενθυμίζεται ἡ προέλευσίς του.

Μόνον, ἂν ληφθῆ ὑπ' ὄψει ἰδίᾳ παρ' ἡμῖν ἡ συντελεσθεῖσα σὺν τῇ προόδῳ τοῦ χρόνου καὶ ἰδίᾳ ἐσχάτως ἐνίσχυσις κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, δυναμένου νὰ ἀναστείλῃ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐψηφισμένων καὶ συνεπῶς τῶν ἐγκριθεσῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ, δύναται νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ παρεχομένη ἔγκρισις διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων συντελεῖται κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν.

§ 2. Διάφοροι διαχειριστικαὶ πράξεις διακρίεται τῆς ἐννοίας τοῦ προϋπολογισμοῦ — Διὰ νὰ κατανοήσωμεν πληρέστερον τὴν ἔννοιαν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους σκόπιμον θεωροῦμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὴν περὶ τούτου ἔννοιαν ἐν σχέσει πρὸς ἄλλας ἐννοίας μετὰ τῶν ὁποίων συμβαίνει νὰ συγχέηται καίτοι κατὰ πολὺ διαφέρει. Ἐν πρώτοις ὁ προϋπολογισμὸς δὲν πρέπει νὰ συγχέηται πρὸς τὸν ἰσολογισμὸν τοῦ δημοσίου ταμείου ἢ τὸν ἰσολογισμὸν τῆς κρατικῆς περιουσίας ἢ ἀκόμη πρὸς τὸν ἰσολογισμὸν τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ὁ ἰσολογισμὸς τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς γνωστὸν, εἶναι ὁ πίναξ, ὅστις ἐμφανίζει τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς ἐπιχειρήσεως εἰς μίαν δεδομένην χρονικὴν περίοδον. Ὅμοίως

ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ Δημοσίου Ταμείου ἐμφανίζει τὰς ὑπὸ δαιφόρους μορφὰς ὀφειλάς καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Δημοσίου Ταμείου ἤτοι τὴν κατάστασιν αὐτοῦ εἰς δεδομένην χρονικὴν περίοδον. Ὁ ἰσολογισμὸς τῆς περιουσίας τοῦ κράτους, ὡς γνωστόν, ἔχει εὐρύτερον περιεχόμενον, διότι ἐκτὸς τοῦ παθητικοῦ καὶ ἐνεργητικοῦ τοῦ Δημοσίου Ταμείου περιλαμβάνει γενικῶς ὅλα τὰ ἐνεργητικὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα (ἐξ ἰδιοκτησίας, ὑλικοῦ, ἀπαιτήσεων κ.λ.π.) τοῦ κράτους, ὅσον καὶ ὅλα τὰ παθητικὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα αὐτοῦ (χρέη πάσης μορφῆς κ.λ.π.)

Κατ' ἀντίθεσιν λοιπὸν πρὸς τὸν προϋπολογισμόν, ὅστις ἀναφέρεται εἰς τὸ μέλλον καὶ ἀποτελεῖ μίαν πρόβλεψιν καὶ προηγουμένην ἐξουσιοδότησιν, ὁ ἰσολογισμὸς ἀναφέρεται εἰς τὸ παρὸν καὶ ἀναγράφει ἀξίας βεβαιωμένας κατ' ἀπογραφὴν. Ἡ κατάρτισις τοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς κρατικῆς περιουσίας εἶναι λίαν δυσχερής. Διὰ τοῦτε παρὰ τὴν μεγάλην χρησιμότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ ἰσολογισμὸς τῆς κρατικῆς περιουσίας λίαν σπανίως καὶ δυσχερῶς καταρτίζεται. Παρ' ἡμῖν δὲν ἔχει συνταχθῆ ἰσολογισμὸς τῆς κρατικῆς περιουσίας. Εὐχερέστερον καταρτίζεται ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ Δημοσίου Ταμείου. Ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ Δημοσίου Ταμείου, ὅστις ἀναγράφει τόσον τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς δεδομένην χρονικὴν περίοδον, ὅσον ἀκόμη καὶ πάσης ἄλλης μορφῆς δοσοληψίας τοῦ Δημοσίου Ταμείου γενομένης ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα, διότι ἐξ αὐτοῦ γνωρίζομεν μᾶλλον ἐπισταμένως, ὡς λεπτομερέστερον ἀλλαχοῦ θὰ ἐξετάσωμεν, τὴν πορείαν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Σαφές λοιπὸν εἶναι ὅτι ὁ ἰσολογισμὸς εἶναι τι διάφορον τοῦ προϋπολογισμοῦ. Παρ' ἡμῖν συντάσσεται κατὰ μῆνα προσωρινός ἰσολογισμὸς τοῦ Δημοσίου Ταμείου καὶ ὁ ὀριστικὸς ἰσολογισμὸς τοῦ Δημοσίου Ταμείου τὴν 31 Μαρτίου ἐκάστου ἔτους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἠλεγμένων στοιχείων τῶν δημοσίων διαχειρίσεων καὶ λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐπίσης ὁ προϋπολογισμὸς διαφέρει τοῦ λογαριασμοῦ, διότι ὁ λογαριασμὸς ἀφορᾷ παρελθούσαν ἢ παρούσαν κατάστασιν καὶ ἀκριβῆ ἐκτίμησιν, ἐνῶ ὁ προϋπολογισμὸς ἀναφέρεται εἰς τὸ μέλλον καὶ ἐνέχει μόνον πρόβλεψιν.

Ὅμοίως ὁ προϋπολογισμὸς διαφέρει τῆς καταμέσου ὄρον ἐκτιμήσεως, διότι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πρόκειται ἀπλῶς περὶ μιᾶς κατὰ προσέγγισιν ἐκτιμήσεως γεγονότων ἢ ὑπολογισμῶν μιᾶς σειρᾶς ἐτῶν ἢ περιόδων τοῦ παρελ-

θόντος, ἐν ᾧ ὁ προϋπολογισμὸς ἀφορᾷ, ὡς γράφομεν ἀνωτέρω, τὸ μέλλον, ἐνέχει πρόβλεψιν καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι ἓν σχέδιον προγράμματος.

Τέλος ὁ προϋπολογισμὸς διαφέρει τοῦ ἀπ ο λ ο γ ι σ μ ο ὦ, ὅστις εἶναι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀφορᾷ τὸ παρελθὸν καὶ οὐχὶ τὸ μέλλον, ὡς ὁ προϋπολογισμὸς. Ἰδιαιτέρως ὁμῶς δεόν νά τονισθῇ ἐν τῇ συγκρίσει τοῦ προϋπολογισμοῦ πρὸς τὰς ἐννοίας ταύτας ἢ σημασίαι τοῦ προϋπολογισμοῦ, τόσον ὡς θεσμοῦ ἱστορικοῦ, συνδεδεμένου μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ὅσον καὶ ὡς θεσμοῦ νῦν ἀπαραιτήτου διὰ τὴν καλὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν καὶ τὴν προγραμματικὴν ἀντιμετώπισιν αὐτῶν.

Διὰ τοῦτο ἐνδιοφέρει περισσότερο ἢ μελέτη τοῦ προϋπολογισμοῦ τόσον κατὰ τὴν παροῦσαν μορφήν αὐτοῦ, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἱστορικὴν διαμόρφωσιν αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

Ἡ ἱστορική διαμόρφωσις τοῦ θεσμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Α'. Τὰ μεγάλα Εὐρωπαϊκὰ κράτη

Κατὰ τὴν σύγχρονον περίοδον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ νοήσωμεν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἀμφισβητηθῇ τὸ δικαίωμα τοῦ Κοινοβουλίου ἢ ἄλλως τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ πρὸς ἔγκρισιν καὶ ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐν τούτοις ἐχρειασθησαν μακροί, αἱματηροὶ καὶ συνεχεῖς ἀγῶνες κατὰ τὸ παρελθόν, ὅπως ἐν τέλει ἐπικρατήσῃ τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ λαοῦ, ἵνα δι' ἀντιπροσώπων αὐτοῦ ἐγκρίνη τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους. Ὄντως τὸ δίκαιον τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ ἱστορική διαμόρφωσις τούτου πρὸς τελικὴν ἐπικράτησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι συνυφασμένη κατ' ἐξοχὴν μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ εἰς τὰ διάφορα κράτη. Διὰ τοῦτο τὴν ἀπαρχὴν πρὸς διαμόρφωσιν τοῦ συγχρόνου προϋπολογισμοῦ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἥτις εἶναι ἡ κοιτίς τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ.

α') **Ἀγγλία.**—Εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ διακρίνομεν τὰς ἀκολουθούσους τρεῖς περιόδους ἦτοι :

1) Τὴν περίοδον, καθ' ἣν συντελεῖται ἡ ἐπικράτησις τῆς ἀρχῆς τῆς ψηφίσεως τῶν φόρων.

2) Τὴν περίοδον καθ' ἣν συντελεῖται ἡ ἐπικράτησις τῆς ἀρχῆς τῆς ψηφίσεως τῶν ἐξόδων.

3) Τὴν περίοδον καθ' ἣν συντελεῖται ἡ ἐπικράτησις τῆς ἀρχῆς τῆς περιοδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς εἰδικότητος τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 1. **Ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τῶν ἐσόδων.** Ἐν Ἀγγλίᾳ ὡς καὶ εἰς τὰ ἄλλα κράτη καθ' ὅλην τὴν περίοδον τοῦ Μεσαίωνα ὁ ἡγεμὼν ἤντλει τὰ ἔσοδα αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐκτεταμένων κτήσεών του, ἐκ τῆς παροχῆς ἀντὶ ἀνταλλάγματος ὠρισμένων ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης.

Οἱ πρόσοδοι οὗτοι ἐπήρκουν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν δαπανῶν τῶν βασιλέων.

Ἡ αὔξησις ὅμως τῶν δαπανῶν τῶν βασιλέων παρώθει αὐτοὺς εἰς τὴν ἀναζήτησιν νέων πόρων διὰ τῆς φορολογίας.

Ὁ βασιλεὺς ἐνωρίς ἐξηναγκάσθη νὰ ὁμώσῃ ὅτι δὲν θὰ ἐπιβάλλῃ φόρον ἄνευ συγκαταθέσεως τοῦ λαοῦ. Δὲν εἶναι δυνατόν, ὡς γράφει ὁ *Stourm* (1), νὰ καθορίσωμεν ἐπακριβῶς τὸν χρόνον, ἀφ' ὅτου κατέστη σεβαστὴ ἡ ἀρχὴ αὕτη, διότι ἡ μεγάλη αὕτη ἀρχὴ ἦτο μᾶλλον ἐνωρίς χαραγμένη εἰς τὰς καρδίας ὅλων τῶν Ἑγγλων. Ἐπὶ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Ἀκτῆμονος ἐν ἔτει 1215 περιλαμβάνεται εἰς τὴν *Magna Charta Libertatum*, ἣτις ἀποτελεῖ τὸν πρῶτον θεμελιώδη νόμον τῶν Ἀγγλικῶν ἐλευθεριῶν ἐπίσημος διαβεβαίωσις τοῦ βασιλέως τούτου πρὸς τὸν λαὸν περὶ μὴ ἐπιβολῆς φόρου ἄνευ συγκαταθέσεως τῆς χώρας. Ἐκτὸς προσκαίρων τινῶν ἐξαιρέσεων οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας ἐσεβάσθησαν μέχρι τοῦ ΧΥII αἰῶνος τὴν ἀρχὴν τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τῶν φόρων. Δὲν εἶχεν ὅμως μέχρι τῆς περιόδου ταύτης μορφωθῆ ἡ ἔννοια τοῦ συγχρόνου προϋπολογισμοῦ.

Ἀπὸ τοῦ ΧΥII αἰῶνος σημειοῦται νέα περίοδος εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀγγλικῶν θεσμῶν. Ἀπὸ τῆς περιόδου ταύτης συνεχεῖς συγκρούσεις προεκλήθησαν μεταξὺ τῶν βασιλέων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Κοινοβουλίων ὀφειλόμενα εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν Ἑγγλων βασιλέων πρὸς ἐπιβολὴν φόρων ἄνευ συγκαταθέσεως τοῦ Κοινοβουλίου (2). Τελικῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ΧΥII αἰῶνος ἐγένοντο πλήρως σεβαστὰ τὰ δικαιώματα τοῦ Κοινοβουλίου. Κατὰ τὸ ἔτος 1628 ὁ βασιλεὺς Κάρολος ὁ Α΄ ἐξηναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν *Ἀἴτησιν Δικαιωμάτων* (*Petition of Right*), τὸν δεῦτερον Μέγαν Συνταγματικὸν Χάρτην τῆς Ἀγγλίας, δι' οὗ διεκηρύσσετο τὸ παράνομον τῆς ἐπιβολῆς φόρου ἄνευ τῆς συναιρέσεως τοῦ Κοινοβουλίου. Οἱ μετέπειτα βασιλεῖς δὲν ἐσεβάσθησαν πάντες τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ Κοινοβουλίου. Καὶ πρῶτος ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς Κάρο-

---

(1) Πρὸβλ. *Stourm* σελ. 10. Βλέπε ἐκτενέστερον ὁμοίως : *Essais sur l'Histoire d'Angleterre par lord Macaulay. Paris 1854.*

(2) Βλέπε λεπτομερέστερον Συνταγματικὸν Δίκαιον ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Σβώλου Ἀθῆναι 1934 σελ. 10 καὶ ἐπ. καὶ ὁ Προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους ὑπὸ τοῦ κ. Διομήδη, Ἀθῆναι 1905 σελ. 33 καὶ ἐπ. καὶ *Stourm op. cit.* σελ. 9 καὶ ἐπ.

λος ὁ Α', ἐν ἔτος βραδύτερον, ἐπιβάλλει αὐθαιρέτως τὸν περίφημον καταστάντα φόρον ἐπὶ τῶν πλοίων (ship-money). Ἡ πρᾶξις αὕτη προκαλεῖ γενικὴν ἀντίδρασιν. Ὁ πλοιοκτήτης Hamrdem προτιμᾷ νὰ δικασθῆ εἰς φυλάκισιν παρά νὰ πληρῶσῃ τὸ ἀσήμαντον ποσὸν τοῦ φόρου ἐξ 20 σελινίων. Ὁ Βρετανικὸς λαὸς παρηκολούθησε μετὰ τῆς μεγαλυτέρας συγκινήσεως ἐπὶ δώδεκα ἡμέρας τὴν δίκην τοῦ πλοιοκτήτου Hamrdem, ἡ δὲ καταδίκη αὐτοῦ προεκάλεσε παρά τῷ λαῷ ἐξέγερσιν. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1629 ἕως τοῦ ἔτους 1840 τὸ Κοινοβούλιον παρέμεινε κλειστόν.

Ἐν ἔτει 1640 συνέρχεται τὸ Κοινοβούλιον, ἐπέρχεται ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1648, ὅτε κατατομεῖται ὁ βασιλεὺς Κάρολος ὁ Α'. Κυρία αἰτία τῆς ἐπαναστάσεως ὑπῆρξεν ἡ διεκδίκησις τοῦ δικαιώματος τοῦ λαοῦ, ὅπως παρέχῃ τὴν συναίνεσίν του, ὡσὰκις ὁ μονάρχης ἐπιβάλλει φόρον τινά. Μετὰ συνεχεῖς τραχεῖς ἀγῶνας, οἵτινες κατέληξεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1688, τέλος ἐν ἔτει 1688—1689 ὁ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γενόμενος βασιλεὺς Γουλιέλμος τῆς Ὁράγγης καὶ τῆς Μαρίας ὑπεχρέωθη νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν *Δήλωσιν τῶν δικαιωμάτων* (Bill of Rights), δι' ἧς κηρύσσεται γενικῶς παράνομος πᾶσα ἐπιβολὴ φόρου ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Κοινοβουλίου. Ἐκτοτε ἀπὸ τοῦ XVIII αἰῶνος ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ φόρου ἐπεκράτησε ἀδιαταράκτως, πάντα δὲ τὰ ἔσοδα ὑπήχθησαν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κοινοβουλίου.

§ 2. *Ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τῶν ἐξόδων*. — Ἡ συναίνεσις τοῦ Κοινοβουλίου ἦτο ἀναγκαία πρὸς ἐπιβολὴν φόρου, τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς ἀρχικῶς ἐλευθέρως διαχειρίζετο. Ὁ βασιλεὺς ὅμως, ἵνα εὐχερέστερον ἐπιτύχῃ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Κοινοβουλίου ὡσὰκις ἐπέβαλλε φόρους, ἐπροθυμοποιεῖτο νὰ δίδῃ λογαριασμὸν περὶ τοῦ τρόπου τῆς διαθέσεως τῶν ἐσόδων. Ἡ ἀρχὴ τῆς συζητήσεως τῶν ἐξόδων παρά τοῦ Κοινοβουλίου ἔτυχε γενικωτέρας ἀναγνωρίσεως μετὰ τὸ ἔτος 1688. Καὶ μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὅμως, ἐπειδὴ αἱ προσωπικαὶ δαπάναι τοῦ βασιλέως συνεχέοντο ἀκόμη μὲ τὰς δαπάνας τοῦ κράτους, τὸ δικαίωμα τοῦ Κοινοβουλίου τῆς συζητήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν περιωρίζετο ἐπὶ ὠρισμένων κατηγοριῶν δαπανῶν. Ἡ πλήρης ἀναγνώρισις τῆς ἀρχῆς τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τῶν δημοσίων ἐξόδων, στρατιωτικῶν τε καὶ πολιτικῶν, δύναται νὰ γραφῆ ὅτι ἐπικρατεῖ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1837.

§ 3. *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐτησίαις συζητήσεως τῶν δημοσίων ἐξόδων καὶ ἐσόδων.* Ἡ ἐτησία ἢ μᾶλλον ἡ περιοδικὴ συζήτησις τῶν δημοσίων ἐξόδων καὶ ἐσόδων συντελεῖται ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἔτους 1688.

Ἡ ἐτησία ἐξουσιοδότησις τῶν δαπανῶν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὰς δαπάνας τοῦ στρατοῦ ἐν εἰρήνῃ (mutiny act), καὶ τινῶν ἄλλων δαπανῶν (appropriation bill).

Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν φόρων (πλὴν τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ τεῖου) ὡς καὶ ὠρισμένα ἔσοδα ἔχουσι ἐξουσιοδοτηθῆ ἔφ' ἅπαξ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Κυβέρνησις ἐν Ἀγγλίᾳ κατ' ἔτος περιορίζεται εἰς τὸ νὰ κάμνη τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων τοῦ παγίου κεφαλαίου (fund consolidated) χωρὶς ἢ Βουλῇ νὰ προβαίη εἰς τὴν ψήφισιν τούτων εἴτε πρὸς πρόβλεψιν των εἴτε πρὸς ἐξουσιοδότησιν.

Διὰ τὸ ὑπόλοιπον τμήμα τοῦ προϋπολογισμοῦ (Estimates) εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ἐτησία ἐξουσιοδότησις τῆς Βουλῆς, ἣτις παρέχεται διὰ δύο διαφόρων πράξεων, μιᾶς πρὸς ἐξουσιοδότησιν τῶν μὴ παγίων δαπανῶν καὶ τῆς ἑτέρας πρὸς ἐξουσιοδότησιν τῶν μὴ παγίων ἐσόδων. Ἡ τελευταία πράξις καλεῖται νόμος δημοσιονομικὸς (Finance-act).

Τὰ ἔσοδα τοῦ παγίου κεφαλαίου ἀποτελοῦσι περίπου τὰ 3/4 τοῦ συνόλου τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὰ ἀνάλογα ἔξοδα ἀντιπροσωπεύουσι τὸ 1/3 τοῦ συνόλου τοῦ προϋπολογισμοῦ. Αἱ δαπάναι, αἵτινες δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐτησίαν ἐξουσιοδότησιν τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων εἶναι αἱ τῆς ὑπηρεσίας τῶν τόκων τοῦ δημοσίου χρέους, ἡ τῆς βασιλικῆς ἐπιχορηγήσεως, αἱ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν συντάξεων — οὐχὶ πᾶσαι — ἡ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, αἱ τῶν μισθῶν μερικῶν ἀνωτάτων δικαστηρίων, αἱ τῶν διπλωματικῶν ὑπαλλήλων (1).

Ἐξ ὧν γράφομεν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν παύει νὰ εἶναι ἤδη πράξις προβλέψεως καὶ ἐξουσιοδοτήσεως.

β) *Γ α λ λ ι α.*— Ἡ μόρφωσις τοῦ θεσμοῦ τοῦ συγχρόνου προϋπολογισμοῦ συντελεῖται βραδύτερον ἐν Γαλλίᾳ ἢ ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἀρχικῶς ἐν Γαλλίᾳ διαμορφοῦται καὶ ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ

---

(1) Ἴσθλ. S t o u r m «Le budget», Paris 1900, σελ. 305,

της προηγουμένης έξουσιοδοτήσεως τῶν ἐσόδων. Ἐν Γαλλίᾳ διακρίνομεν τὰς ἀκολουθούς περιόδους εἰς τὴν ἱστορίαν. ἥτις σχετίζεται μὲ τὴν μὀρφωσιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἦτοι.

1) Τὴν περίοδον τῶν Γενικῶν Τάξεων (Etats Généraux) ἀπὸ τοῦ ἔτους 1314 ἕως τοῦ ἔτους 1614.

2) Τὴν περίοδον τῶν Κοινοβουλίων (Parlements) ἀπὸ τοῦ ἔτους 1614 ἕως τοῦ ἔτους 1789 καὶ

3) Τὴν περίοδον, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1789 ἕως σήμερον. Αἱ ἐπικρατήσασαι ἐν Γαλλίᾳ ἀρχαὶ περὶ προϋπολογισμοῦ εἶχον γενικωτέραν ἀπήχησιν εἰς τὴν νομοθεσίαν τῶν ἄλλων κρατῶν. Ἐξετάζομεν κατωτέρω τὴν ἐξέλιξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ.

§ 1. **Ἡ περίοδος τῶν Γενικῶν Τάξεων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1314 ἕως τοῦ 1614 ἐν Γαλλίᾳ.** — Καθ' ὄλην τὴν περίοδον τοῦ Μεσαίωνα ὁ βασιλεὺς ἐκ τῶν ἀπεράντων ἐκτάσεων τῆς ἰδιοκτησίας του ἔπρεπε νὰ ἐπαρκῆ εἰς τὰς δαπάνας αὐτοῦ, αἵτινες ἐθεωροῦντο καὶ ὡς δημόσιαι δαπάναι.

Εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις προσκαίρως ὁ βασιλεὺς ἐπέβαλλε γενικὸν φόρον τῆ συγκραταθέσει τῶν Γενικῶν Τάξεων (Etats Généraux), αἵτινες ἐμφανίζονται εἰς τὴν δημοσιονομικὴν ζωὴν τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ ἔτος 1314⁽¹⁾ ἐπὶ Φιλίππου τοῦ ὠραίου.

Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῶν Γενικῶν Τάξεων ἐγένετο σεβαστὸν κατὰ τρόπον ἐπίσημον ἐκ μακρὰς συνηθείας χωρὶς νὰ εἶναι ἀναγεγραμμένον εἰς κείμενον νόμου.

§ 2. **Ἡ περίοδος τῶν Κοινοβουλίων (Parlements) ἀπὸ 1644—1789.**—Τὰ Κοινοβούλια ἦσαν κυρίως δικαστήρια ἀνταποκρινόμενα περίπου εἰς τὰ σημερινὰ Ἐφετεῖα, ἅτινα ἐκτὸς τῆς δικαστικῆς αὐτῶν ἀρμοδιότητος εἶχον ἐπὶ πλέον νομοθετικὴν τινὰ ἀρμοδιότητα, ἀπὸ δὲ τοῦ ΧVΙ αἰῶνος εἶχον ἀποκτήσει μεγαλυτέραν ἐξουσίαν εἰς τὴν δημοσίαν ζωὴν τῆς Γαλλίας.

Ἀπὸ τοῦ ΧVΙ αἰῶνος πράγματι αἱ Γενικαὶ Τάξεις παύουσι νὰ ἀσκῶσι τὸ δικαίωμα τῆς συναινέσεως πρὸς ἐπιβολὴν φόρου, διότι ἀπὸ τῆς περιόδου ταύτης ἐπικρατεῖ ἡ ἀπόλυτος μοναρχία, ἥτις παύει νὰ συγκαλῆ τὰς Γενικὰς Τάξεις. Ἐκτοτε ὁμως τὰ Κοινοβούλια κατὰ περιόδους ἀντιδρῶσι εἰς τὴν ὑπὸ τῶν βασιλέων μόνον ἐπιβολὴν φόρου. Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι

---

(1) Ποβλ Stourm σελ. 27.

φιλόσοφοι, ὡς ὁ Bossuet καὶ οἱ φυσιοκράται ὡς ὁ Dupont de Nemours καὶ ὁ Mercier de la Rivière, ὑπεστήριζον ὅτι ἀνήκεν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν μονάρχην ἡ ἄσκησης τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας καὶ ὅτι ἐδικαιοῦτο νὰ ἐπιβάλη μόνον αὐτὸς φόρον.

Ἀντιθέτως τὰ Κοινοβούλια (Parlements) ⁽¹⁾ καὶ ἰδίως οἱ φιλόσοφοι τοῦ 13οῦ αἰῶνος, ὡς ὁ Montesquieu ὑπεστήριζον τὴν ἀρχὴν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συναινέσεως τοῦ λαοῦ πρὸς ἐπιβολὴν φόρου. Οὕτως παρὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς μοναρχίας δὲν λησμονεῖται ἐξ ὀλοκλήρου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ φόρου.

Ἐν τέλει κατὰ τὸ ἔτος 1789 ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐπικρατεῖ ἐξ ὀλοκλήρου καὶ τελικῶς ἐπισήμως διαδηλοῦται καὶ διακηρύσσεται τὴν 17ην Ἰουνίου 1789. Κατὰ τὴν ἐπαναστατικὴν περίοδον γενικώτερον ἀναγνωρίζεται ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως παρὰ τῶν νομοθετικῶν συνελεύσεων ὄχι μόνον τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου, ἀλλὰ ἐν γένει τῆς διοικήσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων.

§ 3. *Ἡ περίοδος μετὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν.* — Ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ ἔτους 1789 ἀρχίζει νέα περίοδος εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ. Αἱ ἐπαναστατικαὶ Συνελεύσεις διεκδικοῦσι τὸ δικαίωμα τῆς προηγουμένης συζητήσεως περὶ τοῦ τρόπου τῆς διαθέσεως τῶν ἐγκρινομένων ἐσόδων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὰ Συντάγματα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ἀναγνωρίζεται ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τῶν δημοσίων ἐξόδων.

Βεβαίως πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ περιοδικὴ καὶ συγκριτικὴ ἐξέτασις τῶν προϋπολογισμῶν ἐν Γαλλίᾳ ἀνατρέχει εἰς πολὺ παλαιότεραν περίοδον πρὸ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Εἶναι ὄντως ἀληθές ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν συναντῶμεν κατὰ περιόδους ἐν Γαλλίᾳ τὴν σύνταξιν παρ' ἐνίων βασιλέων πινάκων προβλέψεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου οἱ οἰκονομικοὶ σύμβουλοι τῶν βασιλέων ἀπέβλεπον κυ-

---

(1) Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὰ Κοινοβούλια κατὰ περιστάσεις τινὰς ἀντὶ νὰ ἀντιδρῶσι κατὰ τῶν αὐθαιρεσιῶν τῶν μοναρχῶν σφετερίζονται τῶν ἰδιαιτέρων δικαιωμάτων αὐτῶν, ὅπως ἐξασφαλίσωσι ἴδια συμφέροντα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπεχώρουν καὶ πρὸ τῶν αὐθαιρεσιῶν τῶν μοναρχῶν, ἵνα ἔχωσι τὴν εὐνοιάν των.

ρίως εἰς τὴν καλυτέραν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει προγράμματος διαχείρισιν τῶν δημοσίων οικονομικῶν. Ὡς ἐπικρατήσασα ἀρχὴ ὅμως ἡ περιοδικὴ ἔγκρισις τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ ἐξόδων παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ ἀναγράφεται εἰς τὰ Συντάγματα καὶ τὴν νομοθεσίαν τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ πολυτάραχος ὅμως περίοδος τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἡ ἀμέσως ἐπακολουθήσασα περίοδος δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἐφαρμογὴν τῶν υἱοθετηθεισῶν ὑγιῶν ἀρχῶν περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Παλινρθώσεως τῶν Βουρβόνων ἡ ὀργάνωσις σχετικῶς μὲ τὸν προϋπολογισμὸν σημειώνει ἀξιοθαυμάστους μεταρρυθμίσεις, ἐξ ὧν ἤντησαν διδάγματα αἱ νεώτεροι νομοθεσίαι μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἑλληνικὴ νομοθεσία. Αἱ διατάξεις περὶ δημοσίου λογιστικοῦ ἐν Γαλλίᾳ ὡς διεμορφώθησαν μετὰ τὴν Παλινόρθωσιν τῶν Βουρβόνων ἐκωδικοποιήθησαν κατὰ τρόπον μεθοδικὸν εἰς τὸ Διάταγμα τῆς 31 Μαΐου 1862 (1) Τὸ Διάταγμα τοῦτο ὑποστάν μεταγενεστέρως πολλὰς μεταρρυθμίσεις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ καὶ περιλαμβάνει τὰς βασικὰς ἀρχὰς περὶ προϋπολογισμοῦ.

Γ') *Γερμανία*.—Ἐν Γερμανίᾳ οἱ βασιλεῖς ἀντεμετώπιζον τὰς δαπάνας αὐτῶν κατὰ πρῶτον λόγον ἐκ τῶν ἐσόδων τῶν ἀπεράντων κτημάτων αὐτῶν.

Ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν γενικὴν φορολογίαν ἦτο ἐν ἑκτακτον μέτρον. Πρὸς τοῦτο ἦτο ἀναγκασία ἡ συναίνεσις τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ εἰς τὰ συνέδρια τῶν τάξεων. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῶν συνεδρίων τῶν τάξεων, ὅπως συναινῶσι εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ φόρου ἐξασθενίζεται ἐν τινι μέτρῳ κατὰ τινὰς περιόδους λόγῳ τῆς συγκεντρώσεως μεγαλυτέρας ἐξουσίας παρὰ τοῦ βασιλέως.

Κατὰ τὸν ΧΙΧ αἰῶνα τὸ δικαίωμα τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ φόρου ἀνήκει εἰς τὰ Landtage.

Τὰ Συντάγματα μερικῶν Γερμανικῶν Κρατῶν κατὰ τὸν ΧΙΧ αἰῶνα ἀναγράφουσι ἐπὶ πλέον τὴν ἀρχὴν τῆς προηγούμε-

---

(1) Κυρίως τὸ Διάταγμα τοῦτο κωδικοποιεῖ τὸ Β. Δ. τῆς 26 Μαρτίου 1817, τὸ Β. Δ. τῆς 14 Σεπτεμβρίου 1822 καὶ τὸ Β. Δ. τῆς 2 Σεπτεμβρίου 1827. Δέον νὰ μνημονευθῇ ἐπίσης τὸ Δ. τῆς 31 Μαΐου 1838, ὅπερ ἦτο ἡ πρώτη κωδικοποίησις περὶ δημοσίου λογιστικοῦ. Βλέπε *Victor de Marcé: Le contrôle des Finances en France et à l'étranger Paris 1928.*

νης έξουσιοδοτήσεως και συζητήσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν παρὰ τῶν Landtage. Εἷς τινὰ ὅμως ἄλλα κράτη, ὡς ἐν Πρωσσίᾳ, διατηρεῖται τὸ ἀπολυταρχικὸν σύστημα. Ἐν Πρωσσίᾳ μετὰ τὰς ἐπαναστατικὰς ταραχὰς τοῦ ἔτους 1848 καὶ συγκεκριμένως ἐν τῷ Συντάγματι τῆς 31ης Ἰανουαρίου 1850 ἀναγνωρίζονται αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ τῆς προηγουμένης καὶ περιοδικῆς έξουσιοδοτήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐν Γερμανίᾳ αἱ συνταγματικαὶ ἀρχαὶ περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν ἐγένοντο ἀδιατάρακτως σεβασταὶ παρὰ τῆς ἐκτελεστικῆς έξουσίας, διότι ἰδίως κατὰ τὰ ἔτη 1864, 1865 καὶ 1866 ὁ Bismark παρείδε τὴν θέλησιν τῆς Βουλῆς περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΧΙΧ αἰῶνος συμπληροῦνται καὶ ἐπικρατοῦσι ἐν Γερμανίᾳ τελικῶς αἱ ἀρχαὶ περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ὁ νόμος τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1922 ὡς συνεπληρώθη διὰ τοῦ νόμου τῆς 14 Ἀπριλίου 1930 διέπει ἤδη ἐν Γερμανίᾳ τὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ ἐν γένει τὰ περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους,

Β'. Ἡ ἱστορικὴ διαμόρφωσις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἑλλάδι.

Εἰς τὴν ἱστορικὴν διαμόρφωσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἑλλάδι πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὰς κάτωθι περιόδους.

1) Τὴν περίοδον τῶν Συνταγμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

2) Τὴν περίοδον τῆς ἀπολύτου μοναρχίας.

3) Τὴν μετὰ τὸ ἔτος 1844 περίοδον μέχρι σήμερον δυναμένην νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς τρεῖς ἄλλας περιόδους ἧτοι :

α') Τῶν ἐτῶν 1844—1864 καθ' ἣν ἡ διοικήσις τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν προάγεται ἰδίως διὰ τῆς ψηφίσεως τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852.

β') Τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1864 ἕως τοῦ ἔτους 1927, ὅτε ὀργανοῦται πληρέστερον ἡ διοικήσις τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν καὶ

γ') Τὴν περίοδον μετὰ τὸ ἔτος 1927, ὅτε παρ' ἡμῖν ἰδίᾳ διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 7 Ἰουνίου 1927 καὶ τοῦ νόμου 4796 ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἔχει ἐπικρατέστερα δικαιώματα ἔναντι τῶν συναδέλφων του καὶ τοῦ Κοινοβουλίου, διότι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ δύναται νὰ ἀναστείλῃ τὰς

διὰ τοῦ Κοινοβουλίου ἐγκρινομένης πιστώσεις τοῦ προϋπολογισμοῦ. Προβαίνομεν κατωτέρω εἰς τὴν σύντομον ἔκθεσιν τῶν προόδων, αἵτινες χαρακτηρίζουσι τὴν νομοθεσίαν τῆς διοικήσεως τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν κατὰ τὰς σημειουμένας περιόδους.

§ 1. **Συντάγματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.**— Παρ' ἡμῖν ἡ διαμόρφωσις τῶν ἀρχῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους δὲν συντελέσθη κατόπιν πεισμώνων, συνεχῶν καὶ μακρῶν ἀγῶνων τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν μονάρχην αὐτοῦ, ὡς εἰς τὰ ἄλλα εὐρωπαϊκὰ κράτη καὶ ἰδίως ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἀντιθέτως αἱ διέπυσαι αὐτὸν ἀρχαί, τῶν ὁποίων ἡ ἀπαρχὴ εἰς τὰ εἰρημένα εὐρωπαϊκὰ κράτη εἶναι συνδεδεμένη μετὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ καὶ μετὰ τοὺς ἀγῶνας πρὸς ἐπικράτησιν τῶν συγχρόνων λαϊκῶν ἐλευθεριῶν, μετεφυτεύθησαν ἐκ τῶν χωρῶν τούτων. Ὄντως οἱ ἥρωες τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 μεταφυτεύοντες παρ' ἡμῖν τὰ τοῦ θεσμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους καὶ τὰς περὶ τούτων βασικὰς ἀρχάς, ὡς αὐταὶ ἐμορφώθησαν κατόπιν συνεχῶν, μακρῶν καὶ πεισμώνων ἀγῶνων εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην καὶ ἀνεγράφησαν εἰς τὰ Συντάγματα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, εὐθύς ἀμέσως ἀναγράφουσι εἰς τὸ πρῶτον Προσωρινὸν Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ ἐθεσπίσθη ὑπὸ τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῆ 1 Ἰανουαρίου 1822, τὰς βασικὰς ἐννοίας τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους.

Τὸ Σύνταγμα τοῦτο περιλαμβάνει τὴν ἀκόλουθον διάταξιν (1). «Τὸ Βουλευτικὸν ἐπεξεργαζόμενον, ἐγκρίνει εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστου ἔτους τὸν ὑποθετικὸν λογαρια-

---

(1) Τίτλος Γ' τμήμα Δ' παραγρ. μα'. Σημειωθήτω ὅμως ὅτι περαιτέρω ἐν παραγρ. μα' ἀναγράφεται χαρακτηριστικὴ διάταξις, καθ' ἣν τὸ Βουλευτικὸν «δι' αὐτὸ τὸ πρῶτον ἔτος χρεωστεῖ ἄνευ μακρᾶς ἀναβολῆς νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὸ ἐκτελεστικὸν τὴν ἀνάλογον εἰς τὰς χρείας χρηματικὴν ποσότητα μολονότι διὰ τὸ ἀρτιπαγὲς τῆς Διοικήσεως καὶ τὸ δυσπρόβλεπτον τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων δὲν δύναται τὸ ἐκτελεστικὸν νὰ καταστρώσῃ τὸν ὑποθετικὸν ἐνιαύσιον λογαριασμόν. Εἰς τὸ τέλος ὅμως τοῦ ἐνιαυτοῦ δέον νὰ παραστήσῃ τὸ Ἐκτελεστικὸν τὴν κατάστρωσιν τοῦ ὅλου λογαριασμοῦ». Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ διάταξις αὕτη τῆς παραγρ. μα', διότι οὕτως ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν σκληρῶν ἀγῶνων, οὓς διεξήγαγον οἱ πρόγονοι ἡμῶν δὲν κατεστρώθη ὁ ὑποθετικὸς λογαριασμὸς τοῦ ἔτους 1822. Βλέπε τὰ κείμενα τῶν Προσωρινῶν Πολιτευμάτων τῆς Ἑλλάδος εἰς Δ υ ο β ο υ ν ι ὡ τ ο υ, Ἑλληνικοὺς Κώδικας εἰς τὸν «Ἑλληνικὰ Συντάγματα». 1901 σελ. 8 καὶ ἐπ.

σ μ ὀ ν (1) τῶν ἐξόδων, ὁ ὁποῖος καθυποβάλλεται ὑπὸ τὴν ἐπίκρισιν τοῦ ἀπὸ τὸ ἐκτελεστικὸν σῶμα....».

Παρατηροῦμεν λοιπὸν ὅτι αἱ ἔννοιαι τοῦ συγχρόνου προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους κατὰ τὰ ἔτη καθ' ἃ ἡ χώρα ἡμῶν ἠγωνίζετο τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, ἂν δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ, ὅτι εἶναι πλήρως διαμορφωμένοι, ἔχουσι ἐπαρκῶς εὐθὺς ἀμέσως προαχθῇ, διότι εἰς τὴν ὡς ἄνω ἔννοιαν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους σαφῶς διαφαίνονται κανόνες διέποντες τὸν σύγχρονον προϋπολογισμόν τοῦ κράτους ἥτοι ὁ κανὼν τῆς προβλέψεως καὶ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους, (2) ὁ κανὼν τῆς περιοδικότητος ἢ τοῦ ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ καὶ ἐλέγχου τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἡ Β' ἐν Ἄστρει Ἐθνικῇ Συνέλευσις τοῦ ἔτους 1823 ἐπανάλαβε ἐπίσης τὴν προμνησθεῖσαν διάταξιν τῆς παραγρ. μα' τοῦ Συντάγματος τῆς Ἐπιδαύρου (3). Ἡ τρίτη ἐπίσης Ἑλληνικῇ Συνέλευσις ψηφίζουσα κατὰ Μάϊον 1827 τὸ πολιτικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος ὀρίζει ἐν ἄρθρῳ 76 ὅτι «εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Συνόδου, ἀφοῦ συζητήσῃ (ἢ Βουλῇ) τὸν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως παρουσιαζόμενον ὑποθετικὸν λογαριασμόν τῶν δημο-

---

(1) Νοεῖ τὸν προϋπολογισμόν.

(2) Χωρὶς νὰ υἱοθετηθῇ ὡς ἀλλαγῶ ἀρχικῶς διὰ τὰ ἔσοδα καὶ ἐν συνεχείᾳ κατὰ συνέπειαν διὰ τὰ ἔξοδα.

(3) Βλέπε παραγρ. λθ' τοῦ ψηφισθέντος ἐν Ἄστρει ὑπὸ τῆς Β' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως Προσωρινοῦ Πολιτεύματος τῆς Ἑλλάδος, ἐνθα ἐπαναλαμβάνεται ἢ ἐν λόγῳ διάταξις πλὴν τῆς εἰδικῆς μεταβατικῆς διατάξεως διὰ τὸ ἔτος 1822—23 σὺν τῇ προσθήκῃ, ὅτι οὐδεμία εἰσπραξις γίνεται ἄνευ προεκδοθέντος νόμου, καὶ οὐδεὶς νόμος περὶ εἰσπράξεως ἐκδίδεται παρὰ μόνον δι' ἐν ἔτος. Μάλιστα ὡς σημειοῦται αὐτόθι οὐδεμία τάξις ὑπῆρχε εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τῶν προγενεστέρων ἐτῶν. «Ἡ Β' Ἐθνικῇ Συνέλευσις θεωρήσασα ἀνάγκην νὰ γνωρίσῃ τὸν ὑποθετικὸν λογαριασμόν (δηλ. τὸν προϋπολογισμόν) ἥτοι τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ ἔθνους δι' ὀλόκληρον τὸν ἐρχόμενον χρόνον ἐψηφίσαστο τάδε α) Μία ἐπιτροπὴ νὰ συστηθῇ συγκειμένη ἀπὸ ἕξ πολιτικούς καὶ ἕξ στρατιωτικούς πρὸς σύνταξιν ὑποθετικοῦ λογαριασμοῦ. β) Ἡ ἐπιτροπὴ ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν νὰ ἀναφέρῃ πρὸς τὴν Συνέλευσιν... βλέπε Πρακτικὰ Β' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ὑπ' ἀριθ. ιστ' ἐν Μάμουκα «Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος» τόμος II σελὶς 110 καὶ ἐπ. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνέταξε καὶ ὑπέβαλε εἰς τὴν Συνέλευσιν τῇ 12 Ἀπριλίου 1822 τὸν πρῶτον Ἑλληνικὸν προϋπολογισμόν συνοδευόμενον ὑπὸ μιᾶς ἐκθέσεως ἐν ἣ δίδει ἐξηγήσεις σχετικῶς μὲ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἐσόδων καὶ ἐξόδων καὶ μὲ τὴν ἀνάγκην ὀργανώσεως τῶν ἐσόδων προβλ. Μάμουκα τόμος III σελ. 24 καὶ ἐπ.

σίων ἐξόδων, χορηγεῖ εἰς αὐτὴν τοὺς εἰς ἀπαίτησίν των ἀναγκαίους πόρους» (1).

Βελτίωσις εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς δημοσίας διαχειρίσεως καὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους σημειοῦται εὐθὺς ἅμα τῇ καθόδῳ εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ πρώτου Κυβερνήτου αὐτῆς, ὅστις ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως παρὰ τούτου τῆς ἀρχῆς κατήρτισε συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 76 τοῦ Συντάγματος τῆς ἐν Τροιζῆνι Συνελεύσεως τὸν δεύτερον οὐσιαστικῶς Ἑλληνικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1829—30 ἤτοι διὰ τὴν περίοδον ἀπὸ 1 Μαΐου 1829 μέχρι 30 Ἀπριλίου 1830 (2).

§ 1. *Ἡ περίοδος τῆς ἀπολύτου μοναρχίας.*—Ἐπακολουθεῖ ἡ περίοδος τῆς ἀπολύτου μοναρχίας τοῦ Ὀθωνος, καθ' ἣν προάγεται μὲν ἡ οἰκονομικὴ ὀργάνωσις τῆς χώρας χωρὶς ὅμως εὐθὺς ἀμέσως νὰ ὑπάρξῃ ἐπαρκῆς δημοσιότης καὶ ἡ συζήτησις τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, Μόνον διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 238 Διατάγματος τῆς 2 Ὀκτωβρίου 1835 ὀρίζεται ὅτι «ὁ προϋπολογισμὸς ἐκάστου διοικητικοῦ ἔτους καθυποβάλλεται εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας διὰ νὰ τὸν ἐξετάζῃ, νὰ τὸν συζητῇ καὶ νὰ κάμῃ τὰς ἀναγκαίας παρατηρήσεις. Ὅμοίως θέλει τῷ καθυποβάλλεσθαι καὶ ὁ μετὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ συναφθησόμενος οἰκονομικὸς νόμος.»

Ἡ δημοσιότης τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους προάγεται βραδύτερον διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους τοῦ ἔτους 1836 εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 64 τῆς 14 Νοεμ-

---

(1) Συνεπεία τῶν περιπετειῶν τῆς χώρας οὐσιαστικῶς οἱ προϋπολογισμοὶ δὲν καταρτίζονται κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη καὶ μόνον ὠρισμέναι προσπάθειαι γίνονται διὰ τὴν ἐγγραφὴν τῶν καθ' ὠρισμένας περιόδους πραγματοποιηθέντων ἐσόδων καὶ γενομένων ἐξόδων. Ἐπικρατεῖ ὅμως ἀταξία. Οὕτως ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ ἀναφέρει ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτῆς πρὸς τὴν Γ' Ἐθνοσυνέλευσιν «...τὰ ἐθνικὰ κατάστιχα ἦσαν νοθευμένα καὶ πλήρη ἀπὸ καταχρήσεις καὶ πλαστοπαρτίδας, ἐλλείψεις, λάθη καὶ ἀνωμαλίας...». Εἰς τὰ κατάστιχα εὐρίσκονται καὶ παράνομοι πωλήσεις Ἐθνικῶν κτημάτων καὶ ἀνυπαρκτοὶ πληρωμαὶ αὐτῶν. Βλέπε Ἀ ν δ ρ ε ἄ δ ο υ Ἐθνικὰ δάνεια Μέρος Α' σελ. 3 σημ. 3.

(2) Ὁ Καποδίστριας ἐπίδεικνύει προσπάθειαν νὰ τηρήσῃ τοὺς μέχρι τότε γνωστοὺς κανόνας περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ χωρὶς νὰ εἰσαγάγῃ μεταρρυθμισίνας τινας. Πολλαὶ ὅμως τῶν ἀγορεύσεων αὐτοῦ ἐν τῇ Δ' Ἐθνοσυνελεύσει καὶ οἱ συνταχθέντες παρὰ τούτου δύο λογαριασμοί, ἵνα δείξῃ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας εἰς τὰς Μ. Δυνάμεις, μαρτυροῦσι τὴν ἀγαθὴν πρόθεσιν αὐτοῦ πρὸς ὀργάνωσιν τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως τῆς χώρας. Βλέπε σχετικὰς ἀγορεύσεις εἰς Μ ἄ μ ο υ κ α ο ρ. cit. Τόμ. X XI.

βρίου 1836 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. Δημοσιεύονται ἐπίσης δὲ ἀ Διατάγματος (1) εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν ἐτῶν 1833, 1834, 1835. Ἡ τοιαύτη δημοσιότης ὅμως τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη τηρεῖται κατ' ἀρέσκειαν τῶν κυβερνήσεων. Μόνον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1845 ἐπικρατεῖ ἡ συνεχὴς δημοσίευσις τῶν προϋπολογισμῶν.

§ 2. *Ἡ περίοδος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1844 μέχρι σήμερον.*—Εἰδικώτερον διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 (ἄρθρ. 58) ἀνεγνωρίσθη εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν τὸ δικαίωμα τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐν τούτοις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1844 ἕως τοῦ ἔτους 1850 τὸ κράτος διωκῆθη διὰ προσωρινῶν πιστώσεων καὶ μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1850 προεψηφίσθη ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἔτους 1851.

Γενικῶς αἱ περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους κλασικαὶ ἀρχαὶ προάγονται εἰς τὰ Συντάγματα τοῦ ἔτους 1844 καὶ τοῦ ἔτους 1864

Τὸ ἄρθρον 53 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 καθιερῶνει τὴν παρὰ τῆς Κυβερνήσεως κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν ψήφισιν τούτου παρὰ τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας καὶ ἐκ τούτου προφανῶς προάγεται ἡ δημοσιότης καὶ ὁ ἔλεγχος τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὸ ἄρθρον 53 περιλαμβάνει ὅτι κατ' ἔτος ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ψηφίζουν τὸν προϋπολογισμὸν «...ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα πρέπει νὰ σημειώνωνται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν...». Ἀναγράφεται οὕτως ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ, καθ' ὅσον ἐν τῷ εἰρημένῳ ἄρθρῳ ρητῶς μνημονεύεται ὅτι ἐν τῷ προϋπολογισμῷ πρέπει νὰ περιέχωνται ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους. Διὰ τοῦ ἄρθρου 52 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 καταργεῖται ἡ ἐτησίαι ἰσχὺς τῶν φορολογικῶν νόμων. Ἐπὶ πλέον συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου ὀρίζεται ὅτι αἱ ἐπιπρόσθετοι πιστώσεις, αἵτινες μέχρι τῆς περιόδου ἐκείνης παρείχοντο ἐγκρίσει τοῦ βασιλέως, ἐφεξῆς χορηγοῦνται ἀπὸ τὰς Βουλὰς.

Ἐν τῷ Συντάγματι τοῦ ἔτους 1864 συμπληροῦνται καὶ προάγονται αἱ βασικαὶ ἀρχαί, αἵτινες διέπουν τὸν θεσμὸν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους.

Δέον ὅμως νὰ σημειώσωμεν ὅτι πρὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ

---

(1) Ὑπ' ἀριθ. 61 τῆς 1 Νοεμβρίου 1836.

1864 ή νομοθεσία τής διοικήσεως τών έσόδων και τών έξόδων του κράτους προάγεται αξιομνημονεύτως διά τής δημοσιεύσεως του νόμου ΣΙΒ' του έτους 1852, δι' ού μεταφυτεύονται έν 'Ελλάδι αί άρχαι περί του προϋπολογισμού και τής νομοθεσίας τής διοικήσεως τών έσόδων και έξόδων του κράτους, ώς είχον διαμορφωθή έν Γαλλία μετά την Παλινόρθωσιν τών Βουρβόνων. Από του νόμου τούτου δύνανται νά σημειωθῆ ότι άνευ διαμαχών και πολιτειακών συγκρούσεων, ώς είς άλλα κράτη, συνετελέσθη έν 'Ελλάδι ή διαμόρφωσις τών άρχών του συγχρόνου προϋπολογισμού (1). Έκ τών άρχών, αίτινες διέπουσιν τόν νόμον ΣΙΒ' σημειώνομεν ιδιαιτέρως τήν άρχήν τής καθολικότητος του προϋπολογισμού άναγραφομένην έν τῷ άρθρω 12 αύτου «καθ' ό οί 'Υπουργοί δέν δύνανται δι' όποιουδήποτε είδικου νόμου νά αύξήσωσι τό ποσόν τών προσδιοριζομένων διά τά έξοδα τής ύπηρεσίας αύτῶν πιστώσεων...». Επίσης μνημονευτέα είναι ή άρχή τής είδικεύσεως τών πιστώσεων του άρθρου 23, καθ' ό όρίζεται ότι «τά προσδιοριζόμενα διά του νόμου είς έκαστον τών άρθρων ποσά δέν έπιτρέπεται νά χρησιμεύωσι είς άλλα άρθρα...».

Τό Σύνταγμα του έτους 1864 καταργοῦν τήν Γερουσίαν, διά του άρθρου 60 έπαφίει τήν ψήφισιν του προϋπολογισμού μόνον είς τήν Βουλήν. Επίσης έν τῷ Συντάγματι τούτω πρός προαγωγήν τής δημοσιότητος και του κοινοβουλευτικού έλέγχου επί του προϋπολογισμού περιλαμβάνονται διατάξεις διά πρώτην φοράν περί συστάσεως είδικής Έπιτροπής έκ τών Βουλευτῶν πρός έξέτασιν του προϋπολογισμού. Όρίζεται επίσης ότι ό προϋπολογισμός είσάγεται είς τήν Βουλήν έντός τών δύο πρώ-

---

(1) 'Ο νόμος ΣΙΒ' του 1852 συνέτεινε πολὺ είς τήν φωτεινήν διοίκησιν τών δημοσίων οικονομικῶν, διότι ό έξεταζων τὸ λογιστικά βιβλία, ώς έτηροῦντο κατά τήν πρώτην εφαρμογήν του νόμου τούτου ήτοι επί 25 έτη μετά τήν ίσχύν αύτου, πείθεται περί τής ακριβείας και τής τάξεως, ήτις έπρυσάνευσε έν τῇ κεντρικῇ λογιστικῇ ύπηρεσίᾳ του κράτους. Κατά τὰς δύο τελευταίας δεκαετηρίδας του παρελθόντος αιώνος και έφεξῆς έγκαταλείπεται ή προϋπάρχουσα ζηλευτή ακρίβεια και τάξις περί τήν τήρησιν τών λογιστικῶν βιβλίων και λογαριασμῶν. Από του έτους 1912 σημειοῦται πρόοδος, ήν άνακόπτει ό εύρωπαϊκός πόλεμος. Βλέπε σχετικῶς άρθρον Π. Δ ε ρ τ ι λ ῆ περί του δημοσίου λογιστικοῦ είς τὸ περιοδικόν «'Εγγύς και "Απω 'Ανατολή» Σεπτεμβρίου 1925 ώς και έκθεσιν Θ. Λ ε κ α τ ζ ᾱ πρός τόν 'Υπουργόν τών Οικονομικῶν, 'Εθνικόν Τυπογραφείον 1917. Έσχάτως όμως από του έτους 1929 σημειοῦται νέος σταθμός βελτιώσεως είς τήν διαχείρισιν και μεθοδικότητα τών λογαριασμῶν του Δημοσίου και τήν τήρησιν τών λογιστικῶν βιβλίων.

των μηνῶν ἐκάστης συνόδου. Νοεῖται ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς καταθέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐντὸς τῆς Συνταγματικῆς ταύτης προθεσμίας πρὸς ἔγκαιρον ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἐν τῇ πραγματικότητι κατὰ τὰ ἀκόλουθα ἔτη σπανίως τηρεῖται⁽¹⁾.

Διὰ τοῦ ἄρθρου 60 τοῦ ἀναθεωρηθέντος ἐν ἔτει 1911 Συντάγματος τοῦ ἔτους 1864 λεπτομερέστερον καθορίζονται αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ σχετικῶς μὲ τὴν κατ' ἄρθρον ψήφισιν αὐτοῦ ρυθμισθείσης διὰ τοῦ ἄρθρου 55 τοῦ κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς. Καθορίζονται ἐπίσης αὐτόθι καὶ αἱ περὶ ἀπολογισμοῦ διατάξεις καὶ ἐπαναλαμβάνονται ἐν ἄρθρῳ 52 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1927.

Ὡς εἰς τὰ προγενέστερα Συντάγματα ὁμοίως τὸ ἐν λόγῳ Σύνταγμα τοῦ ἔτους 1927 περιλαμβάνει ἐπίσης πολλὰς ἄλλας διατάξεις σχετικὰς μὲ τὴν οἰκονομικὴν διοίκησιν τοῦ κράτους⁽²⁾.

Διὰ τῆς συντόμου αὐτῆς ἀναδρομῆς εἰς τὸ παρελθὸν παρέχεται μία ἰδέα πῶς ἐμορφώθησαν σὺν τῷ χρόνῳ αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ αἱ διέπευσαι τὸν θεσμὸν τοῦ συγχρόνου προϋπολογισμοῦ καὶ ἐκ τούτων ἰδίως ἡ ἀρχὴ τῆς δημοσιότητος, ἡ τῆς ἐνότητος, ἡ τῆς καθολικότητος, ἡ τῆς τοῦ ἐνιαυσίου ἢ τῆς περιοδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως καὶ συζητήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους παρὰ τοῦ κοινοβουλίου. Περὶ τῆς ἐννοίας καὶ ἀξίας τῶν ἀρχῶν τούτων πραγματευόμεθα ἄλλαχοῦ. Ἐπιπροσθέτως δεόν νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι χάριν τῆς περιφρουρήσεως τοῦ δημοσίου χρήματος

---

(1) Βλέπε σχετικῶς τὰ δημόσια οἰκονομικὰ Τόμος Α' Προϋπολογισμὸς ὑπὸ Α 111 κ—Λ α μ π ρ ο π ο ὑ λ ο υ Ἀθῆναι σελ. 100. Τινὲς μάλιστα προϋπολογισμοὶ ὡς τοῦ ἔτους 1921—22 καὶ τοῦ ἔτους 1924—25 (ὁ τελευταῖος οὗτος κατετέθη μάλιστα μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς χρήσεως) κατετέθησαν εἰς τὴν Βουλὴν οὐχὶ μόνον χωρὶς νὰ τηρηθῇ ἡ ὡς ἄνω συνταγματικὴ προθεσμία, ἀλλ' ἐπὶ πλέον οὐδὲ ἐκυρώθησαν μέχρι τοῦδε διὰ Ν. Διαταγμάτων ὡς εἰς σημαντικὸς ἀριθμὸς προϋπολογισμῶν κυρωθέντων διὰ Ν. Διαταγμάτων. Ἐπίσης ὁ προϋπολογισμὸς 1935—36 δὲν ἐψηφίσθη ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου. Δέον νὰ προστεθῇ ὅτι ἀπὸ τὸ 1815 μέχρι τοῦ 1832 ἐπὶ 88 προϋπολογισμῶν 41 μόνον ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν Βουλὴν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους καὶ ἐκ τούτων μόλις 14 ἐψηφίσθησαν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Ἄνευ προηγουμένου καθυστέρησις σημειοῦται εἰς τὸν κοινοβουλευτικὸν ἔλεγχον τῶν ἀπολογισμῶν. Βλέπε σχετικῶς μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἑλλάδι, ἐπίσης εἰς J é z e — Γ ε ω ρ γ α ν τ ᾱ τὰ Ἑλληνικὰ Δημόσια Οἰκονομικὰ τόμος Α' σελ. 22 καὶ ἔπ.

2) Βλέπε τὰ ἄρθρα 29, 49, 53, 51 καὶ 55.

καὶ τῆς προγραμματικῆς διαθέσεως τούτων ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τῆς ὁλότητος διὰ τῆς κειμένης δημοσιονομικῆς νομοθεσίας καὶ ἰδίᾳ διὰ τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 περὶ διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ διὰ τῶν μεταγενεστέρων μεταρρυθμίσεων τούτων μεταξὺ τῶν ὁποίων σημαίνουσιν θέσιν ἔχουσιν ὁ νόμος τοῦ ἔτους 1887, ὁ νόμος 1555 τοῦ ἔτους 1918, ὁ νόμος 817 τοῦ ἔτους 1917, ὁ πρόσφατος νόμος 4796 καὶ διὰ τῶν νόμων, οἵτινες ὀργανώνουσι τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν τοῦ Δημοσίου Λογιστικοῦ, ρυθμίζονται αἱ λεπτομέρειαι τῆς καταρτίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῆς διοικήσεως καὶ ἰδίως παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, τῆς ἐνασκήσεως τῶν διαφόρων ἐλέγχων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐνασκήσεως τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τῶν ὀργάνων αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν, τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου πρὸ τῆς πληρωμῆς τῶν δαπανῶν ὡς καὶ μετὰ τὴν πληρωμὴν αὐτῶν.

Ἀνεγράψαμεν συντόμως τὰς περιόδους κατὰ τὰς ὁποίας ἐμορφώθησαν αἱ βασικαὶ ἀρχαὶ περὶ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους. Αἱ ἀρχαὶ αὗται, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ δόγμα τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης δὲν ἐτηρήθησαν αὐστηρῶς πάντοτε ἐπιζημία τῆς καλῆς διοικήσεως τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ νέα μορφή τοῦ κράτους ὡς καὶ αἱ μεγάλαι ἰδιαίτεροι δημοσιονομικαὶ ἀνάγκαι αὐτοῦ ὑπῆρξαν μία ἀξιόλογος αἰτία νὰ ἐξειλιχθῇ ὡς ἐν συνεχείᾳ συνάγομεν κατὰ τὴν σύγχρονον περίοδον ὁ θεσμὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ

Νομική φύσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους.

§ 1. *Ἡ νομική φύσις τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν ἰδίως δίκαιον* – Ἐς ἔλθωμεν ἤδη νὰ ἐξετάσωμεν ποία εἶναι ἡ νομική φύσις τοῦ προϋπολογισμοῦ. Διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ προβλέπονται τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους. Συνεπῶς κατ' οὐσίαν ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι μία πράξις ἀπαριθμίσεως καὶ ὑπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ καταστρώσεως τῶν σχετικῶν περὶ τούτων πινάκων. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ὡς εἶναι φανερόν, ὁ προϋπολογισμὸς τόσον τῶν ἐσόδων ὅσον καὶ ἐξόδων εἶναι πάντοτε διοικητικὴ πράξις, ἥτις ὡς γράφομεν ἀλλαχοῦ δὲν ἔχει μόνον ἀπλῶς λογιστικὴν ἀξίαν, ἀλλ' ἀκόμη ἔχει κατ' ἐξοχὴν πολιτικὴν σημασίαν, διότι ἐν τῷ προϋπολογισμῷ καὶ εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τῶν πινάκων αὐτοῦ ἐνσωματοῦται τρόπον τινὰ τὸ πρόγραμμα τῆς εἰς τὴν ἀρχὴν εὐρισκομένης πολιτικῆς μερίδος. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο βεβαίως βασιίζεται ἐπὶ τῶν νομοθετικῶν μεταρρυθμίσεων, τὰς ὁποίας υἱοθετεῖ τὸ Κοινοβούλιον.

Ὡς πράξις διοικητικὴ ὁ προϋπολογισμὸς λαμβάνει τὸν τύπον τοῦ νόμου. Ὁ νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν θέτει κανόνας δικαίου ἤτοι δὲν ἐπιβάλλει φόρους, δὲν ἰδρύει τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, οὔτε ρυθμίζει τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ἀλλὰ προβλέπει ἀπλῶς τὰς ἀναγκαίας πιστώσεις διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

Ὁ νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν ρυθμίζει ἀκόμη τὴν ἐξουσίαν τῆς διοικήσεως πρὸς εἴσπραξιν τῶν ἐσόδων ἢ πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἐξόδων. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀπορρέει οὐχὶ ἐκ τοῦ νόμου τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλὰ ἐκ τῆς κειμένης νομοθεσίας, εἰς τὴν ὁποίαν βασιίζεται ὁ προϋπολογισμὸς.

Ἡ εἴσπραξις τῶν ἐσόδων καὶ ἡ πραγματοποίησις τῶν ἐξόδων, ἅτινα προβλέπονται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν βασιίζονται ἐπὶ νόμου ψηφισθέντος πρὸ τῆς ἀναγραφῆς αὐτῶν εἰς τὸν

οικεῖον προϋπολογισμόν. Ἡ ἀναγραφή αὐτῶν εἰς τὸν προϋπολογισμόν πρέπει νὰ γίνηται κατ' ἔτος, ἐφ' ὅσον οἱ σχετικοὶ νόμοι, οἵτινες καθώρισαν τὰς δαπάνας ἢ τὰ ἔσοδα δὲν τροποποιηθοῦν ἢ καταργηθοῦν ἢ ὡς ἀναπτύσσομεν λεπτομερέστερον ἀλλαχοῦ⁽¹⁾, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ὀργανώσει τὸ κοινοβούλιον διὰ νομοθετικῆς διατάξεως τὴν εἴσπραξιν ἐσόδου ἢ τὴν πραγματοποίησιν ἐξόδου τοῦ κράτους ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ. Δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι τὸ εἰς τοὺς νόμους βασιζόμενον δικαίωμα πρὸς εἴσπραξιν τῶν ἐσόδων καὶ ἡ ὑποχρέωσις πρὸς δαπάνην ἐπὶ ἓν ἔτος ὑφίστανται, ἥτοι ὅση εἶναι ἡ διάρκεια τῆς ἰσχύος τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐκτὸς ἐὰν οἱ νόμοι οὗτοι ἀνανεωθοῦν. Τὸ ἡμέτερον τούλάχιστον δίκαιον δὲν δέχεται τὴν ἄποψιν αὐτήν. ⁽²⁾ Μόνον κατὰ τὰ ἰσχύοντα ἀπὸ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1823 μέχρι τοῦ 1844, οἱ φορολογικοὶ νόμοι ἴσχυον ἐπὶ ἓν ἔτος ἐκτὸς ἐὰν ἀνανεοῦτο ἡ ἰσχύς αὐτῶν. Τὸ ἰσχύον ἐπίσης Βελγικὸν Σύνταγμα τοῦ 1831 (ἄρθρ. 111) περιλαμβάνει ρητῶς : ὅτι «οἱ φόροι ἐπ' ὠφελεία τοῦ κράτους ψηφίζονται κατ' ἔτος. Οἱ νόμοι, οἵτινες ἐπιβάλλουσι αὐτοὺς ἔχουσι ἰσχὺν μόνον ἐπὶ ἓν ἔτος, ἐὰν δὲν ἀνανεωθοῦν».

Παρ' ἡμῖν ὁ νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν εἶναι μόνον τυπικὸς νόμος, ἀλλ' εἶναι ἰδ i ó ρ ρ υ θ μ ο ς τυπικὸς νόμος,

---

(1) Π. Δ ε ρ τ ι λ ῆ: 'Ο προϋπολογισμὸς ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως 'Αθῆναι 1936 (β' ἔκδ.).

(2) Βλέπε Κ ο φ ι ν ᾱ, Φορολογικὸν Δίκαιον σελ. 11. Συνταγματικὸν Δίκαιον Σ α ρ ι π ὀ λ ο υ, Τομ. II, παρ. 81, σελ. 375 καὶ ἐπ. 'Α. Δ ι ο μ ῆ - δ ο υ ς, Προϋπολογισμὸς, σελ. 65 καὶ ἐπ. Μ. Ο ἰ κ ο ν ο μ ι δ η, 'Ἐρμηνεῖα Δημοσίου Λογιστικοῦ, σελ. 8 καὶ ἐπ. Οἱ φορολογικοὶ νόμοι εἶναι νόμοι οὐσιαστικοὶ ἥτοι θέτουσι κανόνας δικαίου, τίθενται ἐφ' ἅπαξ καὶ ἰσχύουσι μέχρις ὅτου καταργηθοῦν δι' ἐτέρου νόμου καὶ συνεπῶς δὲν ψηφίζονται κατ' ἔτος ὡς ὁ προϋπολογισμὸς. Ἐπίσης ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ εἴσπραξις τῶν φόρων καὶ ἡ πραγματοποίησις τῶν δαπανῶν βασιζονται ἐπὶ νόμων, οἵτινες ἰσχύουσι μέχρις ὅτου καταργηθοῦν διὰ νεωτέρων νόμων εἰς τρόπον ὥστε διὰ τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ὡς παρ' ἡμῖν προϋπολογίζεται ἡ ἀπόδοσις τῶν φόρων καὶ τὸ βᾶρος τῶν δαπανῶν. Ἀντιθέτως ἐν Γαλλίᾳ διὰ τῆς ψηφίσεως κατ' ἔτος τοῦ προϋπολογισμοῦ παρέχεται κυρίως ἡ ἐτησίᾳ ἔγκρισις πρὸς εἴσπραξιν τῶν ἐσόδων καὶ πρὸς πληρωμὴν τῶν δαπανῶν ὡς ἐν Βελγίῳ. Ὁ νόμος περὶ προϋπολογισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ περιέχει εἰδικὸν ἄρθρον δι' οὗ ἐγκρίνεται ἡ εἴσπραξις τῶν ἐσόδων καὶ ἡ πληρωμὴ τῶν δαπανῶν. Βλέπε εἰδικώτερον σχετικῶς μὲ τὴν νομικὴν φύσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ R. G n e i s t, Gesetz und Budget Berlin 1877, ὡς καὶ G. J é z e, le Budget Paris 1922 σελ. 20 καὶ ἐπ.

ώς χαρακτηρίζει αὐτὸν ὁ καθηγητὴς Σαρίπολος (1), διότι ψηφίζεται συμφώνως πρὸς ἰδίαν διαδικασίαν καὶ ἔχει ἰσχὺν περιορισμένης χρονικῆς διαρκείας.

Ὁ νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι λοιπὸν πράξις νομοθετική, ἐπειδὴ ἀπορρέει ἐκ τοῦ Κοινοβουλίου, ἀλλ' ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ δὲν εἶναι οὐσιαστικός νόμος, δὲν περιέχει γενικὸν κανόνα, δὲν θέτει κανόνα δικαίου. Ὁ καθηγητὴς Allix (2) δέχεται ὀρθῶς, ὅτι ὁ νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι τυπικὸς νόμος, ἀπλῶς δὲ μόνον διότι ἡ διοικητικὴ αὐτὴ πράξις, οἷα εἶναι ὁ προϋπολογισμὸς, ἐνέχει ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα καὶ καθάπτεται τῶν συμφερόντων τῶν φορολογουμένων, παραπέμπεται εἰς τὴν Βουλὴν καὶ καθίσταται τυπικὸς νόμος. Κατὰ ταῦτα ὁ νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν δημοσιονομικὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Κοινοβουλίου κατὰ διάκρισιν πρὸς τὴν νομοθετικὴν ἀρμοδιότητα αὐτοῦ.

Ὁ νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔχει ἰσχὺν περιορισμένης διαρκείας κατὰ κανόνα ἐνὸς ἔτους. Ὁ καθηγητὴς ἐπίσης Girault (3) γράφει ὅτι «ἀναμφιβόλως ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους παρουσιάζεται ὑπὸ μορφήν νόμου, ὅστις νόμος δύναται ἄλλωστε νὰ περιέχη σειρὰν ἄλλων διατάξεων, αἵτινες ἔχουσι πολλάκις μετὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ σχέσεις λίαν μεμακρυσμένες. Ἡ τήρησις τοῦ νόμου τούτου ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους καὶ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὅρον ὡς οἱ λοιποὶ νόμοι». Οὕτω διδάσκεται ἐν Γαλλίᾳ, ὡς παρὰ τοῦ καθηγητοῦ Girault (4), ὅτι ὁ νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ δύναται, ὡς τυπικὸς νόμος, νὰ τροποποιήσῃ ἄλλον προγενέστερον νόμον. Δύναται ὁμοίως νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἐφ' ὅσον διὰ τῶν περιλαμβανομένων ἐν αὐτῷ προσθηκῶν διατάξεων (*adjonctions budgétaires*) τροποποιεῖ οὐσιαστικὸν νόμον, τότε προφανῶς θέτει κανόνα δικαίου καὶ συνεπῶς κατὰ τὰς σχετικὰς διατάξεις αὐτοῦ εἶναι οὐσιαστικὸς νόμος.

---

(1) Βλέπε Ν. Ν. Σαρίπολου: Τὸ Συνταγματικὸν Δίκαιον τομ. Β', σελ. 390 καὶ ἐπ. Τὸ Σύνταγμα ἐπίσης δὲν ἀπαιτεῖ νόμον, διότι ἀναγράφει ἀπλῶς ὅτι ἡ Βουλὴ ψηφίζει τὸν προϋπολογισμὸν. Μόνον ὁ λογιστικὸς νόμος (πρβλ. εἰς σελ. 11) διαλαμβάνει περὶ τῶν ἐνιαυσίων νόμων τοῦ προϋπολογισμοῦ.

(2) Allix—Λαμπροπούλου περὶ Προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους σελ. 21.

(3) A. Girault: *Manuel de Législation financière* Paris 1924 σελ. 17.

(4) Πρβλ. A. Girault.

§ 2. *Αί προσθηκίαι ξένων διατάξεων* (adjonctions budgétaires) *εἰς τὸν νόμον τοῦ προϋπολογισμοῦ*.—Ἡ περίπτωσις καθ' ἣν ὁ προϋπολογισμὸς λαμβάνει τὸν τύπον τοῦ νόμου χωρὶς νὰ περιέχη, ὡς δύναται νὰ συμβῆ ἐν Γαλλίᾳ, οὐσιαστικὰς διατάξεις δὲν ἀλλοιώνει ποσῶς τὸν ἐσωτερικὸν καὶ πραγματικὸν χαρακτήρα του. Ἡ κατάρτισις τοῦ προϋπολογισμοῦ γράφει καὶ ὁ καθηγητὴς Girault εἶναι πρᾶξις διοικητικὴ. Τοῦτο εἶναι φανερὸν διὰ τὸν προϋπολογισμὸν.

Παρ' ἡμῖν ὡς ἀναπτύσσεται λεπτομερέστερον ἀνωτέρω ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι πρᾶξις διοικητικὴ ὑπὸ μορφήν νόμου, εἶναι τυπικὸς νόμος καὶ μάλιστα ἰδιότυπος τυπικὸς νόμος κατὰ διάκρισιν πρὸς τοὺς τυπικοὺς νόμους, ὧν δὲν παράγει τὰ ἀποτελέσματά καὶ δὲν τροποποιεῖ ἕτερον νόμον. Διὰ τοῦτο παρ' ἡμῖν ὁ νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὡς ἰδιότυπος τυπικὸς νόμος, καθ' ὅσον ψηφίζεται συμφώνως πρὸς ἰδίαν διαδικασίαν καὶ ἔχει ἰσχὺν περιορισμένης διαρκείας, δὲν δύναται νὰ περιλάβῃ οὐσιαστικὰς διατάξεις. Ἐφ' ὅσον ὁ νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ περιλάβῃ τοιαύτας διατάξεις οὐσιαστικὰς διὰ τῶν ὁποίων τίθεται κανὼν δικαίου ἢ τροποποιοῦνται ἄλλαι διατάξεις περιληφθεῖσαι εἰς νόμον προγενέστερον, αἱ διατάξεις αὗται δὲν εἶναι πράξεις τῆς Πολιτείας καὶ νομικῶς δὲν ὑφίστανται, ἐκτὸς ἂν αἱ διατάξεις αὗται ψηφισθῶσι χωριστὰ ἀπὸ τοὺς πίνακας τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὴν συνήθη διαδικασίαν τῆς ψηφίσεως τῶν νομοσχεδίων ⁽¹⁾.

Ἡ τακτικὴ αὕτη τῶν προσθηκῶν καθαρῶς νομοθετικῶν διατάξεων (adjonctions budgétaires) εἰς τὸν τυπικὸν νόμον τοῦ προϋπολογισμοῦ πολὺ ὀρθῶς παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἐπικρίνεται. Δύναται μάλιστα νὰ γραφῆ ὅτι ἡ τακτικὴ αὕτη ἐν Γαλλίᾳ παραβλέπει τὴν σημασίαν ὠρισμένων συνταγματικῶν διατάξεων, ὡς τοῦ ἄρθρου 8 τοῦ Συνταγματικοῦ Νόμου τῆς 24ης Φεβρουαρίου 1875 δι' οὗ ὀρίζεται ὅτι ὁ νόμος τοῦ προϋπολο-

---

(1) Βλέπε ὁμοίως παρ' ἡμῖν Κ ο φ ι ν ᾱ, Φορολογικὸν Δίκαιον Ἀθῆναι 1930 σελ. 11, Σ α ρ ι π ὁ λ ο υ Συνταγματικὸν Δίκαιον Τόμ. II § 81 σελ. 325 καὶ ἐπ., Ἀ. Δ ι ο μ ῆ δ ο υ ς Προϋπολογισμὸς σελ. 65 καὶ ἐπ., Π. Δ ε ρ - τ ι λ ῆ Ὁ προϋπολογισμὸς ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως Ἀθῆναι 1936 σελ. 13 καὶ ἐπ. Βλέπε ἐπίσης ἀγόρευσιν εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ ἀειμνήστου πολιτευτοῦ καὶ νομομαθοῦς Ν. Δ η μ η τ ρ α κ ο π ο ὕ λ ο υ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 16 Δεκεμβρίου 1914 Γνωστὰς διατάξεις νομοθετικοῦ περιχομένου συναντῶμεν εἰς πολλοὺς νόμους περὶ προϋπολογισμοῦ, τὰς ὁποίας λεπτομερέστερον παραθέτομεν εἰς τὴν προειρημένην ἐργασίαν μας (σελ. 58 καὶ ἐπ.).

σμοῦ ὑποβάλλεται πρὸς ψήφισιν πρῶτον εἰς τὴν Βουλὴν. Οὕτως ἡ Γερουσία ἐν Γαλλίᾳ κατ' ἀνάγκην ἐξετάζει μετὰ τὴν Βουλὴν διάταξιν θέτουσαν κανόνα δικαίου μὴ δημοσιονομικοῦ περιεχομένου, περιληφθεῖσαν εἰς νομοσχέδιον περὶ προϋπολογισμοῦ, ἐνῶ, ἐὰν ἡ διάταξις αὕτη δὲν εἶχε περιληφθῆ εἰς τὸ νομοσχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ ἦτο δυνατόν νὰ ὑποβληθῆ τὸ πρῶτον πρὸς ψήφισιν εἴτε εἰς τὴν Βουλὴν εἴτε εἰς τὴν Γερουσίαν.

Ἡ τακτικὴ τῶν προσθηκῶν διατάξεων κατὰ περιεχόμενον νομοθετικὸν εἰς τὸν νόμον περὶ προϋπολογισμοῦ εἶναι ἐπικριτέα, διότι ἡ παρείσφρυσις τοιούτων διατάξεων εἰς τὸ νομοσχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ πρὸς ψήφισιν ὁμοῦ καὶ ταύτοχρόνως μετὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ παρακωλύει καὶ δυσχεραίνει τὸ ἔργον τοῦ ἐλέγχου τοῦ Κοινοβουλίου ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ, προκαλεῖ χρονοτριβὴν καὶ σύγχισιν ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς ἐγκαίρου ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἰδίως δυσχεραίνει τὸ ἔργον τῆς Γερουσίας ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἥτις ἔρχεται μετὰ τὴν Βουλὴν νὰ ἐξετάσῃ τὸν προϋπολογισμόν.

Ἐπιπροσθέτως ὁμοῦ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου ἡ τακτικὴ τῶν προσθηκῶν εἰς τὸν νόμον τοῦ προϋπολογισμοῦ (*adjonctions budgétaires*) διεγείρει ἀκόμη καὶ νομικὰ ζητήματα, ὡς ἐκτίθεται ἀνωτέρω εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἰδιότυπος τυπικὸς νόμος παρ' ἡμῖν τοῦ προϋπολογισμοῦ (ἢ μᾶλλον οἱ ἰδιότυποι τυπικοὶ νόμοι τοῦ προϋπολογισμοῦ, — νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων —) πρέπει μόνον νὰ περιλαμβάνωσι δύο ἢ τρία ἄρθρα, δι' ὧν μόνον ὀρίζονται τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους καὶ τῶν εἰδικῶν ταμείων ἢ ἄλλων ὑπηρεσιῶν, τῶν ὁποίων οἱ προϋπολογισμοὶ εἶναι προσηρτημένοι εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμόν τοῦ κράτους, ὡς καὶ ἐπίσης δύο ἢ τρία ἄρθρα δι' ὧν ὁμοίως ὀρίζονται τὰ ἔξοδα τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ τῶν προσηρτημένων εἰς αὐτὸν προϋπολογισμῶν. Διατάξεις οὐσιαστικῶς νομοθετικοῦ περιεχομένου ἔστω καὶ ἀφορῶσαι τὸ δημοσιονομικὸν λογιστικὸν δὲν περιλαμβάνονται εἰς τοὺς ἰδιοτύπους τυπικοὺς νόμους τοῦ προϋπολογισμοῦ, διότι περιλαμβανόμεναι ὡς ἀγαπτύσσομεν ἀνωτέρω⁽¹⁾, δὲν ἰσχύουσι.

---

(1) Πρβλ. σελ. 36.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV

Ἡ κατάρτισις τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Α' Ποῖος πρέπει νὰ καταρτίζη τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους,

§ 1. **Ἡ ἰδιαιτέρα ἀξία τῆς καταρτίσεως εἰλικρινοῦς καὶ ἀκριβοῦς προϋπολογισμοῦ,**—Διὰ νὰ κατανοήσωμεν πληρέστερον ἐν τῷ συνόλῳ τὸν μηχανισμόν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὡς ἔχει διαμορφωθῆ μέχρι σήμερον καὶ νὰ ἐκτιμήσωμεν πληρέστερον ποῖος πρέπει νὰ καταρτίζη τὸν προϋπολογισμὸν, ἐν πρώτοις εἶναι ἀναγκαῖον νὰ διακρίνωμεν τὰ ἀκόλουθα στάδια τῆς ἐπεξεργασίας καὶ λειτουργίας αὐτοῦ, ἧτοι :

1) Τὴν κατάρτισιν τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ.

2) Τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

3) Τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

4) Τὸ ἔλεγχον τῶν λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τούτου ἧτοι τὴν σύνταξιν καὶ ἔλεγχον τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ.

Τὴν σειρὰν ταύτην ἀκολουθοῦμεν πρὸς μελέτην τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ νὰ καταστήσωμεν περισσότερον σαφῆ τὸν μηχανισμόν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν περὶ τούτου διδασκαλίαν. Πρὸς πληρεστέραν ἀκόμη κατανόησιν τόσον τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅσον καὶ τῆς καταστάσεως τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, ἧτις ἀντικατοπτρίζεται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ, ἀπαιτεῖται νὰ ἐξετάσωμεν τοὺς λογαριασμοὺς ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὸν ἰσολογισμὸν τοῦ δημοσίου ταμείου.

Εὐθύς ὅμως ἐξ ἀρχῆς πρέπει νὰ τονίσωμεν τὴν ἰδιαιτέραν ἀξίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἡ ἐμπεριστατωμένη ἐξέτασις τῶν ζητημάτων, ἅτινα ἀφορῶσι τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. "Ἄν ὁ προϋπολογισμὸς καταρτισθῆ μεθοδικῶς, μετ' ἀκριβείας καὶ εἰλικρινείας, τότε μόνον θὰ δυνηθῆ νὰ ἐκπληρώσῃ ἀπροσκόπτως τὴν ἀποστολὴν διὰ τὴν ὁποίαν ἐμορφώθη εἰς τὰ σύγχρονα προηγμένα κράτη. Εἶναι φανερὰ ἡ ἀξία, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ μεθοδικὴ κατάρτισις τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τοῦτο ἄλλως τε θὰ καταδειχθῆ ἐκ τῆς μελέτης τῶν ζητημάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ ψήφισις τοῦ προϋ-

πολογισμού έχουσα προσλάβει ιδιαίτεραν αξίαν κατά τήν περίοδον κατά τήν ὁποίαν ἐμορφοῦτο ὁ θεσμός τοῦ προϋπολογισμού ἐμφανίζει ἀκόμη ἀξιόλογον σημασίαν, διότι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμού προκαλοῦνται γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος συζητήσεις ἐπὶ τῆς δημοσιονομικῆς καὶ ἐν γένει τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως ὡς καὶ ἐπὶ τῆς πορείας τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Τὸ ἔργον ὅμως τοῦτο τῆς Βουλῆς διενεργεῖται πληρέστερον, ὅταν αἱ συζητήσεις αὐτῆς καὶ ὁ ἀσκούμενος παρ' αὐτῆς ἔλεγχος βασίζεται ἐπὶ προϋπολογισμού καταρτισθέντος μετὰ τῆς δεούσης εἰλικρινείας, ἀκριβείας καὶ μεθοδικότητος Ἐξ ἄλλου ἢ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμού ἐμφανίζει πάντοτε τὴν μεγαλυτέραν πρακτικὴν ἀξίαν, ὅσον ἀφορᾷ τὸν θεσμόν τοῦ προϋπολογισμού, ἀφοῦ διὰ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμού, ἥτοι διὰ τῆς διαθέσεως τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμού καὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἐσόδων, ρυθμίζεται ἡ ζωὴ τοῦ κράτους.

Κατὰ τὴν σύγχρονον ὅμως περίοδον ἢ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμού καὶ ἐξ ἄλλων λόγων προσλαμβάνει ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον, διότι ἤδη γενικώτερον ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ὅστις γενικῶς ἐκτελεῖ τὸν προϋπολογισμόν ἀπέκτησε σχετικῶς μὲ τὸν προϋπολογισμόν ἰδιάζουσαν θέσιν ἔναντι τοῦ Κοινοβουλίου, τοῦ ὁποίου κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ δικαιώματα ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ παρελθὸν ἐξασθενίζονται, ἐνῶ ἐνισχύονται τὰ δικαιώματα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Τὴν τριαύτην μεταλλαγὴν εἰς τὸν θεσμόν τοῦ προϋπολογισμού δυνάμεθα νὰ δικαιολογήσωμεν διὰ δύο κυρίως λόγους. Ὅντως πρῶτον ἤδη ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ γενικῶς ἢ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία εἶναι εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ, ἐνῶ κατὰ τὸ παρελθὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν διεμορφοῦτο ὁ θεσμός τοῦ προϋπολογισμού ἢ διοίκησις τῆς χώρας εὕρισκετο εἰς τὰς χεῖρας τοῦ μονάρχου, ὅστις ἠδύνατο αὐθαίρετως νὰ ἐπιβάλη φόρους καὶ νὰ δαπανᾷ.

Κατὰ τὴν σύγχρονον περίοδον αἱ κατὰ τὸ παρελθὸν αὐθαιρέσιαι τοῦ μονάρχου, ὅσον ἀφορᾷ τὴν διοίκησιν τοῦ προϋπολογισμού τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων εἶναι δυνατὸν νὰ διαπραχθῶσι παρὰ Κυβερνήσεως, ἥτις διευθύνει διὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τὰ δημόσια οἰκονομικά, ὑποκειμένη ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κοινοβουλίου ἥτοι τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ. Συνεπῶς ἐνῶ γενικώτερον παρατηρεῖται ἤδη ἐξασθένεισις τῶν δικαιωμά-

των του Κοινοβουλίου εν σχέσει προς τον προϋπολογισμόν, αντιθέτως τονούνται τα δικαιώματα της Κυβερνήσεως, ήτις άπορρέει εκ του Κοινοβουλίου ή έχει την έμπιστοσύνην του λαου.

Κατά δεύτερον λόγον ή εξασθένισις τρόπον τινά των δικαιωμάτων του Κοινοβουλίου εναντι του 'Υπουργου των Οικονομικών επέρχεται, άφου προηγουμένως έχουν οργανωθή επ' ώφελεία της εκτελεστικής εξουσίας και μάλιστα του 'Υπουργου των Οικονομικών δραστικοί έλεγχοι ιδίως κατά την εκτέλεσιν του προϋπολογισμού. Οί έλεγχοι ούτοι εξασφαλίζουν μεγαλυτέραν πειθαρχίαν εις τα δημόσια οικονομικά και έγγυώνται την καλυτέραν διοίκησιν των δημοσίων οικονομικών. 'Εν πάση όμως περιπτώσει ή εκτέλεσις του προϋπολογισμού προσκόπτει, έφ' όσον κατά την κατάρτισιν του προϋπολογισμού δεν άπεδόθη ή δέουσα προσοχή προς άκριβή εκτίμησιν των προβλέψεων των έξόδων και άυστηρόν ύπολογισμόν των διαφόρων έσόδων,

Τέλος ό έλεγχος μετά την εκτέλεσιν του προϋπολογισμού παρά την παραμέλησιν τούτου κατά την πολεμικήν και μεταπολεμικήν περίοδον παρουσιάζει αξιόλογον ένδιαφέρον ιδίως εις τας χώρας, όπου έλλέπουν άυστηροί έλεγχοι κατά την εκτέλεσιν του προϋπολογισμού. 'Αλλ' εις τα κράτη ταυτα επί πλέον ή κατάρτισις του προϋπολογισμού παρουσιάζει ιδιαίτεραν αξίαν. Ούτω παρατηρούμεν ότι πάντοτε τα κεφάλαια της καταρτίσεως του προϋπολογισμού κατέχουσιν ιδιάζουσαν αξίαν εν τή μελέτη του μηχανισμού του προϋπολογισμού και διά την εκπλήρωσιν της άποστολής διά την όποιαν έμορφώθη ό προϋπολογισμός, ιδίως δε διά την εξασφάλισιν και την προγραμματικήν αντιμετώπισιν του ίσοζυγίου του προϋπολογισμού.

'Εν συνεχεία της παρούσης εργασίας θα καταδείξωμεν πληρέστερον την ιδιαίτεραν σημασίαν, την όποιαν έχουν θεωρητικώς και πρακτικώς τα διάφορα κεφάλαια περι προϋπολογισμού. 'Αφου όμως ένέχει ιδιαίτεραν αξίαν ή κατάρτισις του προϋπολογισμού πρέπει να εξετάσωμεν τους παράγοντας, οίτινες συμβάλλουσιν εις την έπιστημονικωτέραν κατάρτισιν του προϋπολογισμού. Προς τούτο εξετάζομεν ποίος πρέπει να καταρτίζη τον προϋπολογισμόν και τίνες κανόνες και μεθόδους πρέπει να εφαρμόζωμεν κατά την κατάρτισιν του προϋπολογισμού, όπως ούτος έμφανίζη τα προσόντα της ειλικρινείας, άκριβείας και σαφηνείας, άτινα είναι άπαραίτητα διά την πληρεστέραν εκπλήρωσιν της άποστολής του προϋπολογισμού.

§ 2. *Ἡ ἰδιαιτέρα ἀρμοδιότης τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.*— Τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ καταρτίζεται ἀπὸ τὴν διοίκησιν ἢ γενικώτερον ἀπὸ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Εὐρίσκομεν ὅμως παραδείγματα νομοθεσιῶν ἰδίως κατὰ τὸ παρελθόν, κατὰ τὰ ὁποῖα οὐχὶ ὀρθῶς τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ καταρτίζεται ἀπὸ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἢ ἀπὸ ἐπιτροπὴν ἐξ αὐτῆς ἀπορρέουσαν.

Ἡ κατάρτισις τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι ἔργον τῆς διοικήσεως καὶ γενικώτερον τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας διὰ τοὺς κάτωθι λόγους (1)

Πρῶτον διότι ὁ προϋπολογισμὸς, ὡς σημειοῦμεν ἄλλαχού εἶναι πρᾶξις διοικητικὴ καὶ ὡς τοιαύτη πρᾶξις πρέπει νὰ κατάρτιζεται ἀπὸ τὴν διοίκησιν.

Δεύτερον διότι ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀντικατοπτρίζονται αἱ πολυσχιδεῖς καὶ λίαν ἐκτεταμέναι ἀνάγκαι τοῦ κράτους, τὰς ὁποίας ἐν σχέσει μὲ τὴν Βουλὴν ἢ διοικήσεις εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακριβώσῃ πληρέστερον καὶ ἀσφαλέστερον. Πράγματι ἡ διοικήσεις ἔχουσα ὑπηρεσίας καὶ διακλαδώσεις εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς χώρας μέχρι τῶν ἀπωτάτων ὁρίων αὐτῆς εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρακολουθήσῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας.

Τρίτον διότι εἰς τὴν διοίκησιν ἀνευρίσκομεν τὴν συνέχειαν καὶ τὴν μονιμότητα τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ Κοινοβούλιον ἢ αἱ ἐκ τούτου προερχόμεναι ἐπιτροπαὶ ἐναλλάσσονται. Συνεπῶς ἡ διοικήσις ὡς ἐκ τῆς συνεχείας καὶ τῆς μονιμότητος τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς, ἔχουσα μεγαλυτέραν ἐπὶ πλέον πείραν, βαθυτέραν καὶ λεπτομερεστέραν γνῶσιν τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας, ἀσφαλέστερον εἶναι δυνατόν νὰ προαγάγῃ τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν προβλέψεων τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἡ διοικήσις τέλος ἀρμοδιότερα, ὡς ἀναπτύσσομεν ἄλλαχού, πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐνδείκνυται νὰ καταρτίσῃ καὶ ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀφοῦ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀνατίθεται εἰς αὐτήν.

Ἡ ἀντίθετος ἄποψις κατὰ τὴν ὁποίαν ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς πρέπει νὰ καταρτίζεται ἀπὸ τὴν νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἢ ἀπὸ ἐπιτροπὰς ἐκ ταύτης ἀπορρεούσας, βασιίζεται εἰς τὴν ἐσφαλμένην ἀντίληψιν, ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ,

---

(1) Πρβλ. καὶ L u t z σελ. 867.

ἐπειδὴ συναινοῦσι εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ φόρου ἢ ἐξουσιοδοτοῦσι τὰς δαπάνας, πρέπει ἀκόμη νὰ καταρτίζωσι τὸν προϋπολογισμόν. Μία τοιαύτη ἐκδοχὴ ὅμως, ἣτις προδίδει δυσπιστίαν τοῦ Κοινοβουλίου πρὸς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, πρέπει νὰ ἀποκρουσθῇ. Τὸ Κοινοβούλιον ὄχι μόνον εἶναι ἀναρμόδιον δι' οὓς λόγους ἀναπτύσσομεν ἀνωτέρω πρὸς κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον, ἂν κατετρίβητο περὶ τὸ πολυσχιδὲς καὶ ἐπίπονον ἔργον τῆς συντάξεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, θὰ παρέκκλινε τῆς κυρίας ἀποστολῆς του, τῆς ἐπωφελοῦς ἀσκήσεως τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου. Ἐξ ἄλλου σφετεριζόμενον ξένας ἀρμοδιότητος, ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ ἐμείωνε τὴν θέσιν τῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ προεκάλει σύγχισιν ἐξουσιῶν καὶ τὴν ἀναρχίαν περὶ τὸν προϋπολογισμόν.

Πράγματι τὰ μειονεκτήματα ταῦτα περὶ τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι πασίδηλα κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς ἅς χώρας εἶχε ἐπικρατήσῃ ἢ ἄποψις τῆς καταρτίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ.

Ὁ ρόλος τῶν Βουλῶν γράφει (1) ὁ καθηγητὴς Cirault δὲν συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐνεργοῦσι καὶ νὰ προτείνουσι, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ ἐξουσιοδοτῶσι καὶ νὰ ἐλέγχωσι. Καὶ τὸν ρόλον αὐτὸν ἐνασκοῦσι, ὡς ἐκτίθεται ἀλλαχοῦ, κατὰ τὸ στάδιον τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὡς ἐκτενέστερον ἐξετάζομεν ἀλλαχοῦ αἱ Βουλαὶ ἔχουσι ἀρμοδιότητα πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἣν καλοῦμεν δημοσιονομικὴν ἀρμοδιότητα κατὰ τὴν διάκρισιν πρὸς τὴν νομοθετικὴν ἀρμοδιότητα αὐτῆς, τὸ μὲν διότι ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι βαρυσήμαντος διοικητικὴ πρᾶξις, τὸ δὲ ἐξ ἱστορικῶν λόγων.

Ἐξ ὧν γράφομεν ἀνωτέρω συνάγεται ὁ μεγαλύτερος ρόλος, τὸν ὁποῖον καλεῖται ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν νὰ ἀσκήσῃ κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, διότι αὐτός ἀφ' ἑνὸς μὲν, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, γνωρίζει καλύτερον τὰς ἀνάγκας τῆς διοικήσεως τῆς χώρας καὶ τὴν δημοσιονομικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀντοχὴν αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι φέρει τὴν εὐθύνην τῆς ἰσοσκελίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς καλῆς καὶ ἀπροσκόπτου πορείας τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν.

Διὰ νὰ δυνηθῇ ὅμως νὰ ἐπιτελέσῃ ἐπωφελῶς τὸ δυσχερὲς ἔργον αὐτοῦ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν πρέπει ἀφ' ἑνὸς

---

1) Προβλ. G i r a u l t σελ. 33.

μέν νά ἔχη ὀργανώση συστηματικῶς τὰς ὑπηρεσίας, αἵτινες θά συνεργασθῶσι μετ' αὐτοῦ πρὸς κατάρτισιν τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ νά ἐφαρμόσῃ σύστημα καὶ μεθόδους ἱκανὰς νά ἐξασφαλίζωσι κατὰ τὸ δυνατόν τὴν μόρφωσιν εἰλικρινῶν προβλέψεων.

§ 3. **Συγκριτικὴ νομοθεσία.**— Ἐν Ἑλλάδι ἠκολούθησαν τὴν ὀρθὴν λύσιν, διότι ἡ διοικήσεις καὶ δὴ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐπιφορτίζονται μὲ τὴν κατάρτισιν τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ. (1)

Ἐν Ἑλλάδι συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 84 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1864, ὅπερ ἄρθρον ἤδη δὲν ἰσχύει, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας εἶχεν ἀρμοδιότητα νά προελέγῃ τὸν ὑποβληθῆσόμενον προϋπολογισμὸν εἰς τὴν Βουλὴν καὶ νά συντάσῃ περὶ τούτου ἔκθεσιν πρὸς τὴν Βουλὴν. Ἡ τοιαύτη παρέμβασις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἰς τὸ στάδιον τῆς καταρτίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι ἐπικριτέα ἢ τούλάχιστον οὐχὶ πρακτικὴ, διότι τοῦτο μακρὰν τῆς διοικήσεως μόνον χρονοτριβὴν ἠδύνατο νά προκαλέσῃ εἰς τὴν ἔγκαιρον ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐν Γαλλίᾳ ἤδη ἡ δημοσιονομικὴ Ἐπιτροπὴ ἰδίᾳ τῆς Βουλῆς ἔχει ἐκτεταμένα δικαιώματα κατὰ τὴν παρ' αὐτῆς ἐξέτασιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, διότι πολλάκις ἀνασυντάσσει ἐξ ὀλοκλήρου τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὸ ὁποῖον ὑποβάλλει εἰς τὴν Βουλὴν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐχομεν παραδείγματα καθ' ἃ ἡ ἐν λόγῳ Κοινοβουλευτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ τοιαύτη ἀνάμιξις τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ δικαίως ἐπικρίνεται, διότι ὡς ἀναπτύσσεται ἀλλαχοῦ (πρβλ. σελ. 39) μόνον ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἶναι δυνατόν πληρέστερον παντὸς ἄλλου νά ἐκτιμήσῃ τὴν ἔκτασιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐπίσης μέχρι τοῦ ἔτους 1915 εἰς τὰς Ἡ. Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς αἱ Κοινοβουλευτικαὶ Ἐπιτροπαὶ εἶχον μεγάλην ἀνάμιξιν εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ μεταρρυθμίσις ὁμοῦ τῆς 10 Ἰουνίου 1921 (2) ἐξησφάλισεν εὐρύτατα δικαιώ-

1) Βλέπε νόμον Σ1Β' ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τῶν νόμων 1555 καὶ 4796.

(2) Βλέπε τὸ κείμενον τοῦ νόμου τούτου εἰς τὸ Bulletin de Statistique et de Législation Comparée μηνὸς Σεπτεμβρίου 1921.

ματα εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καὶ ἀνέθεσε τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ Νομοθετικὸν Σῶμα οὐδεμίαν ἔχει ἀνάμειξιν εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἥτις ἀνατίθεται εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι γενικῶς εἰς ὅλα τὰ Κράτη ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κυρίως καταρτίζει τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους. Ἐφ' ὅσον προκύψῃ διαφορὰ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Ὑπουργῶν ἐν σχέσει μὲ τὰς πιστώσεις τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἡ διαφορὰ αὕτη λύεται ἐν Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ.

Ἀξιοσημεῖωτος εἶναι ὁ τρόπος τῆς καταρτίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Φιλανδίᾳ, ὅπου ἀνατίθεται ἡ κατάρτις αὐτοῦ εἰς τὴν Δημοσιονομικὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καταρτίζει τὸν προϋπολογισμὸν.

Β'. Μέθοδοι ἐκτιμήσεως τῶν προβλέψεων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ.

§ 1. *Ὁ κανὼν τῆς εἰλικρινείας καὶ ἀκριβείας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ.*—Ὁ προϋπολογισμὸς, ἵνα καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐπιτελέσῃ τοὺς σκοπούς, δι' οὓς ὡς θεσμὸς διεμορφώθη, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἔχῃ τὸ προσὸν τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς ἀκριβείας ἥτοι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἔσοδα νὰ ἔχῃσι μετ' ἀκριβείας προϋπολογισθῇ, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ πιστώσεις μετ' εἰλικρινείας νὰ ἔχῃσι ἐκτιμηθῇ. Ἐὰν τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα δὲν ἔχωσι προϋπολογισθῇ μετ' ἀκριβείας καὶ εἰλικρινείας, ὡς εἶναι φανερὸν τὸ δημοσιονομικὸν πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως, ὅπερ ἐβασίσθη ἐπὶ τοῦ καταρτισθέντος προϋπολογισμοῦ, δυσχεραίνεται καὶ ἡ Κυβέρνησις θὰ εὐρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ λάβῃ νέα μέτρα κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ νὰ καλύψῃ τὸ ἐμφανιζόμενον ἢ αὐξανόμενον ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ. Εἶναι ὁμῶς λίαν δυσχερὲς νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὸ προσὸν τῆς εἰλικρινείας καὶ ἀκριβείας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ, διότι αἱ προβλέψεις τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων, αἵτινες περιέχονται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ κατ' ἀνάγκην γίνονται εἰς χρόνον ἀπέχοντα ἀπὸ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐξ ὀλοκλήρου πραγματοποιοῦνται.

Ὡς ἐκ τούτου δυσχερὴς εἶναι ἡ ἐπαλήθευσις ἐξ ὀλοκλήρου τῶν προβλέψεων τούτων, δεδομένου μάλιστα ὄντος ὅτι τὰ τε ἔσοδα καὶ ἔξοδα ἐπηρεάζονται ἐξ ἀπροόπτων γεγονότων.

Ἡ καλὴ ἢ πλημμελὴς ὀργάνωσις τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἔχει ἀνατεθῆ ἰδίᾳ ἢ κατάρτισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ ἀπαισιοδοξία τῶν συγκροτούντων τὰς ὑπηρεσίας ταύτας προσώπων ἐπηρεάζουσιν ἐπίσης τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν εἰλικρινεῖαν τῶν προβλέψεων τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἡ ὑπερβολικὴ αἰσιοδοξία ἢ ἡ μεγάλη ἀπαισιοδοξία ὀδηγοῦσι πολλάκις εἰς τὴν μὀρφωσιν προβλέψεων σφαλερῶν, τόνον διὰ τὰ ἔσοδα ὅσον καὶ διὰ τὰ ἔξοδα.

Ἐρωτᾶται ἤδη ὑπάρχουσι μέθοδοι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὸν αἰ συντάσσουμεν τὸν προϋπολογισμόν ὑπηρεσίαι νὰ ἀποφεύγωσι ἢ νὰ μειώνωσι τὰς πιθανότητας τῶν μεγάλων πλανῶν κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τῶν προβλέψεων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ προάγωσι τὸν κανόνα τῆς εἰλικρινείας καὶ ἀκριβείας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ; Περὶ τούτου ἀσχολούμεθα κατωτέρω.

§ 2. *Ἡ ἐκτίμησις τῶν ἐσόδων.*— α') Ἡ μέθοδος τῆς ἀμέσου ἐκτιμήσεως τῶν ἐσόδων.— Ἡ ἀκριβὴς ἐκτίμησις τῶν ἐσόδων ἐμφανίζει πολλάς δυσχερείας, διότι δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ μὀρφωσις ἐκ τῶν προτέρων ἀσφαλῶν κρίσεων καὶ προβλέψεων διὰ τὴν πορείαν τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, τῶν ὁποίων ἡ ἀνθηρὰ ἢ μὴ κατάστασις ἐπηρεάζει τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐσόδων. Ἡ διορατικότης τῶν δημοσίων λειτουργῶν, οἵτινες καταρτίζουσι τὸν προϋπολογισμόν καὶ ἡ βαθεῖα γνώσις καὶ παρακολούθησις παρὰ τούτων τῆς ἐξελίξεως καὶ καταστάσεως τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας παρέχει μίαν ἐγγύησιν διὰ τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀκριβῆ πρόβλεψιν καὶ ἐκτίμησιν τῶν ἐσόδων τοῦ καταρτιζομένου προϋπολογισμοῦ. Διὰ τοῦτο εἰς τὰ περισσότερα κράτη, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς δὲν ἀκολουθοῦσι ὠρισμένην τινὰ μέθοδον ἢ σύστημα ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἐπαφίουσι εἰς τὰς ἀρμοδίους ὑπηρεσίας νὰ ἐκτιμήσωσι τὰ ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀμέσως ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στοιχείων, ἅτινα ἐν γένει ἔχουσι ὑπ' ὄψει αὐτῶν. Ἡ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐκτίμησις τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀποτελεῖ τὸ σύστημα, ἢ τὴν μέθοδον τῆς ἀμέσου ἐκτιμήσεως τῶν ἐσόδων, τῆς ὁποίας μεθόδου κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὡς γράφει ὁ Stourm (1)

1) Πρβλ. Stourm σελ. 168 Πρβλ. ὁμοίως Allix σελ. 38 ὡς καὶ Girault σελ. 35 καὶ τέλος G G é z e σελ. 58.

ἡ ἔλλειψις πάσης μεθόδου ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῶν προβλέψεων τῶν ἐσόδων, διότι ὄντως ἐξ ὧσων γράφομεν ἀνωτέρω, οὐδεμία σταθερὰ μέθοδος ἐφαρμόζεται ἐν τῇ μορφώσει τῶν προβλέψεων τῶν ἐσόδων.

§ 3. *Αὐτόματοι μέθοδοι.*—α') Ἡ μέθοδος τοῦ προτελευταίου ἔτους (système de la pénultième année.)—Ἐν Γαλλίᾳ ὁμοίως, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλα κράτη, ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῶν προβλέψεων τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι ἐν χρήσει τὸ σύστημα τοῦ προτελευταίου ἔτους, εἰσαχθὲν κατὰ τὸ 1823 ὑπὸ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ de Villèle. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐν τῇ ἐκτιμήσει τῶν προβλέψεων τῶν ἐσόδων λαμβάνονται ὑπ' ὄψει τὰ ἀποτελέσματα τῆς τελευταίας γνωστῆς χρήσεως, ἐφ' ὧν ἐπιφέρονται τροποποιήσεις ἐπὶ ἔλασσον ἢ ἐπὶ πλεόν μόνον κατόπιν λόγων καθωρισμένων, π. χ. ὀφειλομένων εἰς αὐξήσεις ἢ μειώσεις φορολογικῶν συντελεστῶν, τῶν ὁποίων προσδιορίζονται τὰ ἀποτελέσματα. Ἡ μέθοδος λοιπὸν αὕτη, ὡς εἶναι φανερόν, δὲν ἐπιτρέπει ἐλευθερίαν ἐκτιμήσεως ἢ αὐθαιρέτους κρίσεις. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν ταύτης τρόπον τινὰ κατὰ τρόπον αὐτόματον γίνεται ἡ ἐκτίμησις τῶν προβλέψεων τῶν ἐσόδων.

Ἡ μέθοδος αὕτη, ὡς ἀποφεύγουσα τὰς αὐθαιρέτους ἐκτιμήσεις, ἐμφανίζει ἀξιόλογον προσὸν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀρχῆς τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς ἀκριβείας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Δύναται ὁμοίως νὰ ἐμφανίσῃ ἀξιόλογα μειονεκτήματα κυρίως, διότι κατ' αὐτὴν δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει ὅτι ἐκ λόγων ἀπροόπτων, ὡς π.χ. λόγῳ κακῆς πορείας τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, εἶναι δυνατόν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου ταύτης νὰ φθάσωμεν εἰς ἐσφαλμένας ἐκτιμήσεις καὶ προβλέψεις.

Ἐκτὸς τούτου κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει ἡ προϊοῦσα βελτίωσις τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, ἣτις συνεπάγεται αὐξήσιν τῶν ἐσόδων. Ἐξ ὧσων λοιπὸν γράφομεν ἀνωτέρω καθίσταται κατανοητὸν ὅτι τὸ σύστημα τοῦ προτελευταίου ἔτους, ὡς σύστημα ἐκτιμήσεως τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν ἐξασφαλίζει ἀπολύτως τὴν ἀρχὴν τῆς εἰλικρινείας καὶ ἀκριβείας τῶν προβλέψεων σχετικῶς μὲ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ.

β') Σύστημα τῶν προσαυξήσεων (système des majorations) —Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι ὁμοίως ἐν χρήσει ἐν Γαλλίᾳ εἰσαχθὲν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς Δευτέρας Αὐτοκρατορίας (Second Empire) καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ ἔτους 1852 ἕως τοῦ ἔτους

1864, ὅτε ἐγκατελείφθη, ἵνα ἐφαρμοσθῇ ἐκ νέου ὑπὸ τοῦ Leon Say κατὰ τὸ 1882 καὶ κατὰ τὰ μεταγενέστερα ἔτη.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπιζητεῖ νὰ ἐξαλείψῃ ἢ νὰ περιορίσῃ τὰ μειονεκτήματα τοῦ συστήματος τοῦ προτελευταίου ἔτους. Πρὸς τοῦτο κατὰ τὴν μόρφωσιν τῶν ἐκτιμήσεων τῶν προβλέψεων τῶν ἐσόδων ἐπιτρέπει τὴν προσαύξησιν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ προτελευταίου ἔτους προσαυξανομένων ἀναλόγως πρὸς τὴν παρατηρουμένην κατ' ἔτος αὔξησιν τῶν ἐσόδων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συγκριτικῶν δεδομένων τῶν πέντε ἢ περισσοτέρων τελευταίων προϋπολογισμῶν.

Τὸ σύστημα τοῦτο βοηθεῖ εἰς τὴν μόρφωσιν ἀσφαλῶν προβλέψεων. Ἐνδείκνυται ὅμως νὰ μὴ εἶναι πάντοτε αὐστηρῶς προσηλωμένον εἰς τὴν βάσιν αὐτοῦ, διότι θεωρούμενον ἄθικτον καὶ ἐφαρμοζόμενον αὐστηρῶς παραμελεῖ τὴν πραγματικότητα τὴν μᾶλλον πρόσφατον, ἐπηρεαζομένην πολλάκις ἀπὸ ἀπρόοπτα γεγονότα, ἅτινα ἔχουσι μεγάλην ἀντανάκλασιν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Στερεῖται προφανῶς τοῦ πλεονεκτήματος τῆς ἐλαστικότητος καὶ ἐπιδεικνύει ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης διὰ τὴν εἰλικρίνειαν τῶν ὑπηρεσιῶν, αἵτινες καταρτίζουσι τὸν προϋπολογισμόν. Διὰ τοῦτο ὡς γράφομεν ἀνωτέρω εἰς πᾶν σύστημα δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμεν ὅτι ἡ διορατικότης, ἡ εἰλικρίνεια καὶ ἡ ἰκανότης τῶν προσώπων, ἅτινα καταρτίζουσι τὸν προϋπολογισμόν συμβάλλουσι κατὰ πολὺ εἰς τὴν μόρφωσιν ἀκριβῶν ἐκτιμήσεων εἰς τὰς προβλέψεις τῶν ἐσόδων.

§ 3. **Ἡ ἐκτίμησις τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ.**—
"Ὅταν ὁμιλῶμεν περὶ τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ νοοῦμεν τὰ ποσά, ἅτινα ἀναγράφονται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ καὶ εἶναι προωρισμένα νὰ ἀντικρῦσωσι ὁμοειδεῖς κατηγορίας δαπανῶν.

Ἡ ἐκτίμησις τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ παρουσιάζει ἐξ ἴσου, ἂν ὄχι μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον, πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἐσόδων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Ἡ ἀνεπαρκὴς ἐκτίμησις τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὄχι μόνον θέτει ἐν κινδύνῳ τὴν ἰσοσκέλισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἐπιπλέον προκαλεῖ διὰ τῆς ἐξαντλήσεως τῶν πιστώσεων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ πρὸ τῆς λήξεως τῆς χρήσεως ἐπιβράδυνσιν εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, διότι διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ μία δαπάνη τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ μὴ ἔχη ἐξαντληθῇ ἢ ἀναγραφεῖσα σχετικὴ πίστις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ.

Ἐφ' ὅσον αἱ ὑπηρεσίαι καλῶς εἶναι ὀργανωμέναι, διὰ τινὰς δαπάνας σταθεροῦ χαρακτήρος καὶ κατ' ἔτος ἐπαναλαμβανόμενας, ὡς εἶναι αἱ δαπάναι τῶν μισθῶν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἢ ἐκτίμησις τῶν σχετικῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν παρουσιάζει μεγάλας δυσχερείας, διότι αἱ δαπάναι αὗται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κειμένης νομοθεσίας εἶναι δυνατόν ἐπακριβῶς νὰ προϋπολογισθῶσι.

Κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὰς λεγομένας περιοριστικὰς πιστώσεις (*crédits limitatifs*) ἀπὸ τὰς λεγομένας ἀπλῶς ἐκτιμητικὰς πιστώσεις (*crédits évaluatifs*).

Αἱ περιοριστικαὶ πιστώσεις ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰς δαπάνας, τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορισθῇ ἐκ τῶν προτέρων τὸ ποσὸν καὶ ἐγκρινόμενον ὀρίζεται περιοριστικῶς δηλαδὴ δὲν συγχωρεῖται ὑπέρβασις τούτου.

Τοιαῦται πιστώσεις εἶναι π. χ. οἱ μισθοὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἐπὶ τῶν δαπανῶν τούτων ἢ σφαιρὰ ἐκτίμησις ὀλιγώτερον συγχωρεῖται, διότι ἐφ' ὅσον τηροῦνται μητῶρα τοῦ προσωπικοῦ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ παρακολουθεῖται ἡ ἐνημερότης τούτων, εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἀρμοδίως ὁ ἀκριβὴς προϋπολογισμὸς τῶν ἀπαιτουμένων πιστώσεων τῶν δαπανῶν τούτων.

Ἀντιθέτως αἱ ἐκτιμητικαὶ πιστώσεις περιορίζονται ἀπλῶς νὰ καθορίσωσι τὰς δαπάνας διὰ τὰς ὑπηρεσίας τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατόν ἐκ τῶν προτέρων νὰ προσδιορισθῇ ἐπακριβῶς τὸ ποσόν, τὸ ὁποῖον συνεπάγεται ἡ πραγματοποίησις τῶν δαπανῶν τούτων. Τοιαῦται πιστώσεις εἶναι αἱ ἀφορῶσαι τὰς δαπάνας τροφοδοτήσεως τοῦ στρατοῦ, τὰς δαπάνας ὑλικοῦ, ἄλλας δαπάνας ἀπροσδιορίστους δυναμένας νὰ προκληθῶσι ἐξ ἀπροόπτων γεγονότων, πλημμυρῶν καὶ ἄλλων καταστροφῶν, τῶν ὁποίων ἢ ἔκτασις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι γνωστὴ ἐκ τῶν προτέρων.

Ἀπὸ τὴν εὐλικρίνειαν, τὴν ἰκανότητα καὶ τὴν διορατικότητα τῶν προσώπων, ἅτινα κάμνωσι τὴν ἐκτίμησιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν καλὴν ἐργασίαν τῶν ὑπηρεσιῶν, ἐξαρτᾶται ἡ ἐπακριβὴς ἐκτίμησις τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 5. *Τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντα.*— Ἐν Ἑλλάδι ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καταρτίζων ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν τὸν προϋπολογισμὸν καὶ καθο-

ρίζων τὰς προβλέψεις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων δὲν ἀκολουθεῖ πάντοτε σταθερὰν ἀρχήν. Βασίζεται κατὰ πρῶτον λόγον ἐπὶ τῆς κειμένης νομοθεσίας. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς δαπάνας, ἐπὶ τῶν ὑποχρεωτικῶν καὶ παγίων δαπανῶν βασιζόμενος ἐπὶ τοῦ προγενεστέρου προϋπολογισμοῦ δύναται νὰ κάμῃ ἀσφαλεῖς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον προβλέψεις. Ἐπὶ τῶν ἄλλων δαπανῶν πρὸς καθορισμὸν τῶν προβλέψεων τοῦ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν γενικὴν κατάστασιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς χώρας καὶ ἀπὸ τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα τοῦ τελευταίου προϋπολογισμοῦ. Τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐκτιμᾷ λαμβάνων ὑπ' ὄψει πᾶν δυνάμενον νὰ τῷ χρησιμεύσῃ πρὸς τοῦτο στοιχεῖον καὶ καθορίζει τὰς προβλέψεις αὐτοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἔξοδα πρέπει νὰ διακρίνωμεν ἐπίσης τὰς ἐκτιμητικὰς ἐκ τῶν περιοριστικῶν πιστώσεων. Ἐπὶ τῶν περιοριστικῶν πιστώσεων ὁ Ὑπουργὸς λαμβάνων ὑπ' ὄψει κατὰ πρῶτον λόγον τὴν νομοθεσίαν καὶ τὰς ἐπ' αὐτῆς μεταρρυθμίσεις, ὡς καὶ τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα τοῦ τελευταίου προϋπολογισμοῦ, πρὸς δὲ καὶ πᾶν στοιχεῖον δυνάμενον νὰ τῷ χρησιμεύσῃ πρὸς τοῦτο, καθορίζει τὰς προβλέψεις του. Αἱ προβλέψεις ἐπὶ τῶν πιστώσεων τούτων δυνάμεναι νὰ βασισθῶσι ἐπὶ θετικῶν δεδομένων εἶναι δυνατὸν ἐπακριβῶς νὰ προσδιορισθῶσι. Μεγαλυτέρα δυσχέρεια προβάλλεται διὰ τὸν ὑπολογισμὸν τῶν ἐκτιμητικῶν πιστώσεων. Πρὸς προσδιορισμὸν τῶν πιστώσεων τούτων λαμβάνονται ὑπ' ὄψει τὰ δεδομένα προηγούμενων προϋπολογισμῶν, αἱ εἰκαζόμεναι ἀνάγκαι τῶν ὑπηρεσιῶν ὡς καὶ ἡ ἀντοχὴ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 6. **Συμπεράσματα.** Παρατηροῦμεν λοιπὸν ὅτι ἐν Ἑλλάδι διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων καὶ τῶν προβλέψεων τῶν ἐσόδων, ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ, δὲν ἀκολουθεῖται οὐδεμία μεθοδος. Λαμβάνονται ὑπ' ὄψει ἰδίως τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα τοῦ τελευταίου προϋπολογισμοῦ ἐν συνδυασμῷ ἰδίᾳ μὲ τὰς ἐπελθούσας νομοθετικὰς μεταρρυθμίσεις καὶ τὰς συνθήκας τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας.

Ἡ πεῖρα λοιπὸν, ἡ διορατικότης καὶ ἡ εἰλικρίνεια τῶν ὑπηρεσιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀνατίθεται ἡ κατάρτισις τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ ἰκανότης τῶν ὑπηρεσιῶν, ὅπως ἐκτιμῶσι τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀσκήσωσι ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ αἱ συνθήκαι τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας, πάντα

ταῦτα συμβάλλουσι κατὰ πολὺ εἰς τὴν διαφύλαξιν τοῦ κανόνος τῆς εἰλικρινείας καὶ ἀκριβείας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παρίδωμεν τὴν ἰδιαιτέραν σημασίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ δημοσιότης τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἣτις θέτουσα τὸ ἔργον τοῦ καταρτισθέντος προϋπολογισμοῦ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν δυναμένων νὰ γνωρίζωσι τὰ πράγματα, παρεμποδίζει τὰς σφαλερὰς ἐκτιμήσεις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

Ὁ κανὼν τῆς εἰλικρινείας καὶ ἀκριβείας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τόσον παρ' ἡμῖν ὅσον καὶ εἰς πᾶσαν χώραν προάγεται, ὅταν τηροῦνται, ὅσον ἀφορᾷ τὸν προϋπολογισμόν, αἱ βασικαὶ καὶ θεμελιώδεις ἀρχαὶ περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἐπιζητεῖται κατὰ τὴν τεχνικὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἡ σαφήνεια (1).

Γ' Ἡ μορφή καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διάταξις τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 1. Ὁ κανὼν τῆς σαφηνείας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. — Ἡ ἀναγραφή εἰς τὸν καταρτιζόμενον προϋπολογισμόν τῶν οἰκείων προβλέψεων ἐξόδων καὶ ἐσόδων ἐνδείκνυται νὰ γίνηται οὐχὶ ὡς ἔτυχε, ἀλλὰ τούναντίον χάριν τῆς σαφηνείας τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς πληρεστέρας συγκριτικῆς μελέτης τοῦ ἐπιβάλλεται νὰ πραγματοποιηθῆται ἐπὶ τῇ βάσει ὠρισμένου συστήματος καὶ συγκεκριμένου τύπου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶναι δυνατὴ ἡ πληρεστέρα καὶ εὐχερεστέρα ἐκτίμησις τῆς σημασίας τῶν διαφόρων ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐπιβάλλεται δηλαδὴ, ὅπως ὁ μελετῶν τὸν προϋπολογισμόν γνωρίσῃ εὐχερῶς καὶ κατὰ τρόπον ἐπαρκῆ τὰ τακτικὰ καὶ τὰ ἔκτακτα ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἐπὶ πλέον περαιτέρω τὰς διακρίσεις καὶ τὴν προέλευσιν τούτων κατὰ διαφόρους κατηγορίας. Ἐφ' ὅσον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καταρτίζεται ὁ προϋπολογισμὸς καὶ ἐμφανίζεται ὁ τύπος αὐτοῦ, ὅχι μόνον παρέχει μᾶλλον σαφῆ ἰδέαν περὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ τῆς προελεύσεως τούτων, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καθιστᾷ εὐχερῆ τὴν ἐξαγωγήν συμπερασμάτων περὶ τῆς θέσεως καὶ πορείας τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν.

---

1) Νεώτεραι νομοθεσίαι ὡς ὁ Γιουγκοσλαβικὸς νόμος τοῦ Ἰουλίου 1934 περιλαμβάνει διάταξιν (ἄρθρ. 36) καθ' ἣν ἐν τῇ κατὰστρώσει τοῦ προϋπολογισμοῦ λαμβάνονται ὑπ' ὄψει τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα τῶν τριῶν τελευταίων προϋπολογισμῶν.

Πράγματι κατά θεμελιώδη δημοσιονομικόν κανόνα επιβάλλεται, ὅπως τὰ τακτικά ἔξοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ καλύπτονται διὰ τῶν τακτικῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ οὐδέποτε διὰ δανείων, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ συνάπτονται, ἵνα καλύψωσι ἀποκλειστικῶς δαπάνας κεφαλαίου. Πῶς λοιπὸν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ βεβαιωθῶμεν ὅτι ὁ θεμελιώδης οὗτος δημοσιονομικὸς κανὼν ἐτηρήθη, ἂν ἡ διάκρισις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ἅτινα ἀναγράφονται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ δὲν γίνεται καθ' ὠρισμένην διάταξιν καὶ καθ' ὠρισμένον τύπον ;

Ἡ καθ' ὠρισμένην διάταξιν καὶ διάκρισιν ἀναγραφῆ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῶν διαφόρων ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτοῦ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν κανόνα τῆς σαφηνείας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ καὶ δίδει τὸν τύπον ἢ τὴν μορφήν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 2. *Ὁ τύπος ἢ ἡ μορφή τοῦ Ἑλληνικοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἄλλας χώρας.*—Ἐν Ἑλλάδι ὁ τύπος τοῦ προϋπολογισμοῦ ὠρίσθη κατὰ τρόπον ἐπιστημονικόν καὶ μεθοδικόν διὰ τοῦ νόμου 626 τοῦ ἔτους 1915.

Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ διακρίνονται εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας.

Ἡ I κατηγορία περιλαμβάνει τὰ πραγματικά (τακτικά καὶ ἔκτακτα) ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἡ II κατηγορία δὲν περιλαμβάνει τὰ πραγματικά ἔσοδα καὶ ἔξοδα, ἀλλὰ τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα (τακτικά καὶ ἔκτακτα) ἐκ τῆς κινήσεως τῶν κεφαλαίων. Τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τῆς κατηγορίας ταύτης εἶναι ἔσοδα καὶ ἔξοδα κεφαλαίων καὶ ἀφοροῦν μετασχηματισμὸν στοιχείων τοῦ ἐνεργητικοῦ ἢ παθητικοῦ τῆς περιουσίας τοῦ κράτους. Ὁ νόμος οὗτος περιλαμβάνει εἰς τὴν III κατηγορίαν ὑπὸ τὸν τίτλον πράξεις διὰ λογαριασμὸν τρίτων τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν εἰδικῶν ταμείων (1).

Ὁ τύπος ἢ ἡ μορφή τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἑλλάδι ὑπέστη ἐπίσης μεταρρυθμίσιν τινὰ ἐσχάτως διὰ τοῦ νόμου 6254.

---

(1) Βλέπε σχετικῶς μὲ τὴν μεταρρυθμίσιν τοῦ νόμου 626 τὴν ἐκθεσιν Z a p p e l o n i, Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον 1915. Δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ κατηγορία III «πράξεις διὰ λογαριασμὸν τρίτων» διατηρεῖται μόνον εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν ἐτῶν 1914 καὶ 1915, διότι κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς χρήσεως 1916 οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν εἰδικῶν ταμείων προσαρτῶνται εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους ὡς παράρτημα καταργηθείσης τῆς III κατηγορίας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ.

εις ἐκτέλεσιν ὑποδείξεων γενομένων ὑπὸ τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιτροπῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. (1)

Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον 6254 ἄρθρον 3 τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα, ἅτινα ἀναγράφονται εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους καὶ τοὺς λοιποὺς προσηρτημένους ἐν αὐτῷ προϋπολογισμοὺς διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας ὡς ἑξῆς :

Κατηγορία I. Πραγματικὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἐγγράφονται α) τὰ ἔσοδα τὰ προερχόμενα ἐκ φόρων, τελῶν, δικαιωμάτων, προσόδων ἐκποιήσεως κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας τοῦ κράτους, ὡς καὶ πάσης ἄλλης αἰτίας πλὴν δανείων.

Κατηγορία II. Ἔσοδα καὶ ἔξοδα δανείων ὑπὸ τὰ ὁποῖα ἐγγράφονται τὰ ἔσοδα ἐκ συναπτομένων δανείων ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ τὰ πρὸς ἐξόφλησιν τῶν δανείων τούτων ἔξοδα.

Τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους διακρίνονται εἰς τακτικὰ καὶ ἔκτακτα ἀναλόγως τοῦ διηνεκοῦς ἢ μὴ τῆς αἰτίας ἐξ ἧς ταῦτα προέρχονται.

Εἷς τινὰς προϋπολογισμοὺς συναντῶμεν ἀκόμη καὶ III κατηγορίαν ἐσόδων καὶ δαπανῶν ἀφορῶσαν π. χ. τὴν διάθεσιν περισσευμάτων προγενεστέρων προϋπολογισμῶν. Τοῦτο συμβαίνει εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν ἐτῶν 1930—31, 1931—32 καὶ 1932—33.

Ὁ τύπος ἢ ἡ μορφή τοῦ Ἑλληνικοῦ Προϋπολογισμοῦ, ὡς εἶχεν ἰδίως συμφώνως πρὸς τὸν νόμον 626 τοῦ ἔτους 1915, προσαρμόζεται πρὸς τὴν μορφήν ἢ τὸν τύπον τοῦ Ἰταλικοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐπὶ πλέον ὁμοίως ὁ τύπος ἢ ἡ μορφή τοῦ Ἰταλικοῦ προϋπολογισμοῦ περιλαμβάνει ἀκόμη καὶ σήμερον καὶ τὴν τρίτην κατηγορίαν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἀφορῶσαν τὰ ἔξοδα καὶ τὰ ἔσοδα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐνεργεῖ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους διὰ λογαριασμὸν τρίτων.

Διάφορος εἶναι ὁ τύπος ἢ ἡ μορφή τῶν προϋπολογισμῶν ἄλλων κρατῶν. Οὕτως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἄλλων κρατῶν ὡς τῆς Γιουγκοσλαβίας, Οὐγγαρίας, Αὐστρίας καὶ Ρουμανίας γίνεται ἡ διάκρισις μεταξὺ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων διοικητικῆς μορφῆς «προϋπολογισμὸς τῆς Γενικῆς Διοικήσεως» καὶ

---

1) Βλέπε ἐκθέσιν τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κ. τ. Τ. τῆς 30 Ἰουνίου 1933 σελ. 8 καὶ σχετικὴν κριτικὴν ἐπ' αὐτῆς εἰς ἄρθρον ἡμῶν δημοσιευθὲν εἰς τὴν Ἔργασίαν τῆς 2 καὶ 9 Ἰουλίου 1933.

τών ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ κράτους «προϋπολογισμὸς τῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων», ὅστις προφανῶς περιλαμβάνει τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τῶν Τ. Τ. Τ., τῶν κρατικῶν σιδηροδρόμων, τῶν μονοπωλίων τοῦ κράτους καὶ ἄλλων ἐνδεχομένως ἐπιχειρήσεων ἐνεργουμένων ὑπὸ τοῦ κράτους.

Τὰ ὡς ἄνω ἔσοδα καὶ ἔξοδα ἐκ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ κράτους ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐκ τῶν μονοπωλίων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ δὲν ἀποτελοῦσι ἀνεξάρτητον οἰκονομικῶς διαχείρισιν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους καὶ δὲν ἔχουσι ἰδίαν νομικὴν προσωπικότητα, περιλαμβάνονται εἰς τὴν I κατηγορίαν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ καὶ ἐνδεχομένως εἰς τὴν II κατηγορίαν, ἐφ' ὅσον εἶναι ἔσοδα καὶ ἔξοδα κινήσεως κεφαλαίων (ἔσοδα ἐκ δανείων ἢ δαπάναι πρὸς πληρωμὴν τοῦ χρεωλυσιῶ τούτων κλπ.).

Ἐπὶ πλέον ὡς ἔχει σήμερον ἡ μορφή τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους τὰ ἔσοδα ἐκ μονοπωλίων ἐμφανιζόμενα εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων περιλαμβάνουσι τὸ ἀκαθάριστον προϊόν τῶν εἰσπράξεων ἐκ τῆς πωλήσεως τούτων, τὰ δὲ ἔξοδα πρὸς προμήθειαν τῶν εἰδῶν μονοπωλίων κλπ. ἐμφανιζόμενα εἰς τὸν εἰδικὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐξόδων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν περιλαμβάνουσι τὰ ποσὰ καὶ ἄλλα ἔξοδα, ἅτινα διατίθενται διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν εἰδῶν μονοπωλίων. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν πραγματοποιημένων ἐκ τῶν μονοπωλίων, ἐὰν ἐν τῇ ἐξευρέσει τῆς διαφορᾶς ταύτης ληφθῶσι ἀκόμη ὑπ' ὄψει δαπάναι τινὲς συμφυεῖς πρὸς τὴν διαχείρισιν τῶν μονοπωλίων, ἀποτελεῖ τὸ καθαρὸν κέρδος τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὸ κέρδος τοῦτο προφανῶς μεμονωμένως δὲν ἀναγράφεται εἰς τὸν Ἑλληνικὸν προϋπολογισμὸν, ὡς συμβαίνει εἰς ἄλλους προϋπολογισμοὺς ὡς εἰς τὴν Ρουμανίαν.

Ἐξ ὅσων γράφομεν ἄνωτέρω καθίσταται πρόδηλον ὅτι δυσχερὴς εἶναι ἡ σύγκρισις μεταξὺ τῶν προϋπολογισμῶν περισσότερων καὶ τοῦ ἰδίου ἀκόμη κράτους ὡς καὶ τῶν προϋπολογισμῶν διαφόρων κρατῶν, ἐφ' ὅσον ἡ μορφή τούτων δὲν εἶναι ὁμοία, ἢτοι ἐφ' ὅσον εἰς τοὺς ὑπὸ σύγκρισιν προϋπολογισμοὺς δὲν ἀπεικονίζονται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ὁμοιομόρφως πάντα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν τῶν κρατῶν, διότι ὡς γνώστὸν δὲν χωρεῖ σύγκρισις ἀνομοίων πραγμάτων.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ σαφήνεια καὶ ἡ συγκριτικὴ μελέτη

τῶν προϋπολογισμῶν προάγεται, ἐφ' ὅσον ἀπαραιτήτως καταρτίζονται οἱ προϋπολογισμοὶ κατὰ τρόπον μεθοδικὸν καὶ καθ' ὠρισμένον τύπον.

Διὰ τὴν σαφήνειαν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀξιοσημείωτος παρ' ἡμῖν εἶναι ἡ διάταξις τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852, ἣτις ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους νόμους 1555 καὶ 6254 κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ δὲν περιλαμβάνονται πιστώσεις ἀφορῶσαι δαπάνας ὑλικοῦ καὶ προσωπικὰς ἡμοιβάς.

Πλὴν τοῦ κανόνος τῆς σαφηνείας καὶ ἀκριβείας ὁ προϋπολογισμὸς, ὅπως καταστῆ δυνατὸν νὰ προαγάγῃ τοὺς σκοποὺς διὰ τοὺς ὁποίους διεμορφώθη, εἶναι ἀνάγκη νὰ διέπηται ἀπὸ ὠρισμένας βασικὰς ἀρχάς, τὰς καλουμένας κλασικὰς ἀρχὰς τοῦ προϋπολογισμοῦ, τῶν ὁποίων τὴν ἐξέτασιν ἐπιχειροῦμεν κατωτέρω.

§ 3. Κατάθεσις τοῦ καταρτισθέντος σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ἔγγραφα συνοδεύοντα αὐτόν. — Κατὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντα ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δὲν καταθέτει ἀπλῶς τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὴν Βουλὴν. Χάριν μεγαλυτέρας διαφωτίσεως τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὰ δημόσια οἰκονομικὰ τῆς χώρας καὶ τῆς προαγωγῆς τῆς δημοσιότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ὁ καταρτισθεὶς προϋπολογισμὸς ἐκτυποῦται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον καὶ κατατίθεται ἀκολούθως εἰς τὴν Βουλὴν, συνοδεύεται δὲ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα κείμενα ἤτοι :

Πρῶτον ἀπὸ τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους εἰς τὸ ὁποῖον περιέχεται :

1) Ἡ εἰσηγητικὴ ἔκθεσις ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

2) Τὸ σχέδιον τοῦ νόμου περὶ κυρώσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους καὶ τῶν προσηρτημένων εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους εἰδικῶν ταμείων καὶ ὑπηρεσιῶν.

3) Οἱ πίνακες τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους.

4) Τὸ σχέδιον τοῦ νόμου περὶ κυρώσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τῶν διαφόρων Ὑπουργείων καὶ τῶν εἰδικῶν ταμείων μετὰ τῶν πινάκων τῶν ἐξόδων τῶν Ὑπουργείων.

5) Οἱ πίνακες τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν διαφόρων εἰδικῶν ταμείων.

Ἄκολουθεῖ ἐπίσης δεύτερον τεῦχος, ὅπερ περιλαμβάνει :

1) Λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων.

2) Λεπτομερῆ ἀνάλυσιν καθ' Ὑπουργεῖον τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων.

Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχη καὶ τρίτον τεῦχος, ὅπερ περιλαμβάνει στατιστικὰ δεδομένα καὶ ἄλλας μελέτας περὶ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς χώρας καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ αὐτῆς.

Διὰ πάντων τούτων ἐπιζητεῖται νὰ ἐπιχέηται μεγαλύτερον φῶς εἰς τὰ δημόσια οἰκονομικὰ τῆς χώρας καὶ νὰ δικαιωγῆται πᾶν μέτρον τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως.

Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ νόμος, ὅστις κυροῖ τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιλαμβάνη διατάξεις, διὰ τῶν ὁποίων τίθενται κανόνες δικαίου ἐκτὸς ἂν ὑπαχθῆ εἰς τὴν κοινὴν διαδικασίαν ἢ ψήφισις τοῦ νομοσχεδίου τούτου. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει αἱ διατάξεις αὗται δὲν εἶναι βούλησις τῆς Πολιτείας καὶ συνεπῶς δὲν ἰσχύουσι (1).

Τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου 6254 ῥητῶς ἀναγράφει ὅτι εἰς τὸν νόμον τοῦ προϋπολογισμοῦ συνάπτονται, α') πίνακες τῶν προβλεπομένων ἐσόδων κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα καὶ β') πίνακες τῶν προβλεπομένων ἐξόδων ὁμοίως κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα, διακρινομένων τῶν ἐξόδων καθ' Ὑπουργεῖα. Συγκεφαλαιωτικὸς πίναξ καταδεικνύει τὰ τελικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων.

Εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους προσαρτῶνται καὶ ψηφίζονται μετ' αὐτοῦ οἱ κάτωθι προϋπολογισμοὶ ἐσόδων καὶ ἐξόδων εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν ἧτοι :

- 1) Τοῦ εἰδικοῦ ταμείου τοῦ Στόλου καὶ Ἀρχαιοτήτων
- 2) Τοῦ εἰδικοῦ ταμείου Ἐθνικῆς Ὀδοποιίας
- 3) Τοῦ εἰδικοῦ ταμείου κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως διδασκηρίων ἐν γένει
- 4) Τοῦ προϋπολογισμοῦ Κληροδοτημάτων
- 5) Τοῦ εἰδικοῦ ταμείου Ἐποικισμοῦ
- 6) Τοῦ εἰδικοῦ ταμείου Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ Κρατικῆς Προνοίας
- 7) Τοῦ εἰδικοῦ ταμείου Ἐθνικῆς Ἀμύνης
- 8) Τοῦ εἰδικοῦ ταμείου Ἐλαίας.

Ἄλλ' ἐπὶ πλέον ὑφίστανται πλὴν τῶν Δήμων καὶ Κοινοτή-

---

1) Πρβλ. εἰς σελ. 31 καὶ ἐπ.

των καὶ εἰδικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ ὀργανισμοί, οἵτινες ἔχουσι ἰδίαν ἀνεξάρτητον διαχείρισιν χωρὶς τούτων οἱ προϋπολογισμοὶ μέχρι τοῦδε νὰ προσαρτῶνται εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους καὶ νὰ υποβάλλωνται πρὸς ψήφισιν εἰς τὴν Βουλὴν.

Οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν εἰδικῶν τούτων ὑπηρεσιῶν ἐγκρινόμενοι μόνον ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου αὐτῶν υποβάλλονται ἔπειτα πρὸς ἔγκρισιν ἀπὸ τὸν Ἐπιτετὸν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὁποίου ὑπάγονται. Νοεῖται ὅτι τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐλέγχει τοὺς λογαριασμοὺς τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν.

Πρὸς περιστολὴν τῆς ἀταξίας ταύτης διὰ τοῦ νόμου 6254 ὁ νομοθέτης ἐν Ἑλλάδι ὀρίζει ὅτι εἰδικὰ ταμεῖα καὶ Ἐπιτεταὶ καὶ ὀργανισμοί, οἵτινες ἔχουσι ὡς προορισμὸν τὴν ἐκπλήρωσιν γενικῶν τοῦ κράτους σκοπῶν ὑποχρεοῦνται εἴτε ἀποτελοῦσι νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου εἴτε μὴ, νὰ υποβάλλωσι εἰς τὴν Βουλὴν μέσῳ τοῦ Ἐπιτετοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτῶν.

Οἱ εἰδικοὶ οὗτοι προϋπολογισμοὶ πρέπει νὰ συνάπτονται ἐν παραρτήματι εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους μεθ' οὗ υποβάλλονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς κύρωσιν.

Μέχρι τοῦδε ὅμως ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἔτυχε ἐφαρμογῆς, διότι εἶναι δυσχερὲς λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῶν εἰδικῶν τούτων ὑπηρεσιῶν νὰ περιλάβωμεν αὐτὰς εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους. Ἄλλωστε γενικῶς ἀκόμη δὲν καθορίζει ὁ νομοθέτης τὰς εἰδικὰς ὑπηρεσίας, τῶν ὁποίων οἱ προϋπολογισμοὶ πρέπει νὰ προσαρτῶνται εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους. Καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἐπιβοηθηθῇ τὸ τὸ ἔργον τοῦ Ἐπιτετοῦ τῶν Οἰκονομικῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν, πρέπει νὰ ἐπεκταθῇ ἡ δημοσιονομικὴ ἐξουσία τοῦ Ἐπιτετοῦ τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τοὺς εἰδικοὺς τούτους ὀργανισμοὺς ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ (1).

---

1) Περὶ τούτου περισσότερον ἀσχολούμεθα ἀλλοθῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V

Αἱ κλασικαὶ δημοσιονομικαὶ ἀρχαὶ αἵτινες διέπουν τὸν προϋπολογισμόν.

Θεωρητικὴ καὶ νομοθετικὴ ἐξέτασις.

Διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ τὸ κράτος, τὸ κοινοβούλιον, ὁ φορολογούμενος λαὸς καὶ οἱ περὶ τὰ οἰκονομικὰ ἀσχολούμενοι καὶ οἱ διευθύνοντες ταῦτα μελετῶσιν τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς χώρας, ἐκτιμῶσι τὴν κατανομὴν τῶν δημοσίων βαρῶν αὐτῆς, τὴν οἰκονομικὴν αὐτῆς ἀντοχὴν ἐν γένει, ἀντλῶσι συμπεράσματα περὶ τῆς πορείας τῶν οἰκονομικῶν, ἐλέγχουσι τὴν δημοσίαν διαχείρισιν καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει διαφωτίζονται πρὸς ὑπόδειξιν τῶν ἀναγκαίων μέτρων πρὸς προαγωγὴν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν.

Ἴνα ὅμως καταστῇ ἐφικτόν, ὅπως ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους ἀνταποκρίνηται εἰς τὴν σπουδαιοτάτην ταύτην ἀποστολὴν αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τῆς περὶ τὸν θεσμὸν αὐτὸν πείρας καὶ παραδόσεως καὶ τῶν πορισμάτων τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ τηρῆται κατὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ὁ κανὼν τῆς εἰλικρινείας καὶ ἀκριβείας ὡς καὶ ὁ κανὼν τῆς σαφηνείας, περὶ ὧν πραγματευόμεθα ἀνωτέρω, ἀλλ' ἀπαιτεῖται ἀκόμη ἡ τήρησις ὀρισμένων ἀρχῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

- 1) Ἡ ἀρχὴ τῆς δημοσιότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ
- 2) Ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ
- 3) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ
- 4) Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐνιαυσίου ἢ τῆς περιοδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ.
- 5) Ἡ ἀρχὴ τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ
- 6) Ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ

Ἡ μὀρφωσις τῶν ἀρχῶν τούτων συνετελέσθη βραδέως καὶ

σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου (1). Ἦδη συναντῶνται εἰς ὄλας τὰς νομοθεσίας τῶν προηγμένων κρατῶν καὶ ἡ τήρησις αὐτῶν εἶναι οὐσιώδης προϋπόθεσις διὰ τὴν καλυτέραν διοίκησιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν.

Α'. Ἡ ἀρχὴ τῆς δημοσιότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ **Σημασία καὶ ἔκτασις αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι.**—Ἡ δημοσιότης τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι ἀπαραίτητος, καθ' ὅσον ἐν ἐναντία περιπτώσει καθίσταται δυσχερῆς, ἂν μὴ ἀδύνατος, ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἐπισταμένη μελέτη αὐτοῦ. Ἡ δημοσιότης τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἰδίως τῶν κοινοβουλευτικῶν συζητήσεων προάγει τὴν ἔρευναν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὸν ἔλεγχον τῆς δημοσίας διαχειρίσεως ὡς καὶ πάσης διαχειρίσεως καὶ ἐν γένει τοὺς σκοποὺς χάριν τῶν ὁποίων ἐμορφώθη ὁ θεσμὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ. Εἶναι γενικῶς παρατηρημένον, ὅτι ὅταν ἡ δημοσία διαχειρίσις εἶναι σκοτεινὴ, τότε συμβαίνουν περισσότεραι καταχρήσεις καὶ ἐν γένει οἱ σκοποὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν ἐπιτυγχάνουσι. Διὰ τοῦτο γράφει ὁ Nitti ὅτι ὁ μυστηριώδης προϋπολογισμὸς ὀδηγεῖ εἰς ὀλέθρια δημόσια οἰκονομικά. —une finance mystérieuse signifie une mauvaise finance (2)—Χάριν τῆς δημοσιότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπαιτεῖται, ὅπως εἰς πάντα ἀσχολούμενον ἢ ἐνδιαφερόμενον μὲ τὸν προϋπολογισμὸν εἶναι δυνατὴ εὐχερῶς ἡ μελέτη τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ παντὸς στοιχείου σχετικοῦ πρὸς τὸν προϋπολογισμὸν.

Ἡ δημοσιότης τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἐπαρκῆς. Μείωσιν τῆς δημοσιότητος τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν συνεπάγεται ἡ σύστασις καὶ ἡ λειτουργία ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰδικῶν ταμείων ἢ ἄλλων ὀργανισμῶν, τῶν ὁποίων οἱ προϋπολογισμοὶ καὶ μάλιστα οἱ ἀπολογισμοὶ οὐδὲ κἂν δημοσιεύονται. Ἐπίσης ἡ πραγματοποιήσις δαπανῶν ἢ εἴσπραξις ἐσόδων διὰ εἰδικῶν λογαριασμῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ μειώνει τὴν δημοσιότητα τοῦ προϋπολογισμοῦ.

---

(1) Περὶ εἰς σελ. 16 καὶ ἐπ.

(2) Βλέπε Nitti Principes de Science de Finances Paris 1927 σελ. 427-

Β'. Ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ

§ 1. **Σημασία καὶ ἔκτασις αὐτῆς.**—Ἡ ἀρχὴ ἐπίσης τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων κανόνων, οἵτινες πρέπει νὰ τηροῦνται ἰδίως κατὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐνδείκνυται, ὅπως ὅλα τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους ἐμφανίζονται μεταξὺ τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους, ὡς καὶ ὅλα τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους ἐνδείκνυται, ὅπως ἐμφανίζονται μεταξὺ τῶν ἐξόδων αὐτοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐὰν π.χ. μία δημοσίαι ὑπηρεσία πωλῆ ἄχρηστον ὑλικόν, κατὰ τὸν κανόνα τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐνδείκνυται, ὅπως τὸ ἔσοδον τοῦτο ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ ἀχρήστου ὑλικοῦ ἀναγράφῃ εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ἔσοδον τοῦτο πρὸς πραγματοποίησιν δαπανῶν αὐτῆς, οὐδὲ νὰ ἀναγράφῃ αὐτὸ εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐξόδων, ἐπαυξάνουσα τὰς ψηφισθείσας καὶ χορηγηθείσας εἰς αὐτὴν τυχόν ἀνεπαρκεῖς πιστώσεις, "Ἐὰν αἱ πιστώσεις εἶναι ἀνεπαρκεῖς, ζητοῦνται κατὰ τὴν καθοριζομένην διαδικασίαν ἐπιπρόσθετοι πιστώσεις,

Διὰ τῆς τηρήσεως τοῦ κανόνος τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιζητεῖται κατὰ πρῶτον λόγον, ὅπως δίδεται πλήρης καὶ ἀκριβῆς ἰδέα τοῦ συνόλου τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους.

Κατὰ δεύτερον λόγον διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιδιώκεται, ὅπως πᾶσαι αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι ἀπεικονίζονται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους, πᾶσα δὲ δαπάνη πρὸς λειτουργίαν αὐτῶν ὑπόκειται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κοινοβουλίου καὶ γενικώτερον καθίσταται γνωστὴ καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶναι δυνατόν νὰ περιορισθῇ ἢ σπατάλη τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Μόνον πρὸς ἀποφυγὴν συγχίσεως ἐνδείκνυται, ὅπως μεταξὺ τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐγγράφονται τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα, ἅτινα ἐνδιαφέρουσι τὸ κράτος εἰς τρόπον ὥστε τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα παντὸς ἄλλου ὀργανισμοῦ π. χ. τῆς Κοινότητος ἢ Δήμου ἀναγράφονται μεταξὺ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ὀργανισμῶν τούτων.

§ 2. **Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνεκκαθαρίστου προϋπολογισμοῦ.**—Μία συνέπεια τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι ἡ κατάρτισις προϋπολογισμῶν ἀνεκκαθαρί-

σ τ ω ν (budgets bruts) κατὰ διάκρισιν πρὸς τὸν κ α θ α ρ ὸ ν π ρ ο ὑ π ο λ ο γ ι σ μ ὸ ν (budget net). Κατὰ τὸ σύστημα τοῦ ἀνεκκαθαρίστου προϋπολογισμοῦ (budget brut) εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων ἀναγράφεται π. χ. τὸ σύνολον τῶν ἐσόδων ἤτοι τὸ ἀνεκκαθάριστον (brut) ποσὸν τοῦ ἐσόδου ἐκ τοῦ φόρου οἰκοδομῶν ἢ ἐν γένει τῶν ἀμέσων φόρων καὶ οὐχὶ τὸ ἀπομένον καθαρὸν (net) ποσὸν αὐτοῦ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν δαπανῶν, τὰς ὁποίας συνεπάγεται ἡ λειτουργία τῶν ὑπηρεσιῶν βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως τῶν ἀμέσων φόρων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ τῆς τηρήσεως τοῦ συστήματος τῶν ἀνεκκαθαρίστων προϋπολογισμῶν ὅλα τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους, ὡς καὶ ὅλα τὰ ἔξοδα, ἅτινα προκαλεῖ ἡ λειτουργία τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ὑπόκεινται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν προηγουμένην ἐξουσιοδότησιν τοῦ Κοινοβουλίου καὶ ὑπὸ τὴν ἔρευναν τῶν μελετητῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τοῦ λαοῦ.

§ 3. *Ἡ ἀρχὴ τῶν βιομηχανικῶν προϋπολογισμῶν.*—Παρέκλινσιν ἐκ τοῦ κανόνος τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀποτελεῖ τὸ σύστημα τῶν βιομηχανικῶν προϋπολογισμῶν. Τὸ σύστημα τῶν βιομηχανικῶν προϋπολογισμῶν σκοπεῖ νὰ μεταφέρῃ εἰς τὸ δημόσιον λογιστικὸν ἢ μᾶλλον εἰς τὴν οἰκονομικὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἢ ὀργανισμῶν ἐχόντων οἰκονομικὸν χαρακτῆρα ἢ ἐμπορικὴν μορφήν κανόνας ἐφαρμοζομένους εἰς τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν λογιστικὴν ⁽¹⁾.

Οὕτως εἰς τὴν δημοσίαν διαχείρισιν κατὰ τοὺς κανόνας τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ δὲν τηρεῖται ὁ λογαριασμὸς τοῦ «κ ε φ α λ α ί ο υ» πρὸς ἔναρξιν μιᾶς ἐπιχειρήσεως τοῦ δημοσίου, ἡ σύστασις τῶν πάσης φύσεως ἀ π ο θ ε μ α τ ι κ ῶ ν καὶ ἡ λειτουργία τῶν λογαριασμῶν τῶν διαφόρων ἀ μ φ ι β ὸ λ ω ν χ ρ ε ω σ τ ῶ ν, τῶν ζ η μ ι ῶ ν καὶ κ ε ρ δ ῶ ν. Οὔτε ἐπίσης.

1) Περὶ τῶν ἀρχῶν τούτων βλέπε εἰς τὰ συγγράμματα περὶ ἐμπορικῆς λογιστικῆς τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ Κ. Π α ν α γ ι ω τ ο π ο ὐ λ ο υ ὡς καὶ τὰς παραδόσεις τῶν καθηγητῶν κ. κ. Σ. Σ υ ρ μ ο π ο ὐ λ ο υ καὶ Ἄ. Ν έ ζ ο υ, ὡς καὶ τὴν μελέτην τοῦ ἰδίου περὶ τῶν Ἀποθεματικῶν. Ἀθῆναι 1935. Συγγραφεῖς τινες προτείνουναι γενικώτερον τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν τῆς ἐμπορικῆς λογιστικῆς εἰς τὴν δημοσίαν διαχείρισιν. Βλέπε σχετικὰς ἀπόψεις εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ M. S o q u e t ὑπὸ τὸν τίτλον «La réforme de la Comptabilité publique Paris 1934 καὶ τὰ comptes-rendus du VIIIe Congrès International de Comptabilité 1935 συγκληθὲν ἐν Βρυξέλλαις.

ἐπιζητεῖται ὁ καθορισμὸς τῆς τιμῆς παραγωγῆς ἢ καταστρώνεται πρόγραμμα πολυετοῦς ἐκτελέσεως ἔργων, διότι κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ λειτουργεῖ ἐπὶ τῇ βάσει μόνον τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ, αἵτινες κατ' ἔτος ψηφίζονται ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ἢ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ ἐπιπροσθέτως χορηγοῦνται κατὰ τὴν καθωρισμένην διαδικασίαν.

§ 4. *Κρίσεις καὶ συμπεράσματα.*—Οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν ἀνάπτυξιν καὶ μὀρφωσιν τῶν βιομηχανικῶν προϋπολογισμῶν δέχονται προκειμένου ἰδίᾳ περὶ οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς ἐπιβεβλημένην τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν δημοσίαν διαχείρισιν τῶν κανόνων τῆς ἐμπορικῆς λογιστικῆς. Ὑποστηρίζουσι δηλαδὴ ὅτι ὁ κανὼν τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ βασικοὶ κανόνες, οἵτινες διέπουν τὸν προϋπολογισμόν, ἐμορφώθησαν εἰς μίαν περίοδον κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ καθήκοντα τοῦ κράτους συνίσταντο εἰς τὸ νὰ ἀπονέμη τοῦτο δικαιοσύνην καὶ νὰ ἐγγυᾶται τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας. Συνεπῶς τὸ κράτος εἶχε διοικητικὸν χαρακτήρα χωρὶς συγχρόνως νὰ εἶναι ἐπιχειρηματίας, ὡς συμβαίνει κατὰ τὴν σύγχρονον περίοδον. Διὰ τοῦτο τοῦλάχιστον προκειμένου περὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ κράτους ἐπιβάλλεται ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τῆς ἐμπορικῆς λογιστικῆς.

Ἄπό τινος ἀπόψεως εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῶμεν τὴν λύσιν ταύτην, ὅπου πράγματι τὸ κράτος ἐνεργεῖ οἰκονομικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἐμφανίζεται ὡς ἐπιχειρηματίας ἀνεξαρτήτως ἂν ἐνδείκνεται ἢ οὐχὶ νὰ ἀναπτύξη τὸ κράτος οἰκονομικὴν δραστηριότητα, διότι ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ λάβωμεν θέσιν.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ παραβλέπεται ὅτι ἡ τακτικὴ τῶν βιομηχανικῶν προϋπολογισμῶν ὄχι μόνον ἐμφανίζει τὰ σοβαρὰ μειονεκτήματα, τὰ ὁποῖα ἐπιζητοῦμεν νὰ ἀποφύγωμεν διὰ τῆς τηρήσεως τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἐπεκτεινομένη ἐπισύρει πολλὰ μειονεκτήματα ἀκόμη διὰ τὴν καλὴν καὶ φωτεινὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν.

Κατὰ πρῶτον λόγον διὰ τῆς ὑπάρξεως πολλῶν διαχειρίσεων διασπᾶται ἡ ἐνότης τῆς διοικήσεως τῶν Οἰκονομικῶν τῆς χώρας.

Κατὰ δεύτερον λόγον ἡ ὕπαρξις πολλῶν διαχειρίσεων παρωθεῖ εἰς τὸν δανεισμόν καὶ τὴν σπατάλην ὡς καὶ εἰς τὴν μὀρ-

φωσιν ἑλλειμμάτων κατὰ τὴν διαχείρισιν τῶν Οἰκονομικῶν τῆς χώρας.

Διὰ τοῦτο, ὅταν ἐπιζητῆται ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν τῶν βιομηχανικῶν προϋπολογισμῶν διὰ τῆς συστάσεως καὶ λειτουργίας ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ μερικῶν ὑπηρεσιῶν διενεργουμένων ὑπὸ τοῦ κράτους, αἵτινες ἔχουσι ἐμπορικὸν ἢ βιομηχανικὸν χαρακτήρα δὲν πρέπει νὰ παραβλέπηται ἡ σημασία τῶν μειονεκτημάτων τούτων.

Ἐν Ἑλλάδι αἱ ἀρχαὶ τῶν βιομηχανικῶν προϋπολογισμῶν ἐφαρμόζονται εἰς τὴν διοίκησιν των Σιδηροδρόμων, αἵτινες διὰ τοῦ νόμου 2144 τοῦ 1920 ἔχουσι δημοσιονομικῶς αὐτονομηθῆ(1).

Τὸ σύστημα τῶν βιομηχανικῶν προϋπολογισμῶν ἐφαρμόζεται εἰς τινὰς ἄλλας χώρας, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, εἰς τὴν διοίκησιν τῶν T. T., τῶν ὁποίων τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα ἐμφανίζονται εἰς ἴδιον προϋπολογισμὸν προσηρτημένον εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν (2). Ἀπαραιτήτως ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ συστή-

1) Ἐν Ἑλλάδι οἱ Σιδηροδρόμοι τοῦ κράτους δυνάμει τοῦ νόμου 2144 τοῦ 1920 ἔχουσι αὐτόνομον διαχείρισιν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους. Τὰ ἔσοδα τῶν Σιδηροδρόμων τοῦ κράτους προέρχονται ἐξ εἰσπράξεων ἐκ τῶν εἰσιτηρίων τῶν ἐπιβατῶν καὶ ἐξ εἰσπράξεων λόγῳ μεταφορᾶς ἐμπορευμάτων. Τὸ κράτος διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ αὐτοῦ δίδει κατ' ἔτος εἰς τοὺς Σιδηροδρόμους τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἐπιχορήγησιν, ἣτις κυμαίνεται κατ' ἔτος καὶ εἶναι προωρισμένη νὰ καλύψῃ τὰ ἑλλείμματα τῆς διαχείρισεως αὐτῶν.

Αἱ δαπάναι, αἵτινες βαρύνουσι τὴν αὐτόνομον διαχείρισιν τῶν Σιδηροδρόμων τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

1) Δαπάναι ἐκμεταλλεύσεως, ἐπισκευῆς, συντηρήσεως καὶ διοικήσεως.

2) Αἱ πρὸς σχηματισμῶν εἰδικῶν ἀποθεματικῶν κρατήσεις, αἵτινες καθορίζονται ὑπὸ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Ἐπὶ πλέον ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους κατ' ἔτος ἐγγράφει τὰς οἰκείας πιστώσεις πρὸς πληρωμὴν τῆς ὑπηρεσίας τῶν παλαιῶν δανείων, ἅτινα συνήφθισαν πρὸς κατασκευὴν τῶν σιδηροδρόμων, ἧτοι :

1) Δανείου 5 ο)ο 1890 σιδηροδρόμων Πειραιῶς—Λαρίσεως

2) Δανείου 3 ο)ο 1893 Ἐνωτικοῦ σιδηροδρόμου Θεσσαλονίκης—Κωνσταντινουπόλεως

3) Δανείου 5 ο)ο σιδηροδρόμου Πύργου—Μελιγαλᾶ

4) Δανείου 4 ο)ο Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων

Ἐν Ἑλλάδι συζητεῖται καὶ ἡ παροχὴ οἰκονομικῆς αὐτονομίας εἰς τὰ T. T. T.

2) Ἡ μεταρρύθμισις αὕτη εἰσῆχθη ἐν Γαλλίᾳ διὰ τοῦ νόμου τῆς 30 Ἰουνίου 1923. Ἐν Γερμανίᾳ ἐπίσης ἡ διοίκησις τῶν T. T. T. ἔχουσα ἴδιον προϋπολογισμὸν διέπεται διὰ τοῦ νόμου τῆς 28 Μαρτίου 1924. Ἡ μεταρρύθμισις αὕτη ἐφαρμοσθεῖσα ὁμοίως ἐν Ρουμανίᾳ ἐσχάτως κατηργήθη καθ' ὅσον

ματος τῶν βιομηχανικῶν προϋπολογισμῶν εἰς ἐπιχειρήσεις τοῦ κράτους πρέπει κατὰ πρῶτον λόγον νὰ πραγματοποιηθῆται ἡ ἀπογραφή τῶν ἀξιῶν τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων. Ὅμοίως πρέπει νὰ καταρτίζεται τὸ μηνιαῖον ἰσοζύγιον καὶ ὁ ἰσολογισμὸς τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων. Ἐξ ἄλλου ἐκάστη τοιαύτη κρατικὴ ἐπιχείρησις πρέπει νὰ ἔχη ἴδιον προϋπολογισμόν, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ γίνηται διάκρισις μεταξὺ τῶν πράξεων ἐκμεταλλεύσεων καὶ σχηματισμοῦ ἀποθεματικῶν. Ὁ προϋπολογισμὸς καταρτιζόμενος ὑπὸ τῆς διοικήσεως τῆς κρατικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ψηφιζόμενος ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ αὐτῆς Συμβουλίου δέον νὰ υποβάλλεται ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ὅστις ἐνδείκνυται νὰ μὴ ἀποξενωθῆ τῆς δημοσιονομικῆς ἐξουσίας αὐτοῦ.

§ 5. *Ἡ καθολικότης τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν νομοθεσίαν.*—Κατὰ τὴν ἰσχύουσαν ἐν Ἑλλάδι νομοθεσίαν ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων ἀναγράφει τὸ ἀκαθάριστον προϊόν τῶν ἐσόδων καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐξόδων ἀναγράφει τὸ σύνολον τῶν ἐξόδων (1). Ἐφαρμόζεται δηλαδὴ ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνεκκαθαρίστου προϋπολογισμοῦ (budget brut).

Κατὰ ρητὴν ἐπίσης διάταξιν τοῦ ἄρθρου 12 τοῦ νόμου ΣΙΒ' οἱ Ὑπουργοὶ δὲν δύνανται δι' οἴουδήποτε εἰδικοῦ πόρου νὰ ἀυξήσωσι τὸ ποσὸν τῶν προσδιορισθεισῶν διὰ τὰ ἔξοδα τῆς ὑπηρεσίας των πιστώσεων. Ἐπομένως, ὅταν κινητὸν τι ἢ ἀκίνητον εἰς τὴν διάθεσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν εὕρισκόμενον πωληθῆ, τὸ τίμημα αὐτοῦ θεωρεῖται ὡς δημόσιον ἔσοδον καὶ καταλογίζεται εἰς τὴν τρέχουσαν χρῆσιν ἀναγραφόμενον ἐν τῷ προϋπολογισμῷ,

Εἰς τὰ ἔσοδα ἐπίσης καταλογίζονται τὰ ἐπιστρεφόμενα εἰς τὸ Δημόσιον χρήματα διὰ πληρωμὰς ἐνταλμάτων ἀκαταλλήλως ἢ κατὰ λάθος ἐκδοθέντων, ὅταν ἡ ἐπιστροφή αὐτῶν γίνηται μετὰ τὸ κλείσιμον τῆς χρήσεως ὡς καὶ ὅλα ἐν γένει τὰ χρήματα ὅσα προέρχονται ἀπὸ ψηφισθείσας πιστώσεις.

ἐκφεύγουσα τῆς δημοσιονομικῆς ἐξουσίας τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κατέστη πολυδάπανος.

1) Ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀναγράφεται εἰς τὰ διάφορα Συντάγματα ὡς εἰς τὸ ἄρθρον 52 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 καθ' ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους πρέπει νὰ ἀναγράφονται εἰς τὸν προϋπολογισμόν.

Ἄνάλογος διάταξις ἔχει νομοθετηθῆ διὰ τοῦ ἄρθρου 104 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Γερουσίας καὶ τοῦ ἄρθρου 110 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς. Ὅμοίως τὸ ἄρθρον 7 τοῦ νόμου 879 ὀρίζει ὅτι οἱ Ὑπουργοὶ δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιοῦσιν ἔσοδα ἢ πόρους οἰασδῆποτε προελεύσεως πρὸς αὔξησιν τῶν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ πιστώσεων διὰ τὰ ἔξοδα τῶν σχετικῶν ὑπηρεσιῶν πλὴν τῶν ἐν τῷ ἄρθρῳ 8 κατονομαζομένων.

Οὕτως, ἐν συνεχείᾳ διὰ τοῦ ἄρθρου 8 τοῦ νόμου 879 ὀρίζεται ὅτι ἐπιτρέπεται εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἵνα δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν δημοσιευομένης διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐγγράφῃ ἐν τοῖς προϋπολογισμοῖς τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργείων χρηματικὰ ποσὰ ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰ ἐν ταῖς ἐπομέναις περιπτώσεσι πραγματοποιούμενα ἔσοδα.

1) Διὰ τὰ ἐπιστρεφόμενα εἰς τὸ κράτος ὡς ἀχρεωστήτως πληρωθέντα ποσὰ, ἐφ' ὅσον ἢ χρήσις εἰς ἣν κατελογίσθησαν εἶναι ἀκόμη ἀνοικτή.

2) Διὰ τὰ καταβαλλόμενα εἰς τὰ ταμεῖα τοῦ κράτους ὡς τῆμα τῶν παρ' ἐνὸς Ὑπουργείου εἰς ἕτερον παραχωρηθέντων ἀντικειμένων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ὑπηρεσίας των.

3) Διὰ τὰ ποσὰ τὰ προερχόμενα ἔκ τῶν ἔσοδα διὰ ρητῆς διατάξεως τοῦ νόμου προωρισμένα, ὅπως διατεθῶσι διὰ τὰ ἔξοδα ὠρισμένων ὑπηρεσιῶν, ἀσχέτως πρὸς πάντα περιορισμὸν τῶν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀναγεγραμμένων οἰκείων πιστώσεων.

Δυνάμεθα τέλος νὰ σημειώσωμεν ὡς παράδειγμα μὴ σεβασμοῦ τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ παρ' ἡμῖν τὴν τακτικὴν μερικῶν ἐν Ἑλλάδι ὑπηρεσιῶν, αἵτινες εἰσπράττουσι τὸ ἀντίτιμον π. χ. δημοσιευμάτων ἐκδιδομένων παρ' αὐτῶν χωρὶς νὰ ἐμφανίζωσι τὸ ἔσοδον τοῦτο εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων, ἀλλὰ διαθέτουσι τὸ ἔσοδον τοῦτο πρὸς ἀγορὰν βιβλίων ἢ πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐξόδων ἐκδόσεως τῶν βιβλίων τούτων.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ τὸ ἔσοδον τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἀναγραφῆ εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων. Ἐπίσης διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἐξόδων ἐκδόσεως ἢ διὰ τὴν προμήθειαν νέων βιβλίων ἐνδείκνυται ἡ ἐγγραφή σχετικῶν πιστώσεων εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐξόδων.

§ 6. *Ὁ κανὼν τοῦ μὴ εἰδικοῦ ἀφορισμοῦ ἢ προσδιορισμοῦ τῶν ἐσόδων* (*règle de la non affectation spéciale des recettes* — Ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν συνάδει ἐπίσης πρὸς τὴν τακτικὴν, λίαν ἐν χρήσει ἰδίως ἐν Ἑλ-

λάδι, καθ' ἣν ὠρισμένα ἔσοδα προσδιορίζονται, ὅπως ἀντικρύσσωσι ὠρισμένας δαπάνας. Κατὰ βασικὴν ἀρχὴν τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιστήμης ἐνδείκνυται, ὅπως τὸ κράτος ἀντικρύζη τὸ σύνολον τῶν δαπανῶν αὐτοῦ διὰ τοῦ συνόλου τῶν ἐσόδων αὐτοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ προῖόν τῶν φόρων προσήκει, ὅπως ἀναγράφεται μεταξὺ τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἄνευ εἰδικοῦ προσδιορισμοῦ αὐτοῦ πρὸς κάλυψιν ὠρισμένης δαπάνης, αἵτινες πᾶσαι πρέπει νὰ ἐμφανίζονται μεταξὺ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων. Μόνον τὸ προῖόν τῶν δανείων ἐνδείκνυται ὅπως ἀντικρύζη δ α π ά ν α ς κ ε φ α λ α ί ο υ ὡς εἶναι π. χ. αἱ δαπάναι κατασκευῆς σιδηροδρόμου. Συνεπῶς τὸ ἔσοδον ἐκ δανείου περιλαμβανόμενον μεταξὺ τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐνδείκνυται, ὅπως συνδέηται ἢ μᾶλλον προσδιορίζεται δι' ὠρισμένην δαπάνην κεφαλαίου, ἵνα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ δάνειον ἀποβαίνη ὠφέλιμον διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς Χώρας.

Διὰ τῆς τηρήσεως τοῦ κανόνος τοῦ μὴ εἰδικοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἐσόδων ἀποφεύγεται ἡ σπατάλη εἰς τὴν δημοσίαν διαχείρισιν, διότι ἐκάστη ὑπηρεσία, ἣτις προικοδοτεῖται κατὰ τρόπον μόνιμον δι' ὠρισμένων πόρων, δεικνύει τάσεις ἐπαυξήσεως τῶν ἐξόδων αὐτῆς.

Ἐξ ἄλλου γενικευομένης τῆς τηρήσεως τοῦ ἐν λόγῳ κανόνος, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ Κοινοβούλιον στερεῖται πάσης ἐλευθερίας πρὸς διάθεσιν καὶ διαρρύθμισιν τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν στερεῖται ἐπίσης πάσης δημοσιονομικῆς ἐξουσίας ἢ δυσχερῶς δύναται νὰ ὀργανώσῃ αὐτήν,

Τέλος ὡς παρατηρεῖ ὁ Colson ⁽¹⁾, γενικευομένης τῆς μὴ τηρήσεως τοῦ ἐν λόγῳ κανόνος, ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους θὰ περιέλθῃ εἰς τοιαύτην μορφήν, ὥστε νὰ ἐμφανίζῃ τὰ ἐλλείμματα ἢ τὰ περισσεύματα τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν, αἵτινες

---

1) C o l s o n Cours d'Économie Politique (budget) tom. I σελ. 21 καὶ ἐπ. Περὶ τῶν μειονεκτημάτων, ἅτινα προκύπτουν ἐκ τῆς μὴ τηρήσεως τοῦ κανόνος τὸ μὴ εἰδικοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἐσόδων (regle de la non affectation des recettes aux dépenses du budget de l'État), βλέπε καὶ τὴν μελέτην τοῦ R. G é n y εἰς τὴν Revue de Science et de Législation financières μηνῶν Ἀπριλίου—Ἰουνίου 1932. Ἐν Τουρκίᾳ μέχρι τῆς τελευταίας μεταρρυθμίσεως τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ ὁ προϋπολογισμὸς ἠκολούθει γενικώτερον τὴν μέθοδον τοῦ εἰδικοῦ προσδιορισμοῦ τῶν ἐσόδων.

διὰ τῶν ἐσόδων, δι' ὧν προικοδοτοῦνται ἀντικρύζουν τὰς ἰδίας αὐτῶν δαπάνας.

Γ' Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 1. *Ἐννοια καὶ ἔκτασις τῆς ἀρχῆς ταύτης.* — Κατὰ τὸν κανόνα τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ, οὔτινος ἡ ἔννοια πολλάκις συγχέεται μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ κανόνος τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅλα τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους ὡς καὶ ὅλα τὰ ἔξοδα αὐτοῦ ἐνδείκνυται, ὅπως ἐμφανίζονται εἰς ἐνιαῖον κείμενον ἢ πίνακα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται εὐχερῆς ἡ συνολικὴ γνῶσις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους, πρᾶγμα ὅπερ εἶναι δυσχερές, ὅταν τὰ ἔξοδα καὶ τὰ ἔσοδα ἐμφανίζονται εἰς περισσοτέρους πίνακας ἢ κείμενα καὶ ἀποτελοῦσι πολλάς διαχειρίσεις.

Ἡ παραβίασις τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ προκαλεῖ τὴν διασπορὰν τῶν δημοσίων διαχειρίσεων, δυσχεραίνει τὴν συνολικὴν γνῶσιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους, μειώνει τὴν σαφήνειαν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν ἐνημερότητα καὶ τὴν πλήρη δημοσιότητα τῶν λογαριασμῶν τοῦ κράτους, παρεμποδίζει τὴν σύγκρισιν τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους πρὸς τὰ ἔξοδα αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν μελέτην καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Ἡ παραβίασις τοῦ κανόνος τούτου παρεμποδίζει ἐπίσης τὴν ἐκτίμησιν τῶν φορολογικῶν βαρῶν τῆς χώρας, καθιστᾷ δυσκίνητον τὸν μηχανισμόν τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως αὐτῆς, παρωθεῖ καὶ προκαλεῖ ἐλλείμματα εἰς τὴν δημοσίαν διαχείρισιν καὶ τεμαχίζει τὴν προσπάθειαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν πρὸς ἐφαρμογὴν ἐνιαίου οἰκονομικοῦ προγράμματος καὶ ἀποξενώνει τοῦτον πάσης δημοσιονομικῆς ἐξουσίας.

Παράβασιν τοῦ κανόνος τοῦ ἐνιαίου προϋπολογισμοῦ ἢ τῆς ἐνότητος αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἡ λειτουργία τῶν διαφόρων ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ διαχειρίσεων, εἰδικῶν ταμείων καὶ ἄλλων λογαριασμῶν ἢ ἀκόμη ἐνδεχομένως καὶ τῶν προσηρτημένων προϋπολογισμῶν διαφόρων δημοσίων ὑπηρεσιῶν εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμόν τοῦ κράτους ὡς καὶ ἡ λειτουργία ἐκτάκτων προϋπολογισμῶν. Ἡ παράβασις τοῦ κανόνος τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιφέρουσα τὴν διασπορὰν τῶν δημοσίων διαχειρίσεων ὄχι μόνον ζημιώνει τὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν, ἀλλὰ διευκολύνει τὴν σπατάλην καὶ προάγει

τὴν σύγκρισιν εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

Ἡ μεγάλη ὄμως ἐπέκτασις τῶν δημοσίων λειτουργιῶν καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ κύκλου τῆς δράσεως τοῦ συγχρόνου κράτους παρωθεῖ εἰς τὸν διαχωρισμὸν ὠρισμένων ἐσόδων ἐκ τῶν ἐσόδων τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ εἰς τὴν ἐξεύρεσιν καὶ ἐπιβολὴν ὠρισμένων φόρων αὐτοτελῶν ἢ προσθέτων ποσοστῶν ἐπὶ τῶν φόρων. Τὰ ἔσοδα ταῦτα ἢ τὸ προϊόν τῶν προσθέτων τούτων φόρων προορίζονται πρὸς πραγματοποίησιν ὠρισμένων δαπανῶν ἢ πρὸς σύστασιν ἰδίων διαχειρίσεων ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ πρὸς προικοδότησιν εἰδικῶν ταμείων ἢ προσηρητημένων προϋπολογισμῶν. Οἱ ὀργανισμοὶ οὗτοι τροφοδοτούμενοι διὰ τῶν γενικῶν τούτων ἐσόδων τοῦ κράτους ἢ δι' ἄλλων ἐσόδων σκοποῦσι νὰ θεραπεύσωσι γενικὰς ἢ ἐκτάκτους ἀνάγκας τοῦ κράτους.

Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ παρέκκλισις ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ὀδηγεῖ εἰς τὸν διαχωρισμὸν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τρόπον τινὰ πρὸς τὴν ἀτομικοποίησιν αὐτῶν καὶ τὴν διασπορὰν τῆς δημοσίας διαχειρίσεως.

Ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὰ μειονεκτήματα, τὰ ὅποια ἐμφανίζει ἡ παραβίασις τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὰ ὅποια ἐκθέτομεν ἄνωτέρω, πρέπει νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ἂν ὁ διαχωρισμὸς ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τρόπον τινὰ ἡ ἀτομικοποίησις μερικῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ δημοσίων διαχειρίσεων δύναται κατ' ἐξάίρεσιν νὰ δικαιολογηθῇ ὑπὸ ὠρισμένης συνθήκας, ἡ γενίκευσις ὄμως τοῦ μέτρου τούτου ἐπιφέρει ἀσφαλῶς τὴν πλήρη σύγκρισιν καὶ τὴν ἀναρχίαν εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ κράτους,

§ 2. *Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τῆς χώρας.*—Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀναγράφεται λόγῳ τῆς μεγάλης ἀξίας αὐτῆς εἰς ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ Συντάγματα (1) Οὕτως κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους πρέπει νὰ ἀναγράφωνται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν. Συνεπῶς τὸ Ἑλληνικὸν Σύνταγμα ὑπαγορεύει ὡς ἀρχὴν (2)

---

(1) Ἄρθρον 60 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911 καὶ ἄρθρον Ω τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927.

(2) Βλέπε εὐρύτεραν ἐρμηνεῖαν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου Π. Δερτιλῆ ὁ προϋπολογισμὸς ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως, Ἀθῆναι 1936 σελ. 27 καὶ ἐπ.,

καὶ οὐχὶ ὡς ἐπιταγὴν τὴν ἀναγραφὴν εἰς τὸν προϋπολογισμόν καὶ ἀπολογισμόν ὄλων τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν τηρεῖται αὐστηρῶς παρ' ἡμῖν. Τούναντίον παραβιάζεται εἰς εὐρυτάτην κλίμακα, διότι συνεστήθησαν ἄπειρα εἰδικὰ ταμεῖα, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν εἶναι ἐπακριβῶς γνωστός. Ἐπίσης ὑπάρχουσι πολλὰ διαχειρίσεις ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὡς καὶ προσηρτημένοι προϋπολογισμοὶ εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμόν τοῦ κράτους. Εἰς ἄλλην μελέτην ἡμῶν (1) σημειοῦμεν τοὺς προϋπολογισμοὺς εἰδικῶν ταμείων καὶ ὑπηρεσιῶν, οἵτινες εἶναι προσηρτημένοι εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμόν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐνῶ οἱ ἐν λόγῳ προσηρτημένοι προϋπολογισμοὶ τυπώνονται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον καὶ συνδημοσιεύονται καὶ συμψηφίζονται μετὰ τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, οἱ ἀπολογισμοὶ αὐτῶν δὲν ἔχουσι ψηφισθῆ, ὡς ἔχουσι ψηφισθῆ οἱ ἀπολογισμοὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους μέχρι καὶ τοῦ ἔτους 1930—31. Οὔτε ἀκόμη μέχρι σήμερον ἔχουσι τυπωθῆ καὶ δημοσιευθῆ.

Ἐκτὸς ἐπίσης τῶν ἐν λόγῳ εἰδικῶν Ταμείων καὶ Ὑπηρεσιῶν λειτουργοῦσι παρ' ἡμῖν πολλὰ εἰδικὰ ταμεῖα γενικοῦ καὶ ἰδίᾳ τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος, τῶν ὁποίων οἱ προϋπολογισμοὶ δὲν εἶναι προσηρτημένοι εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμόν τοῦ κράτους, οὔτε ὑποβάλλονται πρὸς ψήφισιν εἰς τὸ Κοινοβούλιον.

Μερικοὶ μόνον προϋπολογισμοὶ τῶν εἰδικῶν τούτων τοπικῶν ταμείων δημοσιεύονται εἰς τὸ παράρτημα τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως. Αἱ διαχειρίσεις ὅμως αὐτῶν ἐλέγχονται ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου χωρὶς νὰ δημοσιεῦηται εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως ὁ ἀπολογισμὸς αὐτῶν.

Οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν εἰδικῶν ταμείων καὶ Ὑπηρεσιῶν, οἵτινες εἶναι προσηρτημένοι εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμόν τοῦ κράτους διακρίνονται ὡς ἐκτίθεται ἄλλαχού εἰς κεφάλαια καὶ ταῦτα περαιτέρω ὑποδιαιροῦνται εἰς ἄρθρα.

Ὅμοίως οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν τοπικῶν εἰδικῶν ταμείων διακρίνονται εἰς κεφάλαια καὶ περαιτέρω τὰ κεφάλαια ὑποδιαι-

---

(1) Βλέπε Π. Δ ε ρ τ ι λ ῆ: Ἡ δημοσιονομικὴ δράσις τῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰδικῶν ταμείων, Ἀθῆναι 1934.

ροῦνται εἰς ἄρθρα. Νοεῖται ὅμως ὅτι, ἐπειδὴ τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τῶν προϋπολογισμῶν τούτων δὲν ἀντιπροσωπεύουσι μεγάλην ποσά, ἀλλ' εἶναι μικροτέρας σημασίας, οἱ ἐν λόγῳ προϋπολογισμοὶ περιλαμβάνουσιν ὀλίγα κεφάλαια καὶ ἄρθρα.

§ 2. *Οἱ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰδικοί λογαριασμοί.*— Ἐκτὸς ὅμως τῶν προϋπολογισμῶν τῶν εἰδικῶν Ταμείων, οἵτινες λειτουργοῦσιν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους (*budgets extrabudgétaires*), ὑφίστανται ἀκόμη πολλοὶ εἰδικοί λογαριασμοί, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι μὲν ἀσκοῦσι, ἄλλοι δὲ δὲν ἀσκοῦσι ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τοιοῦτοι λογαριασμοί, ὡς ταξινομεῖ αὐτοὺς ὁ κ. Λαμπρόπουλος (1) εἶναι οἱ κάτωθι :

I. τοῦ ἐνεργητικοῦ.

α') Λογαριασμοί, οἵτινες δὲν ἀσκοῦσι ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι οἱ κάτωθι :

1) Κατάθεσις Δημοσίου παρὰ Τραπεζαῖς διὰ λογαριασμὸν ἰδίου Δημοσίου.

2) Ταχυδρομικαὶ ἐπιταγαί,

3) Ἐταιρεία διαχειρίσεως Ὑπεγγύων προσόδων.

II. τοῦ παθητικοῦ.

1) Χρηματικὰ γραμμάτια.

2) Κίνησις κεφαλαίων ταμείων.

Λειτουργοῦσιν ὅμως εἰδικοί λογαριασμοὶ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ, οἵτινες ἐπηρρεάζουσι εἴτε τὰ ἀποτελέσματα τοῦ προϋπολογισμοῦ εἴτε τὰ ταμιακὰ ἀποτελέσματα τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἴτε ἀπορρέουσιν ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ εἴτε εἶναι τακτοποιητέοι διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

β') Λογαριασμοὶ ἐπηρρεάζοντες τὰ ἀποτελέσματα τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

I. τοῦ ἐνεργητικοῦ.

1) Προσωρινὰ χρηματικὰ ἐντάλματα,

2) Προκαταβολαὶ τοῦ Δημοσίου εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας κ.λ.π.

3) Πληρωμαὶ τακτοποιητέαι.

---

(1) Περὶ. A l l i x - Λ α μ π ρ ο π ο ὄ λ ο υ σελ. 255 καὶ ἐπ.

II. τοῦ παθητικοῦ.

1) Τακτοποιητέαι εἰσπράξεις εἰδικῶν ὑπολόγων καὶ γραμμάτια συμψηφισμοῦ.

2) Τακτοποιητέα εἰσπράξεις.

3) Προκαταβολαὶ Τραπεζῶν, Κυβερνήσεων καὶ ἄλλων πρὸς τὸ κράτος.

4) Λογαριασμὸς ἐπισιτισμοῦ.

γ') Οἱ λογαριασμοὶ οἱ ἐπηρεάζοντες τὰ ταμιακὰ ἀποτελέσματα τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

1) Πάγια προκαταβολαί.

δ') Οἱ λογαριασμοὶ οἱ ἀπορρέοντες ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

I. τοῦ ἐνεργητικοῦ.

1) Εἰσπρακτέα ἢ ἐνεργητικὰ ὑπόλοιπα.

II. τοῦ παθητικοῦ.

1) Παθητικὰ ὑπόλοιπα.

2) Τρεχούμενοι λογαριασμοὶ ἐξ ἐνταλμάτων κυρίων καὶ δευτερευόντων διάτακτῶν.

3) Τρεχούμενοι λογαριασμοὶ ἐξ ἐνταλμάτων πληρωμῆς.

ε') Οἱ λογαριασμοὶ οἱ τακτοποιητέοι διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

I. τοῦ ἐνεργητικοῦ.

1) Κατάθεσις Δημοσίου παρὰ Τραπεζαίαις δι' ὑπηρεσίαν δανείων.

2) Προκαταβολαὶ ταμιῶν ἰδίᾳ ἀρμοδιότητι.

Ἡ κίνησις καὶ ἡ κατάστασις τῶν λογαριασμῶν τούτων ἐμφαίνεται εἰς τὸν ἰσολογισμὸν τοῦ Δημοσίου Ταμείου. Ἐν τῷ ἰσολογισμῷ τοῦ Δημοσίου Ταμείου ἐμφανίζεται ἐπίσης ἡ κίνησις καὶ ἡ κατάστασις τῆς δοσοληψίας τῶν εἰδικῶν ταμείων καὶ εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν. Κατόπιν ὁμοίως τῆς συγκεντρώσεως τῶν εἰσπράξεων τοῦ Δημοσίου παρὰ τῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος, ἣτις ἐνεργεῖ καὶ τὰς πληρωμὰς τῶν εἰδικῶν τούτων ταμείων, οἱ λογαριασμοὶ τῶν εἰδικῶν ταμείων ἀποχωρίζονται τοῦ Δημοσίου ταμείου καὶ συνεπῶς ἡ κίνησις τούτων δὲν ἐμφανίζεται εἰς τὸν ἰσολογισμὸν τοῦ Δημοσίου Ταμείου,

Ἄξιοσημείωτος γενικῶς εἶναι ὁ λογαριασμὸς τοῦ Δημοσίου παρὰ τῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν τίτλον «Τραπεζα Ἑλλάδος — Εἰσπράξεις καὶ Πληρωμαὶ Δημοσίου.

Δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι δικαιολογεῖται πλήρως ἡ λειτουργία ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν λογαριασμῶν, εἰς τοὺς ὁποίους τὸ Δημόσιον Ταμεῖον εἰσπράττει ἔσοδα ἢ ἐνεργεῖ πληρωμὰς διὰ λογαριασμὸν τρίτων προσώπων χωρὶς διὰ τοῦ μέσου τούτου νὰ ἐπιβαρύνῃ τὰ φορολογικὰ βάρη, ἀκόμη δὲ περισσότερο, ὅταν δέχεται κατάθεσιν κεφαλαίων ἀποδοτέων εἰς τρίτα πρόσωπα ἢ εἰσφορὰς τρίτων προσώπων, αἵτινες ἀποτελοῦσι πόρους ταμείων ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀσχέτους πρὸς τὴν φορολογίαν.

Τὰ ἔσοδα ἐκ δανείων ὀρθῶς ἐμφανίζονται εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐξυπηρετεῖται περισσότερο καὶ ἡ δημοσιότης τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ ὁ ἐπ' αὐτῶν ἔλεγχος.

§ 3. *Εἰς ποίας αἰτίας ἀποδίδεται ἡ παρέκκλισις ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ αἱ ἐπενεκτέαι δημοσιονομικαὶ μεταρρυθμίσεις.* — Ἡ τάσις πρὸς σύστασιν εἰδικῶν ταμείων καὶ πρὸς δημιουργίαν πολλῶν λογαριασμῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ (1) κατὰ παράβασιν καὶ παρέκκλισιν ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔχει πολλοὺς θερμοὺς συνηγόρους (2). Ἡ παρώθησις πρὸς σύστασιν εἰδικῶν ταμείων ἰδίᾳ ἀποδίδεται εἰς τοὺς κάτωθι λόγους.

1) Δὲν ὑπάρχουσι μελέται σχετικῶς πρὸς τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν ἔκτασιν τῶν εἰδικῶν ταμείων καὶ ἄλλων διαχειρίσεων ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ. Δυνάμεθα νὰ μνημονεύσωμεν 1) τὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Κ α τ η φ ὄ ρ η ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Ταμεῖον Ἀμύνης Οἰνοπαραγωγῆς Λευκάδος» Ἀθῆναι 1929 μετὰ προλόγου τοῦ καθηγητοῦ Ἀ. Ἀ ν δ ρ ε ἄ δ η εἰς τὸ φροντιστήριον τοῦ ὁποίου ἀνεκοινώθη. 2) Σ. Π α π π α ἰ ω ἄ ν ν ο υ περὶ τῶν αὐτοδιοικουμένων ὀργανισμῶν (ἀνακοίνωσις εἰς τὴν Ἐνωσιν ὑπὲρ τῆς αὐτοδιοικήσεως) Ἀθῆναι 1930. 3) Π. Δ ε ρ τ ι λ ῆ Ἡ δημοσιονομικὴ ἀποψις τῆς αὐτοδιοικήσεως ὁμοίως ἀνακοίνωσις εἰς τὴν Ἐνωσιν ὑπὲρ τῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἀθῆναι 1930. 4) Τέλος ἐπαρκεῖς πληροφορίες εἶναι δυνατόν νὰ ἀναζητηθῶσιν εἰς τὴν ἐργασίαν Α 1 1 ι χ — Λ α μ π ρ ο π ο ὑ λ ο υ Τόμος Α', περὶ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους Ἀθῆναι 1931, τὰ Δημόσια Οἰκονομικά ὑπὸ J é z e — Β. Γ ε ω ρ γ α ν τ ᾶ Ἀθῆναι 1914 ὡς καὶ εἰς τὴν μελέτην Π. Δ ε ρ τ ι λ ῆ καὶ Ν. Φ ω τ ι ᾶ εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς αὐτοδιοικήσεως Μαΐου 1931 καὶ Μ. Δ é ν δ ι α : Ἡ αὐτοδιοίκησις α' βαθμοῦ ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν Τοπικῆς Αὐτοδιοικήσεως μηνῶν Ἀπριλίου-Ἰουνίου 1936 σελ. 261 καὶ ἐπ.

2) Βλέπε ὁμοίως Π. Δ ε ρ τ ι λ ῆ Ἡ δημοσιονομικὴ δράσις τῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰδικῶν ταμείων Ἀθῆναι 1934 καὶ Εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν προϋπολογισμοῦ 1934—35, ὡς καὶ τὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ 1930—31 τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς μειοψηφίας τοῦ κ. Π. Ρ ε δ ι ᾶ δ η, νῦν Ὑφυπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Οὕτω κατὰ πρῶτον λόγον ἀποδίδεται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ αὐστηροῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου ἰδίᾳ τῆς ἐγκρίσεως καὶ τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ὁποίου δυσχεραίνεται ἡ διεξαγωγὴ τῆς ὑπηρεσίας. Ἡ ἄποψις ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή, διότι ἐκ μιᾶς μᾶλλον προσεκτικῆς κρίσεως τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως δύναται νὰ συναχθῆ ὅτι δια τοῦ ἐπιχειρήματος τούτου αἱ διάφοροι ὑπηρεσίαι μᾶλλον ἐπιζητοῦσι, οὐχὶ ὀρθῶς, νὰ δικαιολογήσωσι τὴν προτίμησίν των, ὅπως πραγματοποιοῦσι δαπάνας χωρὶς νὰ ὑπόκηνται ὅσον τὸ δυνατόν εἰς μᾶλλον αὐστηροὺς ἐλέγχους, τῶν ὁποίων τὴν ἰδιαιτέραν χρησιμότητα ἐξαίρομεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς.

Δέον νὰ τονισθῆ ὅτι διὰ τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τοῦ ἐνασκουμένου κατὰ τὴν κατάρτισιν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐπιζητεῖται νὰ ἐξασφαλισθῆ ὁ σεβασμὸς τῶν νόμων καὶ ἡ τάξις καὶ ἡ πειθαρχία εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους εἰς τρόπον ὥστε κατὰ μέτρον ἀρμονικὸν καὶ ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει ἡ κατάστασις τῶν Οἰκονομικῶν τῆς χώρας πραγματοποιεῖται συμμέτρως ἡ ἐκτέλεσις τοῦ κυβερνητικοῦ προγράμματος

Κατὰ δεύτερον λόγον ἡ τάξις πρὸς σύστασιν εἰδικῶν ταμείων ἀποδίδεται εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν ἢ μᾶλλον εἰς τὴν δυσπιστίαν πρὸς ἐπάρκειαν τῶν ἐσόδων τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας πᾶσα διοικητικὴ ὑπηρεσία ἐπιζητεῖ νὰ ἀποχωρήσῃ ἀπὸ τὸν γενικὸν προϋπολογισμόν τοῦ κράτους ὠρισμένα ἔσοδα, τὰ ὁποῖα θὰ ἔχῃ εἰς τὴν ἀπόλυτον διάθεσίν της χάριν τῶν σκοπῶν αὐτῆς. Δέον ὅμως νὰ τονισθῆ ὅτι ἡ πολιτικὴ αὕτη εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνιαίας δημοσιονομικῆς πολιτικῆς, ἣν δέον νὰ ἐφαρμόζῃ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἰδίως κατὰ πᾶσαν δυσχερῆ περίστασιν τῶν Οἰκονομικῶν τῆς χώρας. Ἐπίσης ἡ πολιτικὴ αὕτη παραβιάζει βασικὴν δημοσιονομικὴν ἀρχήν, καθ' ἣν δὲν ἐνδείκνυται νὰ προσδιορίζωνται ἔσοδα δι' ὠρισμένα ἔξοδα ἢ ὠρισμένους σκοπούς, ἀλλὰ τὰ γενικὰ ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ δέον νὰ ἀντικρῦζωσι τὰς γενικὰς δαπάνας τοῦ προϋπολογισμοῦ (*règle de la non-affectation des recettes budgétaires*).

Κατὰ τρίτον λόγον τὴν τάσιν πρὸς σύστασιν τῶν εἰδικῶν ταμείων δέον νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς τὰς κακὰς ἔξεις τῶν διοικητικῶν μας ὑπηρεσιῶν, αἵτινες ἐπιζητοῦσι νὰ καινοτομήσωσι καὶ νὰ ἰδρῦσωσι ὀργανισμούς, εἰς τὴν κλίσιν ἐκάστης χωριστὰ ὑπηρεσίας πρὸς τὴν σπατάλην ἰδίᾳ διὰ τῆς ἀναγνω-

ρίσεως ιδιαιτέρων αποζημιώσεων και την άγνοϊαν ή την μη ανάλογον εκτίμησιν τών κανόνων τής δημοσιονομικής νομοθεσίας και τών αρχών τής δημοσιονομικής έπιστήμης και έν γένει είς την έλλειψιν πειθαρχίας περι την δημοσιονομικήν πολιτικήν του κράτους και την διαχείρισιν τών έξόδων του προϋπολογισμοϋ.

Κατὰ τὸ τρίτον λόγον έν τινι μέτρῳ τήν τάσιν πρὸς σύστασιν ειδικῶν ὑπηρεσιῶν εκτός του προϋπολογισμοϋ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν είς τὰς ιδέας περι ἀτομικοποιήσεως τών δημοσίων ὑπηρεσιῶν και τήν ἐφαρμογήν τών ιδεῶν περι αὐτονομήσεως τών ὑπηρεσιῶν ὡς και ἐφαρμογήν τών ιδεῶν περι ἐκπροσωπήσεως τών ἐπαγγελματικῶν συμφερόντων.

Ἐπίσης τήν σύστασιν τών τοπικῶν ειδικῶν ταμείων δέον νὰ ἀναζητήσωμεν είς τήν ἀνεπάρκειαν τής δημοσιονομικής και τεχνικής ὀργανώσεως τών Δήμων και Κοινοτήτων, αἵτινες λόγω ιδίως τής σμικρότητος αὐτῶν δέν διαθέτουσι ἐπὶ πλέον ἔσοδα ἐπαρκῆ πρὸς πραγματοποίησιν ἔργων, αἵτινα ἀπαιτοῦσι δαπάνας, ὑπερβαινούσας τοὺς πόρους του πενιχροῦ αὐτῶν προϋπολογισμοϋ. Ἄν πλην τής ἀνεπαρκοῦς δημοσιονομικής και τεχνικής ὀργανώσεως τών Δήμων και Κοινοτήτων λάβωμεν ὑπ' ὄψει και τήν ἔλλειψιν παρ' ἡμῖν αὐτοδιοικήσεως β' βαθμοῦ, δύναται τις νὰ δικαιολογήσῃ έν τινι μέτρῳ τὸν πολλαπλασιασμὸν τών τοπικῶν ειδικῶν ταμείων διὰ τής συστάσεως τών ὁποίων ἐπιζητεῖται ἡ ἐξεύρεσις πόρων πρὸς πραγματοποίησιν ἔργων κλπ. και έν γένει ἐκδηλοῦται τάσις ἀποσυγκεντρώσεως ἢ αὐτοδιοικήσεως είς τήν ὑπαιθρον.

Εἰς τοὺς ἀνωτέρω λόγους δέον κυρίως νὰ ἀναζητήσωμεν τήν αὔξησιν παρ' ἡμῖν του ἀριθμοῦ τών ειδικῶν ταμείων και οὐχί είς τὸν ἐνεργούμενον παρὰ του Ὑπουργοῦ τών Οἰκονομικῶν προληπτικὸν ἔλεγχον τών δημοσίων δαπανῶν. Τοῦτο καθίσταται περισσότερο φανερόν, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψει τὸ ἔργον, ὅπερ ἐπιτελοῦσι τὰ ειδικά ταῦτα ταμεῖα και ὅτι ἡ ἐμφανιζομένη ἀνάγκη, ἣν θεραπεύουσι ειδικά τινὰ ταμεῖα δέν εἶναι τόσον ἀπρόοπτος και ἔκτακτος, ὡστε νὰ ζημιώνεται διὰ τής ἐνασκήσεως και έν γένει παρεμβάσεως του προληπτικοῦ ἐλέγχου τών δημοσίων δαπανῶν. Τούναντίον καθ' ἡμᾶς αὕτη ἂν ἐπιζητῆται νὰ θεραπευθῇ διὰ του προϋπολογισμοῦ, ἡ τακτικὴ αὕτη ὀχι μόνον θὰ ἦτο σύμφωνος πρὸς τήν ἀρχήν τής ἐνότητος του προϋπολογισμοῦ, ἣτις ἀποτελεῖ δόγμα τής δημοσιονομικής ἐπιστήμης, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἡ ἐνάσκησις του ἐλέγχου θὰ προήγαγε

κατὰ πολὺ τὴν καλὴν διαχείρισιν καὶ τὴν πειθαρχίαν εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὴν ἀρμονικὴν ἐκπλήρωσιν τῶν γενικῶν σκοπῶν τῆς Πολιτείας καὶ οὐχὶ μόνον τὴν μονομερῆ ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν αὐτῆς εἰς τινὰ ἐκδήλωσιν τῆς πολιτειακῆς δράσεως, ὅπου συνιστῶνται εἰδικὰ ταμεῖα κατὰ παράβασιν τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἀπαριθμοῦμεν ἀνωτέρω τὰ μειονεκτήματα, ἅτινα προκύπτουν διὰ τὴν δημοσιονομικὴν διοίκησιν τοῦ κράτους, ὅταν δὲν τηρῆται ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Τὴν κακὴν τάσιν πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν διαφόρων παρ' ἡμῖν εἰδικῶν ὀργανισμῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκάκισε δεικτικώτατα ὁ καθηγητὴς Ἀνδρεάδης, ὅστις ἐθεώρει τὴν ὀργανισμομανίαν τῶν διαφόρων ὑπηρεσιῶν ὡς ἓνα τῶν σοβαροτέρων συντελεστῶν τῆς οἰκονομικῆς καὶ διοικητικῆς κακοδαιμονίας καὶ ἀναρχίας τῆς χώρας καὶ πηγὴν ἀπεριγράπτων σπαταλῶν καὶ συγκεκαλυμμένων φορολογιῶν (1). Ἐνδείκνυται λοιπὸν ἡ κατάργησις καὶ ὁ περιορισμὸς τῶν εἰδικῶν ταμείων καὶ τῶν ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τῶν προσηρτημένων εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς δημοσιονομικῆς ἐξουσίας τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ ὀργανισμῶν, οἵτινες ἤθελον διατηρηθῆ.

Δὲν πρέπει τέλος νὰ παρίδωμεν ὅτι διὰ τῆς συστάσεως εἰδικῶν ταμείων ἰδίως τοπικοῦ χαρακτήρος, ἅτινα ἀπορροφῶσι πόρους τοπικοῦ χαρακτήρος τεμαχίζονται οἱ φυσικοὶ τοπικοὶ πόροι τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ παρεμποδίζεται ὁ ἐκπολιτιστικὸς σκοπὸς τῆς αὐτοδιοικήσεως, ἐνῶ θὰ ἦτο σκαπιμότερον ἡ διαχείρισις τῶν ἐσόδων τῶν εἰδικῶν ταμείων νὰ ὀργανοῦται ἐντὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων διὰ τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται ἡ παροχὴ ὑπηρεσιῶν πολιτισμοῦ εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν. Συνεπῶς ἐνδείκνυται ἡ κατάργησις καὶ ὁ περιορισμὸς τῶν τοπικῶν τούτων εἰδικῶν ταμείων. Ἐὰν τινὰ τούτων ἤθελον διατηρηθῆ, ἐνδείκνυται, ὅπως ὁ προϋπολογισμὸς αὐτῶν ὑπόκειται εἰς τὴν προηγουμένην ἔγκρισιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ. Ἐπιβάλλεται ἐπίσης, ὅπως ἡ διαχείρισις αὐτῶν ὑπόκειται εἰς συνεχή

---

(1) Βλέπε σχετικὸν ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ Ἀνδρεάδη εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐστία» τῆς 26ης Νοεμβρίου 1931.

ἐπιθεώρησιν ὡς καὶ νὰ μὴ ἐπιβραδύνηται ὁ ἔλεγχος τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Ἐνδείκνυται μεγαλυτέρα ἀκόμη δημοσιότης τῶν προϋπολογισμῶν ἐν γένει τῶν ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου καὶ τῶν τοπικῶν εἰδικῶν ταμείων διὰ τῆς δημοσιεύσεως τούτων εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς προηγουμένης ἐγκρίσεως τούτων τόσον παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ἐξ οὗ διοικητικῶς ἐξαρτῶνται, ὅσον καὶ παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἐνδείκνυται ὁ περιορισμὸς αὐτῶν κατ' ἀριθμὸν.

§ 4. *Οἱ ἔκτακτοι προϋπολογισμοί.*— Παρέκκλισις ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνότητος ἢ τοῦ ἐνιαίου προϋπολογισμοῦ ἀποτελεῖ ἐπίσης ἢ σύστασις ἐκτάκτων προϋπολογισμῶν. Εἰς ὠρισμένα κράτη, ὡς ἐν Ἑλλάδι, ἐν τῷ προϋπολογισμῷ διακρίνονται τὰ ἔξοδα καὶ τὰ ἔσοδα εἰς τακτικὰ καὶ ἔκτακτα. Διὰ τῆς τακτικῆς ὁμῶς ταύτης οὐδόλως παραβιάζεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἀντιθέτως ἐπιδιώκεται ἡ σαφεστέρα διάταξις καὶ ἐμφάνισις τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ διὰ τῆς διακρίσεως τῶν τακτικῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ἀπὸ τὰ ἔκτακτα τοιαῦτα.

Ἐκτακτον προϋπολογισμὸν καλοῦμεν προϋπολογισμὸν διάφορον τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, ὅστις ὡς ἔσοδα περιλαμβάνει ἐκτάκτους συμπτωματικούς πόρους μὴ κατ' ἔτος πάντοτε ἐπαναλαμβανομένους, σκοπεῖ δὲ νὰ ἀντιμετώπιση δαπάνας ὁμοίως ἐξαιρετικὰς καὶ οὐχὶ διαρκεῖς.

Διὰ τῆς συστάσεως οὕτω τῶν ἐκτάκτων προϋπολογισμῶν, ὡς εἶναι προφανές, διασπᾶται ἡ ἐνότης τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὸ γεγονός τοῦτο δὲν παρουσιάζει μόνον τὸ μειονέκτημα, ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως, τῆς παραβιάσεως τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἀντιθέτως ἐνέχει πολλὰ μειονεκτήματα πρακτικῆς σημασίας.

Κατὰ πρῶτον λόγον ἢ ταυτόχρονος τήρησις τῶν λογαριασμῶν τοῦ τακτικοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τοῦ ἐκτάκτου τοιούτου καθιστᾷ δυσχερεστέραν τὴν ἐνιαίαν καὶ πληρεστέραν γνῶσιν τῆς καταστάσεως τῶν Οἰκονομικῶν τῆς χώρας.

Κατὰ δεύτερον λόγον ἢ ὑπαρξίς δύο προϋπολογισμῶν, ἐξ ὧν ὁ τακτικὸς προϋπολογισμὸς περιλαμβάνει τὰ τακτικὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους, ὁ δὲ ἔκτακτος τοιοῦτος τὰ ἔκτακτα ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους, δύναται νὰ δημιουργήσῃ περιπλοκὴν καὶ ἀσάφειαν μεταξὺ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους, διότι δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλον αὐστηρῶς νὰ διακρίνω-

μεν τὰ τακτικά ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους ἀπὸ τὰ ἔκτακτα τοιαῦτα. Ἀντιθέτως ἡ τοιαύτη διάκρισις τούτων εἶναι πολλὰκις αὐθαίρετος. Ἐνίοτε μάλιστα ἐκδηλοῦται ἡ σκανδαλώδης τάσις τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἐξόδων ἐν τῷ τακτικῷ προϋπολογισμῷ μειωμένων καὶ τῆς ἐπαυξήσεως τῶν ἐξόδων τοῦ ἐκτάκτου προϋπολογισμοῦ διὰ τῆς ἐγγραφῆς εἰς αὐτὸν τακτικῶν ἐξόδων.

Γενικώτερον ἀκόμη ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῆ ὅτι δὲν εἶναι σταθερὸν τὸ κριτήριον ἰδίως τῶν τακτικῶν ἐξόδων ἀπὸ τὰ ἔκτακτα τοιαῦτα. Αἱ δαπάναι βελτιώσεως εὐχερῶς εἶναι δυνατὸν νὰ περιληφθῶσι εἴτε εἰς τὸν τακτικὸν προϋπολογισμὸν εἴτε εἰς τὸν ἔκτακτον τοιοῦτον. Ἡ τακτικὴ αὕτη ἐκτὸς τῶν ἄλλων μειονεκτημάτων τῆς ἀσαφείας μεταξὺ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους ἐπιβοηθεῖ, ὡς εἶναι φυσικόν, τὴν σπατάλην.

Τέλος κατὰ τρίτον λόγον ἡ ὑταρξις ἐκτάκτου προϋπολογισμοῦ τροφοδοτουμένου διὰ τοῦ δανείου παρωθεῖ, ὡς εἶναι φυσικόν, εἰς τὴν αὐξήσιν τῶν δαπανῶν καὶ τὴν σπατάλην.

Ἐν Ἑλλάδι συνεστήθη ἔκτακτος προϋπολογισμὸς διὰ τοῦ νόμου ΑΤΜΑ' τῆς 21 Δεκεμβρίου 1886. Ἐπίσης κατὰ τὰ ἔτη 1911 1912 καὶ 1913 συναντῶμεν ἔκτακτον προϋπολογισμὸν, δι' οὗ διετέθησαν τὰ περισσεύματα τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐτῶν 1910 καὶ 1911.

Κατὰ τὰ ἔτη 1929—30, 1930—31, 1931—32 πρὸς διάθεσιν τῶν περισσευμάτων τῶν προϋπολογισμῶν τῶν προγενεστέρων ἐτῶν συναντῶμεν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τὴν III κατηγορίαν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ἣτις περιλαμβάνει εἰς μὲν τὰ ἔσοδα τὸ προϊόν τῶν περισσευμάτων τῶν προγενεστέρων ἐτῶν, εἰς δὲ τὰ ἔξοδα τῶν εἰδικῶν προϋπολογισμῶν ἐκάστου Ὑπουργείου τὰ ποσά, ἅτινα διετέθησαν ἐκ τῆς διαθέσεως τῶν ἐν λόγῳ περισσευμάτων.

Εἰς ἄλλα κράτη, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, τὸ φαινόμενον τῶν ἐκτάκτων προϋπολογισμῶν συναντᾶται συνηθέστερον.

Δ'. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐνιαυσίου ἢ τῆς περιοδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τῆς περιορισμένης διάρκειας αὐτοῦ.

§ 1. ***Ἐννοια καὶ σημασία αὐτῆς.***— Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς περιοδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ, ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους ἰσχύει διὰ περιορισμένην χρονικὴν διάρκειαν, ἥτοι συνήθως δι' ἓν ἔτος.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἔγκρισις τοῦ Κοινοβουλίου ὅσον ἀφορᾷ τὸν

προϋπολογισμόν παρέχεται διὰ περιορισμένην χρονικήν διάρκειαν ἤτοι συνήθως δι' ἓν ἔτος.

Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς ταύτης τοῦ ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ κατὰ πρῶτον λόγον σκοπεῖται, ὅπως ἐπιτευχθῆ κατὰ τὸ δυνατόν πληρέστερον ἢ μᾶλλον εἰλικρινῆς καὶ ἀκριβῆς ἐκτίμησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους. Πράγματι ἢ ἐκτίμησις ἐκ τῶν προτέρων τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους, ἵνα εἶναι κατὰ τὸ δυνατόν ἀκριβῆς, πρέπει νὰ γίνεται δι' ὠρισμένην χρονικήν διάρκειαν ἤτοι συνήθως δι' ἓν ἔτος, διότι ὡς γράφει (1) ὁ καθηγητῆς Σουτσοσ αἱ δημόσιαι ἀνάγκαι καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου καὶ αἱ παραγωγικαὶ πηγαὶ τῶν δημοσίων προσόδων ἀκαταπαύστως μεταβάλλονται. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἐτησίαι περίοδος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ σύνηθες μέτρον τῶν ἀνθρωπίνων προβλέψεων.

Κατὰ δεύτερον λόγον διὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐνιαυσίου τοῦ προϋπολογισμοῦ προάγεται ὁ ἔλεγχος τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν, καὶ ἡ γνῶσις αὐτῶν, διότι αἱ Βουλαι ἀσκοῦσι κατὰ βραχέα χρονικὰ διαστήματα τὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν. Τὸναντίον ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ γνῶσις τῆς καταστάσεως τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν εἶναι δυσχερεστέρα, ὅταν ἡ ἰσχὺς τοῦ προϋπολογισμοῦ παρατείνεται ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν.

Κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς πολλὰ κράτη ὁ προϋπολογισμὸς ἰσχύει ἐπὶ περισσότερα ἔτη ὡς ἐν Βαυαρίᾳ διὰ πέντε ἔτη.

Ἦδη μόνον εἰς τὴν Δημοκρατίαν τοῦ Παναμᾶ ὁ προϋπολογισμὸς ἰσχύει διὰ δύο ἔτη. Δέον ὅμως νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐνιαυσίου τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν τηρεῖται αὐστηρῶς εἰς τὰς νομοθεσίας ὄλων τῶν κρατῶν. Εἰς πολλὰς νομοθεσίας κατὰ παράβασιν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐπιτρέπεται ἢ μεταφορὰ τῶν ἀδιαθέτων πιστώσεων ἐνὸς προϋπολογισμοῦ εἰς τὸν προϋπολογισμόν τοῦ ἐπομένου ἔτους ὡς ἐν Βελγίῳ, Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Νορβηγίᾳ, Ὀλλανδίᾳ, Σουηδίᾳ καὶ ἐν Ἡ. Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ὁμοίως εἰς ἄλλας χώρας ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ συναντῶμεν τὸν μόνιμον προϋπολογισμόν διὰ κατηγορίαν δαπανῶν καὶ διὰ κατηγορίαν ἐσόδων (fund consolidated).

Ὅπωςδήποτε ὅμως ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐνιαυσίου τοῦ προϋπολογισμοῦ τηρεῖται αὐστηρότερον ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην ἀρχὴν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 2. *Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ κατὰ τὴν ἑλλη-*

(1) Περὶ βλ. Ἰ. Σοῦτσοσ, Δημοσιολογία εἰς σελ. 20.

νικὴν νομοθεσίαν.— Ἐν Ἑλλάδι κατὰ ῥητὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος⁽¹⁾ (ἄρθρον 52) ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν ἐντὸς τῶν δύο πρώτων μηνῶν τῆς Συνόδου, ἀφοῦ δὲ ἐξετασθῆ ὑπὸ εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς βουλευτῶν, ψηφίζεται κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα. Ἡ ἀρχὴ λοιπὸν τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς ψηφίσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτοῦ εἰς κεφάλαια καὶ περαιτέρω τούτων εἰς ἄρθρα προβλέπεται ἐν αὐτῷ τῷ Συντάγματι καὶ συγχρόνως υἱοθετεῖται ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ. Κατ' ἔτος λοιπὸν κατὰ τὸ Σύνταγμα ψηφίζεται ὁ προϋπολογισμὸς κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα. Συνεπῶς δὲν εἶναι δυνατόν αἱ ἀδιάθετοι πιστώσεις τῶν κεφαλαίων καὶ ἄρθρων μιᾶς χρήσεως νὰ ἐπαυξήσωσι τὰς πιστώσεις τῶν κεφαλαίων καὶ ἄρθρων τῆς ἐπομένης χρήσεως. Αἱ ἀδιάθετοι πιστώσεις μιᾶς χρήσεως καὶ εἰδικώτερον αἱ πιστώσεις, αἵτινες δὲν ἔχουσι ἀναληφθῆ, ἀκυροῦνται κατὰ τὸ τέλος τῆς χρήσεως ἐκτὸς ἐὰν συντρέχη περίπτωσις πληρωμῆς δαπάνης ἐμπιπτούσης εἰς αὐτὰς συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 6254, ἃς σημειοῦμεν κατωτέρω ἐν σελίδι 82.

Κατὰ ῥητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 20 τοῦ νόμου 1555 *in fine* εἰς τὰς καταστάσεις προβλέψεως δὲν δύνανται νὰ ἀναγραφῶσι εἰμὴ κατόπιν διατάξεως εἰδικοῦ νόμου ἔξοδα, ἅτινα θέλουσιν ὑποχρεοῖ τὸ κράτος καὶ εἰς βᾶρος τῶν ἐπομένων χρήσεων.

Ἐπίσης τὸ ἄρθρον 1 § 4 τοῦ νόμου 6254 περιλαμβάνει ὅτι αἱ ἀναληφθεῖσαι ὑποχρεώσεις δι' ἔργα ἢ προμηθείας, τῶν ὁποίων ἐγένετο ἔναρξις ἐκτελέσεως ἐντὸς τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἀνελήφθη ἡ σχετικὴ ὑποχρέωσις, παραμένουν ὡς ἔξοδα τοῦ ἔτους τούτου, ἂν τὸ ἔργον ἢ ἡ προμήθεια συνετελέσθη πλήρως ἐντὸς ἐνὸς μηνὸς τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ αὐτοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους.

Τὰ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ προϋπολογισμῷ ἀναγραφόμενα ἔσοδα καὶ ἔξοδα ψηφίζονται κατ' ἔτος καὶ δὲν ὑπάρχουσιν ἔσοδα ἢ ἔξοδα, ἅτινα ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ⁽²⁾ θεωροῦνται πάγια καὶ δὲν ὑπόκεινται κατ' ἔτος εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Κοινοβουλίου.

1) Ἄρθρον 52 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 καὶ ἄρθρον 60 τοῦ ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος ἐν ἔτει 1911.

2) Πρὸβλ. εἰς σελ. 19.

Ε'. Ἡ ἀρχὴ τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 1. *Ἐννία καὶ σημασία αὐτῆς.* Ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τόσον τὰ ἔσοδα, ὅσον καὶ τὰ ἐξόδα διακρίνονται εἰς κεφάλαια καὶ ἄρθρα. Ἡ τοιαύτη διάκρισις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων εἰς κεφάλαια καὶ ἄρθρα καὶ ἡ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ, δὲν γίνεται τυχέως, ἀλλὰ τὸναντίον ὀφείλεται εἰς τοὺς κάτωθι λόγους :

Κατὰ πρῶτον λόγον ἡ τοιαύτη τακτικὴ εἶναι μία ἐκδήλωσις δυσπιστίας τοῦ Κοινοβουλίου πρὸς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ἣτις διὰ τῆς διαιρέσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων εἰς κεφάλαια ἦτοι εἰς ὁμοειδεῖς κατηγορίας ἐσόδων καὶ ἐξόδων καὶ τῆς περαιτέρω ὑποδιαιρέσεως τούτων εἰς ἄρθρα δεσμεύεται, ὅπως πραγματοποιήσῃ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους διαπανῶσα τὰς ψηφισθείσας πιστώσεις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων χάριν τῶν ὑπηρεσιῶν διὰ τὰς ὁποίας αἱ πιστώσεις αὗται παρεσχέθησαν κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Κατὰ δεύτερον λόγον διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς διαιρέσεως εἰς κεφάλαια καὶ ἄρθρα τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων διαφωτίζεται πληρέστερον πᾶς, ὅστις ἐνδιαφέρεται καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους καὶ ἐν γένει μὲ τὴν δημοσίαν ζωὴν τῆς χώρας πληροφορούμενος πόθεν προέρχονται τὰ ἔσοδα καὶ ποῦ ταῦτα κατευθύνονται

Ἀρχικῶς κατὰ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος διὰ τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐξόδων παρείχετο γενικὴ ἐξουσιοδότησις τοῦ Κοινοβουλίου πρὸς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ἣτις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἶχε τὴν εὐχέρειαν τῆς διαιρέσεως τῶν ἐξόδων καθ' Ὑπουργεῖα καὶ περαιτέρω κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα. (1)

Ἡ τακτικὴ αὕτη ἐγκαταλείπεται, μορφουμένης προϊόντος

---

(1) Βλέπε C. C o l s o n : Cours d'Économie Politique Βιβλ. V, σελ. 21, Paris 1931, A l l i x : Cours de doctorat 1935 - 36, σελ. 30, B o u l o c h e : Cours Professés a l'École des Sciences Politiques τῶν Παρισίων 1930 - 31 σελ. 80. Ὁμοίως I. P i c h a t ἔτους 1928 - 29, σελ. 132, G. J é z e : cit σελ. 126 καὶ S t o u r m ὁμοίως σελ. 39 καὶ 165 M o l l : op cit. σελ. 73, L o t z : op. cit, σελ. 132. Ἐπίσης πρβλ. Β α ρ β α ρ έ σ ο υ εἰς σελ. 60 καὶ ἐπ.

τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἦδη ὁμως ἡ ἀρχὴ τῆς εἰδικότητος ἐν τῷ προϋπολογισμῷ δὲν τηρεῖται αὐστηρῶς. Εἷς τινὰς νομοθεσίας ἐπιτρέπεται ἡ μεταφορὰ (virement) τῶν πιστώσεων ἐνὸς κεφαλαίου ἢ ἄρθρου εἰς ἕτερον κεφάλαιον ἢ ἄρθρον, ὡς ἐν Μεγάλῃ Βρετανίᾳ, Βελγίῳ, καὶ Δανίᾳ. Εἰς ἄλλὰς νομοθεσίας προβλέπεται ἡ ἐγγραφὴ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀποθεματικῶν ὑπὸ ἴδιον κεφάλαιον ἐξ ὑἱ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ παρέχεται ἡ εὐχέρεια εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ὅπως μεταφέρῃ πιστώσεις πρὸς ἀναπλήρωσιν πιστώσεων, αἵτινες ἐξηντλήθησαν ἢ πρὸς πληρωμὴν ἐκτάκτων δαπανῶν τοῦ κράτους. Ἡ τακτικὴ αὕτη συναντᾶται ἐν Ἑλλάδι, Τουρκίᾳ, Ἰταλίᾳ, Γιουγκοσλαβίᾳ, Ἰσπανίᾳ καὶ Ὀλλανδίᾳ. Τέλος διὰ κατηγορίας δαπανῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σημαντικῶν καὶ δὴ εἷς τινὰς περιόδους λίαν σημαντικῶν ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἔχει τὴν εὐχέρειαν νὰ πραγματοποιήσῃ ποικίλλας δαπάνας εἰς βάρος λογαριασμῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ εἰς βάρος κονδυλίων μυστικῶν. Ἐν Ἑλλάδι πολλὰ δάνεια τόσον ὡς ἔσοδα ὅσον καὶ ὡς ἔξοδα ἀνεγράφησαν εἰς λογαριασμοὺς ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ διετέθησαν διὰ τῆς λειτουργίας τῶν λογαριασμῶν τούτων ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τρόπον ὥστε μετὰ τὴν διάθεσιν τούτων κατὰ παράβασιν τῆς ἀρχῆς τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀνεγράφησαν ὑπὸ ἓν ἄρθρον μόνον ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. (2) Διὰ τῆς τακτικῆς ταύτης παραβιάζεται ἀκόμη ἡ ἀρχὴ τῆς δημοσιότητος τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Διὰ τῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λειτουργίας λογαριασμῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν παραβλέπεται μόνον ἡ ἀρχὴ τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον, ὡς εἶναι εὐλογον, δυσχεραίνεται τὸ ἔργον τῆς καταρτίσεως εἰλικρινῶν προϋπολογισμῶν.

§ 2. *Ἡ ἀρχὴ τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν.*—Ὡς μνημονεύομεν ἀλλαχοῦ κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ Συντάγματος ὁ προϋπολογισμὸς ψηφίζεται κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα. Οὕτως ἐφαρμόζεται παρ' ἡμῖν ἡ ἀρχὴ τῆς εἰδικότητος τῶν ἐσόδων καὶ τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ γενικοῦ προϋπολο-

(2) Βλέπε Π. Δ ε ρ τ ι λ ἡ δύο ἄρθρα εἰς τὴν «Ἔργασίαν» τῆς 2 καὶ 9 Ἰουνίου 1932.

γισμού του κράτους και τῶν προσηρητημένων αὐτῷ εἰδικῶν προϋπολογισμῶν κατανέμονται κατὰ πρῶτον εἰς κεφάλαια περιλαμβάνοντα ὁμοειδῆ ἔσοδα καὶ ἔξοδα. Περαιτέρω τὰ κεφάλαια τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ὑποδιαιροῦνται εἰς ἄρθρα ἀναλόγως τοῦ εἰδικοῦ ἀντικειμένου ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ὕπερ ἀφορῶσι.

Ἡ διαίρεσις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων εἰς κεφάλαια καὶ ἰδίως ἢ ὑποδιαίρεσις τῶν κεφαλαίων εἰς ἄρθρα εἶναι λεπτομερῆς. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὸν ψηφισθέντα προϋπολογισμόν τοῦ ἔτους 1934—35 βλέπομεν ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων περιλαμβάνει 39 κεφάλαια, τὰ δὲ 39 αὐτὰ κεφάλαια ὑποδιαιροῦνται εἰς ἄρθρα ἀνερχόμενα ἐν συνόλῳ εἰς 371. Συνεπῶς ἡ διαίρεσις εἶναι λεπτομερῆς. Λεπτομερῆς ἐπίσης εἶναι ἡ διάκρισις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων εἰς κεφάλαια, ὡς καὶ ἡ περαιτέρω ὑποδιαίρεσις τῶν κεφαλαίων εἰς ἄρθρα.

Κατωτέρω παρέχομεν πληροφορίας σχετικῶς μετὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν κεφαλαίων καὶ ἄρθρων τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος καὶ τῶν διαφόρων Ὑπουργείων καὶ τῶν προσηρητημένων προϋπολογισμῶν διὰ τὸ 1934—35.

<u>Α' Νομοθετικὰ Σώματα</u>	<u>Κεφάλαια</u>	<u>Ἄρθρα</u>
Βουλὴ	8	35
Γερουσία	6	23
 <u>Β' Ὑπουργεῖα</u>		
Οἰκονομικῶν	61	526
Ἐξωτερικῶν	5	64
Δικαιοσύνης	16	91
Ἐσωτερικῶν	17	127
Συγκοινωνίας	25	190
Παιδείας	26	126
Ἐθνικῆς Οἰκονομίας	23	144
Γεωργίας	15	148
Ὑγιεινῆς καὶ Προνοίας	26	200
Στρατιωτικῶν	21	81
Ναυτικῶν	23	161
Ἀεροπορίας	14	83
Σύνολον	<u>286</u>	<u>1999</u>

		”Εσοδα	15
Λαχείον τοῦ Στόλου	2	”Εξοδα	21
	8	”Εσοδα	17
’Εθνικῆς ’Οδοποιΐας	4	”Εξοδα	12
	4	”Εσοδα	5
Διδακτηρίων	5	”Εξοδα	22
	6	”Εσοδα	8
’Ελαίας	5	”Εξοδα	13
	3	”Εσοδα	35
’Εποικισμοῦ	9	”Εξοδα	36
	11	”Εσοδα	15
’Εθνικῆς ’Αμύνης	1	”Εξοδα	10
	3	”Εσοδα	24
’Εθνικοῦ Στόλου	5	”Εξοδα	22
	4		
	<u>70</u>		<u>255</u>

Ὡς ὁμως παρατηρεῖ τις ἢ ὡς ἄνω διάκρισις εἰς 70 κεφάλαια καὶ ἢ περαιτέρω τούτων ὑποδιαίρεσις εἰς 255 ἄρθρα ἀναφέρονται εἰς τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τῶν προϋπολογισμῶν τῶν εἰδικῶν ταμείων τῶν προσηρτημένων εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους. Εἰδικώτερον τὰ ἔσοδα ὄλων τῶν ὡς ἄνω εἰδικῶν ταμείων διακρίνονται εἰς 31 κεφάλαια, ἅτινα περαιτέρω ὑποδιαίρουνται ἐν συνόλῳ εἰς 126 ἄρθρα.

Συνεπῶς τὰ ἔξοδα τῶν ἐν λόγῳ εἰδικῶν ταμείων διαιροῦν-

ται εἰς 39 κεφάλαια, ἅτινα περαιτέρω ὑποδιαιροῦνται εἰς 129 ἄρθρα.

Ὁ προϋπολογισμὸς δὲν ἀκολουθεῖ μόνον ὡς ἄνω τὴν ἀρχὴν τῆς εἰδικότητος τῶν πιστώσεων τῶν ἐξόδων καὶ τῶν προβλέψεων τῶν ἐσόδων εἰς κεφάλαια καὶ ἄρθρα, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἐν τῷ κειμένῳ αὐτοῦ ἀναγράφεται λεπτομερῶς ἡ κατονομασία τῶν προβλεπομένων κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ἵνα οὕτω καθίσταται σαφεστέρα ἡ διάκρισις καὶ ἡ εἰδικότης τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 18 τοῦ νόμου 1555 ἐν τῷ αὐτῷ ἄρθρῳ τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναγράφωνται ἐξοδα ὑλικοῦ καὶ παροχαὶ λόγῳ ποσοπικῆς ἐργασίας.

Κατὰ κανόνα ἡ διάκρισις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ διατηρεῖται ἡ αὐτὴ εἰς τοὺς διαφόρους προϋπολογισμοὺς ἐκτὸς ἐὰν ἡ πείρα ἢ αἱ ἀνάγκαι τῆς ὑπηρεσίας ἀποδείξωσι τὴν σκοπιμότητα τῆς δημιουργίας νέων κεφαλαίων ἢ ἄρθρων ἰδίως, ὅταν πρόκηται περὶ καταργήσεως ἢ συστάσεως νέων ὑπηρεσιῶν.

Ἡ διάκρισις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων εἰς κεφάλαια καὶ ἄρθρα ἔχει μεγάλην σημασίαν ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως. Ἐν πρώτοις ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐξοδα κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 23 τοῦ ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 τὰ προσδιωρισμένα διὰ τοῦ νόμου εἰς ἕκαστον τῶν ἄρθρων ποσὰ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἄλλα ἄρθρα.

Ἐπίσης ὁ νόμος 879 ρητῶς ἀναγράφει, ὅτι οἱ Ὑπουργοὶ ἀναλαμβάνοντες εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε διὰ τῶν ὑφισταμένων αὐτοῖς ὀργάνων ὑποχρεώσεις εἰς βᾶρος τοῦ κράτους δὲν δύνανται ἐπὶ προσωπικῇ αὐτῶν εὐθύνη νὰ ὑπερβῶσιν τὰ ὅρια τῶν δι' ἕκαστον ἄρθρον ἐξόδων ἀναγραφομένων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ποσῶν.

Ὅμοίως τὸ ἄρθρον 21 τοῦ νόμου ΣΙΒ' περιλαμβάνει ὅτι αἱ διὰ τοῦ νόμου τοῦ προϋπολογισμοῦ χορηγούμεναι πιστώσεις δι' ἐξοδα μιᾶς χρήσεως δὲν συγχωρεῖται νὰ διατεθῶσιν δι' ἐξοδα ἄλλης χρήσεως. Συνεπῶς ρητῶς ἀπαγορεύονται αἱ μεταφοραὶ πιστώσεων τόσον μεταξὺ τῶν ἄρθρων τοῦ ἰδίου προϋπολογισμοῦ, ὅσον καὶ μεταξὺ τοῦ προγενεστέρου καὶ μεταγενεστέρου προϋπολογισμοῦ. Ἐσχάτως ὅμως μόνον κατ' ἐξαιρέσεις, ὅταν μία χρήσις καταλίπη ἀδιαθέτους πιστώσεις καὶ παρουσιάζεται πρὸς πληρωμὴν δαπάνη ἐμπίπτουσα εἰς τὴν ἀδιάθετον πίστωσιν τῆς χρήσεως ταύτης, ἐπιτρέπεται, συμφῶνως

τῷ νόμῳ 6254, ὅπως ἡ δαπάνη αὕτη περιληφθῆ εἰς τὰ παθητικὰ ὑπόλοιπα τῆς ἐν λόγῳ χρήσεως, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει κυρωθῆ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ὁ οἰκείος ἀπολογισμὸς καὶ νὰ πληρωθῆ εἰς βάρος τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων τῆς χρήσεως ταύτης, ἀνεξαρτήτως, ἂν ἡ δαπάνη εἶχεν ἐγκριθῆ ἢ ἀναληφθῆ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ οἰκείου οἰκονομικοῦ ἔτους. Μετὰ τὴν κύρωσιν ὁμοῦ τοῦ ἀπολογισμοῦ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου, ἂν τυχὸν παρουσιασθῆ πρὸς πληρωμὴν δαπάνη ὡς ἀνωτέρω, ἀπαιτεῖται νὰ γίνῃ νόμος, ὅστις θὰ χορηγήσῃ τὴν ἀπαιτουμένην πίστωσιν.

Ἀλλαχοῦ (1) ἐκθέτομεν πῶς ἀντιμετωπίζεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Νομοθεσίᾳ ἡ περίπτωσις τῆς ἀνεπαρκείας τῶν ψηφισθεισῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὡς ἐκτίθεται αὐτόθι ἐν τῷ εἰδικῷ προϋπολογισμῷ ἐξόδων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν ἀναγράφονται ὑπὸ δύο ἄρθρα δύο εἰδικαὶ πιστώσεις ἀποθεματικῶν, ἧται :

α) πίστωσης πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν διαφόρων Ὑπουργείων, αἵτινες ἤθελον εὔρεθῆ ἐν ἀνεπαρκείᾳ καὶ

β) πίστωσης δι' ἐκτάκτους καὶ ἐπείγουσας ἀνάγκας μὴ προβλεπομένας ἐν τοῖς εἰδικοῖς προϋπολογισμοῖς τῶν Ὑπουργείων.

Αἱ πιστώσεις αὗται τῶν ἀποθεματικῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον παρουσιάζεται περίπτωσις πρὸς χρησιμοποίησιν των ὡς ἀνωτέρω, μειοῦνται. Ἀντιθέτως αὐξάνουσι αἱ πιστώσεις εἰς ἃς μεταφέρονται τὰ χρησιμοποιούμενα ποσὰ τῶν πιστώσεων τῶν ἀποθεματικῶν. Εἰς οἰκείαν στήλην ἀναγράφεται ἐκάστοτε ἐνδεικτικῶς τὸ σύνολον τῶν μεταφερθέντων ποσῶν τῶν πιστώσεων τῶν ἀποθεματικῶν εἰς τρόπον ὥστε εὐχερῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζωμεν, ἂν ἐξ ὀλοκλήρου αἱ πιστώσεις τῶν ἀποθεματικῶν ἐχρησιμοποιήθησαν.

Τὸ ποσὸν τῶν πιστώσεων, ὅπερ κατ' ἔτος ἀναγράφεται κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν εἶναι ὠρισμένον.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν εἶναι σημαντικόν, διότι ἡ Διοίκησις ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν τελευταίαν ἰδίᾳ περίοδον ἐπιζητεῖ νὰ προσδιορίσῃ εἰλικρινῶς καὶ ἐπακριβῶς τὰς πιστώσεις τῶν διαφόρων Ὑπουργείων εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ παρίσταται ἀνάγκη μεταφορᾶς πιστώσεων ἐκ τῶν πιστώσεων τῶν ἀποθεματικῶν.

---

1) Βλέπε περὶ τῶν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων.

Ἀπλῶς σημειοῦμεν ὅτι κατὰ τὸ 1934-35 εἶχον ἀναγραφῆ αἱ ἀκόλουθοι πιστώσεις ἀποθεματικῶν πρὸς ἀναπλήρωσιν, ἧτοι :

1) Πιστώσεις ἀποθεματικοῦ πρὸς ἀναπλήρωσιν ἀνεπαρκῶν πιστώσεων (α' περίπτωσης).	
διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ	δρχ. 75.000.090
διὰ νόμου	» 105.000.000
Σύνολον	» 180.000.000
Ἐκ τοῦ ὡς ἄνω ποσοῦ διετέθη ποσὸν	» 178.865.263
Ἀδιάθετον ποσὸν	» <u>1.134.737</u>

2) Πιστώσεις ἀποθεματικοῦ δι' ἀπροβλέπτους ἀνάγκας (β' περίπτωσης).

διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ	Δρχ. 20.000.000
διὰ νόμου	<u>7.000.000</u>
Σύνολον	27.000.000
Διετέθη ποσὸν	<u>25.000.000</u>
Ἀδιάθετον ποσὸν	<u>1.477.115</u>

Ἐξ ἄλλου ἐν τῷ εἰδικῷ προϋπολογισμῷ τῆς Βουλῆς εἶχεν ἀναγραφῆ πίστωσης ἀποθεματικοῦ ἐξ 900.000 δρχ. ἐξ ὀλοκλήρου χρησιμοποιοῦμαι, ἐν δὲ τῷ προϋπολογισμῷ τῆς Γερουσίας πίστωσης ἀποθεματικοῦ ἐκ 500.000 δραχμῶν ὁμοίως ἐξ ὀλοκλήρου χρησιμοποιοῦμαι.

Δύναται νὰ παρατηρηθῆ ὅτι διὰ τῆς λειτουργίας τῶν πιστώσεων τῶν ἀποθεματικῶν αὐξάνει ἡ ἐξουσία τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, οὗτινος ἡ συγκατάθεσις ἀπαιτεῖται διὰ τὴν διανομὴν τῶν πιστώσεων τούτων.

Ἡ εἰδικότης τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἑλλάδι (1) διὰ τῆς ψηφίσεως τούτων κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα περιορίζει κατὰ πολὺ τὴν διοίκησιν κατὰ τὴν διαχείρισιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῶν δαπανῶν. Ἐν Ἑλλάδι ὅμως ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία καὶ ἡ διοίκησις ἐν γένει διὰ τῆς λειτουργίας ἀξιολόγων λογαριασμῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐξασθενίζει ὅσον ἀφορᾷ τὰς δαπάνας,

1) Ἀντιθέτως ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ εἰδικότης τῶν πιστώσεων δὲν εἶναι ὅσον ἐν Ἑλλάδι λεπτομερής. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ προϋπολογισμὸς ψηφίζεται μόνον κατὰ κεφάλαια, ἡ δὲ κατανομὴ κατ' ἄρθρον γίνεται ἀπὸ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν.

αίτινες πραγματοποιούνται διὰ τῆς κινήσεως τῶν λογαριασμῶν τούτων τοὺς περιορισμούς, τοὺς ὁποίους συνεπάγεται δι' αὐτὴν ἡ ἀρχὴ τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ.

ΣΤ'. *Ἡ ἀρχὴ τοῦ προηγουμένου προϋπολογισμοῦ ἢ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.*

§ 1. *Ἐννοια καὶ σημασία αὐτῆς.*— Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ (*principe du budget réalah'e*) τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὰ ὁποῖα ἀπεικονίζεται τὸ πρόγραμμα τῆς εἰς τὴν ἀρχὴν εὐρισκομένης πολιτικῆς μερίδος καὶ ἡ σύνθεσις καὶ ἡ ζωὴ τῆς διοικήσεως τῆς χώρας πρέπει νὰ ἐγκρίνωνται ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῶν, ἥτοι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι ἀναγεγραμμένα.

Ἡ ἀρχὴ λοιπὸν τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἔχει τόσον δημοσιονομικὴν ἀξίαν ὅσον καὶ νομικὸν χαρακτήρα τὴν σημασίαν, τοῦ ὁποῖου ἐξετάζομεν ἀλλοῦ.

Ἡ προηγουμένη ἐξουσιοδότησις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἥτοι ἡ προηγουμένη ἔγκρισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς του καὶ μάλιστα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους διὰ τὸ ὁποῖον ἰσχύει ὁ προϋπολογισμός, ὡς εἶναι πρόδηλον, εἶναι σκόπιμος ἀκόμη καὶ ἀπὸ δημοσιονομικῆς ἀπόψεως, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀντιμετωπίζεται καὶ κρίνεται τὸ δημοσιονομικὸν πρόγραμμα τῆς κυβερνήσεως, τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζεται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν πρὸ τῆς θέσεως τούτου εἰς ἐφαρμογὴν. Προϋπολογισμὸς ἐγκρινόμενος ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιον μετὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, δι' ὅπερ ἰσχύει, δυσχεραίνει τὴν δημοσιότητα τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν, τὴν ἐφαρμογὴν οἰκονομιῶν καὶ ζημιώνει τὴν προγραμματικὴν ἀντιμετώπισιν τῆς πολιτικῆς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους.

Ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τόσον ἀπὸ τῆς νομικῆς αὐτῆς πλευρᾶς, ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς δημοσιονομικῆς αὐτῆς πλευρᾶς, ἀναμφισβητήτως ἐμορφώθη χρονολογικῶς πρὸ πάσης ἄλλης βασικῆς ἀρχῆς περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ, διότι ὡς γνωστὸν ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ δι-

καίου τοῦ προϋπολογισμοῦ. Θὰ ἦτο λοιπὸν δυνατὸν κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν βασικῶν ἀρχῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ νὰ προηγηθῆ τῶν ἄλλων προειρημένων βασικῶν ἀρχῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ, αἵτινες πᾶσαι ἀπορρέουν ἐκ τῆς ἐν λόγῳ ἀρχῆς.

Ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ περιορίζεται κατὰ χρόνον, διότι πρέπει νὰ παρέχεται δι' ὠρισμένην χρονικὴν περίοδον (ἀρχὴ τοῦ ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ).

Ἐπίσης ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ πρέπει νὰ περιορίζεται κατ' ἀντικείμενον, διότι ὡς ἀναπτύσσεται ἀλλαχοῦ ἡ Κυβέρνησις διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐξουσιοδοτεῖται νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα (ἀρχὴ τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ).

Ἡ ἀρχὴ ὁμοίως τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ πᾶσαν τὴν δημοσιονομικὴν δράσιν τοῦ κράτους, τοῦτο δὲ ἐκφράζεται διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ συντρέχουσι περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας τὸ Κοινοβούλιον παρίσταται ἀνάγκη νὰ τροποποιήσῃ ἢ νὰ συμπληρώσῃ τὴν προηγουμένην ἐξουσιοδότησιν αὐτοῦ. Εἰδικώτερον ἡ προηγουμένη ἐξουσιοδότησις τοῦ Κοινοβουλίου παρέχεται καθ' ὠρισμένην διαδικασίαν, γνωστὴν ἐκ τοῦ κεφαλαίου τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅπερ ἐξετάζομεν ἀμέσως κατωτέρω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI

Συζήτησις καὶ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ

Α'. Τὸ δίκαιον τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ

§ 1. *Ἡ δημοσιονομικὴ ἀρμοδιότης τοῦ Κοινοβουλίου.*—Μετὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπακολουθεῖ ἡ ψήφισις τούτου.

Ὁ προϋπολογισμὸς, πρᾶξις διοικητικῆ, ὡς πρᾶξις προβλέψεως, ἐκτιμήσεως καὶ συγκρίσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους δὲν θὰ ἔπρεπε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν νὰ ὑπόκηται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἔγκρισιν τοῦ Κοινοβουλίου. Ἡ πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ὁμῶς ἀρμοδιότης τοῦ Κοινοβουλίου κατὰ πρῶτον λόγον ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς λόγους ἱστορικούς, τοὺς ὁποίους κατὰ τὸ δυνατόν λεπτομερῶς ἐκθέτομεν ἄλλαχού (1).

Κατὰ δεῦτερον λόγον ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Κοινοβουλίου πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν βαρυσήμαντον σπουδαιότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ προϋπολογισμὸς διὰ τὴν καλὴν πορείαν τῶν δημοσίων Οἰκονομιῶν καὶ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

Κατὰ τρίτον λόγον πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι ἀκόμη πρᾶξις κατ' ἐξοχὴν κυβερνητικὴ καὶ ἐνέχει πολιτικὸν χαρακτήρα, διότι εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους ἐνσωματοῦται καὶ ἀντικατοπτρίζεται τὸ πρόγραμμα τῆς κυβερνώσης πολιτικῆς παρατάξεως, ἥτις εἰς τὰ ἀντιπροσω-

---

(1) Πρβλ. σελ. 16 καὶ ἐπ. ὡς ἀναπτύσσεται αὐτόθι ἡ διαμόρφωσις τοῦ δικαίου τῆς δημοσιονομικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Κοινοβουλίου διέγραψε τοὺς ἐξῆς τρεῖς ἀκολουθοῦντες σταθμούς, ἧτοι : πρῶτον τὴν ψήφισιν τῶν φόρων παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἔθνους, δίκαιον ἀνατρέχον πολὺ εἰς τὸ παρελθόν· δεῦτερον τὴν ψήφισιν τῶν δαπανῶν, δίκαιον διαμορφωθὲν βαθμηδὸν καὶ μεταγενεστέρως καὶ τρίτον τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἧτοι τὴν περιοδικὴν κατάρτισιν τῆς καταστάσεως τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων τοῦ κράτους. Παρ' ἡμῖν τὸ δίκαιον τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰσῆχθη κατ' ἀπομίμησιν ὡς εἶχε τοῦτο ἐπικρατήσῃ ἐν Γαλλίᾳ (βλέπε σελ. 23 καὶ ἐπ.).

πευτικά πολιτεύματα άντλεϊ τήν δύναμιν αύτης έκ του Κοινοβουλίου καί κυρίως έκ τής Βουλής.

Έκ πάντων τούτων έξηγεϊται ή άρμοδιότης του Κοινοβουλίου προς ψήφισιν του προϋπολογισμού του κράτους. Τήν άρμοδιότητα ταύτην του Κοινοβουλίου καλοϋμεν *δημοσιονομικήν άρμοδιότητα* κατά διάκρισιν προς τήν *νομοθετικήν άρμοδιότητα* αϋτου.

Η ένάσκησις τής δημοσιονομικής άρμοδιότητος του Κοινοβουλίου ή μάλλον ή διαδικασία τής ψηφίσεως του προϋπολογισμού μετά τήν ύποβολήν τούτου εις τήν Βουλήν μετά τής είσηγήσεως του Έπουργου των Οικονομικών ακολουθεϊ τήν ακόλουθον σειράν.

1) Παραπομπή του σχεδίου του προϋπολογισμού εις τήν άρμοδιαν Κοινοβουλευτικήν Έπιτροπήν προς συζήτησιν καί έπεξεργασίαν.

2) Συζήτησις αϋτου εις τήν Όλομέλειαν του Σώματος μετά τήν έπ' αϋτου έκθεσιν ή μάλλον τας έκθέσεις τής Κοινοβουλευτικής Έπιτροπής.

3) Ψήφισις του προϋπολογισμού κατά τας έν ίσχύϊ σχετικές διατάξεις,

Περί πάντων τούτων άσχολούμεθα κατωτέρω, άφου προηγουμένως άναπτύξομεν θέματά τινα παρέχοντα αξιόλογον ένδιαφέρον.

§ 2. *Η άρχή τής προηγέσεως των έξόδων κατά τήν ψήφισιν του προϋπολογισμού.*—Το κράτος ένδιαφέρεται νά έξασφαλίση τήν λειτουργίαν των ύπηρεσιών αϋτου. Ός έκ τούτου πρέπει νά άποβλέπη κατά πρώτον λόγον εις το νά καθορίση τας άναγκαίας αϋτω δαπάνας προς τας όποιας ακολουθως προσαρμόζει τά έσοδά του. Κατ' αϋτόν τόν τρόπον το κράτος ένδεικνυται νά ένεργη άντιθέτως προς ό,τι πρέπει νά κάμνη ό ιδιώτης, όστις πρέπει νά προσαρμόζη τας δαπάνας του προς τά έσοδά του. Διά τοϋτο κατά τήν ψήφισιν του προϋπολογισμού ένδεικνυται νά προηγηται ή ψήφισις του προϋπολογισμού των έξόδων, ήτοι νά έφαρμόζηται ή άρχή τής προηγέσεως των έξόδων. Κατά τήν άρχήν λοιπόν ταύτην τής προηγέσεως των έξόδων τά έσοδα έξαρτώνται έκ των έξόδων. Η άντίληψις όμως αϋτη, ήτις έχει λογικήν συνέπειαν εις τας περιόδους τής οίκονομικής εύημερίας, δέν δύναται εις πᾶσαν περίοδον νά έχη άπόλυτον έφαρμογήν. Διά τοϋτο όταν π. χ. ή φορολογία απέβη δύσβαστακτος ή άκόμη εις περιόδους οίκονομικής κρίσεως ένδεικνυ-

ται, ὅπως ἀντιθέτως τὰ ἔξοδα ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν ἐσόδων.

Ἐν πάσῃ ὁμῶς περιπτώσει οἴανδήποτε σημασίαν καὶ ἂν προσδώσωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προηγέσεως τῶν ἐξόδων κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπομονώσωμεν τὰ ἔξοδα ἐκ τῶν ἐσόδων. Ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ὅ,τι συμβαίνει ἐν Ἑλλάδι ἀκολουθεῖται κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἡ ἀρχὴ τῆς προηγέσεως τῶν ἐξόδων, ἡ ψήφισις τῶν ἐξόδων ἐπηρεάζεται πάντοτε ἀπὸ τὴν προοπτικὴν τῆς ἀποδόσεως τῶν ἐσόδων.

Διὰ τοῦτο ἡ ἀρχὴ αὕτη ἔχει μεγαλυτέραν θεωρητικὴν ἀξίαν καὶ περιορισμένον πρακτικὸν ἐνδιαφέρον. Ἐν Ἑλλάδι ἡ ἐν λόγῳ ἀρχὴ δὲν ἐφαρμόζεται¹⁾, διότι ἀντιθέτως προηγεῖται κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων. Ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ προηγεῖται ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων. Ἀντιθέτως ἐν Βελγίῳ καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ προηγεῖται ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων.

§ 3. Αἱ σχέσεις τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας ἐν σχέσει μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.— Κατὰ γενικὸν κανόνα κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῆς δημοσιονομικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Κοινοβουλίου ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπικρατεῖ τὸ δικαίωμα προτεραιότητος τῆς Βουλῆς πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, διότι εἰς τὰς χώρας, ὅπου λειτουργοῦσι δύο Βουλαὶ—Βουλὴ καὶ Γερουσία—ὁ προϋπολογισμὸς ὑποβάλλεται κατὰ πρῶτον λόγον πρὸς ψήφισιν εἰς τὴν Βουλὴν. Τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς προτεραιότητος τῆς Βουλῆς πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔχει τὴν ἀρχὴν του, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς ἱστορικοὺς λόγους, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς Βουλῆς, τῆς ὁποίας πάντοτε τὰ μέλη ἀμέσως ἀπορρέουσιν ἐκ τοῦ λαοῦ, εἰς τρόπον ὥστε θεωρεῖται ὅτι ἡ Βουλὴ ἀντιπροσωπεύει ἀμεσώτερον τοὺς φορολογουμένους. Πρέπει ὁμῶς νὰ ἐξετασθῇ ποία εἶναι ἡ πραγματικὴ ἐρμηνεῖα τοῦ δικαιώματος τῆς προτεραιότητος τῆς Βουλῆς ἐν σχέσει μετὰ τὴν ψήφισιν τῶν οἰκονομικῶν νόμων.

Ἐν Γαλλίᾳ κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 8 τοῦ Συνταγματικοῦ Νόμου τῆς 24 Φεβρουαρίου 1875 οἱ δημοσιονομικοὶ νόμοι (*lois des finances*) πρέπει κατὰ πρῶτον λόγον νὰ ὑπο-

---

1) Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ βουλευτὴς Γ. Πεσμαζόγλου, ὡς γενικὸς εἰσηγητὴς τοῦ προϋπολογισμοῦ 1927—28, ὑπέδειξε τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς τῆς προηγέσεως τῶν ἐξόδων.

βάλλονται εἰς τὴν Βουλὴν καὶ νὰ ψηφίζωνται ὑπ' αὐτῆς (1).

Ἐγεννήθη λοιπὸν ζήτημα ἐν Γαλλίᾳ εὐθύς ἀμέσως ποῖοι ἄλλοι δημοσιονομικοὶ νόμοι (lois des finances) ἐκτὸς τοῦ νόμου τοῦ προϋπολογισμοῦ πρέπει κατὰ πρῶτον λόγον νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τὴν Βουλὴν καὶ νὰ ψηφίζωνται ὑπ' αὐτῆς. Ἡδὴ ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὴν γενομένην παραδεκτὴν ἐρμηνείαν ἐκτὸς τοῦ νόμου τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν νόμων περὶ προσωρινῶν δωδεκατημορίων καὶ ἐπιπροσθέτων πιστώσεων ἐπὶ πλέον ἡ Βουλὴ ἔχει προτεραιότητα κατὰ τὴν ψήφισιν καὶ διὰ τοὺς κάτωθι νόμους ἦτοι :

1) Τοὺς νόμους, οἵτινες ἐξεταζόμενοι ἀπὸ ἀπόψεως ἀρχῆς ἔχουσιν αὐστηρῶς χαρακτῆρα δημοσιονομικόν, ὅπως ὁ νόμος περὶ ἐξουσιοδοτήσεως πρὸς σύναψιν δανείου ἢ ὁ νόμος περὶ ὀργανώσεως δημοσιονομικῆς ὑπηρεσίας.

2) Τοὺς νόμους, οἵτινες ἐξεταζόμενοι κατὰ τὰς συνεπείας αὐτῶν καταλήγουσι εἰς ἄμεσον αὐξήσιν ἢ μείωσιν τῶν ἐσόδων, ὡς εἶναι οἱ φορολογικοὶ νόμοι, ἐνῶ ἀντιθέτως οἱ νόμοι κοινωνικῆς προνοίας, καίτοι συνεπάγονται δαπάνας δὲν θεωροῦνται νόμοι δημοσιονομικοί, διότι δὲν τροποποιοῦσιν ὀργανικοὺς δημοσιονομικοὺς νόμους.

Ἐν Ἑλλάδι τὸ ἄρθρον 34 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1927, πολὺ ὀρθῶς, ρητῶς καθορίζει τοὺς δημοσιονομικοὺς νόμους ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ Βουλὴ εἶχε προτεραιότητα ψηφίσεως. Κατὰ τὸ ἄρθρον 34 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1927 ἐκτὸς τῶν νόμων περὶ προϋπολογισμοῦ ὑποβάλλονται πρῶτον εἰς τὴν Βουλὴν τὰ νομοσχέδια, ἅτινα ἀφορῶσι παροχὴν κρατικῶν πιστώσεων καὶ σύναψιν δημοσίων δανείων. Θὰ ἦτο σαφέστερον ὅμως νὰ καθορίζηται δικαίωμα προτεραιότητος τῆς Βουλῆς σαφῶς προκειμένου περὶ δωδεκατημορίων καὶ ἐπιπροσθέτων πιστώσεων.

Γεννᾶται ὅμως ἐπίσης ζήτημα ποῖα πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἕκτασις τοῦ ἐν λόγῳ δικαιώματος τῆς προτεραιότητος τῆς Βουλῆς. Ἐξεταστέον δηλαδή, ἂν τὸ δικαίωμα προτεραιότητος τῆς Βουλῆς στερῆ τὴν Γερουσίαν τοῦ δικαιώματος τῆς τροποποιήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ ἀπλῶς μόνον δύναται αὕτη νὰ

---

(2) Τὸ δικαίωμα προτεραιότητος ὑπὲρ τῆς Βουλῆς ἐν προκειμένῳ ἔχει νομοθετηθῆ καὶ εἰς ἄλλας χώρας ὡς ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ ἔτους 1927, ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ, Πολωνίᾳ, Βελγίῳ, Ἑν. Πολιτείας Β. Ἀμερικῆς, (ἐνθα ὑποβάλλεται πρῶτον εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Ἀντιπροσώπων καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Γερουσίαν). Βλέπε ὁμοίως σελ. 90 ὑποσημ. 1 καὶ σελ. 95 ὑποσημ. 1.

μειώση καὶ οὐχὶ νὰ αὐξήσῃ τὰς πιστώσεις τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὡς ἐψηφίσθησαν ἀπὸ τὴν Βουλὴν ἢ ἔχει ἴσα πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην δικαιώματα.

Τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα τοῦ ἔτους 1927 εἶχε καθορίσει σαφῶς τὴν θέσιν τῆς Γερουσίας ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Κατὰ ταῦτα τὸ ἄρθρον 34 τοῦ Συντάγματος τούτου εἶχε περιλάβει ὅτι μετὰ τὴν ἐπιψήφισιν αὐτοῦ—τοῦ προϋπολογισμοῦ—ἀπὸ τὴν Βουλὴν παραπέμπεται εἰς τὴν Γερουσίαν, ἢ ὁποῖα ὀφείλει νὰ ἀποφανθῇ ἐντὸς μηνός. Ἐὰν ἐντὸς μηνός ἡ Γερουσία δὲν λάβῃ ἀπόφασιν, τεκμαίρεται συμφωνία πρὸς τὴν Βουλὴν. Ἐν διαφωνία ὁ προϋπολογισμὸς ἐπαναφέρεται εἰς τὴν Βουλὴν, ἥτις ἀποφασίζει ὀριστικῶς διὰ τῆς συνήθους πλειοψηφίας.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει προκειμένου καὶ περὶ τῶν νομοσχεδίων τῶν ἀφορῶντων παροχὴν κρατικῶν πιστώσεων καὶ σύναψιν δημοσίων δανείων».

Παρατηροῦμεν λοιπόν, ὅτι ὁ συνταγματικὸς νομοθέτης λόγω τῆς σπουδαιότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους καὶ τῶν ἐξομοιουμένων πρὸς αὐτὸν λοιπῶν οἰκονομικῶν νόμων περὶ ὧν ἀνωτέρω γράφομεν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν χρονοτριβῆς πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους ὀρίζει διάφορον διαδικασίαν διὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Εἰς τὰς ξένας νομοθεσίας δὲν ἰσχύουσι ἀνάλογοι διατάξεις. (1)

---

(1) Ἐν Γ α λ λ ί α πλὴν τοῦ δικαιώματος προτεραιότητος ὑπὲρ τῆς Βουλῆς πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ περὶ οὗ γράφομεν ἀνωτέρω, ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ἔχουσι περίπου ἴσα δικαιώματα ἐν τῇ ψηφίσει τοῦ προϋπολογισμοῦ ὡς καὶ ὁμοίως τὴν ἰδίαν πρωτοβουλίαν οἶαν καὶ ἡ Κυβέρνησις, ὅσον ἀφορᾷ τὴν αὐξήσιν ἢ τὴν μείωσιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐν Γ ι ο υ γ κ ο σ λ α β ί α ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ἔχουσι ἐπίσης ἴσα δικαιώματα. Ἐν περιπτώσει διαφωνίας μεταξὺ τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἡ διαφορὰ λύεται ἀπὸ τὸν Βασιλέα.

Ἐν Σ ο υ η δ ί α αἱ δύο Βουλαὶ ἔχουσι ἴσα δικαιώματα. Ἐπίσης τόσον ἡ Κυβέρνησις, ὅσον καὶ τὸ Κοινοβούλιον ἔχουσι πρωτοβουλίαν ἐπὶ τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐν Ἐ λ β ε τ ί α ὁμοίως ἡ Κυβέρνησις καὶ τὰ μέλη τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Συνελεύσεως ἔχουσι δημοσιονομικὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐν Ὁ λ λ α ν δ ί α μόνον ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα πρωτοβουλίας ἐπὶ τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ Γερουσία, ἥτις μόνον δύναται νὰ δεχθῇ ἢ νὰ ἀπορρίψῃ ἐν ἑλίῳ τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ ὡς ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς.

Ἐν Π ο λ ω ν ί α ὁ προϋπολογισμὸς κατατίθεται πρῶτον εἰς τὴν Βου-

§ 4. *Ἐξέτασις τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῶν Κοινοβουλευτικῶν Ἐπιτροπῶν.*— Τὸ σχέδιον τοῦ Προϋπολογισμοῦ, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ὑποχρεοῦται, ὡς ἐκτίθεται ἀλλοῦ, πρῶτον νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Βουλὴν. Κατὰ τὸ ἄρθρον 52 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1927 ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν ἐντὸς τῶν δύο πρώτων μηνῶν τῆς τακτικῆς ἐτησίης συνόδου, ἥτις προηγεῖται τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους δι' ὃ ὑποβάλλεται ὁ προϋπολογισμὸς. Ἀκολουθῶς παραπέμπεται οὗτος ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ πρῶτον πρὸς ἐξέτασιν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν. Ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν Οἰκονομικῶν ἀναθέτει τὴν ἐξέτασιν τοῦ σχεδίου τούτου εἰς τὴν ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς διοριζομένην Ὑποεπιτροπὴν ἐπὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους. Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ὡς ἰσχύει παρ' ἡμῖν δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς τροποποιήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Περιορίζεται μόνον διὰ τῶν διοριζομένων παρ' αὐτῆς Εἰσηγητῶν, ἰδίου δι' ἕκαστον Ὑπουργεῖον, ὅσον ἀφορᾷ τὰς δαπάνας καὶ ἰδίου διὰ τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων, ὡς καὶ διὰ τοῦ γενικοῦ εἰσηγητοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ, νὰ ὑποβάλλῃ ἀναλυτικὰς ἐκθέσεις πρὸς διαφώτισιν τῆς Βουλῆς. Ἐκαστον πολιτικὸν κόμμα ἔχει τὴν εὐχέρειαν νὰ ὀρίσῃ ἴδιον εἰσηγητὴν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων ἢ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων ἢ καὶ γενικὸν εἰσηγητὴν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ, οἵτινες εἶναι μέλη τῆς Ὑποεπιτροπῆς τοῦ Προϋπολογισμοῦ.

Αἱ ἀναλυτικαὶ αὗται ἐκθέσεις ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐν ἐν λόγῳ εἰσηγητῶν ἢ τῶν γενικῶν εἰσηγητῶν, τόσον τῆς πλειοψηφίας, ὅσον καὶ τῆς μειοψηφίας ἐκτυποῦνται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον καὶ διανέμονται εἰς τοὺς Βουλευτὰς ὡς καὶ εἰς πάντα ἀσχολούμενον περὶ τὰ Οἰκονομικά, ὅστις ἤθελε ζητήσῃ αὐτάς.

Αἱ συζητήσεις τῆς ἐν λόγῳ Ὑποεπιτροπῆς δὲν εἶναι δημόσιαι. Ἐπίσης τὰ πρακτικὰ (comptes - rendus) τῶν συνεδριάσεων αὐτῆς δὲν δημοσιεύονται. Ἡ Ὑποεπιτροπὴ δύναται νὰ

λὴν (Diète), ὅπου γίνεται ἀντικείμενον γενικῆς συζητήσεως. Ἐν συνεχείᾳ παραπέμπεται εἰς τὴν οἰκείαν Κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν. Ἐπακολουθεῖ ἡ ὑποβολὴ τῶν ἐκθέσεων ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ εἶτα ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῆς Βουλῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ ψηφισθὲν σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ παραπέμπεται εἰς τὴν Γερουσίαν, ὅπου ἀκολουθεῖται ἀνάλογος διαδικασία.

ζητήση τὴν παροχὴν εἰς αὐτὴν πληροφοριῶν καὶ ἐπεξηγήσεων ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τὰς οἰκονομικὰς ὑπηρεσίας.

Ἐὰν ἡ Βουλὴ πεισθῇ ἐκ τῶν ὑποδείξεων τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Προϋπολογισμοῦ, τροποποιεῖται τὸ ὑποβληθὲν σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὰς ὑποδείξεις τῆς Ἐπιτροπῆς. Νοεῖται ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς ἢ καὶ ἡ Βουλὴ μὴ ἔχουσα, ὡς ἐκτίθεται ἀλλαχοῦ, ἀπόλυτον δημοσιονομικὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ ὠρισμένων κατηγοριῶν δαπανῶν (1), μόνον εὐχὰς δύναται νὰ κάμῃ καὶ οὐχὶ προτάσεις πρὸς αὔξησιν προκειμένου περὶ τοιούτων δαπανῶν. Μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῆς Βουλῆς, ἰσχύοντος τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1927, ὁ προϋπολογισμὸς παραπέμπεται εἰς τὴν Γερουσίαν, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ἐξετάζετο ὑπὸ τῆς Ὑποεπιτροπῆς τοῦ Προϋπολογισμοῦ τῆς Γερουσίας, ἐχούσης οἷα δικαιώματα καὶ ἡ Ὑποεπιτροπὴ τοῦ Προϋπολογισμοῦ τῆς Βουλῆς. Πρέπει ὁμως νὰ σημειωθῇ ὅτι ἂν ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Προϋπολογισμοῦ τῆς Γερουσίας δὲν ὑπέβαλε ἐντὸς 15 ἡμερῶν τὴν ἔκθεσίν της εἰς τὴν Γερουσίαν ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς παραπομπῆς εἰς αὐτὴν τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἡ Γερουσία προβαίνει εἰς τὴν συζήτησιν καὶ ἀπόφασιν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἄνευ τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς.

Αἱ συζητήσεις ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τόσον εἰς τὴν Βουλὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Γερουσίαν εἶναι δημόσιαι. Ἐπὶ πλέον αἱ ἀγορεύσεις τῶν Ὑπουργῶν, Βουλευτῶν καὶ Γερουσιαστῶν καὶ αἱ συζητήσεις ἐν αὐτῷ τῷ Κοινοβουλίῳ δημοσιεύονται ἀναλυτικῶς εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων τῆς Βουλῆς καὶ εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῶν Συζητήσεων τῆς Γερουσίας.

Τοιαῦτα εἶναι ἐν συντόμῳ τὰ δικαιώματα τῶν Κοινοβουλευτικῶν Ἐπιτροπῶν κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐν Γαλλίᾳ ἡ Δημοσιονομικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς ἔχει μεγάλην ἐξουσίαν ὑποκαθισταμένη, οὐχὶ ὀρθῶς, εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, κυρίως ὑπευθύνου διὰ τὴν ἰσοσκέλισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν.

Εἰς ἄλλας χώρας αἱ Κοινοβουλευτικαὶ Ἐπιτροπαί, ἔχουσι

---

(1) Βλέπε εἰς σελ. 105 καὶ ἐπ.

κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀνάλογα δικαιώματα πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντα (¹).

§ 5. *Ἡ διαδικασία τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.*— Τὸ Σύνταγμα δὲν ἀπαιτεῖ νόμον πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, διότι ἀπλῶς ἀναγράφει (²) ὅτι ἡ Βουλὴ ψηφίζει τὸν προϋπολογισμόν. Μόνον ὁ λογιστικὸς νόμος ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 καὶ οἱ τροποποιήσαντες αὐτὸν νόμοι 1555 καὶ 6254 ἀναγράφουσι ὅτι τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ προσδιορίζονται διὰ νόμου (³). Πρὸ τῆς ἀναθεωρησεως τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1864 ἐν ἔτει 1911 ὁ προϋπολογισμὸς ἐψηφίζετο ἐπιτροχάδην. Ἐντὸς δέκα λεπτῶν τῆς ὥρας ἢ κατὰ τὰς μεταμεσονυκτίους ὥρας καὶ ἐνώπιον μικροῦ ἀριθμοῦ βουλευτῶν ἐψηφίζετο ὁλόκληρος ὁ προϋπολογισμὸς (⁴). Τὸ ἀναθεωρηθὲν Σύνταγμα ἐν ἔτει 1911 (⁵) ὡς καὶ τὸ Σύνταγμα τοῦ ἔτους 1927 (⁶) ἀποδίδουσι μεγαλυτέραν προσοχὴν διὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Οὕτω τὸ ἄρθρον 52 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1927 περιλαμβάνει: ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς «... ψηφίζεται κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα εἰς τμήματα ὀριζόμενα ἀπὸ τὸν Κανονισμόν τῆς Βουλῆς καὶ εἰς τέσσαρας διαφόρους ἡμέρας». Συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα λοιπὸν ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας καθορίζει ἰδίαν διαδικασίαν ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Οὕτω κατὰ τὸ ἄρθρον 10 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς «ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους, ἀφοῦ

---

(1) Σχετικῶς μὲ τὰ ἐν Ἄ γ γ λ ί α ἰσχύοντα βλέπε κατωτέρω εἰς σελ. 101.

Ἐν Φ ι λ α ν δ ί α ἡ Δημοσιονομικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς ἔχει εὐρύτατα δικαιώματα. Ἡ ἔγκρισις τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι τελικὴ, ἂν ἡ ἔκθεσις τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς υἰοθετηθῇ ἄνευ ἀμφισβητήσεων. Ἄλλωστε τὰ ἀμφισβητούμενα σημεῖα ὑπόκεινται ἐκ νέου ὑπὸ τὴν γνώμην τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς.

2) Ἄρθρον 52 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 καὶ ἄρθρον 60 τοῦ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος.

(3) Πρβλ. σελ. 11 καὶ ἐπ.

(4) Βλέπε ἀγόρευσιν τοῦ Προέδρου τῆς Συνταγματικῆς Ἐπιτροπῆς, Σ τ. Δ ρ α γ ο ὄ μ η κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Β' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῆς 12 Ἀπριλίου 1911 ὡς καὶ τὰς ἀγορεύσεις τῶν τότε βουλευτῶν Ἄ. Δ ι ο - μ ἡ δ η καὶ Φ. Ν έ γ ρ η κατὰ τὴν πρόειρημένην συνεδρίασιν. Ἀνάλυσιν ἤδη σχετικῶς μὲ τὸν τρόπον τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ βλέπε τέσσαρα ἄρθρα τοῦ κ. Ν. Κ α σ κ α ρ έ λ λ η κατὰ Φεβρουάριον 1934 εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐργασία».

(5) Βλέπε ἄρθρον 60.

(6) Βλέπε ἄρθρον 52.

ὕποβληθῆ, τυπῶνται, διανέμεται εἰς τοὺς βουλευτὰς καὶ ἀποστέλλεται εἰς τὴν ἐπὶ τούτῳ Ἐπιτροπὴν χωρὶς νὰ προηγηθῆ συζήτησις ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ». Ἡ συζήτησις τοῦ προϋπολογισμοῦ κατ' ἀρχὴν ρητῶς ἀποκλείεται ἀπὸ τὸν Κανονισμὸν τῆς Βουλῆς, διότι παρ' ἡμῖν, ὡς ἐξετάζεται ἀλλαχοῦ εἰδικώτερον, ἡ Βουλὴ ὑποχρεοῦται νὰ ψηφίσῃ τὸν προϋπολογισμὸν. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην καὶ τὴν σύνταξιν τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐκθέσεων τῶν εἰσηγητῶν ἀποστέλλεται πρὸς ψήφισιν εἰς τὴν Βουλὴν. Πόσον διαρκεῖ ἡ ἐξέτασις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Βουλῆς καὶ ἡ ὑποβολὴ τῶν ἐκθέσεων τῶν εἰσηγητῶν δὲν ὀρίζεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ νομοθεσίᾳ. Πάντως ἡ ἐργασία αὕτη δὲν πρέπει νὰ διαρκέσῃ ἐπ' ἀόριστον καὶ μακρόν, διότι κατὰ τὸ ἄρθρον 5 τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 ὁ προϋπολογισμὸς ψηφίζεται καὶ κυροῦται ἐντὸς τῆς Συνόδου τῆς ληγούσης πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔτους, τοῦ ὁποῦ φέρει τὸ ὄνομα ὁ προϋπολογισμὸς. Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἀποστελλόμενος εἰς τὴν Βουλὴν ψηφίζεται ὡς ὀρίζει, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 52 τοῦ Συντάγματος (1) τοῦ 1927, τὸ ἄρθρον 68 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς, ἧτοι συζητεῖται καὶ ψηφίζεται ἐφ' ἅπαξ κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα κατὰ τὰ ἐξῆς τέσσαρα τμήματα.

Α'. Συζήτησις τῶν ἐσόδων.

Β'. Συζήτησις τῶν εἰδικῶν προϋπολογισμῶν τῶν ἐξόδων τῶν Ὑπουργείων Ἐξωτερικῶν, Στρατιωτικῶν, Ναυτικῶν καὶ Ἀεροπορίας καὶ τῶν Εἰδικῶν Ταμείων τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ταμείου τῶν Φάρων καὶ Φανῶν.

Γ'. Συζήτησις τῶν εἰδικῶν προϋπολογισμῶν τῶν ἐξόδων τῶν Ὑπουργείων Οἰκονομικῶν, Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, Ὑγιεινῆς, Συγκοινωνίας, Γεωργίας καὶ Θεσσαλικοῦ Γεωργικοῦ Ταμείου.

Δ' Συζήτησις τῶν εἰδικῶν προϋπολογισμῶν τῶν ἐξόδων τῶν Ὑπουργείων τῶν Ἐσωτερικῶν, τῆς Προνοίας, τῆς Δικαιοσύνης τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν Ταμείων Ἐπαρχιακῆς καὶ Δημοτικῆς Ὀδοποιΐας, Ἀρχαιολογικοῦ Ταμείου καὶ τῶν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου τῶν

(1) Ὁμοίως ἄρθρ. 60 τοῦ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος.

Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπαγομένων κληροδοτημάτων.

Κατὰ τὴν συζήτησιν τῶν ἐσόδων γίνεται καὶ ἡ γενικὴ συζήτησις ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ συζήτησις τοῦ νομοσχεδίου περὶ κυρώσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ τῶν προϋπολογισμῶν τῶν ἐξόδων τῶν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπαγομένων κληροδοτημάτων, τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, τοῦ Ταμείου Ἐθνικοῦ Στόλου, τοῦ Λαχείου ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Ταμείου τῶν Φάρων καὶ τῶν Φανῶν, τοῦ Θεσσαλικοῦ Γεωργικοῦ Ταμείου καὶ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐπαρχικῆς καὶ καὶ Δημοτικῆς Ὀδοποιΐας ἔπεται πάντοτε τῆς ψηφίσεως τῶν εἰδικῶν προϋπολογισμῶν τῶν ἐξόδων τῶν Ὑπουργείων καὶ τῶν εἰδικῶν Ταμείων.

Ἐξεθέσαμεν συντόμως τὴν διαδικασίαν τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ ἔτους 1927. Ἀνάλογον διαδικασίαν ἀκολουθεῖ ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὸ Σύνταγμα τοῦ ἔτους 1911 μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ Σύνταγμα τοῦτο δὲν προβλέπει τὴν σύστασιν τῆς Γερουσίας. Συνεπῶς ἡ Βουλὴ μόνον ψηφίζει τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους περίπου ἀκολουθοῦσα τὴν διαδικασίαν, τὴν ὁποίαν δι' αὐτὴν διαγράφομεν ἀνωτέρω.

Κατ' ἄλλας νομοθεσίας ξένων κρατῶν τηρεῖται διάφορος διαδικασία πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. (1).

Τὸ Σύνταγμα καθορίζει χρόνον ὑποβολῆς εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Δὲν ἀναγράφει ὁμοίως διάταξιν, διὰ τῆς ὁποίας περιορίζεται ὁ χρόνος τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Μόνον ὡς ἐκτίθεται καὶ ἀλλαχοῦ (2) ὁ νόμος ΣΙΒ (ἄρθρον 5) ὀρίζει ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς κυροῦται πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔτους, οὔτινος τὸ ὄνομα φέρει ὁ προϋπολογισμὸς. (3)

---

(1) Πρὸβλ. σελ. 90 ὑπόσημ. 1 καὶ κατωτέρω ὑπόσημ. 3.

(2) Ἡ ἔγκαιρος ὁμως ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ σπανίως ἐπιτυγχάνεται βλέπε σελ. 99 καὶ 29 ὑπόσημ. 1.

(3) Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ διαδικασία ἣτις ἀκολουθεῖται ἐν Νορβηγίᾳ. Ἐν Νορβηγίᾳ τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑποβάλλεται εἰς τὸ Κοινοβούλιον, ὃπερ ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν Βουλὴν, τὸ Storting, ἣτις διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα (τὸ Odelsting καὶ τὸ Lagting) καὶ ἡ ἰδίᾳ ὑποδεικνύει τὸ 1)3 τῶν μελῶν αὐτῆς διὰ τὸ Lagting καὶ 3)4 διὰ τὸ Odelsting.

Ἡ διαίρεσις αὕτη δὲν ἔχει οὐδεμίαν σημασίαν διὰ τὴν συζήτησιν τοῦ

Ἐν Ἑλλάδι ὅμως ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν ἀπαιτεῖ πολὺν χρόνον. Μόνον ἐπέρχεται χρονοτριβὴ κατὰ τὴν γενικὴν

προϋπολογισμοῦ, ἀλλὰ μόνον διὰ τὴν ψήφισιν τῶν νόμων καὶ διὰ τὸν ἔλεγχον τῶν πράξεων τῆς Κυβερνήσεως. Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ παρ' Εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς εἰσάγεται οὗτος πρὸς συζήτησιν εἰς τὸ Κοινοβούλιον.

Ἐν Γερμανίᾳ τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ μετὰ τὴν κατάρτισιν του ὑποβάλλεται πρῶτον εἰς τὸ Reichsrat. Ἐὰν ἡ Συνέλευσις αὕτη λαμβάνῃ ἀποφάσεις, αἰτινες διαφέρουν τοῦ σχεδίου τῆς Κυβερνήσεως, τότε δύναται αὕτη εἴτε νὰ καταχωρίσῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Reichsrat εἰς τὸ σχέδιόν της εἴτε νὰ ἐμφανίσῃ τὸν ἴδιον αὐτῆς σχέδιον εἰς τὸ Reichstag ἐπιδεικνύουσα τὰ σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἀπομακρύνεται τῶν ἀποφάσεων τοῦ Reichsrat. Ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Reichsrat, τὸ Reichstag δὲν δύναται νὰ αὐξήσῃ τὸ ποσὸν τῶν δαπανῶν ἢ νὰ ἐγγράψῃ νέας δαπάνας.

Πάντως τὸ Reichstag δύναται νὰ αὐξήσῃ τὰ ποσὰ τῶν δαπανῶν ἢ νὰ ἐγγράψῃ νέας δαπάνας παρὰ τὴν ἐγκρισιν τοῦ Reichsrat διὰ δευτέρας ψηφοφορίας μὲ πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τῶν μελῶν του. Ἐν τῇ πράξει πρέπει πᾶσα αὐξήσις οὕτως ἀποφασισθεῖσα νὰ καλύπτεται διὰ νέων ἐσόδων.

Ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς αἱ Ἐπιτροπαὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας εἶναι δυνατόν νὰ τροποποιήσωσι τὸν προϋπολογισμόν. Ἐὰν ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία διαφωνοῦν, τότε ὁ προϋπολογισμὸς συζητεῖται εἰς Ἐπιτροπὴν ἐξ ἀντιπροσώπων τῶν δύο σωμάτων καὶ ἡ ἔκθεσις αὐτῇ γίνεται δεκτὴ. Ὁ Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν δύναται νὰ προβάλλῃ τὸ veto εἰς τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅπερ ἐνέκρινε τὸ Κογκρέσσον καὶ νὰ ἀρνηθῇ τὴν δημοσίευσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκτὸς ἐὰν ὁ προϋπολογισμὸς ψηφιζόμενος ἔτυχε πλειοψηφίας τῶν δύο τρίτων. Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῇ ἡ ἐν λόγῳ πλειοψηφία καταρτίζεται εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ μὴ ἐγκριθέντος σχεδίου προϋπολογισμοῦ νέον σχέδιον, ὅπερ ἐξετάζεται καὶ συζητεῖται κατὰ τὴν προηγουμένην διαδικασίαν.

Ἐν Οὐγγαρίᾳ ἡ Κάτω Βουλὴ ἔχει δικαίωμα προτεραιότητος κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ ἄνω Βουλὴ δὲν δύναται νὰ τροποποιήσῃ τὸν προϋπολογισμόν, ὡς ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Κάτω Βουλῆς. Μόνον ἐφ' ὅσον δὲν συμφωνεῖ, δύναται νὰ παραπέμψῃ τὸν προϋπολογισμόν εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς νέαν ἐξέτασιν. Ὁ προϋπολογισμὸς μετὰ τὴν ψήφισιν του ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου πρέπει νὰ τύχῃ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ἀντιβασιλέως.

Ἐν Λεττονίᾳ ἡ Δημοσιονομικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς ἔχει ἴδια δικαιώματα ψηφίζουσα τὸν προϋπολογισμόν κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα. Ἀκολούθως ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν μόνην Βουλήν, ἣτις ψηφίζει τὸν προϋπολογισμόν καθ' Ὑπουργεῖον en bloc. Μόνον αἱ τροποποιήσεις, αἰτινες προτείνονται κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς ψηφίζονται χωριστά.

Ἐν Λιθουανίᾳ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει δικαίωμα νὰ ζητήσῃ τὴν ἐκ νέου συζήτησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου καὶ μόνον, ὅταν τύχῃ πλειοψηφίας δύο τρίτων ὁ Πρόεδρος δεσμεύεται πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐν Μεξικῷ ὑπάρχουσι δύο Βουλαί. Μόνον ὅμως ἡ Κάτω Βουλὴ ψηφίζει τὸν προϋπολογισμόν.

Ἐπίσης ἐν Αὐστρίᾳ κατὰ τὸ ἄρθρον 69 τοῦ Ὁμοσπονδιακοῦ Αὐ-

συζήτησιν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅτε ἐκτὸς τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ ἀγορεύουσιν οἱ ἡγέται τῶν πολιτικῶν κομμάτων καὶ ὅσοι ἐκ τῶν Βουλευτῶν ζητήσουν νὰ μετάσχουν εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ὑποβληθῇ ἐγκαίρως τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὴν Βουλὴν, τότε ἡ ψήφισις αὐτοῦ συντελεῖται πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ἐφ' ὅσον ἡ Βουλὴ δὲν εὔρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ διακόψῃ τὰς ἐργασίας τῆς ἢ νὰ ἀναστείλῃ αὐτάς.

Ἐν Γαλλίᾳ ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπασχολεῖ ἐπὶ μακρὸν τὸ Κοινοβούλιον. Ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ περιλαμβάνει τρεῖς φάσεις ἥτοι τὴν γενικὴν συζήτησιν, τὴν ψήφισιν κατὰ κεφάλαια καὶ τὴν ψήφισιν εἰς τὸ σύνολον. Κατ' ἀντίθεσιν ὅμως πρὸς ὅ,τι συμβαίνει διὰ τοὺς συνήθεις νόμους λαμβάνει χώρα μία μόνον ἀναγνώσις ἀντιδύοι τοιούτων.

Ἐν Ἰταλίᾳ λαμβάνουσι χώραν τρεῖς ἀναγνώσεις, γενικὴ συζήτησις, συζήτησις κατ' ἄρθρον καὶ ψήφισις εἰς τὸ σύνολον.

Ἐν Βελγίῳ διακρίνομεν τὴν γενικὴν συζήτησιν ἀπὸ τὴν κατ' ἄρθρον τοιαύτην.

Ἐν Ἀγγλίᾳ τηρεῖται αὐστηρὰ πειθαρχία. Ὁ νόμος περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων ὑπόκειται εἰς τρεῖς ἀναγνώσεις, Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐξόδων περιορίζεται εἰς εἴκοσι συνεδριάσεις μέχρι τῆς 4 Αὐγούστου μετὰ τριῶν συμ-

---

στριακοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1934 ἡ Ὁμοσπονδιακὴ Κυβέρνησις πρέπει νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὴν Ὁμοσπονδιακὴν Βουλὴν (*dite fédérale*) δέκα ἑβδομάδας τὸ βραδύτερον πρὸ τοῦ τέλους τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς Ὁμοσπονδίας διὰ τὸ ἐπόμενον οἰκονομικὸν ἔτος. Ἐὰν ἡ Ὁμοσπονδιακὴ Βουλὴ δὲν ἀποφασίσῃ ἐντὸς προθεσμίας ἑξ ἑβδομάδων ἐπὶ τῆς προτάσεως, ἡ πρότασις αὕτη θὰ ἔχῃ ἰσχύον, ὡς ἐὰν υἱοθετήθῃ ἀπὸ τὴν Ὁμοσπονδιακὴν Βουλὴν καὶ ἡ ἔκδοσις καὶ δημοσίευσις θὰ πραγματοποιηθοῦν, ὡς περὶ ἐνὸς ὁμοσπονδιακοῦ νόμου.

Αἱ Ὁμοσπονδιακαὶ δαπάναι αἱ μὴ προβλεφθεῖσαι εἰς τὸν ὁμοσπονδιακὸν νόμον τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ εἰς εἰδικὸν νόμον πρέπει διὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν νὰ ἐγκριθοῦν ἀπὸ τὴν Ὁμοσπονδιακὴν Βουλὴν. Ἡ ἔγκρισις αὕτη πρέπει νὰ ζητηθῇ ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ὁμοσπονδίας. Πάντως ἐν περιπτώσει ἐπείγοντος κινδύνου μία τοιαύτη δαπάνη τῆς Ὁμοσπονδίας δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ, ἂν δὲν ὑπερβαίῃ τὸ 1.000.000 σελινίων ἄνευ τῆς τοιαύτης ἐγκρίσεως. Ἡ ἔγκρισις τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Βουλῆς θὰ πρέπη ἐν συνεχείᾳ νὰ ζητηθῇ.

πληρωματικῶν συνεδριάσεων μετὰ τὴν χρονολογίαν αὐτήν. Ἐπειτα ἀκολουθεῖ ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων ὑποδεικνύουσι τοὺς ρήτορας ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Διὰ τινὰς πιστώσεις ὀρίζεται τὸ τέλος τῆς συζητήσεως εἰς ὠρισμένην ὥραν.

§ 6. *Ἡ χρονολογία τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.*— Ὁ προϋπολογισμὸς ἐν Ἑλλάδι ψηφίζεται κατ' ἔτος καὶ ἰσχύει ἐπὶ ἕν ἔτος. Τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἐν Ἑλλάδι καὶ κατὰ κανόνα ἦδη εἰς τὰς ἄλλας χώρας ἄρχεται τὴν 1 Ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους καὶ λήγει τὴν 31 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους,

Τὸ Σύνταγμα, ὅπερ ὀρίζει τὸν χρόνον, καθ' ὃν ὁ προϋπολογισμὸς ὑποβάλλεται πρὸς ψήφισιν εἰς τὴν Βουλὴν δὲν ἐπιβάλλει τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Κατὰ κανόνα ὅμως ὁ προϋπολογισμὸς συμφῶνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ (*principe du budget préalable*) πρέπει νὰ ἔχη ψηφισθῆ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκείου οἰκονομικοῦ ἔτους. Ἐκτὸς τούτου κατὰ τὴν ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852, ὁ γενικὸς προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους ὑποβάλλεται εἰς τὰς Βουλὰς διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργοῦ, ψηφίζεται καὶ κυροῦται ἐντὸς τῆς συνόδου τῆς ληγούσης πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔτους τοῦ ὁποίου φέρει τὸ ὄνομα ὁ προϋπολογισμὸς.

Ἡ ἔγκαιρος ὅμως ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ λίαν σπανίως ἐπιτυγχάνεται. Ἐν τούτοις εἰς ἕκ τῶν κυρίων λόγων ἕνεκα τῶν ὁποίων ἡ ἐναρξίς τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους μετετοπίσθη διὰ τοῦ νόμου 1555 τοῦ ἔτους 1919 ἀπὸ τὴν 1 Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους εἰς τὴν 1 Ἀπριλίου εἶναι, ὅπως ἐπιβοηθηθῆ ἢ ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους.

Πράγματι δεδομένου ὄντος ὅτι κατὰ τὸ Σύνταγμα ὁ προϋπολογισμὸς ὑποβάλλεται εἰς τὴν Βουλὴν ἐντὸς τῶν δύο πρώτων μηνῶν τῆς τακτικῆς ἐτησίαις συνόδου αὐτῆς, ἀρχομένης κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον, δὲν ὑπῆρχεν ἐπαρκὴς χρόνος, ὅπως ἐπιτευχθῆ ἢ ἔγκαιρος ψήφισις αὐτοῦ μέχρι τέλους Δεκεμβρίου καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ προϋπολογισμὸς ὑποβάλλεται εἰς τὴν Βουλὴν ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς τακτικῆς ἐτησίαις συνόδου αὐτῆς. Παρὰ τὴν μεταρρύθμισιν ὅμως ταύτην δὲν ἐπιτυγχάνεται ἡ ἔγκαιρος ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἥτοι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. (Βλέπε εἰς σελ. 29 ὑποσημ. 1).

Κατωτέρω σημειούμεν τὴν χρονολογίαν ὑποβολῆς εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1929—30 ὡς καὶ τὰς χρονολογίας ψηφίσεως ψηφίσεως τούτων ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας.

Ὁ προϋπολογισμὸς 1929—30 ὑπεβλήθη τὴν 2 Ἀπριλίου 1929 καὶ ἐψηφίσθη ὑπὸ μὲν τῆς Βουλῆς τὴν 26, 28, 28 Ἰουνίου καὶ 2 Ἰουλίου 1929, ὑπὸ δὲ τῆς Γερουσίας τὴν 23 Ἰουλίου 1929. Ἐν τῷ μεταξὺ μέχρι τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπετράπη ἡ προσωρινὴ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους διὰ τοῦ νόμου 4126.

Ὁ προϋπολογισμὸς 1930—31 ὑπεβλήθη τὴν 20 Νοεμβρίου 1929 καὶ ἐψηφίσθη ὑπὸ μὲν τῆς Βουλῆς τὴν 24, 26, 28 Μαρτίου 1930, ὑπὸ δὲ τῆς Γερουσίας τὴν 31 Μαρτίου 1930. Συνεπῶς ψηφισθέντος ἐγκαίρως τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν ὑπῆρχε λόγος προσωρινῆς διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους διὰ τῆς παροχῆς προσωρινῶν δωδεκατημορίων.

Ὁ προϋπολογισμὸς 1931—32 ὑπεβλήθη τὴν 22 Νοεμβρίου 1930 καὶ ἐψηφίσθη ὑπὸ μὲν τῆς Βουλῆς τὴν 16, 27 Μαρτίου 1931, ὑπὸ δὲ τῆς Γερουσίας τὴν 30 Μαρτίου 1931, ὁμοίως ψηφισθέντος ἐγκαίρως τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν προέκυψεν ἀνάγκη ἐγκρίσεως προσωρινῶν δωδεκατημορίων.

Ὁ προϋπολογισμὸς 1932—33 ὑπεβλήθη τὴν 20 Μαΐου 1932 καὶ ἐψηφίσθη ὑπὸ μὲν τῆς Βουλῆς τὴν 10, 12, 13 Αὐγούστου 1932, ὑπὸ δὲ τῆς Γερουσίας τὴν 17 Αὐγούστου 1932. Μέχρι τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ἔτους τούτου ἐνεκρίθη διὰ τῶν νόμων 5415 καὶ 5561 ἡ προσωρινὴ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ὁ προϋπολογισμὸς 1933—34 ὑπεβλήθη τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1933 καὶ ἐψηφίσθη ὑπὸ μὲν τῆς Βουλῆς τὴν 13 καὶ 18 Δεκεμβρίου 1933, ὑπὸ δὲ τῆς Γερουσίας τὴν 21 καὶ 22 Δεκεμβρίου 1933. Μέχρι τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τούτου ἐνεκρίθη ἡ προσωρινὴ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τῶν νόμων 5738, 5743 καὶ 5830.

Ὁ προϋπολογισμὸς 1934—35 ὑπεβλήθη τὴν 2 Ἀπριλίου 1934 καὶ ἐψηφίσθη ὑπὸ μὲν τῆς Βουλῆς τὴν 19, 20, 25 καὶ 26 Ἰουλίου 1934, ὑπὸ δὲ τῆς Γερουσίας τὴν 7, 8 καὶ 10 Αὐγούστου 1934. Μέχρι τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τούτου ἐπετράπη ἡ προσωρινὴ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τῶν νόμων 6108 καὶ 6199.

Ὁ προϋπολογισμὸς 1935—36 κατετέθη εἰς

τὴν Βουλὴν τὴν 12 Ἀπριλίου 1935. Μέχρι τοῦδε δὲν ἔχει ψηφισθῆ, ἄλλ' οὐδὲ κἂν ἀκόμη παρεπέμφθη πρὸς ἐξέτασιν εἰς οἰκείαν Κοινοβουλευτικὴν Ἐπιτροπὴν. Ἡ προσωρινὴ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ἔτους τούτου ἐπετράπη δυνάμει τοῦ ἀναγκαστικοῦ νόμου τῆς 30 Μαρτίου 1935 διὰ τῆς παροχῆς προσωρινῶν δωδεκατημορίων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κατατεθέντος προϋπολογισμοῦ τοῦ ἔτους 1935-36 καὶ μέχρι ψηφίσεως τοῦ ἐν λόγῳ προϋπολογισμοῦ, ὅστις ὡς εἴρηται μέχρι τοῦδε δὲν ἐψηφίσθη.

Ὁ προϋπολογισμὸς 1936—37 μὴ ψηφισθεὶς ἐγκαίρως ἐκτελεῖται προσωρινῶς δυνάμει τοῦ Διατάγματος τῆς 2 Ἀπριλίου 1936 καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κατατεθέντος προϋπολογισμοῦ 1935—36 καὶ μῆπω ψηφισθέντος.

§ 7. **Ὁ περιορισμὸς τῆς δημοσιονομικῆς πρωτοβουλίας τοῦ Κοινοβουλίου.**—Ὡς πολὺ ὀρθῶς γράφει (1) ὁ καθηγητὴς Trotabas τὸ πρόβλημα τῆς πρωτοβουλίας τοῦ Κοινοβουλίου ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ διέπεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Κυβέρνησις ζητεῖ καὶ τὸ Κοινοβούλιον παρέχει—*le Gouvernement demande et le Parlement accorde.*—Μία συνέπεια τῆς ἀρχῆς ταύτης εἶναι ὅτι τὸ Κοινοβούλιον δύναται νὰ μειώσῃ τὰς πιστώσεις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων ἢ νὰ μὴ δεχθῆ κατ' ἀρχὴν νομοσχέδιον, τὸ ὁποῖον συνεπάγεται αὔξησιν τῶν δαπανῶν. Δὲν δύναται ὅμως ἀντιθέτως νὰ προτείνῃ αὔξησιν τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ καὶ ἀκόμη νὰ ἀρνηθῆ *en bloc* τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὸν ὁποῖον ὑπέβαλε πρὸς ψήφισιν ἡ Κυβέρνησις.

Τὴν εὐθύνην διὰ τὴν καλὴν διοίκησιν τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν καὶ τὴν ἰσοσκελίσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ φέρει ἡ Κυβέρνησις καὶ εἰδικώτερον ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Συνεπῶς ὀρθῶς ἐπικρίνεται ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κοινοβουλίου ἢ τῶν Κοινοβουλευτικῶν Ἐπιτροπῶν εἴτε πρὸς αὔξησιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ εἴτε πρὸς μείωσιν τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ εἴτε πρὸς ἀνασύνταξιν τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπὶ ζημίᾳ τῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ ἰσοζυγίου ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Μία τοιαύτη ἐπέμβασις τοῦ Κοινοβουλίου ἐπὶ

---

(1) Βλέπε ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ Trotabas εἰς τὸ *Bulletin Interparlementaire* μηνὸς Φεβρουαρίου—Μαρτίου 1936 σελ. 36. Ὁμοίως Πρβλ. G. J é z e σελ. 61 καὶ ἐπ.

των δημοσιονομικῶν ζητημάτων ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀποτελεῖ σφετερισμὸν τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, μόνης ἀρμοδίας ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ, πράξεως διοικητικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποτελεῖ ἐπίσης παραγνώρισιν τῆς ἰδιαιτέρας εὐθύνης τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν διὰ τὴν καλὴν πορείαν τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἰσοσκελίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κακῶς μετατοπίζει τὰς δημοσιονομικὰς εὐθύνας.

Ὑπὸ τὴν ὀρθὴν διττὴν ταύτην ἔννοιαν τοῦ μὴ σφετερισμοῦ τῶν δικαιωμάτων τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς μετατοπίσεως τῶν εὐθυνῶν ἐν τῇ διοικήσει τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν νοεῖται περιωρισμένη ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ δημοσιονομικὴ πρωτοβουλία τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων κατ' ἐφαρμογὴν οὐχὶ κειμένων νομοθετικῶν διατάξεων, ἀλλὰ διατάξεων τοῦ ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς, αἵτινες ἴσως ἔχουσι ἄλλωστε κῦρος μεγαλύτερον, διότι βασίζονται ἐπὶ τῆς παραδόσεως. Ἡ ἰδίᾳ Βουλὴ ἔχει ἀποστερηθῆ πάσης δημοσιονομικῆς πρωτοβουλίας (1).

Ὡς γράφει (2) ὁ μέγας ἱστορικὸς τοῦ Ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου καὶ ὁ διάσημος θεωρητικὸς τοῦ κοινοβουλευτικοῦ δικαίου, ὁ Erskine May εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ Parliamentary Practice «ὁ ἡγεμῶν, ὡς ἐκτελεστικὴ ἐξουσία ἐπιφορτίζεται μὲ τὴν διαχείρισιν ὅλων τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους καὶ ὅλων τῶν πληρωμῶν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Συνεπῶς τὸ Στέμμα διὰ τῶν ὑπευθύνων Ὑπουργῶν αὐτοῦ ἀνακοινεῖ εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων τὰς χρηματικὰς ἀνάγκας τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων παρέχει τοὺς αἰτουμένους πόρους καὶ προνοεῖ διὰ τῶν φόρων καὶ διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ ἄλλων πηγῶν δημοσίων ἐσόδων πρὸς κάλυψιν τῶν ζητηθειῶν πιστώσεων. Οὕτω τὸ Στέμμα ζητεῖ χρῆμα, ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων παρέχει τοῦτο καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Λόρδων συναίνει.

Ἄλλ' ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ψηφίζει ἔσοδα, ἐφ' ὅσον ζη-

(1) Βλέπε Cours de doctorat de Science financière τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Παρισίων Allix ἔτους 1935—36 σελ. 33. Βλέπε ὁμοίως C. Colson Cours d' Economie Politique Paris 1931 Βιβλ. V σελ. 62 καὶ ἐπ.

(2) Κεφ. XXII σελ. 545, G. Jézéop. eit. σελ. 62 καὶ ἐπ. A. Wager: Traité de la Science de finances Paris 1909, tome A. σελ. 196 ὡς καὶ R. G. Hawtrey: The Exchequer and the control of expenditure London 1921.

τηθῶσι ἀπὸ τὸ Στέμμα. Δὲν ἐπιβάλλει αὕτη φόρους, οὔτε ἀυξάνει αὐτοὺς παρὰ ἐφ' ὅσον οἱ φόροι οὗτοι εἶνε ἀπαραίτητοι διὰ τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ὡς τοῦτο δηλοῦται ὑπὸ τοῦ Στέμματος διὰ τῶν κατὰ τὸ Σύνταγμα Συμβουλίῶν αὐτοῦ. Ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων διεκήρυξε τὰς ἀρχὰς ταύτας εἰς τὸ Standing Order ἀριθ. 66, ὅπερ συνετάγη κατὰ τὸ ἔτος 1717 καὶ ἀκολούθως ἐτροποποιήθη καὶ διηυρύνθη κατὰ τὸ ἔτος 1852 καὶ 1856, ὡς καὶ εἰς τὸ Standing Order ἀριθ. 67, ὅπερ ἀνατρέχει παλαιότερον ἤτοι εἰς τὸ ἔτος 1707. (1) Κατὰ συνέπειαν τῶν ἀρχῶν τούτων ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς δὲν ὑποβάλλει πρὸς ψήφισιν γενομένην πρότασιν βουλευτοῦ, δι' ἧς προτείνεται ἡ αὔξησης τῶν δαπανῶν ἢ προβλέπονται νέαι δαπάναι εἴτε τοῦ παγίου κεφαλαίου (fund consolidated) εἴτε τῶν ἐτησίως ἐγκρινομένων προϋπολογισμῶν ἢ μειοῦνται οἱ φόροι. Ἀτιθέτως ἡ Βουλὴ δύναται νὰ παρέχῃ ἐλάσσονας πιστώσεις τῶν ζητηθειῶν τοιούτων ἢ νὰ μὴ παράσχῃ πιστώσεις. “Ὅσον ἀφόρᾳ τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους—ἤτοι πλὴν τῶν τοπικῶν—ἡ Βουλὴ δὲν ἔχει πρωτοβουλίαν, ὅπως παρέχῃ μᾶλλον σημαντικὰ ἢ ὅσον ἐζητήθησαν παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐσόδων ἢ διὰ τῆς ἐπιβολῆς νέων τοιούτων. Δύναται μόνον εἰς προταθέντα φόρον νὰ ὑποκαταστήσῃ ἕτερον φόρον διαφόρου φύσεως, ἀλλ' ἴσης ἀποδόσεως. Ἡ Βουλὴ ἐπίσης δὲν δύναται νὰ λάβῃ πρωτοβουλίαν πρὸς παροχὴν ἄλλων δικαιωμάτων ἢ προνομίων.

Κατὰ παρέκκλισιν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀρχῶν ἡ Βουλὴ ἐν Ἀγγλίᾳ δύναται νὰ εἰσαγάγῃ διατάξεις, δι' ὧν τροποποιοῦνται αἱ διατάξεις πληρωμῆς, ἢ νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ προτάσεων, αἵτινες ἔχουσι δημοσιονομικὰς ἀντανακλάσεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον σπουδαίας (2) ὡς π. χ. ἐπὶ προγράμματος δημοσίων ἔργων.

Ἐπὶ τοιούτων ὁμως προτάσεων ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων συζητεῖ κατ' ἀρχὴν χωρὶς νὰ εἰσηγηταὶ διατάξεις σχετιζομένας μὲ πρὸς ἐφαρμογὴν δημοσιονομικὰ μέτρα. Ἴνα συνεχισθῇ ἡ συζήτησις ἀπαιτεῖται, ὅπως ἡ Κυβέρνησις συναινέσῃ καὶ εἰσαγάγῃ ἢ ἰδίᾳ τὰ προταθέντα κατ' ἀρχὴν δημοσιονομικὰ μέτρα.

Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ εἰς τὰς Βρετανικὰς Κτήσεις δὲν λειτουργοῦσι Κοινοβουλευτικαὶ Ἐπιτροπαί, ὡς παρ' ἡμῖν ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Προϋπολογισμοῦ καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ ἡ Δημοσιονομικὴ Ἐπι-

1) Πρβλ. A l l i x σελ. 36

2) Πρβλ. A l l i x σελ. 36

τροπή τῆς Βουλῆς καὶ ἡ τοιαύτη τῆς Γερουσίας, αἵτινες προερχόμενοι ἐκ τοῦ Κοινοβουλίου ἐπιλαμβάνονται τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν χορηγήσεων—Committee of Supply— ἣτις εἶναι ὀλόκληρος ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων (1) καὶ οὐχὶ ὠρισμένα μέλη αὐτῆς, θὰ ἐξετάσῃ τὰς ζητούμενας πιστώσεις παρὰ τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐπίσης ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν μέσων καὶ τῶν πηγῶν—Committee of Ways and Means—, ἣτις ἐπίσης εἶναι ὀλόκληρος ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων θὰ ἐγκρίνῃ τὴν ἔξοδον ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Δημοσίου Ταμείου παρὰ τῆ Τραπεζῆ τῆς Ἀγγλίας τῶν ἀναγκαίων κεφαλαίων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν χορηγουμένων πιστώσεων εἰς τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας. (2)

Περιορισμὸν ἀνάλογον ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς τὴν δημοσιονομικὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Κοινοβουλίου συναντῶμεν ἐπίσης ἐν Ἰρλανδίᾳ, τὰς Κτήσεις τῆς Μ. Βρετανίας καὶ ἐν Ἰαπωνίᾳ. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην χώραν μάλιστα αἱ στρατιωτικαὶ πιστώσεις πρέπει νὰ ψηφίζωνται ἀπὸ τὴν Βουλὴν, ὡς αὐταὶ ἐζητήθησαν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν.

Ἐν Ρουμανίᾳ ἐπίσης κατὰ τὸ ἄρθρον 34 τοῦ λογιστικοῦ νόμου τῆς 29 Ἰουλίου 1929 τὰ μέλη τῶν Κοινοβουλευτικῶν Σωμάτων δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ προτείνουσι νέας πιστώσεις οὔτε καὶ αὔξησιν τῶν προτεινομένων ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως πιστώσεων. Ἐν Ρουμανίᾳ μόνον ἡ Βουλὴ ψηφίζει τὸν προϋπολογισμόν.

Ἐπίσης ἐν Πολωνίᾳ κατὰ τὸ ἄρθρον 79 τοῦ Συντάγματος αὐτῆς τῆς 26 Ἰανουαρίου 1934 ἡ νομοθετικὴ πρωτοβουλία εἰς τὰ ζητήματα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Κυβέρνησιν (3).

---

1) Κατὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ὀλόκληρος ἡ Βουλὴ μετατρέπεται εἰς Committee of Supply μεταβάλλει τὴν διαδικασίαν τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἀκολουθοῦσα συντομοτέρην τοιαύτην καὶ ἔχουσα διάφορον Πρόεδρον ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς.

2) Ἡ Βουλὴ τῶν Λόρδων στερεῖται πάσης δημοσιονομικῆς πρωτοβουλίας ἀρκουμένη μόνον ἰδίως μετὰ τὸ ἔτος 1909 ὅπως συναινῇ εἰς τὴν παροχὴν τῶν πιστώσεων, ὡς παρέχει αὐτὰς ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων.

3) Ἀξιοσημεῖωτος ἐξ ἄλλου εἶναι ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 86 τοῦ ἐν λόγῳ Πολωνικοῦ Συντάγματος, καθ' ἣν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τὸ δικαίωμα κατὰ τὴν περίοδον καθ' ἣν ἔληξε ἡ νομοθετικὴ περίοδος τῆς Βουλῆς ἢ αὐτὴ διελύθη νὰ λάβῃ ἐν περιπτώσει στρατιωτικῆς ἀνάγκης Διατάγματα ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς ἰσχυροῦσης νομοθεσίας, ἐξαιρουμένου τοῦ προϋπο-

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ὑγιεῖς ταύτας ἀρχάς, καθ' ἃς τὸ Κοινοβούλιον στερεῖται δημοσιονομικῆς πρωτοβουλίας, περιοριζομένου τοῦ ἔργου αὐτοῦ κυρίως εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἰς ἄλλας χώρας ὡς ἐν Μεξικῶ, Λεττονία, Βολιβία, Βραζιλία, Αὐστρία, Ὀλλανδία, Σουηδία, Ἑλβετία, Γαλλία, Τσεχοσλοβακία, Δανία καὶ ἐν Ἡν. Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς ἰδίᾳ πρὸ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἔτους 1921 τὸ Κοινοβούλιον ἔχει ἀξιόλογον πρωτοβουλίαν ἐπὶ τῶν δημοσιονομικῶν ζητημάτων καὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Εἰδικώτερον ἐν Β ρ α ζ ι λ ί α κατὰ τὸ ἄρθρον 41 § 1 τοῦ Συντάγματος τῆς 16 Ἰουλίου 1934 ἀποκλειστικὴν πρωτοβουλίαν ἔχει ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐπὶ πάντων τῶν δημοσιονομικῶν νόμων.

Ἐ ν Γ α λ λ ί α τὸ Κοινοβούλιον καὶ μάλιστα ἡ Δημοσιονομικὴ Ἐπιτροπὴ τόσον τῆς Βουλῆς ὅσον καὶ τῆς Γερουσίας δύναται νὰ ἀνασυντάξῃ τὸν ὑποβαλλόμενον εἰς αὐτὴν πρὸς ἐξέτασιν προϋπολογισμόν⁽¹⁾. Ἐπιζητοῦσι—οὐχὶ ὀρθῶς—νὰ θεμελιώσωσι τὰ δικαιώματα ταῦτα τοῦ Κοινοβουλίου ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καθ' ἣν τὸ Κοινοβούλιον, τὸ ὁποῖον ψηφίζει τοὺς φόρους πρέπει νὰ ψηφίζῃ καὶ τὰς δαπάνας. Ἐπὶ πλέον προβάλλεται ἡ ἄποψις ὅτι τὰ μέλη τοῦ Κοινοβουλίου, ὡς ἐκλεγόμενα ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὑπερασπίζουσι τὰ συμφέροντα αὐτοῦ διὰ τῆς ἀσκήσεως τῆς δημοσιονομικῆς ἀρμοδιότητος αὐτῶν καὶ συνεπῶς ἐκ τοῦ λόγου τούτου δικαιολογεῖται ἡ δημοσιονομικὴ πρωτοβουλία τοῦ Κοινοβουλίου. Ἐκ τῶν ἰδεῶν τούτων διαπνέεται ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὸ καταλυθὲν παλαιὸν καθεστῶς (*ancien régime*) ἀναγνωρίσασα εἰς τὰς ἀλληλοδιαδόχους Συνελεύσεις εὐρεῖαν δημοσιονομικὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἀρμοδιότητα.

λογισμοῦ τοῦ κράτους, τῆς ἐπιβολῆς φόρων καὶ τῆς συστάσεως μονοπωλίων τοῦ κράτους, τοῦ νομισματικοῦ συστήματος, τῶν δανείων τῶν συναφθέντων ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ τῆς πωλήσεως ἀκινήτων τοῦ κράτους ἀξίας ἄνω τῶν 100.000 ἑλκετών.

(1) Δέον ὁμῶς νὰ προστεθῇ ὅτι τὸ δικαίωμα πρωτοβουλίας τῶν βουλευτῶν ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν του ὑπὸ τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς περιορίζεται ἐπὶ τῇ βάσει διατάξεων τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς. Κατὰ τινος τῶν διατάξεων τούτων πᾶσα αἴτησις ἢ ἐπιφύλαξις ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ μετὰ τὴν ἐπεξεργασίαν του παρὰ τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς πρέπει μόνον νὰ προέρχωνται εἴτε ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν εἴτε ἀπὸ τὴν Δημοσιονομικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Βουλῆς καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν βουλευτῶν.

Ὁ λαὸς ὅμως ἤδη περιβάλλων διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτοῦ ἀποβλέπει κατὰ κύριον λόγον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς πολιτικῆς παρατάξεως εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει, ὅστις ἐφαρμόζει τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ καὶ δρᾷ χρησιμοποιοῦν ὡς ὄργανον τὸ Κοινοβούλιον. Καὶ ἐκ τοῦ λόγου τούτου λοιπὸν ἐπιβάλλεται νὰ παραχωρηθῇ μεγαλυτέρα δημοσιονομικὴ πρωτοβουλία οὐχὶ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ λαοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀπορρέουσιν ἐκ τοῦ Κοινοβουλίου, ὑπεύθυνον διὰ τὴν καλὴν πορείαν τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν καὶ τὴν ὁποίαν κυρίως ὁ λαός, ἰδίᾳ τὸν πρωθυπουργὸν αὐτῆς, περιβάλλει διὰ μεγαλυτέρας ἐμπιστοσύνης.

Ἡ δημοσιονομικὴ ὅμως αὕτη πρωτοβουλία τῆς Κυβερνήσεως δὲν δύναται νὰ εἶναι αὐθαίρετος, ἀλλὰ νοεῖται πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς καλυτέρας διοικήσεως τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν καὶ ὑπόκειται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κοινοβουλίου περιορισμένη παρὰ τούτου, κατὰ τὴν διάρκειαν, τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν φύσιν αὐτῆς. Ἐξ ἄλλου ὁ περιορισμὸς τῆς δημοσιονομικῆς πρωτοβουλίας τοῦ Κοινοβουλίου συμψηφίζεται διὰ τῆς βελτιώσεως τοῦ ἐλέγχου κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἰδίᾳ, τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Εἰς τινὰς ἄλλὰς χώρας οἱ βουλευταὶ ἔχουσι δημοσιονομικὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ τῶν δημοσίων δαπανῶν, ἐφ' ὅσον ἐπ' αὐτῶν ὑπάρχει μεγαλυτέρα πλειοψηφία τῆς συνήθους. (1)

Ἐν Ἑλλάδι ἔχουσι σημειωθῆ ἀξιόλογοι πρόοδοι πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ὑγιῶν ἀρχῶν ἐν σχέσει μὲ τὸν περιορισμὸν τῆς δημοσιονομικῆς πρωτοβουλίας τοῦ Κοινοβουλίου. Δὲν ἰσχύουσι ὅμως ἀνάλογοι διατάξεις ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Ρουμανίᾳ. Πρὸ παντὸς αἰ ἐν χρήσει μέθοδοι συναλλαγῆς καὶ παραχωρήσεις πρὸς αὔξησιν τῶν δαπανῶν εἶναι ἀκόμη περισσότερον ἐπικριτέαι.

Ὡς ἀξιόλογος καινοτομία δύναται νὰ σημειωθῇ ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 29 § 2 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1927, καθ' ἣν οὐδεμία πρότασις ἀφορῶσα αὔξησιν τῶν

---

(1) Τοῦτο ἰσχύει ἐν Φινλανδίᾳ. Εἰς τινὰς ἄλλὰς χώρας, ὡς ἐν Λιθουανίᾳ καὶ Ἡν. Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς τὸ δικαίωμα πρωτοβουλίας τοῦ Κοινοβουλίου ἔχει ὡς ἀντίροπον τὸ δικαίωμα τοῦ veto τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας (Προέδρου τῆς Δημοκρατίας). Βλέπε εἰς σελ. 96 ὑποσημ. 1.

ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ μισθοδοσίαν ἢ σύνταξιν ἢ ἐν γένει πρὸς ὄφελος προσώπων προέρχεται ἐκ τῆς Βουλῆς ἢ τῆς Γερουσίας⁽¹⁾. Κατὰ συνέπειαν, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ προτάσεων, ὡς ἀνωτέρω συνεπαγομένων αὔξησιν δαπανῶν, τότε ἡ Βουλὴ δύναται νὰ προτείνῃ τὴν σύστασιν νέων ὑπηρεσιῶν ἢ ἀκόμη ἀπλῶς νὰ διατυπώσῃ εὐχὰς ὑπὲρ τοιούτων προσωπικῶν δαπανῶν μὴ δυναμένας νὰ ὑποβληθῶσι πρὸς ψήφισιν, ἐφ' ὅσον δὲν υἱοθετηθοῦν ὑπὸ μορφὴν νομοσχεδίων παρὰ τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐπίσης κατὰ τὸ ἄρθρον 49 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 «προτάσεις σκοποῦσαι τὴν τροποποίησιν τῶν περὶ συντάξεων νόμων ἢ ἀπονομὴν συντάξεως, ὡς καὶ τὴν ἀναγνώρισιν ὑπηρεσίας παρεχούσης τοιοῦτον δικαίωμα ὑποβάλλεται μόνον παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου».

Κατὰ τὸ εἰρημένον ἐπίσης ἄρθρον 49 § 2 πᾶν νομοσχέδιον ἢ πᾶσα πρότασις νόμου συνεπαγομένη δαπάνας δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἂν δὲν συνοδεύεται ἀπὸ ἔκθεσιν τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ, καθορίζουσας τὴν συνεπαγομένην δαπάνην.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἔσοδα, οἱ βουλευταὶ ἔχουσιν ἀπόλυτον δικαίωμα νὰ προτείνωσι τοιαῦτα.

Τὸ Κοινοβούλιον, ὅταν ψηφίζῃ τὸν προϋπολογισμόν, ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ μειώσῃ τὰς προβλέψεις. Δὲν εἶναι ὅμως δυνατόν, ὡς λεπτομερέστερον ἐξετάζεται ἀλλαχοῦ, νὰ ἀρνηθῇ τὴν ψήφισιν τῶν ἀναγκαίων πιστώσεων, αἵτινες νομικῶς ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Συντάγματος δεσμεύουσι τὸ κράτος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας ἡ Κυβέρνησις ἔχει ἰδιαίτερα δικαιώματα κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐξαίροντες τὴν ἀρχὴν τοῦ περιορισμοῦ τῆς δημοσιονομικῆς πρωτοβουλίας τοῦ Κοινοβουλίου ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Κυβερνήσεως δὲν πρέπει νὰ παρίδωμεν ὅτι καὶ ἡ Κυβέρνησις ὑπόκειται εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Κοινοβουλίου⁽²⁾, καθ' ὅσον ὡς ἐξετάζεται ἀλλοῦ ἐκ πλείστων λόγων ἢ παρεχομένη ἔγκρισις τοῦ Κοινοβουλίου εἰς τὴν Κυβέρνησιν πρὸς διαχείρισιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι περιορισμένη κατὰ χρόνον,

---

(1) Βλέπε ἀντίστοιχον διάταξιν τοῦ ἄρθρου 24 τοῦ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος. Ἀνάλογοι διατάξεις ἰσχύουν ἐπίσης ἐν Τουρκίᾳ.

(2) Πρβλ. περὶ τῶν βασικῶν δημοσιονομικῶν ἀρχῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

ἀντικείμενον καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἔκτασιν τῆς δημοσιονομικῆς δράσεως τῆς Κυβερνήσεως.

§ 8. *Ἡ ἄρνησις τοῦ Κοινοβουλίου πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.*—Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρέχει ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος πρῶτον, ἂν τὸ Κοινοβούλιον εἰς τὴν προηγουμένην ἔγκρισιν τοῦ ὁποίου ὑπόκειται ὁ προϋπολογισμὸς δικαιούται νὰ ἀρνηθῇ *en bloc* τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ δεύτερον, ἂν δύναται ἐπίσης τὸ Κοινοβούλιον νὰ μὴ ψηφίσῃ ὠρισμένας πιστώσεις.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ζήτημα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἔχουσι ἵναπτυχθῆ πολλὰ θεωρία. Οἱ συγγραφεῖς ἐν τινι μέτρῳ ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἰδεῶν περὶ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, αἵτινες ἐπικρατοῦν εἰς τὰς χώρας ἐξ ὧν προέρχονται Ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ὑποστηρίζεται ὅτι τὸ Κοινοβούλιον καὶ ἰδιαίτερος ἡ Βουλὴ δύναται νὰ ἀπορρίψῃ *en bloc* τὸν προϋπολογισμὸν προκειμένου νὰ ἐξαναγκάσῃ εἰς παραίτησιν Κυβέρνησιν, ἣτις ἰσχυροῦται τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ⁽¹⁾. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀπόρριψις *en bloc* τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου προβάλλεται ὡς τὸ ἔσχατον μέσον ἀμύνης κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τῆς Κυβερνήσεως, ἣτις ἐμμένει εἰς τὴν ἀρχὴν χωρὶς νὰ ἔχη τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Κοινοβουλίου. Οὕτως ὁ *Stourm* δέχεται ὅτι τὸ Κοινοβούλιον δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἀναγνωρίζει ὅτι ἐν τῇ πράξει ἡ ἄσκησις τοῦ δικαιώματος τούτου καθίσταται ἀπίθανος⁽²⁾.

Ἀντιθέτως ἐν Γερμανίᾳ ἰδίως ὑπεστηρίχθη ὅτι ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία δύναται νὰ ἀντιπαρέλθῃ τὴν ψήφον τοῦ Κοινοβουλίου προκειμένου περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τοῦ Κοινοβουλίου πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐπειδὴ ἄνευ προϋπολογισμοῦ ἀγαστέλλεται ἡ λειτουργία τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς λειτουργίας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν δικαιούται

(1) Ἐν Γαλλίᾳ ἐν ἔτει 1877 ἡ Βουλὴ ἠρνεῖτο νὰ ψηφίσῃ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1878, ἐφ' ὅσον δὲν ἐσχηματίζετο Κυβέρνησις ἔχουσα τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Κοινοβουλίου. Οὕτω καὶ ἐν τέλει ἐγένετο καὶ οὕτως ἐψηφίσθη ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἔτους 1878.

(2) Πρβλ. *Stourm* σελ. 386, *P. Leroy-Beaulieu* *op. cit.* σελ. 88. Ὁμοίως *Esmein* *Droit Constitutionnel* 1914 (6 ἔκδ.) σελ. 159 καὶ 993. Ὁμοίως *Allix* (ἔκδ. 5) σελ. 221 *G. Jézé* *op. cit.* σελ. 41. Ὁμοίως *Trotabas* *op. cit.* σελ. 37. Ὁμοίως *Nitti* *op. cit.* σελ. 424 καὶ *Duguit* *Droit constitutionnel* Τόμ. Β' σελ. 392.

νά καταστήσῃ ἐπικρατεστέραν τὴν θέλησιν αὐτῆς ἔναντι τῆς κοινοβουλευτικῆς κωλυσιεργίας (1).

Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην τὸ Κοινοβούλιον, ὅπερ ἔχει ἀποστολὴν νὰ ἐπαγρυπνῇ πρὸς διατήρησιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν θὰ παρεβίαζε τὸ μᾶλλον ρούσιῶδες αὐτοῦ καθῆκον, ἂν ἀρνούμενον εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν ἔγκρισιν, ὅπως πραγματοποιήσῃ τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα, προεκάλει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν παραλυσίαν τῆς ζωῆς τοῦ Κράτους. (2)

Αἱ περὶ τὸ θέμα τοῦτο συζητήσεις καὶ διασταυρούμεναι ἀπόψεις ἰδιαιτέρως ἀπασχολοῦσαι κατὰ τὸ παρελθὸν τὴν ἐπιστήμην, ἤδη ἀπώλεσαν τὴν μεγάλην σημασίαν αὐτῶν, διότι ἐν τῇ πράξει δὲν συναντῶμεν παραδείγματα, ὡς κατὰ τὸ παρελθὸν, ἀπορρίψεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. (3)

Τὸ Κοινοβούλιον, ἂν στερῇ τὴν Κυβέρνησιν τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ, ἔχει ἄλλα μέσα, ὅπως ἐξαναγκάσῃ αὐτὴν πρὸς παραιτήσιν. Ἐὰν ἡ κυβέρνησις παρὰ τὴν ἀποδοκιμασίαν τοῦ Κοινοβουλίου παραμείνῃ εἰς τὴν ἀρχήν, τότε εὐρισκόμεθα πρὸ ἐπαναστατικῆς καταστάσεως ἢτοι πρὸ συγκρούσεως τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τῆς κυβερνήσεως. Ἐπικρατούσης τῆς κυβερνήσεως ἢ διοικήσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ ἐξόδων πραγματοποιεῖται ὑπ' εὐθύνην τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Συνεπῶς τὸ ζήτημα τῆς *en bloc* ἀπορρίψεως τοῦ προϋπολογισμοῦ διέπεται περισσότερον ἀπὸ πολιτικὰς ἀπόψεις παρὰ ἀπὸ νομικὰς τοιαύτας.

Κατὰ τὸ ἰσχύον δίκαιον τὸ Κοινοβούλιον ἐν Ἑλλάδι ὑποχρεοῦται νὰ ψηφίσῃ τὸν προϋπολογισμόν, διότι τὸ Σύνταγμα ἀναγράφει ὅτι ἡ Βουλὴ ψηφίζει τὸν προϋπολογισμόν. Ἐκτὸς τούτου, ἂν τὸ Κοινοβούλιον ἀρνήσῃ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπο-

---

(1) Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἰδεῶν τούτων ὁ Βίσμαρκ κατὰ τὰ ἔτη 1863 ἕως 1866 παρείδε τὴν ψήφον τοῦ Landtag, ὅπερ ἠρνεῖτο τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὡς ὑπεβλήθη αὐτῷ καὶ κατέστησε ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπικρατεστέραν τὴν θέλησιν αὐτοῦ ἔναντι τῆς κοινοβουλευτικῆς ταύτης ἀρνήσεως.

Ἐν Ἀγγλίᾳ μετὰ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ αἱ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἀγῶνες περὶ τὸν προϋπολογισμόν διεξάγονται ὁμαλῶς.

2) Βλέπε περὶ τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἀπόψεων εἰς Brun o M o l l ορ. cit σελ. 81 καὶ F ö l d e s Finanzwissenschaft β' ἔκδ. 1927 σελ. 44. Ὁμοίως βλέπε G n e i s t : Gesetz und Budget Berlin 1879 σελ. 169.

3) Ἄλλωστε εἶναι δυνατόν νὰ σημειώσωμεν ὅτι αἱ Κυβερνήσεις ἔχουσι τὴν εὐχέρειαν νὰ ἀπαλλαγῶσι τοῦλάχιστον ἐν μέρει τῶν κινδύνων τῆς ἀπορρίψεως τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὸ μέτρον καθ' ὃ εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμόξωσι τὸν προϋπολογισμόν τοῦ παρελθόντος ἔτους διὰ τοῦ συστήματος τῶν προσωρινῶν δωδεκατημορίων.

λογισμού, τοῦτο ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀναστολήν τῆς κειμένης νομοθεσίας. Ἐπίσης μία τῶν συνεπειῶν τῆς ἀπορρίψεως τοῦ προϋπολογισμοῦ θὰ ἦτο ἡ ἀθέτησις ὑποχρεώσεων, αἵτινες εἰς τινὰς περιπτώσεις νομικῶς ἢ δυνάμει τοῦ Συντάγματος δεσμεύουσι τὸ Κράτος.

Κατὰ τὸ Σύνταγμα ὁμοῦς (1) — ὁ Βασιλεὺς καὶ ἐπίσης οὔτε καὶ ἡ Βουλὴ—δύναται νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἐνέργειαν τῶν νόμων. Διὰ τοῦτο παρ' ἡμῖν ὡς παρατηρεῖ ὁ Ν. Σαρίπολος ἡ Βουλὴ ἀρνούμενη τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν γένει παραβιάζει καθήκον ἐπιβαλλόμενον αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος. (2)

Ὑπὸ τὴν νομικὴν ταύτην ἐποψίν ἡ Βουλὴ δὲν δικαιούται νὰ ἀρνηθῇ ἐπίσης τὴν ψήφισιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ, αἵτινες εἶναι ἀναγκαῖαι, ὡς ἀφορῶσαι δαπάνας πρὸς πραγματοποιήσιν τῶν ὁποίων δεσμεύεται νομικῶς τὸ κράτος. Ὑποχρεωτικῶς ἐπίσης ψηφίζονται ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου αἱ πιστώσεις προσέτι τοῦ προϋπολογισμοῦ, αἵτινες ἀφορῶσι δαπάνας ὑπηρεσιῶν, ὧν ἡ λειτουργία ἐπιβάλλεται ἐκ τοῦ Συντάγματος. Οὕτως αἱ δαπάναι πρὸς μισθοδοσίαν τοῦ ἀπαραιτήτου προσωπικοῦ διὰ τὴν συγκρότησιν τῶν δικαστηρίων ὑποχρεωτικῶς ψηφίζονται ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου. Αἱ πιστώσεις πρὸς πληρωμὴν τῶν μισθῶν τοῦ ὑπηρετοῦντος προσωπικοῦ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, οὔτινος αἱ θέσεις ἔχουσι νομοθετηθῆ, ψηφίζονται ὁμοίως ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ἐκτὸς ἐὰν ἀπολυθοῦν δημόσιοι ὑπάλληλοι ἀναστελλομένης τῆς μονιμότητος αὐτῶν. Τὸ Κοινοβούλιον ὁμοῦς δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν ψήφισιν τῶν πιστώσεων πρὸς συμπλήρωσιν τῶν κενῶν ὀργανικῶν θέσεων δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ἐφ' ὅσον αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι εἶναι δυνατὸν νὰ λειτουργῶσι καὶ νομικῶς νὰ εἶναι συγκεκροτημένα ἄνευ συμπληρώσεως πασῶν τῶν κενῶν ὀργανικῶν θέσεων.

Τέλος αἱ πιστώσεις, αἵτινες ἀφορῶσι δαπάνας ἀπλῶς χρησίμους, ὡς εἶναι αἱ ἐπιχορηγήσεις πρὸς ἀνάπτυξιν παραγωγικοῦ κλάδου, εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἐγκριθῶσι ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου καίτοι ἔχουσι νομοθετηθῆ.

Γενικῶς ὁμοῦς ἡ ἀρχὴ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ὑποκειμενικῶν δι-

---

1) Ἄρθ. 35 ἐδαφ. 2 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911, καὶ ἄρθρ. 76 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1927. Βλέπε ὁμοίως Συνταγματικὸν Δίκαιον Ν. Σ α ρ ι π ὅ λ ο υ II ἐκδ. γ'. σελ. 192.

2) Προβλ. Ν. Σ α ρ ι π ὅ λ ο υ II ἐκδ. γ' σελ. 194 καὶ Ἄ. Δ ι ο μ ῆ - δ ο υ ς ο ρ c i t σελ. 105.

καιωμάτων υποχρεώνει τὸ κράτος καὶ ὅταν ἀκόμη μία δαπάνη ἀνωμάλως ἀνελήφθη νὰ ἐκπληρώνη τὰς υποχρεώσεις του πρὸς τοὺς μεθ' ὧν συνεβλήθη τρίτους.

Διὰ τοῦτο παρέχει ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τῶν νομικῶν κυρώσεων ἐν περιπτώσει μὴ ἐγγραφῆς τῶν οἰκείων πιστώσεων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ πρὸς πληρωμὴν δαπάνης δεσμευούσης νομικῶς τὸ κράτος τόσον, ὅταν ἡ τοιαύτη παράλειψις προέρχεται ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν, ὅσον καὶ ὅταν προέρχεται ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιον, (1)

Β'. Παρέκκλισις ἐκ τοῦ δικαίου τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Αἱ ἐπιπρόσθετοι πιστώσεις.

§ 1. **Ἐξουσιοδοτήσεως καὶ διάκρισις αὐτῶν.**—Ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τηρηθῆ ἀυστηρῶς, διότι αἱ ἀναγραφόμεναι πιστώσεις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ δύναται νὰ συμβῆ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ νὰ ἀποδεικνύωνται ἀνεπαρκεῖς διὰ τὸ ποσὸν διὰ τὸ ὁποῖον ἐνεκρίθησαν ἀρχικῶς κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἡ ἀνεπάρκεια αὕτη τῶν ἐγκριθεισῶν πιστώσεων δηλαδὴ ἢ μὴ ψήφισις ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ἐπαρκῶν πιστώσεων εἶναι δυνατόν νὰ ὀφείληται εἰς τοὺς κάτωθι λόγους ἤτοι 1) εἰς αἰτίας ἀνεξαρτήτους τῆς προθέσεως τῶν καταρτιζόντων τὸν προϋπολογισμόν, ὡς εἰς τὴν ἐσφαλμένην ἐκτίμησιν τῶν προβλεπομένων πιστώσεων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἢ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπροόπτων ἀναγκῶν ἢ 2) εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν καταρτιζόντων τὸν προϋπολογισμόν πρὸς

---

1) Περὶ τοῦ θέματος τούτου πραγματευόμεθα εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ τῆς νομικῆς σημασίας τῆς ἐξουσιοδοτήσεως τῶν δαπανῶν διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἦδη ἀπλῶς σημειοῦμεν ὅτι συγγραφεῖς ὡς ὁ L. D u g u i t : Droit Constitutionnel II 1923 σελ. 227 καὶ G. J é z e (Principes Généraux du droit administratif 3 ἐκδ. I 1925 σελ. 274), εἴτινες δέχονται ὅτι ἐπὶ τελεσιδικῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων ἀπορρέει νομικὴ ὑποχρέωσις καὶ διὰ τὸ Κοινοβούλιον πρὸς ψήφισιν τῆς σχετικῆς πρὸς πληρωμὴν πιστώσεως, ἀναγνωρίζουν ὅμως ὅτι δὲν ὑφίσταται κύρωσις τῆς τοιαύτης ὑποχρεώσεως ἐν τῷ θετικῷ δικαίῳ. Βλέπε ὁμοίως Φ. Β ε γ λ ε ρ ῆ: Ἡ συμμόρφωσις τῆς διοικήσεως πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, Ἀθήναι 1934 σελ. 167.

ἀπόκρυψιν κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐφ' ὅσον αἱ ψηφισθεῖσαι πιστώσεις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀποδεικνύονται κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀνεπαρκεῖς, αἱ δὲ σχετικαὶ δαπάναι εἶναι ἀναγκαῖαι, προκύπτει ἡ ἀνάγκη τῆς υἰοθετήσεως νομοθετικῶν μέτρων πρὸς παροχὴν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων.

Συνεπῶς ἐπιπρόσθετοι πιστώσεις τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι αἱ πιστώσεις, αἵτινες παρέχονται μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς χρήσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσι ἢ ἐπὶ ὠρισμένων περιπτώσεων μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Αἱ ἐπιπρόσθετοι πιστώσεις εἰδικώτερον καλοῦνται ἀναπληρωματικαὶ πιστώσεις, ὅταν σκοποῦσι νὰ ἀναπληρώσωσι ψηφισθείσας πιστώσεις, ἀποδειχθείσας ἀνεπαρκεῖς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐπίσης εἶναι δυνατόν μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τὸ κράτος ν' ἀντιμετώπισῃ ἐκτάκτους καὶ ἀπαραιτήτους δαπάνας διὰ τὰς ὁποίας ὁ ψηφισθεὶς προϋπολογισμὸς δὲν προεῖδε πίστωσιν τινα. Συνεπῶς παρίσταται ἐπίσης ἀνάγκη παροχῆς ἐπιπροσθέτων πιστώσεων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ἐκτάκτων τούτων δαπανῶν. Αἱ τοιαῦται ἐπιπρόσθετοι πιστώσεις καλοῦνται εἰδικώτερον ἔκτακτοι πιστώσεις, ὅταν σκοποῦσι νὰ ἀντικρύσωσι ἐκτάκτους δαπάνας δι' ἃς ἀρχικῶς ὁ προϋπολογισμὸς δὲν περιέλαβε πίστωσιν τινα.

Τέλος κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ εἴτε ἐκ παραδρομῆς εἴτε ἐξ ἄλλων λόγων εἶναι δυνατόν ἀκόμη νὰ λάβῃ χώραν ὑπέρβασις τῶν ἐγκριθεισῶν πιστώσεων διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Συνεπῶς θὰ παρασιτῇ ἀνάγκη, ὅπως μεταγενεστέρως χορηγηθῶσι ἐπιπρόσθετοι πιστώσεις πρὸς τακτοποίησιν τῶν καθ' ὑπέρβασιν τῶν ἐψηφισμένων πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ γενομένων δαπανῶν. Αἱ τοιαῦται ἐπιπρόσθετοι πιστώσεις καλοῦνται συμπληρωματικαὶ πιστώσεις, καθ' ὅσον διὰ τούτων συμπληροῦνται αἱ ἀρχικῶς διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐγκριθεῖσαι πιστώσεις. Γράφομεν ἀνωτέρω τοὺς λόγους εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι δυνατόν νὰ ἀποδοθῇ ἡ ἀνεπάρκεια τῶν ἀρχικῶς ψηφισθεισῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 2. *Μειονεκτήματα τῶν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων καὶ προτεινόμενα μέτρα πρὸς περιορισμὸν αὐτῶν.*— Ἡ ἄρνησις τῆς παροχῆς ἐπιπροσθέτων πιστώσεων ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι αἱ πιστώσεις αὗται δὲν ἔχουσι ἐγκριθῆ κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ δαπανῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς συνεχείας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

Ἐξ ὅσων ὁμῶς γράφομεν ἀνωτέρω καθίσταται πρόδηλον ὅτι αἱ ἐπιπρόσθετοι πιστώσεις ἐμφανίζουσι τὰ ἀκόλουθα ἀξιόλογα μειονεκτήματα.

Κατὰ πρῶτον λόγον θίγουσι τὴν ἀρχὴν τῆς εἰλικρινείας καὶ ἀκριβείας τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον ἀρχικῶς αἱ γενόμεναι ἐκτιμήσεις τῶν πιστώσεων ἀπεδείχθησαν ἐσφαλμέναι. Συνεπεία τούτου τίθεται προφανῶς ἐν κινδύνῳ ἡ ἰσοσκελίσις τοῦ προϋπολογισμοῦ ὡς εἶχε προβλεφθῆ κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Κατὰ δεύτερον λόγον ἡ τακτικὴ τῶν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων παρωθεῖ πρὸς τὴν σπατάλην, διότι παρέχονται καθ' ὑπερβάσιν τῶν ὀρίων καὶ τοῦ προγράμματος τῶν δαπανῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ὁποίων κατηρτίσθη καὶ ἐψηφίσθη ὁ προϋπολογισμός. Κατὰ ταῦτα ἡ διοικήσις βασιζομένη εἰς τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἐπάρκειαν τῶν πιστώσεων, αἵτινες ἀρχικῶς ἐψηφίσθησαν, προέβη εἰς τὴν πραγματοποιήσιν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ μὴ πράξῃ, ἂν εἶχε ἀρχικῶς ὑπ' ὄψει τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν πιστώσεων τούτων διὰ τὰς ὁποίας ἐκ τῶν ὑστέρων παρέστη ἀνάγκη νὰ δοθῶσι ἐπιπρόσθετοι πιστώσεις.

Δὲν εἶναι δυνατὸν ἐξ ὀλοκλήρου νὰ ἀποφύγωμεν τὰς ἐπιπροσθέτους πιστώσεις μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τοὺς κάτωθι δύο κυρίως λόγους.

Πρῶτον διότι ὁ προϋπολογισμὸς καταρτίζεται εἰς χρόνον ἀπέχοντα τῆς πλήρους ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Συνεπῶς δικαιολογεῖται ὅπωςδῆποτε πλάνη τις περὶ τὴν ἐκτίμησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ,

Δεύτερον διότι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ κράτος ἀπροόπτους δαπάνας.

Διὰ τοῦτο τὰ μειονεκτήματα τῶν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων εἶναι δυνατὸν νὰ περιορισθῶσι, ἐφ' ὅσον πρῶτον, ὡς ἐκτίθεται ἀλλαχοῦ, ἐφαρμόζονται ὑγιεῖς μέθοδοι ἐν τῷ ὑπολογισμῷ τῶν πιστώσεων κατὰ τὴν κατάρτισιν καὶ ψήφισιν τοῦ προϋπολογι-

σμοῦ (1) καὶ δεύτερον ἐφ' ὅσον συντομεύεται κατὰ τὸ δυνατόν ἢ ἀπόστασις τοῦ χρόνου τῆς καταρτίσεως τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐπίσης ἂν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπικρατῆ τάξις, πειθαρχία καὶ ἐνημερότης κατὰ τὴν διάθεσιν τῶν ψηφισθεισῶν πιστώσεων εἶναι δυνατόν νὰ μειωθῶσι αἱ περιπτώσεις τῆς προσφυγῆς εἰς τὰς ἐπιπροσθέτους πιστώσεις.

Εἰς πολλὰς νομοθεσίας ξένων κρατῶν διὰ νὰ ἀποφύγῃσι κατὰ τὸ δυνατόν τὰς ἐπιπροσθέτους πιστώσεις ἐπιτρέπουσι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τὴν μεταφορὰν (virement) τῶν ἀδιαθέτων πιστώσεων πρὸς ἀναπλήρωσιν πιστώσεων, αἵτινες ἀπεδείχθησαν ἀνεπαρκεῖς.

Τὸ σύστημα ὁμῶς τοῦτο ἐπικρίνεται, διότι ἀντίκειται πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ (2) καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐπίσης πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων ἐφαρμόζεται τὸ σύστημα τῶν ἐπιδιορθωτικῶν προϋπολογισμῶν (budgets rectificatifs) κατὰ τὸ ὁποῖον καταρτίζεται διαρκούσης τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ προϋπολογισμὸς εὕρισκόμενος πλησιέστερον πρὸς τὰ γεγονότα εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται καὶ ὅστις ἀποτελεῖ τὸν πραγματικὸν προϋπολογισμὸν τῆς χρήσεως.

Τὸ σύστημα τῶν ἐπιδιορθωτικῶν καλουμένων προϋπολογισμῶν ἔχει τὸ μειονέκτημα τῆς παραβάσεως τῆς ἀρχῆς τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἥτοι τῆς ἐκ τῶν προτέρων καὶ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους προγραμματικῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους. Ἀντιθέτως κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἐπιδιορθωτικῶν προϋπολογισμῶν τὸ Κοινοβούλιον ἀποφασίζει ἐπὶ προϋπολογισμῶν, οἵτινες μερικῶς ἔχουσι ἐκτελεσθῆ.

Ἐπιστημονικῶς ὀρθότερον εἶναι τὸ σύστημα τῆς ἀναγραφῆς ἐν τῷ προϋπολογισμῷ δύο πιστώσεων: τῆς μιᾶς προωρισμένης νὰ καλύψῃ τὰς πιστώσεις, αἵτινες ἀποδεικνύονται ἀνεπαρκεῖς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ (πίστωσις τακτικοῦ ἀποθεματικοῦ) καὶ τῆς ἐτέρας προωρισμένης νὰ

(1) Πρὸβλ. εἰς σελ. 43 καὶ ἐπ.

(2) Πρὸβλ. εἰς σελ. 74 καὶ 77.

καλύψη έκτάκτους δαπάνας μὴ προβλεφθείσας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ (πίστωσις έκτάκτου ἀποθεματικοῦ). Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφαρμόζεται παρ' ἡμῖν. Ὡς εἶναι ὅμως προφανές πλήρως δὲν ἀποφεύγονται αἱ ἐπιπρόσθετοι πιστώσεις, διότι ἐνδέχεται, ὅπως αἱ ὡς ἄνω δύο κατηγορίαι πιστώσεων ἀποδειχθῶσι ἀνεπαρκεῖς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 3. *Ἡ ἰσχύουσα ἐν Ἑλλάδι σχετικὴ νομοθεσία.* — Ὁ νομοθέτης ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ νόμου 1555 ἔχει προΐδει τὴν περίπτωσιν τῆς ἀνεπαρκείας τῶν ἐψηφισμένων πιστώσεων καὶ τὴν παροχὴν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐπιπροσθέτων πιστώσεων [κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Οὕτω τὸ ἄρθρον 21 τοῦ νόμου 1555 ὀρίζει ὅτι πρὸς πρόληψιν ἐνδεχομένης ἀνεπαρκείας τῶν διὰ τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους ὀριζομένων πιστώσεων ἄνευ ἐπεκτάσεως τῆς ὑπηρεσίας ἢ δι' ἀπροόπτους δαπάνας ἀναγράφεται ἐν τῷ εἰδικῷ προϋπολογισμῷ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν πίστωσις ὑπὸ δύο ἄρθρα καὶ ὑπὸ τοὺς ἀκολουθοῦσους τίτλους ἦτοι :

α') Ποσὸν διαθέσιμον πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν διαφόρων Ὑπουργείων, αἵτινες ἤθελον εὔρεθῆ ἐν ἀνεπαρκείᾳ.

β') Ποσὸν διαθέσιμον δι' έκτάκτους καὶ ἐπειγούσας ἀνάγκας μὴ προβλεπομένας ἐν τοῖς εἰδικοῖς προϋπολογισμοῖς τῶν Ὑπουργείων. Ἐν συνεχείᾳ ἐν ἄρθρῳ 22 τοῦ εἰρημένου νόμου 1555 ὀρίζεται ὅτι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον α' ποσὸν διατίθεται ἀποκλειστικῶς πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν πιστώσεων ἐκείνων τῶν προϋπολογισμῶν τῶν διαφόρων Ὑπουργείων, αἵτινες ἐν τῷ νόμῳ περὶ κυρώσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων ῥητῶς κατονομάζονται ὡς δεκτικαὶ τοιαύτης ἀναπληρώσεως.

Τὸ ὑπὸ στοιχεῖον β' ποσὸν διατίθεται πάντοτε δι' έκτάκτους ἐπειγούσας ἀνάγκας, περὶ ὧν δὲν προβλέπει ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ οἰκείου Ὑπουργείου κατὰ τὴν ψήφισιν αὐτοῦ.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 24 τοῦ εἰρημένου νόμου 1555 ἢ κατὰ μεταφορὰν διάθεσις τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 21 τοῦ ἰδίου νόμου ἀναγεγραμμένων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν πιστώσεων πραγματοποιεῖται ἐν μὲν τῇ α' περιπτώσει τοῦ ἄρθρου τούτου 21 δι' ἀποφάσεων τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν δημοσιευομένων διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, ἐν δὲ τῇ περιπτώσει β' διὰ Β. Διαταγμάτων προκαλουμένων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργοῦ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Κατόπιν ὅμως τοῦ νόμου 6254 κατὰ ρητὴν διά-

ταξιν τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ νόμου τούτου ἢ μεταφορὰ τῶν πιστώσεων ἐν τῇ β' περιπτώσει πραγματοποιεῖται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Ἡ ἀπόφασις αὕτη δημοσιεύεται εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν συνεχείᾳ τοῦ ἄρθρου 24 ὁ νόμος 1555 περιλαμβάνει ὅτι αἱ ἀποφάσεις καὶ τὰ Διατάγματα δι' ὧν ἐπιτρέπονται αἱ λήψεις ἐκ τῶν κατὰ τὸ εἰρημένον ἄρθρον 21 δύο ἀποθεματικῶν κεφαλαίων δέον νὰ κατονομάζωσι τὰ ἄρθρα πρὸς αὐξήσιν τῶν πιστώσεων ἐκ τῶν ὁποίων θέλουσι μεταφερθῆ τὰ ἀναληφθέντα ποσὰ ἢ νὰ καθορίζωσι τὰ νέα ἄρθρα, ἅτινα δέον νὰ δημιουργηθῶσι, ὡσάκις πρόκειται περὶ νέας δαπάνης μὴ δυναμένης νὰ καταλογισθῆ εἰς τὰ ὑφιστάμενα ἐν τῷ ἐψηφισμένῳ προϋπολογισμῷ ἄρθρα.

Αἱ ἀναλήψεις αἱ γινόμεναι κατὰ τὸ διάστημα τῆς χρήσεως καταδεικνύονται καὶ αἰτιολογοῦνται ἐν εἰδικῷ πίνακι, ὅστις προσαρτᾶται εἰς τὸν ἀπολογισμὸν.

Τὸ ἐν ἰσχύϊ σύστημα χορηγήσεως τῶν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων ἐλήφθη ἐκ τῆς Ἰταλικῆς νομοθεσίας. (1) Τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι πρακτικώτερον καὶ ἀνταποκρίνεται πληρέστερον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου, ἀφοῦ τοῦτο καθορίζει ἐκ τῶν προτέρων διὰ τῆς ψηφίσεως τῶν πιστώσεων τοῦ ἀποθεματικοῦ τὰ ὅρια τῶν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων *en bloc*. Μόνον δύναται νὰ παρατηρηθῆ ὅτι ἡ Διοίκησις

---

(1) Πρὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου 1555 ἡ παροχὴ τῶν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων ἐρρυθμίζετο διὰ τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852. Κατὰ τὸ ἄρθρον 15 τοῦ νόμου τούτου ἐν περιπτώσει ἀνεπαρκειᾶς τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ χορηγοῦνται ἀ ν α π λ η ρ ω μ α τ ι κ αὶ π ι σ τ ὴ σ ε ι ς (διὰ νόμου) ὑπὸ τῶν Βουλῶν. Ἐν ἀπουσίᾳ τῶν Βουλῶν αἱ ἀναπληρωματικαὶ πιστώσεις παρέχονται διὰ Β. Διατάγματος κατόπιν γνωμοδοτήσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ διὰ μόνας τὰς δαπάνας, αἵτινες ἐν τῷ προϋπολογισμῷ εἰδικῶς ἔχουσι κατονομασθῆ ὅτι εἶναι ἐπιδεικτικαὶ αὐξήσεως. Αἱ διὰ Β. Διατάγματος χορηγούμεναι πιστώσεις συγκεφαλαιούμεναι εἰς νομοσχέδια ὑπεβάλλοντο εἰς τὴν πρώτην προσεχῆ σύνοδον τῆς Βουλῆς πρὸς ψήφισιν.

Καθ' ὅμοιον τρόπον συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 18 τοῦ νόμου ΣΙΒ' ἐρρυθμίζετο ἢ χορηγήσις τῶν ἐκτάκτων πιστώσεων τοῦ ἄρθρου 19 ὀρίζοντος ὅτι διὰ πᾶσαν ἑκτακτον πίστωσιν προσετίθετο ἴδιον κεφάλαιον καὶ ἄρθρον ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ οἰκείου Ὑπουργείου.

Ἐνάλογοι διατάξεις ἰσχύουσι ἤδη ἐν Γ α λ λ ί α.

ἔχει μεγαλυτέραν ἤδη εὐχέρειαν εἰς τὴν κατανομὴν τῶν πιστώσεων τοῦ ἀποθεματικοῦ (1).

Διὰ τοῦτο χάριν τῆς τηρήσεως τῆς ἀρχῆς τῆς εἰδικότητος τῶν πιστώσεων ἐνδείκνυται ὁ καθορισμὸς εὐχὴ σημαντικῶν ποσῶν εἰς τὰς πιστώσεις τῶν ἀποθεματικῶν.

Τὰ προσωρινὰ δωδεκατημόρια τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 1. **Ποῦ πρέπει νὰ ἀποδοθῆ ἡ παροχὴ τῶν προσωρινῶν δωδεκατημορίων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ὄρισμός αὐτῶν.**— Ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑφίσταται μείωσιν διὰ τοῦ συστήματος τῶν δωδεκατημορίων τοῦ προϋπολογισμοῦ πρᾶγμα ὅπερ συμβαίνει, ὅταν ὁ προϋπολογισμὸς δὲν ψηφισθῆ ἔγκαίρως.

Τὸ κακὸν τῆς μὴ ἔγκαίρου ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔχει καταντήσῃ παρ' ἡμῖν ἐνδημικόν, ἀφοῦ παρὰ τὴν μετατόπισιν τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου εἰς τὴν 1 Ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους γενομένην κυρίως, ὅπως περιστείλῃ τὸ κακὸν τοῦτο, σπανίως ἐν τούτοις παρ' ἡμῖν ἐπιτυγχάνεται ἡ πρὸ τῆς 1 Ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ (2).

Ἡ μὴ ἔγκαιρος ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι δυνατόν νὰ ὀφείληται εἴτε εἰς ἕκτακτα γεγονότα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦσι βραδύτητα εἰς τὴν κατάθεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ εἴτε εἰς τὴν ἀμέλειαν τῆς διοικήσεως πρὸς ἔγκαιρον κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ ἀκόμη εἰς ἀμέλειαν τοῦ Κοινοβουλίου πρὸς ἔγκαιρον ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ εἴτε εἰς διαφόρους ἄλλας αἰτίας, ὡς τὴν ἀναστολὴν τῶν ἐργασιῶν τῶν Κοινοβουλευτικῶν Σωμάτων.

Ἐπειδὴ ὅμως ἄνευ προϋπολογισμοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συντελεσθῆ ἡ λειτουργία τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν χάριν τῶν

---

1) Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ διάταξις τοῦ ἀρθροῦ 185 τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος τῆς Βραζιλίας τῆς 16 Ἰουλίου 1934, ἣτις προβλέπει τὴν ἔγκρισιν τῶν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων. Κατὰ τὸ ἀρθρον τοῦτο ἡ παροχὴ ἐπιπροσθέτου πιστώσεως ἀπαιτεῖ ρητὴν ἔγκρισιν τῆς Βουλῆς, ἐξαιρέσει ρητῆς ἀντιθέτου διατάξεως οὐδεμία πίστωσις παρέχεται, ἐὰν δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκτὸς μόνον κατὰ τὸ δεύτερον ἐξάμηνον. Πᾶσα μεταφορὰ ἀπὸ ἀρθροῦ εἰς ἀρθρον ἀπαγορεύεται.

Αἱ ἕκτακται πιστώσεις παρέχονται ὡς προβλέπεται διὰ νόμου.

2) Πρβλ. εἰς σελ. 99 καὶ 29 ὑποσημ. 1.

ὁποίων ἀναγράφονται πιστώσεις εἰς τὸν προϋπολογισμόν, οὔτε ἀκόμη κανονικῶς νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ εἴσπραξις τῶν δημοσίων ἐσόδων, ἅτινα ἀναγράφονται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ προέκυψεν ἡ ἀνάγκη τῆς υἰοθετήσεως νομοθετικῶν μέτρων, ἅτινα ἐπιτρέπουσιν εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν τὴν προσωρινὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους διὰ περιορισμένον χρονικὸν διάστημα. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς προσωρινῆς διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καθίσταται ἐφικτὸς διὰ τῆς ψηφίσεως παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου τῶν κοινῶς λεγομένων νόμων περὶ τῶν προσωρινῶν δωδεκατημορίων.

Κατὰ ταῦτα προσωρινὰ δωδεκατημόρια τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι δυνατόν νὰ καλέσωμεν τὴν κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν παροχὴν ἐξουσιοδοτήσεως πρὸς εἴσπραξιν τῶν ἐσόδων καὶ πληρωμὴν τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπὶ ἓνα ἢ καὶ περισσοτέρους μῆνας μέχρι ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ γράψωμεν ὅτι τὰ προσωρινὰ δωδεκατημόρια εἶναι προϋπολογισμὸς περιορισμένης χρονικῆς περιόδου, προσωρισμένος νὰ ἐνσωματωθῇ εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμόν τοῦ κράτους, ὅταν ἡ ψήφισις τοῦτου ἐπιτευχθῇ.

§ 2. *Τὰ προσωρινὰ δωδεκατημόρια τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν δίκαιον.*—Τὴν παροχὴν τῶν προσωρινῶν δωδεκατημορίων ρυθμίζη παρ' ἡμῖν ὁ νόμος 1555 τοῦ ἔτους 1919 (1). Συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 20 τοῦ νόμου 1555, ὡς ἂν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς χρήσεως δὲν ἔχει ἐκδοθῇ ὁ νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐπιτρέπεται δι' εἰδικοῦ νόμου ἢ προσωρινῆς διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἐντὸς περιόδου καὶ ὁρίου ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ νόμου ὀριστέων.

Ἐὰν ὁμως ἐνεκεν ἀπουσίας τῆς Βουλῆς ἢ οἴασθῆποτε τυχαίας ἀναστολῆς τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐργασιῶν δὲν ἐξεδόθη ὁ νόμος διὰ τὴν προσωρινὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐπιτρέπεται εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ Β. Διατάγματος νὰ εἰσπράττη

---

1) Πρὸ τοῦ νόμου τούτου οὔτε ὁ νόμος ΣΙΒ' ἢ ἄλλος τις νόμος οὔτε τὸ ἰσχῶν Σύνταγμα ἐρρῦθμιζε τὴν κατ' ἔτος παροχὴν τῶν προσωρινῶν δωδεκατημορίων, ἀλλ' ἐκάστοτε ὁ νομοθέτης προέβινεν εἰς τὴν παροχὴν τῶν δωδεκατημορίων, ὡς ἂν πρὸς τὸν προϋπολογισμόν δὲν εἶχε ἐγκαίρως ψηφισθῇ.

τὰ ἔσοδα συμφώνως πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν σχετικῶν νόμων τεθει-
 μένας διατάξεις καὶ νὰ πληρῶνῃ τὰ ἔξοδα ἐντὸς τῶν ὀρίων
 τῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς προσωρινῆς διαχειρίσεως τῶν ληξι-
 προθέσμων ὑποχρεώσεων καὶ ἀναλόγως τῶν διὰ τοῦ προϋπο-
 λογισμοῦ ἐγκεκριμένων διὰ τὴν προηγουμένην χρήσιν πιστώ-
 σεων, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν εἰς αὐτὰ ἐπελθουσῶν μετα-
 βολῶν διαρκούσης τῆς χρήσεως ταύτης χωρὶς νὰ ἐπιτρέπηται
 αἱ κατὰ μῆνα καὶ ἐν συνόλῳ καθ' Ἑπουργεῖον δαπάναι νὰ
 ὑπερβῶσι τὸ δωδεκατημόριον τῶν χορηγουμένων διὰ τὴν προη-
 γουμένην χρήσιν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἢ κατὰ τὰς διατάξεις τῆς προηγουμέ-
 νης παραγράφου προσωρινῆ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ
 δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραταθῇ πέραν τῶν τριῶν μηνῶν. Οὐδε-
 μία δαπάνη ὀφειλομένη εἰς νέας ὑπηρεσίας ἢ εἰς ἐπέκτασιν
 τῶν ὑπαρχουσῶν τοιούτων δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ ἢ νὰ ἀρχίσῃ
 κατὰ τὴν περίοδον τῆς προσωρινῆς διαχειρίσεως τοῦ προϋπο-
 λογισμοῦ. Εἰς τὰς καταστάσεις προβλέψεως δὲν δύναται νὰ
 ἀναγράφωσι εἰμὴ κατόπιν διατάξεως εἰδικοῦ νόμου ἔξοδα,
 ἅτινα θέλουσι ὑποχρεοῦν τὸ κράτος καὶ εἰς βάρος τῶν ἐπομέ-
 νων χρήσεων.

Ἡ διὰ Β. Διατάγματος ὁμῶς ἔγκρισις προσωρινῶν δωδεκα-
 τημορίων μὴ προβλεπομένη ἐν τῷ Συντάγματι ἐλέγχεται πολὺ
 ὀρθῶς ὡς ἀντισυνταγματική.

§ 3. **Κριτικὴ τοῦ συστήματος τῶν προσωρινῶν δωδεκατημο-
 ρίων.**—Ἡ διοικήσις γενικῶς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κρά-
 τος διὰ τῆς παροχῆς προσωρινῶν δωδεκατημορίων ἀπὸ
 δημοσιονομικῆς ἀπόψεως ὀρθότατα ἐπικρίνεται.
 Ὡς γνωστόν, τὴν καλὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ
 κράτους προάγει ἡ δημοσιότης καὶ ὁ ἔλεγχος ἐπ' αὐτῶν. Τοῦτο
 ἐπιτυγχάνεται βεβαίως, ὅταν ὁ προϋπολογισμὸς ὑποβάλλεται
 πρὸς ψήφισιν εἰς τὸ Κοινοβούλιον, ἐνῶ ἡ ἔγκρισις τῶν ἐσόδων
 καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ Διατάγματος ἢ ἀκόμη δι'
 ἀναγκαστικοῦ νόμου στερεῖ τὸ Κοινοβούλιον καὶ πάντα εἰδι-
 κὸν νὰ λάβῃ εὐρυτέραν γνῶσιν τῆς καταστάσεως τοῦ προϋπο-
 λογισμοῦ καὶ νὰ ἀσκήσῃ τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἔλεγχον, ἐξ οὗ πασιφα-
 νῆς θὰ εἶναι ἡ πρόοδος διὰ τὴν καλυτέραν διοίκησιν τῶν Οἰκο-
 νομικῶν τῆς χώρας.

Ἄλλὰ καὶ γενικώτερον ἡ διοικήσις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων
 τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τῆς παροχῆς ἐκάστοτε προσωρινῶν

δωδεκατημορίων ἐμφανίζει πολλά μειονεκτήματα. Ὅντως μὴ ὑποβαλλομένου ἐν τῷ συνόλῳ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐγκαίρως ὑπὸ τὸν κοινοβουλευτικὸν ἔλεγχον καὶ ἐγκρινομένων προσωρινῶν δωδεκατημορίων τὸ δημοσιονομικὸν πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως δὲν ὑπόκειται ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ πρὸς ἔγκρισιν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ Κοινοβούλιον, ὅταν θὰ ψηφίσῃ τὸν προϋπολογισμὸν καλεῖται νὰ παράσχῃ τὴν ψήφισιν αὐτοῦ ἐπὶ προϋπολογισμοῦ δαπανῶν καὶ ἐσόδων, οὗτινος κατὰ σημαντικὸν τμήμα ἢ ἐκτέλεσις ἔχει συντελεσθῆ. Διὰ τοῦτο ἐκδηλοῦται ἀξιόλογον μειονέκτημα πρὸς βελτίωσιν τῶν Οἰκονομικῶν τῆς χώρας καὶ πραγματοποιήσιν εὐεργετικῶν μεταρρυθμίσεων καὶ οἰκονομιῶν εἰς τὸν προϋπολογισμὸν. Τοῦτο εἶναι περισσότερον ἀκόμη φανερόν, ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ προσωρινὰ δωδεκατημόρια παρέχονται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ προηγουμένου οἰκονομικοῦ ἔτους ἢ καὶ τοῦ κατατεθέντος προϋπολογισμοῦ, εἰς τρόπον ὥστε δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν αἱ καινοτομίαι καὶ γενικῶς αἱ οἰκονομίαι, αἵτινες κρίνονται ἀναγκαῖαι καὶ σκόπιμοι ἐκ τῶν περιστάσεων ἢ τῶν ὁποίων ἢ σκοπιμότης θὰ κριθῆ κατόπιν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου. Λόγω τῶν σοβαρῶν τούτων μειονεκτημάτων ἐπιβάλλεται νὰ ἀποφεύγηται ἡ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους ἐπὶ τῇ βάσει προσωρινῶν δωδεκατημορίων.

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ αὐστηρῶς νομικῆς ἀπόψεως ἰδίᾳ κατὰ τὸ ἐν ἰσχύϊ Ἑλληνικὸν δίκαιον ἐπιβάλλεται νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τῆς ἐγκρίσεως προσωρινῶν δωδεκατημορίων. Πράγματι καθ' ἡμᾶς, οὐδὲ ἐπιτρέπεται κατὰ τὸ Σύνταγμα ἢ προσωρινὴ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους ἐξ ὀλοκλήρου δι' εἰδικῶν νόμων καὶ κατὰ μείζονα λόγον δι' ἀναγκαστικῶν νόμων ἢ δι' ἀπλῶν Β. Διαταγμάτων. Εἶνε βεβαίως ἀληθές ὅτι ὁ νόμος 1555 ἐν ἄρθρῳ 21 ἀναγράφει ὅτι, «ἂν ἔνεκ ἀπουσίας τῆς Βουλῆς ἢ οἰασδῆποτε ἀναστολῆς τῶν κοινοβουλευτικῶν ἐργασιῶν δὲν ἐξεδόθη ὁ νόμος διὰ τὴν προσωρινὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιτρέπεται εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ Β. Διατάγματος νὰ ἐκτελέσῃ προσωρινῶς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ διὰ περιορισμένον χρονικὸν διάστημα, ἥτοι τὸ πολὺ ἐπὶ τρίμηνον. Ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁμῶς

ὁ καθηγητῆς Σβῶλος ⁽¹⁾, τὸ Διάταγμα τοῦτο εἶναι ἀντισυνταγματικόν, διότι δὲν προϋπάρχει συνταγματικὴ ἐξουσιοδότησις πρὸς ἔκδοσιν Διατάγματος καὶ παροχὴν προσωρινῶν δωδεκατημορίων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Συνεπῶς ἡ σχετικὴ ὡς ἄνω διάταξις τοῦ νόμου 1555 ἀντιβαίνει πρὸς τὸ Σύνταγμα, ὅπερ ρητῶς ἐπιτάσσει τὴν ψήφισιν ⁽²⁾ τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τοῦ Κοινοβουλίου. Συντάγματά τινα ὡς τὸ Πολωνικὸν τῆς 26 Ἰανουαρίου 1932, ἀπαγορεύουσι μάλιστα τὴν ἔκδοσιν τοιούτων Διαταγμάτων ⁽³⁾. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, πολὺ ὀρθῶς, ἐξεδόθησαν ἀναγκαστικοὶ νόμοι ἢ Ν. Διατάγματα διὰ τὴν προσωρινὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ 1935—36, ἐφ' ὅσον δι' οἷονδήποτε λόγον ἔνεκεν ἀπουσίας τῆς Βουλῆς δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ παροχὴ δωδεκατημορίων δι' εἰδικοῦ νόμου, διότι τὰ Ν. Διατάγματα θὰ ὑποβληθῶσι πρὸς κύρωσιν εἰς τὴν Βουλήν, ἐνῶ τὸ Διάταγμα δὲν ὑπόκειται πρὸς κύρωσιν εἰς τὴν Βουλήν. Ἡ ἔκδοσις ὅμως ἀναγκαστικῶν νόμων ἢ Ν. Διαταγμάτων εἶναι πολλαπλῶς ἐπικριτέα. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη ἀντὶ δι' ἀναγκαστικῶν νόμων ἢ διὰ Ν. Διαταγμάτων ἐπετρέπετο δι' εἰδικῶν νόμων δι' ὀλόκληρον τὸ ἔτος ἡ προσωρινὴ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ τότε οἱ νόμοι οὗτοι δὲν εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὸ Σύνταγμα, διότι καθ' ἡμᾶς κατὰ τὸ πνεῦμα τούτου εἶναι δυνατόν νὰ συγχωρηθῇ ἡ ἔκδοσις νόμου ἢ νόμων ρυθμιζόντων τὴν προσωρινὴν διοίκησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ περιορισμένον χρονικὸν διάστημα καὶ οὐχὶ ἡ ἔκδοσις νόμου ἢ νόμων ρυθμιζόντων ἔστω καὶ τμηματικῶς τὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους δι' ὀλόκληρον τὸ ἔτος, διότι εἶναι παραδεκτὸν ὅτι, κατ' ἐξαίρεσιν, ἐπιτρέπεται διὰ νόμου ἡ προσωρινὴ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Συνεπῶς ἂν δι' ὀλόκληρον τὸ ἔτος ὡς συνέβη π. χ. διὰ τὸν προϋπολογισμόν 1935—36 ἐπιτραπῇ ἡ προσωρινὴ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔστω διὰ νόμων χωρὶς νὰ ψηφισθῇ ὁ προϋπολογισμός, τότε ἡ ἐξαίρεσις γίνεται κανὼν καὶ

---

(1) Ἄ. Σ β ῶ λ ο υ : Νομοθετικὰ Διατάγματα κατ' ἐξουσιοδότησιν τῶν Βουλῶν Ἀθῆναι 1931, σελ. 50 καὶ ἐπ. Βλέπε ὁμοίως Ν. Ν. Σ α ρ ι π ὀ λ ο υ Συνταγματικὸν Δίκαιον, Τόμ. ΙΙ σελ. 240 ἔχδ. β'.

(2) Ἄρθρον 60 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1911, ἄρθρον 52 τοῦ Συντάγματος 1927.

(3) Πρβλ. ἀνωτέρω εἰς σελ. 96 καὶ ἐπ.

άτονοῦσιν οὐσιώδεις συνταγματικαὶ διατάξεις, ἐπιτάσσουσαι τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, λαμβάνουσι δὲ ἀκόμη χώραν τὰ μειονεκτήματα, ἅτινα μνημονεύομεν ἄνωτέρω καὶ τὰ ὅποια ζημιώνουσι τὴν καλὴν διοίκησιν τῶν Οἰκονομικῶν τῆς χώρας, τὴν βελτίωσιν τούτων καὶ τὴν πραγματοποιήσιν ἐνδεχομένων οἰκονομιῶν.

Τὸ νέον λοιπὸν Σύνταγμα δέον ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου νὰ ρυθμίση τὴν περίπτωσιν τῆς παροχῆς τῶν προσωρινῶν δωδεκατημορίων, ὡς ρυθμίζει τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ Γιουγκοσλαϊκὸν Σύνταγμα τοῦ 1931 (ἄρθρ. 102).

§ 4. **Συγκριτικὸν δίκαιον.**—Αἱ ξέναι νομοθεσίαι ρυθμίζουσι τὰ τῆς παροχῆς τῶν προσωρινῶν δωδεκατημορίων. Οὕτως εἰς τινὰς χώρας ὡς ἐν Ἀλβανίᾳ, Φινλανδίᾳ, Λεττονίᾳ, Νορβηγίᾳ, Ὀλλανδίᾳ, Ρουμανίᾳ, Ἰαπωνίᾳ καὶ Γιουγκοσλαβίᾳ ἡ Κυβέρνησις εἴτε διὰ νόμου εἴτε ἐξ ἰδίας ἐξουσίας, προβαίνει εἰς τὴν παροχὴν τῶν προσωρινῶν δωδεκατημορίων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ προηγουμένου ἔτους, ἐνῶ ἐν Αὐστρίᾳ⁽¹⁾, Λιθουανίᾳ, Μεξικῶ καὶ εἰς τὸ Περού ἡ Κυβέρνησις δύσεται νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἄξιοσημείωτον εἶναι τὸ δίκαιον, ὅπερ ἰσχύει ἐν προκειμένῳ ἐν Ἀγγλίᾳ. Εἰς τὴν χώραν ταύτην ἡ ἐξέτασις τῶν πιστώσεων ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν χορηγήσεων (Committee of Supply), ἀρχομένη τὴν 1 Ἀπριλίου, ὅτε ἀρχίζει τὸ οἰκονομικὸν ἔτος, πρέπει νὰ περατωθῇ ἐντὸς τεσσάρων μηνῶν ἤτοι μέχρι τῆς 4ης Αὐγούστου. Ὡς ἐκ τούτου κατ' ἀνάγκην πρὸ τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τίθεται οὗτος εἰς ἐφαρμογὴν. Ἡ τοιαύτη ἐφαρμογὴ τοῦ προϋπολογισμοῦ συντελεῖται διὰ τοῦ συστήματος τῆς ψηφίσεως προκαταβολῶν (votes d'acomptes), σύστημα ἀνταποκρινόμενον μετὰ τινῶν διαφορῶν εἰς τὰ προσωρινὰ δωδεκατημόρια. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο τὴν 1ην Ἀπριλίου, χρονολογίαν ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων ἔχει ἀποφασίσει ἐπὶ πιστώσεων ἀφοροῦσῶν τὰ Ὑπουργεῖα Ναυτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν δι' ὀλόκληρον τὸ ἔτος, ὡς καὶ τινὰς πολιτικὰς ὑπηρεσίας. Ἐν συνεχείᾳ ἡ Βουλὴ

(1) Χαρακτηριστικῶς εἶναι ἡ διάταξις τοῦ ἀρθροῦ 69 τοῦ Αὐστριακοῦ Συντάγματος τῆς 24 Ἀπριλίου 1934. (Πρβλ. εἰς σελ. 96 ὑποσημ. β) Ἐν Πολωνίᾳ καὶ Χιλῇ ἐπίσης ἐὰν ὁ προϋπολογισμὸς δὲν ψηφισθῇ ἐντὸς προσδιωρισμένης προθεσμίας ἀπὸ τῆς καταθέσεώς του εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα θεωρεῖται ὅτι ἐγένετο δεκτὴ παρὰ τούτου.

τῶν Κοινοτήτων ἐξετάζουσα τὰς πιστώσεις ταύτας ὡς Ἐπιτροπή τῶν μέσων καὶ τῶν πόρων (Committee of ways and means) ἐγκρίνει τὴν ἔξοδον τῶν κεφαλαίων ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Exchequer διὰ ποσὸν ἴσον πρὸς τὸ ποσὸν τῶν ψηφισθεισῶν πιστώσεων. Ἐν τέλει ἐξετάζει τὰς ἐν λόγῳ πιστώσεις συνεδριαζούσης ὁλοκλήρου τῆς Βουλῆς καὶ οὐχὶ ὡς Ἐπιτροπή. Αἱ ἐν λόγῳ πιστώσεις ἐν συνεχείᾳ ἐξετάζονται εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων καὶ μετὰ τὴν συναίνεσιν αὐτῆς, συμπληρουμένης τῆς διαδικασίας περὶ ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐν λόγῳ πιστώσεις, αὗται καθίστανται νόμος τοῦ κράτους. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ψηφίζονται ἐγκαίρως αἱ πιστώσεις ὠρισμένων κεφαλαίων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἥτοι κυρίως διὰ τὰς δαπάνας τοῦ ναυτικοῦ καὶ στρατοῦ. Ἐκ τῶν πιστώσεων τούτων ἐπιτρέπεται ἢ μεταφορᾶ (virement) πιστώσεων διὰ τὰς ὑπολοίπους κατηγορίας δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, συμπληρουμένην μέχρι τοῦ Αὐγούστου ἀποκαθίστανται αἱ προσωρινῶς μεταφερθεῖσαι πιστώσεις.

Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ εἶναι ἐν ἰσχύϊ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ μακρᾶς σειρᾶς ἐτῶν πρὸ τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ αἱ διατάξεις, αἱ ὁποῖαι περιέχονται ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ προϋπολογισμοῦ περὶ νέων φόρων ἢ αὐξήσεων τῶν φορολογιῶν τίθενται ἀμέσως εἰς ἐφαρμογὴν καίτοι δὲν ἔχουσι ψηφισθῆ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου. Τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ ἰσχύει ἀπὸ μακρᾶς σειρᾶς ἐτῶν, κατὰ τὸ ἔτος 1913 ἐρρυθμίσθη διὰ νομοθετικῆς διατάξεως, καθ' ὅσον κατὰ τὴν περίοδον ταύτην φορολογούμενός τις εἶχε ἀρνηθῆ τὴν πληρωμὴν νέου φόρου περιεχομένου ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ προϋπολογισμοῦ μὴ ἔχοντος ψηφισθῆ ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου.

Τὸ ἰσχύον σύστημα ἐν Ἀγγλίᾳ ἔχει θεωρητικὴν ἀσυνέπειαν καὶ ὀρθῶς καθ' ἡμᾶς ἐπικρίνεται. Ἡ παράδοσις καὶ καλὴ ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος παρεμποδίζει τὰ πρακτικὰ μειονεκτήματα αὐτοῦ, ἅτινα εἰς ἄλλας χώρας θὰ ἦσαν ἔκδηλα.

Ἐν Γ α λ λ ί α, Ἰ τ α λ ί α καὶ Τ ο υ ρ κ ί α ἐπιτρέπεται ἡ παροχὴ διὰ νόμου προσωρινῶν δωδεκατημορίων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ προηγουμένου ἔτους.

Ἐν Β ε λ γ ί ῳ ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων ψηφίζεται τὴν 1 Ἰανουαρίου, ἐνῶ ὁ προϋπολογισμὸς ἐξόδων ἐξετάζεται κατὰ τὸ πρῶτον τρίμηνον τοῦ ἔτους καὶ ἐνίοτε κατὰ μῆνα

Ίουνιον. Κατά τὴν ἐνδιάμεσον περίοδον αἱ δαπάναι ἀντιμετω-
πιζονται διὰ τῆς παροχῆς προσωρινῶν δωδεκατημορίων.

Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐξόδων
ψηφίζεται εἰς περίοδον ἐγγυτέραν πρὸς τὰ γεγονότα εἰς τὰ
ὁποῖα ἀναφέρεται. Τὸ σύστημα ὁμῶς τοῦτο εἶναι ἐπικριτέον,
διότι τὸ Κοινοβούλιον καλεῖται νὰ ψηφίσῃ προϋπολογισμὸν,
τοῦ ὁποίου ἀξιόλογον τμῆμα ἔχει ἐκτελεσθῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VII

Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Α') Ἡ ὁργάνωσις τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἰδίᾳ ἐν Ἑλλάδι.

§ 1. Ἡ ἰδιαιτέρα θέσις τοῦ Ἑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. — Μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπακολουθεῖ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢτοι ἡ πραγματοποίησις τῶν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀναγραφόμενων προβλέψεων τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων. Ὡς γράφομεν ἄλλαχοῦ τὸ κεφάλαιον τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ κατέχει μεγάλην πρακτικὴν ἀξίαν. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ πολὺ ὀρθῶς ἀνατίθεται εἰς τὴν διοίκησιν δι' οὓς λόγους ἀνατίθεται εἰς αὐτὴν ἡ κατάρτισις τοῦ προϋπολογισμοῦ (1).

Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ εὐρυτάτην ἀρμοδιότητα συγκεντρώνει ὁ Ἑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν καὶ αἱ ἐξαρτώμεναι ἐκ τούτου ὑπηρεσίαι ἐξόδων καὶ ὑπηρεσίαι ἐσόδων.

Ἡ διοίκησις ὁμῶς ἐν γένει συμμετέχει εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων πρῶτον κατὰ τὸ μέτρον καθ' ὃ ἔχει ἀρμοδιότητα καὶ μετέχει εἰς τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων δαπανῶν κατὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν, ἢτοι ἐγκρίνει, ἀναλαμβάνει, ἐκκαθαρίζει, ἐντέλλεται καὶ εἰδικώτερον ἐλέγχει τὰς δημοσίας δαπάνας καὶ δεύτερον καθ' ὃ μέτρον μετέχει εἰς τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων ἐσόδων, δηλαδὴ συντρέχει εἰς τὴν βεβαίωσιν καὶ εἴσπραξιν τῶν.

Ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον παρέχει ἡ ἐξέτασις τῆς ὁργανώσεως ἐν Ἑλλάδι τῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὰς ὁποίας ἔχει ἀνατεθῆ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων.

(1) Πρβλ. εἰς σελ. 39 Σχετικῶς μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἑλλάδι πρβλ. ἰδίως G. Jéz e—Γεωργαντᾶ καὶ Αλλίχ—Λαμπροπούλου, Π. Δερτιλῆ, ὁ ἔλεγχος τῆς ἀναλήψεως τῶν δαπανῶν Ἀθῆναι 1929, R. J a c o m e t, Les budgets, le contrôle de leur exécution Paris 1935, H, L u t z, op. cit. σελ. 892—910.

Ὡς ἔχουσι ἤδη ὀργανωθῆ αἱ ὑπηρεσίαι, αἵτινες ἔχουσιν ἀρμοδιότητα ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἢ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων συντελεῖται δι' ὑπηρεσιῶν ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Μόνον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ παρεμβαίνουν οἱ ἀρμόδιοι Ὑπουργοὶ ὡς κύριοι διατάκται ὡς καὶ οἱ δευτερεύοντες διατάκται, οἵτινες ἐντέλλονται τὰς μεταβιβαζομένας αὐτοῖς πιστώσεις ὑπὸ τῶν κυρίων διατακτῶν.

Ἐπίσης παρεμβαίνει τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, ὅπερ ἀσκεῖ τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν.

Κατωτέρω ἐξετάζομεν τὴν ὀργάνωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὰς ὁποίας ἀνατίθεται ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν διενεργουμένων ἐλέγχων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 2. *Ἡ διαδικασία τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἐσόδων.*— α') Ἡ βεβαίωσις τῶν ἐσόδων.— Εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ διακρίνομεν δύο στάδια ἧτοι πρῶτον τὴν βεβαίωσιν τῶν ἐσόδων καὶ δεύτερον τὴν εἰσπραξιν τῶν ἐσόδων.

Ἡ βεβαίωσις τῶν ἐσόδων εἶναι ἡ ἐξακρίβωσις τῆς νομίμου ἀπαιτήσεως τοῦ Δημοσίου παρὰ τῆς ἀρμοδίας διοικητικῆς ἀρχῆς, ὁ προσδιορισμὸς τοῦ προσώπου τοῦ ὀφειλέτου, τοῦ ποσοῦ καὶ τῆς αἰτίας τῆς ὀφειλῆς καὶ τοῦ εἴδους αὐτῆς εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος.

Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἔχει τὴν μᾶλλον ἀξιόλογον ἀρμοδιότητα ἐν σχέσει μὲ τὴν βεβαίωσιν τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὴν ἀρμοδιότητα ταύτην ἀσκεῖ διὰ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτωμένων ὑπηρεσιῶν, ἀρμοδιῶν διὰ τὴν βεβαίωσιν τῶν δημοσίων ἐσόδων, τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων.

Ἐκτὸς τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἀρμοδιότητα ἐν σχέσει μὲ τὴν βεβαίωσιν τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔχουσι αἱ ὑπηρεσίαι τῶν ἄλλων Ὑπουργείων, αἵτινες ἀσχολοῦνται μὲ τὴν βεβαίωσιν ὀρισμένων δημοσίων ἐσόδων, ὡς εἶναι αἱ ὑπηρεσίαι τῶν Τ.Τ.Τ., τῶν δασῶν, μεταλλείων, ἀλυκῶν καὶ ἄλλων δημοσίων ἐσόδων περὶ τῶν ὁποίων προνοοῦσιν αἱ ὑπηρεσίαι τῶν ἄλλων Ὑπουργείων.

Ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῆς ὀργανώσεως τῶν ὑπηρεσιῶν

τούτων θὰ ἀπήτει πολὺ χῶρον. "Αλλωστε ἐκφεύγει τοῦ πλαισίου ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐντοπίζομεν τὰς παραδόσεις ἡμῶν.

Ἡ βεβαίωσις τῶν δημοσίων ἐσόδων ὀργανοῦται συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῶν περὶ τούτων σχετικῶν φορολογικῶν νόμων ἢ τῶν ἄλλων σχετικῶν νόμων (1).

Ἡ βεβαίωσις ἐνὸς ἐσόδου ἀπαιτεῖται νὰ βασίζεται ἐπὶ νομίμου τίτλου, ἐξ οὗ νὰ ἀποδεικνύεται ἐγγράφως τὸ δικαίωμα τοῦ Δημοσίου.

Ὡς τίτλους βεβαιώσεως δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τοὺς φορολογικούς καταλόγους τῶν ἀρμοδίων οἰκονομικῶν ἐφοριῶν, τὰς ὀριστικὰς καὶ τελεσιδικούς ἀποφάσεις τῶν ἀρμοδίων δικαστηρίων, τὰς καταλογιστικὰς ἀποφάσεις τοῦ Ἑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἢ ἄλλων ἀρμοδίων Ἑπουργῶν ἢ οἰκονομικῶν ἐπιθεωρητῶν, τὰς καταλογιστικὰς ἀποφάσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἰς βάρος δημοσίων ὑπολόγων. Ἀξιόλογα ὄργανα τῆς βεβαιώσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων εἶναι αἱ οἰκονομικαὶ ἐφορίαι. Λίαν ὅμως σημαντικὰ ἔσοδα, ὡς τὰ ἔσοδα ἐκ τῶν τελωνειακῶν δασμῶν καὶ τὰ ἔσοδα ἐκ φόρων καταναλώσεως καὶ ἄλλα ἔσοδα ἐξ ὑπηρεσιῶν ἐνεργουμένων ὑπὸ τοῦ κράτους διέπονται ἀπὸ ἰδίας διατάξεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν.

Κατὰ κανόνα ἡ βεβαίωσις τῶν δημοσίων ἐσόδων προηγείται τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν. Δι' ὠρισμένα ὅμως ἔσοδα, ὡς τὰ ἔσοδα ἐκ τῶν δασμῶν, ἡ βεβαίωσις καὶ ἡ εἰσπραξις τῶν δημοσίων ἐσόδων συμπίπτουσι χρονικῶς.

β') Ἡ εἰσπραξις τῶν δημοσίων ἐσόδων.— Εἰσπραξις δημοσίου ἐσόδου ὡς νομικὴ πράξις, εἶναι ἡ πραγματοποίησις κατὰ τοὺς νομίμους τύπους καὶ διατάξεις χρέους ὀφειλομένου πρὸς τὸ Δημόσιον.

Εἰσπραξις δημοσίου ἐσόδου, ὡς πράξις διαχειριστικὴ, εἶναι ἡ ἐργασία τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν πρὸς πραγ-

1) Σχετικῶς μετὰ τὴν φορολογικὴν νομοθεσίαν βλέπε ἰδίως τὰς ἐργασίας τῶν κ. κ. Ἀ. Σίδερη, Ἀ. Σμπαροῦνη, Ἀ. Ἀγγελόπουλου, Γ. Κοφινὰ ὡς καὶ Π. Δερτιλῆ: Ἡ διπλῆ φορολογία ἐντὸς τοῦ πλαισίου ἰδία τῆς φορολογικῆς νομοθεσίας ἐν Ἑλλάδι Ἀθῆναι 1930. Ὁ φόρος τοῦ εἰσοδήματος (μελέτη ἰδία συγκριτικὴ) Ἀθῆναι 1935. Le système de l'impôt sur le revenu en Grèce Paris 1933 καὶ Impresione sulla base de la spesa in Grecia Padova 1932.

ματοποίησιν τῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου καὶ ἐμφάνισιν αὐτῶν εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ δημοσίου ταμείου.

Ἡ εἴσπραξις τῶν δημοσίων ἐσόδων συντελεῖται παρὰ τῶν ὑπηρεσιῶν εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ εἰδικώτερον πλὴν τινῶν ἐξαιρέσεων παρὰ τῶν δημοσίων ταμείων διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν νομίμων διπλοτύπων εἰσπράξεως.

Ἡ ταμειακὴ ὑπηρεσία τοῦ κράτους ὀργανοῦται ἀρχικῶς διὰ τοῦ Διατάγματος τῆς 6 Φεβρουαρίου 1834 «περὶ ὀργανισμοῦ τῶν δημοσίων ταμείων». Μεταγενεστέρως ἀξιολόγους καινοτομίας εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ταμιακῆς ὑπηρεσίας εἰσάγει ὁ νόμος ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852.

Ὁ νόμος 1573 τοῦ ἔτους 1918 ὡς συνεπληρώθη διὰ τοῦ νόμου 1340 τοῦ ἔτους 1920 προάγει κατὰ πολὺ τὴν νομοθεσίαν εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων. Ἀξιόλογον καινοτομίαν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ταμιακῆς ὑπηρεσίας εἰσάγει ὁ νόμος 4953 τοῦ ἔτους 1931 περὶ ὀργανώσεως τῆς ταμιακῆς ὑπηρεσίας.

Ἡ εἴσπραξις τῶν δημοσίων ἐσόδων διέπεται ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ Διατάγματος τῆς 7 Φεβρουαρίου 1835. Σταθμὸν ἀνακαινιστικὸν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς νομοθεσίας περὶ εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων ἀποτελεῖ ὁ νόμος VΛΣΤ' τῆς 29 Μαΐου 1871 (1).

Ὁ νόμος οὗτος ὑπέστη μεταγενεστέρως κατ' ἐπανάληψιν πολλὰς τροποποιήσεις.

Ὁ βασικὸς νόμος ἤδη, ὅστις διέπει τὴν εἴσπραξιν τῶν δημοσίων ἐσόδων, εἶναι ὁ νόμος 4845 τῆς 11 Αὐγούστου 1930.

Αἱ οἰκονομικαὶ ἐφορίαι καὶ τὰ δημόσια ταμεῖα διακρίνονται εἰς τρεῖς τάξεις ἀναλόγως τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν των. Τὰ διάφορα ἀντικείμενα τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῶν μεθοδικῶς εἶναι κατανεμημένα μεταξὺ τῶν γραφείων τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς ταμιακῆς ὑπηρεσίας θὰ συμπληρωθῇ πληρέστερον καὶ ἡ τάξις εἰς τὴν διεξαγωγὴν αὐτῆς θὰ προαχθῇ ἐπαρκῶς, ἐφ' ὅσον ἐπέλθει πλήρης ἐνημερότης λογιστικῆ εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ εἰδικώτερον ἐφ' ὅσον καταστῆ εὐχερῶς δυνατὴ ἡ ἰσοζύγισις τῶν χρεώσεων καὶ πιστώσεων τῶν φορολογουμένων τῶν γενομένων εἰς τοὺς χρηματικούς ἢ φορολογι-

(1) Βλέπε ἰδίως Γ ρ. Ζ α ρ ι φ ο π ο ὐ λ ο υ : Δικονομία Διοικητικῆς Ἐκτελέσεως Ἀθῆναι 1931.

κούς καταλόγους μετὰ τῶν ἐγγραφῶν τοῦ βιβλίου εἰσπρακτέων, διότι ὡς μέχρι τοῦδε τηροῦνται οἱ χρηματικοὶ κατάλογοι πᾶσα κατάχρησις εἶναι δυνατὴ καὶ δὲν παρατηρεῖται, ὡς θὰ ἔπρεπε, συμφωνία μεταξὺ τῶν ἐγγραφῶν εἰς τούτους καὶ ἐγγραφῶν εἰς τὰ βιβλία εἰσπρακτέων ἐσόδων.

§ 3 *Περὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν καθηκόντων τῆς βεβαιώσεως ἀρχῆς καὶ τῶν καθηκόντων τῆς ταμειακῆς ὑπηρεσίας.*—Κατὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμος ἡ συνεργασία τῆς ὑπηρεσίας, ἣτις βεβαιώνει τὰ δημόσια ἔσοδα μετὰ τῆς ὑπηρεσίας, ἣτις ἀναλαμβάνει τὴν εἰσπραξίν τῶν δημοσίων ἐσόδων.

Ἐφ' ὅσον ὁμως δὲν συμπίπτει χρονικῶς ἡ βεβαίωσις καὶ ἡ εἰσπραξίς τῶν δικαιωμάτων τοῦ Δημοσίου ἐνδείκνυται, ὅπως αἱ δύο αὗται ὑπηρεσίαι διατηροῦσι τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ ὑπαγωγή τῆς βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν εἰς μίαν ὑπηρεσίαν ἀντίκειται κατὰ πρῶτον λόγον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς εἰδικεύσεως τῆς ἐργασίας. Κατὰ δεύτερον λόγον ἡ διεξαγωγή τόσον τῆς βεβαιώσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων ὅσον καὶ τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν παρὰ τῆς ἰδίας ὑπηρεσίας ἀντίκειται πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Δημοσίου Ταμείου, διότι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπισύρῃ καταχρήσεις καὶ ἀνωμαλίας κατὰ τὴν χρέωσιν καὶ πίστωσιν τῶν φορολογουμένων.

Διαφέρει λοιπὸν τὸ ἔργον τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ δημοσίου ὑπολόγου.

Ἡ εὐθύνη ἐπίσης τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου δὲν εἶναι χρηματικὴ, ὡς εἶναι ἡ τοῦ δημοσίου ὑπολόγου, ὅστις εὐθύνεται διὰ τὴν διαφύλαξιν τοῦ δημοσίου χρήματος.

Ἐπιβάλλεται ὁμως ἐξ ἴσου ἡ παρακολούθησις τοῦ ἔργου τοῦ οἰκονομικοῦ ἐφόρου καὶ τοῦ δημοσίου ὑπολόγου. Πρὸς τοῦτο ἐνδείκνυται μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡ ἐνίσχυσις τοῦ ἔργου τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν δύο τούτων ὑπηρεσιῶν.

§ 4 *Περὶ τῆς διαγραφῆς καὶ τῆς παραγραφῆς τῶν χρεῶν πρὸς τὸ Δημόσιον.*—Ἡ εἰσπραξίς τῶν δημοσίων ἐσόδων πρέπει νὰ συντελεῖται ἐγκαίρως, διότι τὸ Δημόσιον Ταμεῖον ἀντιμετωπίζει πληρωμὰς διὰ τῶν ἐσόδων αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνεπίδεκτοι ἀναβολῆς χάριν τοῦ γοήτρου τοῦ κράτους καὶ τῆς κανονικῆς λειτουργίας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Διὰ τοῦτο ἡ εἰσπραξίς τῶν δημοσίων ἐσόδων, ἐφ' ὅσον καθυστερεῖ ἢ καταβολὴ τούτων, συμφώνως πρὸς τὸν νόμον περὶ εἰσπράξεως τῶν

δημοσίων ἐσόδων ἐπιδιώκεται διὰ τῆς ἀσκήσεως ἀναγκαστικῶν μέτρων κατὰ τῶν καθυστερούντων ὀφειλετῶν. Τὰ μέτρα ταῦτα εἶναι 1) ἡ κατάσχεσις κινητῶν εἴτε εἰς χεῖρας τοῦ ὀφειλέτου εἴτε εἰς χεῖρας τρίτου, 2) ἡ κατάσχεσις ἀκινήτων καὶ 3) ἡ προσωπικὴ κράτησις.⁽¹⁾ Ἡ εἴσπραξις ὅμως τῶν δημοσίων ἐσόδων δὲν εἶναι σκόπιμον νὰ ἐκκρεμῇ ἐπὶ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, Ἡ ἐπὶ μακρὸν παράτασις τοῦ χρόνου τῆς εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ ἡ συσσώρευσις ἀπαιτήσεων μεγάλων ποσῶν ὀφειλομένων εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον πρέπει νὰ ἀποφεύγηται, διότι διαφορετικὰ τὸ μὲν ἢ ἀπότισις αὐτῶν καθίσταται δυσχερῆς παρὰ τῶν φορολογουμένων, τὸ δὲ ἢ διεξαγωγή τῆς σχετικῆς ὑπηρεσίας τῆς εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων περιπλέκεται καὶ δυσχεραίνεται.

Διὰ τοῦτο ὁ νομοθέτης ἐν Ἑλλάδι ἐν ἄρθρῳ μὲν 83 τοῦ νόμου 4845 περὶ εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων υἱοθετεῖ τὸν θεσμὸν τῆς διαγραφῆς τῶν πρὸς τὸ Δημόσιον χρεῶν τῶν ὀφειλομένων ὑπὸ ἐντελῶς ἀκτημόνων, ἐφ' ὅσον ταῦτα δὲν εἰσπραχθῆσαν ἐντὸς τριετίας ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς χρήσεως, καθ' ἣν ἐβεβαιώθησαν, ἐξαιρέσει ἐνίων ἐσόδων, ἐν ἄρθρῳ δὲ 86 τοῦ ἰδίου νόμου δέχεται ἐξαιρέσει ἐπίσης ἐνίων ἐσόδων, βραχυπρόθεσμον πενταετῆ παραγραφὴν τῶν πρὸς τὸ Δημόσιον χρεῶν, ἀρχομένην ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς χρήσεως ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐβεβαιώθη τελεσιδίκως τὸ χρέος τοῦ Δημοσίου.

Ἡ βραχυπρόθεσμος αὕτη παραγραφὴ καὶ διαγραφὴ τῶν πρὸς τὸ Δημόσιον χρεῶν κρινόμεναι λίαν σύντομοι δέον κατὰ τὰς περιστάσεις νὰ παρατείνωνται.

§ 3 **Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν ἐξόδων.**—Ἐὰν ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων περιλαμβάνει δύο διάφορα στάδια πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ἐσόδων ἦτοι πρῶτον τὴν βεβαίωσιν καὶ δεύτερον τὴν εἴσπραξιν τῶν δημοσίων ἐσόδων, ἡ διαδικασία τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων εἶναι περισσότερον περίπλοκος, διότι περιλαμβάνει πρῶτον τὴν ἔγκρισιν καὶ ἀνάληψιν τῆς δημοσίας δαπάνης, δεύτερον τὴν ἐκκαθάρισιν, τρίτον τὴν ἐντολὴν καὶ τέταρτον τὴν πληρωμὴν τῆς δημοσίας δαπάνης.

Ἡ διάκρισις τῶν ἀρμοδιοτήτων τούτων τῶν σχετικῶν ὑπηρεσιῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀνατίθεται ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολο-

---

(1) Βλέπε σχετικῶς ἐκτενέστερον τὴν προμνησθεῖσαν ἐργασίαν Γ. ρ. Ζαφειροπούλου; Δικονομία Διοικητικῆς Ἐκτελέσεως Ἀθῆναι 1931.

γισμού διὰ τοῦ ἐνεργουμένου ἐλέγχου ἐγγυᾶται τὴν καλυτέραν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τοῦ δημοσίου χρήματος καὶ παρεμποδίζει τὰς καταχρήσεις.

Εἰδικώτερον ἢ ἔννοια τῶν τεσσάρων τούτων ἀρμοδιοτήτων ὡς καὶ ἡ ἔκτασις τῶν διενεργουμένων ἐλέγχων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκτίθεται κατωτέρω.

α') Ἡ ἔγκρισις καὶ ἡ ἀνάληψις τῆς δημοσίας δαπάνης. — Πρὸ πάσης ἐνεργείας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν πρὸς πραγματοποίησιν δαπάνης κατὰ κατὰ κανόνα, ὡς ἔχει ἤδη ἡ νομοθεσία παρ' ἡμῖν, ζητεῖται ἡ ἔγκρισις καὶ ἡ ἀνάληψις τῆς δημοσίας δαπάνης.

Ἀνάληψις μιᾶς δαπάνης κατὰ τὴν νομικὴν αὐτῆς ἔννοιαν σημαίνει τὴν λήψιν παρὰ τοῦ ἀρμοδίου ὀργάνου τοῦ κράτους ἀποφάσεως, τῆς ὁποίας ἡ ἐκτέλεσις θὰ καταστήσῃ τὸ κράτος ὀφειλέτην.

Ἡ ἀνάληψις μιᾶς δαπάνης κατὰ τὴν λογιστικὴν ἔννοιαν αὐτῆς συνίσταται εἰς τὴν ἐγγραφὴν εἰς εἰδικὰ βιβλία (τὸ βιβλίον τῶν ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων) τοῦ ὑπολογισμοῦ ὀφειλῆς τοῦ κράτους, ὡς καὶ πάσης διοικητικῆς ἀποφάσεως, ἣτις συνεπάγεται δαπάνην διὰ τὸν προϋπολογισμόν τοῦ κράτους.

Κατὰ ταῦτα ὡς γράφομεν λεπτομερέστερον εἰς ἑτέραν ἐργασίαν ἡμῶν (1) ἡ ἀνάληψις μιᾶς δαπάνης συμπίπτει μὲ τὴν ἔγκρισιν αὐτῆς καὶ συνεπάγεται :

1) Τὴν πραγματοποίησιν τῶν συνεπειᾶ τῆς ἀναλήψεως δημιουργηθέντων δικαιωμάτων ὑπὲρ τρίτων εἰς βᾶρος τοῦ Δημοσίου

---

(1) Βλέπε Π. Δερζιλῆ, ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν Ἀθῆναι 1929 σελ. 10. Βλέπε σχετικῶς μὲ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐπίσης J. T o u z e r y : la réglementation du contrôle des dépenses engagées Paris 1924, J. de M o u z e l i n : Le contrôle des dépenses engagées Paris 1923, S. C h i c o s : Le contrôle de l'engagement des dépenses publiques Paris 1929, R. G e r v a n : Le contrôle des dépenses engagées Cäen 1907, C h a r i l de V i l l a n f r a y : le contrôle préventif de l'engagement des dépenses Paris 1912, G. J u l l i e n : le contrôle préventif des engagements des dépenses Paris 1913, G. M a n t z a v i n o s : le contrôle des dépenses publiques en Grèce εἰς τὴν Revue Société belge d'études et d'expansion (Liège) μηνὸς Ὀκτωβρίου 1932, V i c t o r de M a r c é : Le contrôle des finances publiques en France et à l'étranger Paris 1928, J a c o m e t : Les budgets, le contrôle de leur exécution Paris 1935.

διὰ τῆς μετατροπῆς στοιχείων προβλέψεως εἰς πραγματικά στοιχεία ἢ ἄλλως τὴν ἐκτέλεσιν ἐν γένει ὑπηρεσίας πρὸς τὸ κράτος,

2) Τὴν μετατροπὴν τῶν πραγματικῶν τούτων στοιχείων εἰς κεκτημένα νομικά στοιχεία καὶ συγχρόνως τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς δαπάνης,

3) Τὸν διακανονισμόν τῶν κτηθέντων δικαιωμάτων εἰς βάρος τοῦ δημοσίου, ὅστις συντελεῖται διὰ δύο ἐνεργειῶν ἤτοι μιᾶς διοικητικῆς, τῆς ἐντολῆς τῆς δαπάνης καὶ ἐτέρας διαχειριστικῆς, τῆς πληρωμῆς τῆς δαπάνης.

Ὁ ὀργανικὸς νόμος ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 περὶ δημοσίου λογιστικοῦ δὲν εἶχε ὀργανώσει τὴν ἀνάληψιν τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ἡ ἀνάληψις τῶν δημοσίων δαπανῶν ὀργανοῦται διὰ τοῦ νόμου 879 τοῦ ἔτους 1917. Μεταγενεστέρως διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 7 Ἰουνίου 1927 καὶ πληρέστερον διὰ τοῦ νόμου 4796 τοῦ ἔτους 1930 ὀργανοῦται ὁ ἔλεγχος τῆς ἐγκρίσεως καὶ ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν. Διὰ τοῦ εἰρημένου ψηφίσματος καὶ διὰ τοῦ νόμου 4796 ἡ ἔγκρισις καὶ ἡ ἀνάληψις τῆς δαπάνης συμπίπτουσι χρονικῶς, ὡς κατὰ τὸν νόμον 879. Ἡ καινοτομία ἔγκειται ὅτι διὰ τοῦ νόμου 4796 καὶ τοῦ εἰρημένου ψηφίσματος τοῦ ἔτους 1927 ἡ ἔγκρισις ἀπορρέει οὐχὶ μόνον ἐκ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ὡς κατὰ τὸν νόμον 879, ἀλλ' καὶ ἐκ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ὅστις ἔχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸ veto

Διὰ τοῦ νόμου 4796 ἐπὶ πλεόν ἔχει συσταθῆ ὑπηρεσία ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργείῳ. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ. Τὸ προσωπικὸν αὐτῆς καὶ ὁ προϊστάμενος τῆς Ὑπηρεσίας εἶναι ὑπάλληλοι τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ. Δὲν ἔχει συσταθῆ τοιαύτη ὑπηρεσία παρὰ τοῖς πολεμικοῖς Ὑπουργείοις (Στρατιωτικῶν, Ναυτικῶν καὶ Ἀεροπορίας) ὡς καὶ διὰ τὰς δαπάνας τῆς χωροφυλακῆς καὶ ἀστυνομίας πόλεων (Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν) καὶ τέλος διὰ τὰς δαπάνας τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.

Εἶναι ὅμως δυνατόν διὰ Διατάγματος νὰ συσταθῆ ὑπηρεσία ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ εἰς τὰ ὡς ἄνω Ὑπουργεία εἰς ἃ δὲν ἔχει ὡς εἴρηται συσταθῆ.

Ἡ ὑπηρεσία ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργείῳ κατόπιν αἰτήσεως τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν τῶν Ὑπουργείων εἰσηγεῖται εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκο-

νομικῶν τὴν ἔγκρισιν τῆς προτεινομένης δαπάνης, ὡς εἰδικώτερον καθορίζεται διὰ τοῦ νόμου 4796 καὶ τοῦ ἐκτελεστικοῦ τούτου Διατάγματος. Ἐφ' ὅσον ἐγκριθῆ ἡ δαπάνη ἐπακολουθεῖ ἀμέσως ἡ ἀνάληψις αὐτῆς διὰ τῆς ἐγγραφῆς ταύτης εἰς τὸ οἰκεῖον βιβλίον τῶν ἀναλαμβανομένων δαπανῶν, ὅπερ τηρεῖται ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν. Μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς δαπάνης ἐπακολουθεῖ ἡ πραγματοποίησις τῆς δαπάνης.

Πρὸς ἔγκρισιν καὶ ἀνάληψιν τῆς δαπάνης ἐκτὸς τῆς χρησιμότητος τῆς δαπάνης ἐπὶ πλέον ἐξετάζεται 1) ἡ ὑπαρξίς σχετικῆς πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ, 2) ἡ ἐπάρκεια τῶν πιστώσεων ἐν σχέσει μὲ τὴν κατάστασιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ 3) τὸ νόμιμον τῆς δαπάνης.

Ἀσκεῖται λοιπὸν κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν δημοσίων δαπανῶν ἔλεγχος, ὅστις κατὰ τὸν νόμον 879 καλεῖται ἔλεγχος τῶν ἀνειλημμένων δαπανῶν.

Ἐὰν ὅμως θελήσωμεν νὰ ἀκριβολογήσωμεν ἐπὶ τοῦ ὅρου «**ἔλεγχος τῶν ἀνειλημμένων δαπανῶν ἢ ὑποχρεώσεων**» συνάγομεν ὅτι ὁ ὅρος οὗτος, εἶναι πλημμελής, διότι ὁ ὅρος «ἀνειλημμένοι δαπάναι» σημαίνει γεγονὸς συντελεσθέν, ἐνῶ ἐξ ὅσων ἀναπτύσσομεν ἀνωτέρω ὁ περὶ οὗ πρόκειται ἔλεγχος δεόν νὰ ἐνεργηθῆ πρὸ τοῦ συντελεσθέντος γεγονότος. Θὰ εἶναι λοιπὸν ὀρθότερον νὰ ὀμιλῶμεν περὶ ἐλέγχου τῆς ἀναλήψεως τῶν δαπανῶν, διότι ἡ ἀνάληψις τῶν δημοσίων δαπανῶν νοεῖ διοικητικὴν ἀπόφασιν, ἣτις δημιουργεῖ χρέος τοῦ κράτους ἢ δημιουργεῖ κατάστασιν, ἐξ ἧς ἀναγκάίως θὰ προκύψῃ μεταγενεστέρως χρέος τοῦ κράτους.

Παρατηροῦμεν λοιπὸν ὅτι ὁ ἔλεγχος τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν εἶναι ἔλεγχος τῶν ἀποφάσεων τῆς Διοικήσεως, αἵτινες ἐπισύρουσι βάρη εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ εἶναι ὁ μᾶλλον ἀποτελεσματικὸς ἔλεγχος, διότι ἐνεργεῖται πρὸ πάσης ἀποφάσεως πρὸς ἐνέργειαν δαπάνης.

β) Ἐκκαθάρισις τῆς δαπάνης.— Δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἀναληφθῆ μία δημοσία δαπάνη, ἵνα δυνηθῆ ὁ πιστωτῆς τοῦ δημοσίου νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πληρωμὴν αὐτῆς. Διὰ νὰ καταστῆ ὀφειλέτης τὸ κράτος, πρέπει νὰ προηγηθῆ ἡ ἐκκαθάρισις τῆς δημοσίας δαπάνης.

Ἡ ἐκκαθάρισις τῆς δημοσίας δαπάνης συνίσταται εἰς τὴν διαπίστωσιν παρὰ τῆς ἀρμοδίας δημοσίας ὑπηρεσίας τοῦ νομίμου τῆς δαπάνης τοῦ Δημοσίου, εἰς τὸν προσδιορισμὸν

τοῦ ποσοῦ τοῦ χρέους καὶ τῆς αἰτίας αὐτοῦ καὶ εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ δικαιοῦχου τῆς κατὰ τοῦ Δημοσίου ἀπαιτήσεως.

Ἡ ἐκκαθάρισις ὀφειλῆς τοῦ κράτους εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ εἴτε οἴκοθεν ἀπὸ τὴν ἀρμοδίαν δημοσίαν ὑπηρεσίαν εἴτε κατόπιν ὑποβολῆς αἰτήσεως ὑπὸ τοῦ πιστωτοῦ, συνοδευομένης ὑπὸ τῶν οἰκείων δικαιολογητικῶν τῆς ὀφειλῆς τοῦ κράτους.

Τὰ νόμιμα δικαιολογητικὰ εἰς ἐκάστην ὀφειλὴν τοῦ κράτους ποικίλλουν ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς ὀφειλῆς, ὡς καθορίζονται διὰ τῶν σχετικῶν διατάξεων. Ἡ ἐκκαθάρισις τῶν δημοσίων δαπανῶν συμφώνως πρὸς τὸν νόμον ΣΙΒ' ἀνήκει εἰς τοὺς ἀρμοδίους Ὑπουργοὺς καὶ εἰς τὰς κατ' ἐξουσιοδότησιν τούτων ἐνεργούσας κατὰ τὸν νόμον δημοσίας ὑπηρεσίας.

Ἡ ἐκκαθάρισις μιᾶς ὀφειλῆς τοῦ κράτους, ἣτις ἄλλοτε ἐγένετο ἀπὸ τὴν ἀρμοδίαν ὑπηρεσίαν ἐκάστου Ὑπουργείου ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς δαπάνης, ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ νόμου 4796 πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου ἢ τῆς ἀρμοδίας Γενικῆς Διοικήσεως ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς δαπάνης.

Ἡ ἐκκαθάρισις τῆς δαπάνης προσδιορίζει πραγματικῶς τὸ χρέος τοῦ κράτους, τὸ ἀπαιτητὸν αὐτῆς καὶ τὸ ποσόν, ὅπερ δικαιούται εἰς βᾶρος τοῦ δημοσίου ὁ πιστωτῆς αὐτοῦ.

Ἡ νομικὴ φύσις τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς δαπάνης εἶναι λίαν δυσχερὲς νὰ προσδιορισθῇ.

Ἡ ἐκκαθάρισις, ὡς πρᾶξις ἀναγνωρίσεως ἢ μὴ δικαιώματος, εἶναι ἐπιδεκτικὴ προσβολῆς ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας (1).

γ) Ἡ ἐ ν τ ο λ ῆ τ ῆ ς δ α π ἄ ν η ς.— Κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 36 τοῦ νόμου ΣΙΒ' πᾶν ἔξοδον διὰ λογαριασμὸν τοῦ δημοσίου δὲν πληρώνεται, ἐὰν δὲν ἐκδοθῇ χρηματικὸν ἔνταλμα παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἢ τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ.

Τὸ χ ρ η μ α τ ι κ ὸ ν ἔ ν τ α λ μ α συνίσταται εἰς τὴν ἔκδοσιν κατὰ τοὺς νομίμους τύπους ἐντολῆς πληρωμῆς μιᾶς νομίμου δαπάνης εἴτε ἀμέσως ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου εἴτε ἐμμέσως, ὡς διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐπιταγῆς ἐπ' ὄνοματι τοῦ πιστωτοῦ τοῦ κράτους.

---

(1) Βλέπε καὶ L. T r o t a b a s: Précis de la Science et de Législation financières, Paris 1931 σελ. 69.

Ἡ ἐντολὴ τῆς δαπάνης συντάσσεται ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν. Ὑπογραφομένη ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ ἢ τῶν ὑπαλλήλων τῶν δυνάμει εἰδικῶν διατάξεων ἐξουσιοδοτημένων, ὅπως ἐνεργῶσιν τὴν ὑπογραφὴν ἐντολῶν πληρωμῆς, διαβιβάζεται μετὰ τῶν οἰκείων δικαιολογητικῶν εἰς τὸ Εἰδικὸν Λογιστήριον τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου.

Ὁ προϊστάμενος τοῦ Εἰδικοῦ Λογιστηρίου τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου μετὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐλέγχου τῶν δικαιολογητικῶν ὑπογράφει τὴν ἐντολὴν πληρωμῆς καὶ ἀκολουθῶς γίνεται ἡ καταχώρισις τῆς ἐντολῆς εἰς τὰ βιβλία τοῦ Εἰδικοῦ Λογιστηρίου: τὸ ἡμερολόγιον καὶ τὸ καθολικόν.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ ἐντολὴ πληρωμῆς, ἣτις ἐφεξῆς ἀποτελεῖ χρηματικὸν ἔνταλμα ὑποβάλλεται εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, ὅπερ ἐνεργεῖ τὸν δικαστικὸν ἔλεγχον τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν. Πρὸς τοῦτο τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐξετάζει τὴν νομιμότητα τῆς δαπάνης, τὴν τήρησιν τῶν σχετικῶν διατυπώσεων μὲ τὴν ἀνάληψιν τῆς σχετικῆς δαπάνης, τὴν ὕπαρξιν τῶν οἰκείων δικαιολογητικῶν, τὸν καταλογισμὸν τῆς δαπάνης εἰς τὴν οἰκείαν πίστωσιν, τὴν ἐπάρκειαν τῆς οἰκείας πιστώσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀσκεῖ διὰ τῶν παρ' αὐτῷ παρέδρων τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ εἰδικώτερον τῶν ἐκδιδομένων χρηματικῶν ἐντάλματων. Ἐν περιπτώσει μὴ τηρήσεως κατὰ τὰ ἀνωτέρω τῶν διατάξεων τῶν σχετικῶν μὲ τὴν πραγματοποιίησιν τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀρνεῖται τὴν θεώρησιν τοῦ ἐκδοθέντος σχετικοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος καὶ ἐπιστρέφει αὐτὸ εἰς τὸ Εἰδικὸν Λογιστήριον. Τῆς τοιαύτης πράξεως τοῦ παρέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὡς ἐκτίθεται λεπτομερέστερον ἄλλαχού, εἶναι δυνατόν παρὰ τοῦ ἐνδιαφερομένου ἢ τοῦ ἐκδόντος Ὑπουργοῦ νὰ ζητηθῇ μεταρρυθμίσις ἐνώπιον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Ἐὰν τὸ Συνέδριον μεταρρυθμίσῃ τὴν πρᾶξιν τοῦ παρέδρου, τότε οὗτος ὑποχρεοῦται νὰ προβῇ εἰς τὴν θεώρησιν τοῦ σχετικοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος.

Ἐὰν τὸ Συνέδριον δὲν μεταρρυθμίσῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ παρέδρου, ὁ ἐκδούς τὸ χρηματικὸν ἔνταλμα Ὑπουργὸς δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν ὑπ' εὐθύνην αὐτοῦ θεώρησιν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος, ὅπερ ὁ πάρεδρος ὑποχρεωτικῶς θεωρεῖ. Ὁ παρὰ ἡμῶν Ἐλεγκτικῶν Συνεδρίων Βασιλικὸς Ἐπίτροπος ὑποβάλλει πί-

νακα τῶν ὑπ' εὐθύνην τῶν Ὑπουργῶν ἐκδιδομένων χρηματικῶν ἐνταλμάτων εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τὴν Βουλὴν. Ἐὰν ὅμως ἡ Βουλὴ δὲν ἐγκρίνη τὰ οὕτως ἐκδοθέντα χρηματικὰ ἐντάλματα, τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον καταλογίζει εἰς βᾶρος τῶν Ὑπουργῶν τὰ ποσὰ τῶν ὑπ' εὐθύνην αὐτῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων.

Κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ νόμου 1937 (ἄρθρον 1 § β) κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου δύναται ἐπίσης νὰ ἐξετασθῇ καὶ τὸ οὐσιαστικὸν μέρος τῆς δαπάνης.

§ 4. **Κύριοι Διατάκται καὶ δευτερεύοντες Διατάκται.**—
α') Ὁ ρι σ μ ο ί.— Τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα πληρωμῆς διακρίνονται ἀπὸ τὰ ἐπιτροπικὰ ἐντάλματα. Τὰς δαπάνας εἰς βᾶρος τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐντέλλονται οἱ κύριοι διατάκται.

Οἱ δευτερεύοντες διατάκται ἐντέλλονται δαπάνας εἰς βᾶρος τῶν μεταβιβαζομένων εἰς αὐτοὺς πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῶν κυρίων διατακτῶν.

Τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα πληρωμῆς ἐκδίδονται ἀπὸ τοὺς κυρίους διατάκτας, ἀπὸ τοὺς δευτερεύοντας διατάκτας ἀπ' εὐθείας ἐπ' ὄνόματι πιστωτοῦ ἢ πιστωτῶν τοῦ Δημοσίου καὶ διὰ τούτων δίδεται διαταγὴ εἰς τὰ ταμεῖα νὰ καταβάλωσι τὴν νομίμως ἀναγνωρισθεῖσαν δαπάνην τοῦ Δημοσίου.

Ἐναντιθέτως τὰ ἐπιτροπικὰ ἐντάλματα ἐκδίδονται ὑπὸ τοῦ κυρίου διατάκτου, ὅστις εἶναι ὁ Ὑπουργός. Διὰ τῶν ἐπιτροπικῶν ἐνταλμάτων μεταβιβάζεται μέρος τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ ἐξ ὀλοκλήρου πιστώσεις τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς δευτερεύοντας διατάκτας, ἵνα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μεταβιβαζομένων εἰς αὐτοὺς πιστώσεων προβαίνουσι εἰς τὴν ἔκδοσιν χρηματικοῦ ἐντάλματος πληρωμῆς πρὸς πληρωμὴν νομίμως ἀναγνωριζομένων δαπανῶν τοῦ Δημοσίου. Πλὴν τῶν Ὑπουργῶν κύριοι διατάκται εἶναι οἱ Πρόεδροι τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς καὶ ὁ τῆς Γερουσίας περιβάλλονται καθήκοντα κυρίου διατάκτου καὶ δικαιοῦνται νὰ ἐντέλλωνται πληρωμὰς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Γερουσίας καὶ συμφώνως πρὸς τοὺς ἰσχύοντας νόμους, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντιτίθεται εἰς τὸν Κανονισμὸν τῆς Βουλῆς καὶ τὸν Κανονισμὸν τῆς Γερουσίας.

Κύριοι Διατάκται επίσης κατὰ τὸν νόμον 4393 εἶναι οἱ Γενικοὶ Διοικηταί. Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 τοῦ νόμου 4393 τῆς 6 Αὐγούστου 1929 ὁ Γενικὸς Διοικητὴς ἀσκεῖ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ Γενικῆς Διοικήσεως καθήκοντα ὡς Ὑπουργός, συντάσσει δὲ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, ἔνθα ἀναγράφει ὑπὸ ἴδια κεφάλαια καὶ ἄρθρα πιστώσεις, αἵτινες τίθενται εἰς τὴν διάθεσίν του. Εἰς βάρος τῶν πιστώσεων τούτων, αἵτινες εἶναι ἀναγεγραμμένοι εἰς τοὺς εἰδικοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν ἐξόδων τῶν οἰκείων Ὑπουργείων, οἱ Γενικοὶ Διοικηταί, οἵτινες ἀσκοῦσι τὰ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους δικαιώματα τῶν Ὑπουργῶν ἐντὸς τῆς περιφερείας τῆς ὑπ' αὐτῶν Γενικῆς Διοικήσεως ἐντέλλονται ὡς κύριοι διατάκται τὰς δαπάνας τὰς ἀφορώσας τὴν ὑπ' αὐτοὺς Γενικὴν Διοίκησιν.

Ἐπειδὴ ὁμως ἀναβάλλεται μέχρι σήμερον ἡ ἐφαρμογὴ τῶν διατάξεων τοῦ νόμου 4393 τοῦ ἔτους 1929 δυνάμει τῶν ὁποίων ὡς εἴρηται οἱ Γενικοὶ Διοικηταί ἀσκοῦσι τὰ δικαιώματα τῶν Ὑπουργῶν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς ὑπ' αὐτοὺς Γενικῆς Διοικήσεως, οἱ Γενικοὶ Διοικηταί εἶναι ἤδη δευτερεύοντες διατάκται καὶ ἐντέλλονται δαπάνας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μεταβιβαζομένων αὐτοῖς πιστώσεων διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐπιτροπικῶν ἐνταλμάτων.

Δευτερεύοντες διατάκται ἤδη εἶναι οἱ Γενικοὶ Διοικηταί, οἱ Νομάρχαι, οἱ Διευθυνταὶ τῶν ταμείων, ἐφ' ὅσον ἀνατεθῶσιν αὐτοῖς δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καθήκοντα δευτερεύοντος διατάκτου, οἱ Ἐπιμεληταὶ Στρατοῦ διὰ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Διευθυντὰς τῶν ταμείων ὡς δευτερευόντων διατακτῶν δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι βεβαίως κατὰ τὴν θεωρίαν καὶ κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 41 τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 ὁ διατάκτης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκπληροῖ καὶ χρέη ταμίου. Κατὰ τὸ ἄρθρον 1 § 2 τοῦ νόμου 1940 εἰς τοὺς διευθυντὰς τῶν ταμείων εἶναι δυνατόν δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν νὰ ἀνατεθῶσι καὶ καθήκοντα δευτερεύοντος διατάκτου, κοθ' ὅσον κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τῶν ταμείων, ὡς καθορίζονται διὰ τοῦ νόμου 1940 τὰ καθήκοντα τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ταμείου εἶναι διακεκριμένα τῶν καθηκόντων τοῦ ταμίου. Συνεπῶς ἡ ἐντολὴ τῆς δαπάνης καὶ ἡ πληρωμὴ αὐτῆς δὲν εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον εἰς τρόπον ὥστε ὑπάρχει ἡ ἐγγύησις ὡς πρὸς τὴν καλὴν διάθεσιν τῶν ἐξόδων, τὴν ὁποίαν ἐπιζητεῖ ὁ νομο-

θέτης διὰ τοῦ χωρισμοῦ τῶν καθηκόντων τοῦ διατάκτου καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ ταμίου δημοσίου ὑπολόγου.

§ 5. **Ὁ ἔλεγχος τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν τῶν δευτερευόντων διατακτιῶν.** — Παρ' ἐκάστη Γενικῇ Διοικήσει ὡς ἐκτίθεται ἀλλαχοῦ ὑπάρχει ἡ ὑπηρεσία ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν, τῆς ὁποίας ἡ ἀρμοδιότης καθορίζεται διὰ τοῦ νόμου 4796, ὅστις ρυθμίζει τὴν ἔγκρισιν καὶ ἐκκαθάρισιν τῶν δαπανῶν τῶν διαφόρων Ὑπουργείων. Συνεπῶς ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἐργάζεται καθ' ὄν τρόπον ἡ ὑπηρεσία ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν ἐκάστου Ὑπουργείου.

Ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν παρὰ τῶν Γενικῶν Διοικητῶν ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ παρ' αὐτῷ Ἐπιτρόπου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Ἐὰν ὁ Ἐπίτροπος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀρνηθῇ τὴν θεώρησιν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος, τότε ὁ Γενικὸς Διοικητὴς δύναται νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον τὴν μεταρρύθμισιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἐπιτρόπου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀποφαίνεται ὀριστικῶς καὶ ἀνεκκλήτως περὶ τῆς θεωρήσεως ἢ μὴ τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος. Ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι ὑποχρεωτικὴ διὰ τὸν Ἐπίτροπον.

Τὰ ἐκδιδόμενα ἐπιτροπικὰ ἐντάλματα παρὰ τοῦ κυρίου διατάκτου ἐπ' ὀνόματι τῶν δευτερευόντων διατακτιῶν ὑπόκεινται κατὰ πρῶτον εἰς τὸν ἔλεγχον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅπερ ἐξετάζει κατὰ πόσον αἱ μεταβιβαζόμεναι πιστώσεις εἰς τοὺς δευτερεύοντας διατάκτας εἶναι ἐντὸς τῶν ὀρίων τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ κατὰ πόσον αἱ μεταβιβαζόμεναι πιστώσεις περιλαμβάνονται μεταξὺ τῶν πιστώσεων, αἵτινες κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καθωρίσθη ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς δευτερεύοντας διατάκτας.

Αἱ ἐντελλόμεναι δαπάναι ὑπὸ τῶν Γενικῶν Διοικητῶν διὰ τῆς ἐκδόσεως χρηματικῶν ἐνταλμάτων ὑφίστανται προηγουμένως τὸν ἔλεγχον τῆς ἐγκρίσεως καὶ ἀναλήψεως τῆς δαπάνης ὡς καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς δαπάνης ὡς ἐκτίθεται ἀλλαχοῦ. Ἀκολουθεῖ ἐν συνεχείᾳ ἡ ἔκδοσις τῆς ἐντολῆς καὶ τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος, ἐφ' οὗ ἀσκεῖται, ὡς ἐκτίθεται ἄνωτέρω, ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τοῦ παρὰ τῇ Γενικῇ Διοικήσει Ἐπιτρόπου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Οἱ λοιποὶ δευτερεύοντες διατάκται μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς δαπάνης καὶ τὴν διαπίστωσιν τοῦ χρέους τοῦ Δημοσίου

προβαίνουνσιν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν χρηματικῶν ἐντάλματων ἐν-
τός τῶν ὁρίων τῶν μεταβιβαζομένων αὐτοῖς πιστώσεων. Ὁ τα-
μίας κατὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος ἐλέγχει
τὸ νόμιμον τῆς δαπάνης, τὴν ὑπαρξίν τῶν οἰκείων δικαιολογη-
τικῶν καὶ τὴν ἐπάρκειαν τῆς μεταβιβασθείσης πιστώσεως.

Κατὰ τὸν νόμον 879 οἱ δευτερεύοντες διατάκται δὲν εἶναι
δυνατὸν ἐπὶ προσωπικῇ αὐτῶν εὐθύνη νὰ ὑπερβαίνωσι τὰ ὄρια
τῶν εἰς τὴν διάθεσίν των τεθεισῶν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουρ-
γῶν σχετικῶν πιστώσεων.

Κατὰ μῆνα οἱ δευτερεύοντες διατάκται ὑποβάλλουσιν εἰς
τὰ ἀρμόδια εἰδικὰ Λογιστήρια κατάστασιν ἐμφαίνουσαν τὰς
κατὰ τὸν προηγούμενον μῆνα ἀναληφθείσας πιστώσεις εἰς βά-
ρος τῶν μεταβιβασθεισῶν αὐτοῖς πιστώσεων.

§ 6. *Πληρωμαὶ τῆς δαπάνης καὶ οἱ δημόσιοι ὑπόλογοι.*—Τε-
λευταῖον στάδιον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν
ἐξόδων ἀποτελεῖ ἡ πληρωμὴ τῆς δαπάνης.

Ἡ πληρωμὴ τῆς δαπάνης εἶναι ἡ πρᾶξις διὰ τῆς
ὁποίας τὸ κράτος ἀπελευθεροῦται τοῦ χρέους αὐτοῦ εἴτε διὰ
τῆς παραδόσεως εἰς τὸν πιστωτὴν τοῦ κράτους τοῦ ὀφειλομέ-
νου εἰς αὐτὸ ποσοῦ εἴτε διὰ τῆς ἐγγραφῆς τοῦ ποσοῦ τού-
του εἰς πίστωσιν τοῦ πιστωτοῦ τοῦ κράτους εἴτε τέλος διὰ τῆς
παρακαταθέσεως τοῦ ποσοῦ τούτου εἰς χεῖρας τρίτου διὰ λο-
γαριασμὸν τοῦ πιστωτοῦ τοῦ κράτους.

Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ πρέπει, ὡς γρά-
φομεν ἄνωτέρω, νὰ διακρίνωμεν τὸν διατάκτην, ὅστις ἐν-
τέλλεται τὴν δαπάνην εἰς βᾶρος τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπο-
λογισμοῦ ἀπὸ τὸν δημόσιον ὑπόλογον, ὅστις πληρῶ-
νει τὴν δαπάνην διὰ τῶν χρημάτων, ἅτινα διαχειρίζεται.

Δημόσιος ὑπόλογος εἶναι πᾶς, ὅστις διαχειρίζεται
ἀξίας εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος (ὕλικόν), αἵτινες ἀνήκουσι εἰς τὸ
Δημόσιον.

Πρὸς πρόληψιν καταχρήσεων τὸ πρόσωπον τοῦ διατάκτου
πρέπει νὰ εἶναι διάφορον τοῦ προσώπου τοῦ δημοσίου ὑπολό-
γου, ὅστις πληρῶνει τὴν δαπάνην καὶ εὐθύνεται διὰ τὴν κατὰ
τὸν νόμον πληρωμὴν αὐτῆς.

Σκόπιμον εἶνε, ὅπως κατὰ τὴν πληρωμὴν τῶν δημοσίων δα-
πανῶν ἐφαρμόζωνται παρ' ἡμῖν αἱ τραπεζιτικαὶ μέθοδοι, αἵτινες
εἶναι εἰς χρῆσιν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου εἰς ἄλλα κράτη. Μέχρι
τουῦδε ἔχουσι σημειωθῆ ἀξιόλογοι τοιαῦται καινοτομίαι παρ'
ἡμῖν, καθ' ὅσον παρ' ἐκάστῳ δημοσίῳ ταμείῳ ὑπάρχει πρᾶ-

κτωρ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, ὅστις ἐνεργεῖ σημαντικὰς πληρωμὰς χρεῶν τοῦ δημοσίου εἰς βάρος τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ δημοσίου παρὰ τῆ Τραπεζῆ τῆς Ἑλλάδος, πιστωμένου διὰ τῶν εἰσπράξεων τῶν ἐσόδων τοῦ Δημοσίου, τὰς ὁποίας καταθέτουσι οἱ δημόσιοι ὑπόλογοι παρὰ τῆ Τραπεζῆ τῆς Ἑλλάδος ἢ εἰς τὰ ὑποκαταστήματα αὐτῆς.

§ 7. *Ὁ ἔλεγχος κατὰ τὴν πληρωμὴν τῶν δαπανῶν*, — Ἐξ ὄσων ἐκθέτομεν συντόμως ἀνωτέρω ἢ πληρωμὴ τῆς δαπάνης λαμβάνει χώραν μετὰ τὴν ἔγκρισιν καὶ ἀνάληψιν, τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ τέλος τὴν ἐντολὴν τῆς δαπάνης. Τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα τὰ ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῶν κυρίων διατακτῶν καὶ ἐκ τῶν δευτερευόντων διατακτῶν ὑπὸ τῶν Γενικῶν Διοικητῶν πρὸς πληρωμὴν δημοσίων δαπανῶν ἀποστελλόμενα ἀπὸ τὰ εἰδικὰ λογιστήρια τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργείων εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον μετὰ τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου δὲν συνοδεύονται ὑπὸ τῶν δικαιολογητικῶν, διότι ταῦτα κρατοῦνται παρὰ τῷ Παρέδρῳ ἢ τῷ Ἐπιτρόπῳ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅστις ὡς ἐκτίθεται ἀνωτέρω ἀσκεῖ τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν.

Ἀντιθέτως τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα τὰ ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῶν δευτερευόντων διατακτῶν πλὴν τῶν Γενικῶν Διοικητῶν ἀποστέλλονται εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον πρὸς ἐξόφλησιν μετὰ τῶν οἰκείων δικαιολογητικῶν, καθ' ὅσον δέον νὰ ὑποστώσιν παρὰ τῷ ταμείῳ τὸν οἰκεῖον ἔλεγχον πρὸ τῆς πληρωμῆς τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος, ἀφοῦ δὲν ἀσκεῖται προηγουμένως ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Πρὸ τῆς πληρωμῆς τῆς δαπάνης ὁ ταμίας ὑποχρεοῦται νὰ ἐξακριβώσῃ, ἂν τὸ ἀποστάλῃ αὐτῷ χρηματικὸν ἔνταλμα ἐξεδόθη κανονικῶς, ἥτοι ἂν φέρῃ τὴν ὑπογραφήν τῶν ἀρμοδίων ὑπαλλήλων. Ἐπίσης ἂν πρόκηται περὶ χρηματικῶν ἐνταλμάτων τῶν δευτερευόντων διατακτῶν πλὴν τῶν Γενικῶν Διοικητῶν ὁ ταμίας ἐλέγχει τὰ συνοδευόμενα τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα δικαιολογητικά, τὴν ἐπάρκειαν τῶν μεταβιβασθεισῶν πιστώσεων διὰ τῶν ἐπιτροπικῶν ἐνταλμάτων ὡς καὶ τὸ νόμιμον καὶ κανονικὸν τῆς πρὸς πληρωμὴν δαπάνης. Ἄν τὸ χρηματικὸν ἔνταλμα ἐξεδόθη ἀντικανονικῶς ὁ ταμίας ἐπιστρέφει αὐτὸ εἰς τὸν δευτερεύοντα διατάκτην εἰς ὃν ἐκθέτει τοὺς λόγους τῆς μὴ πληρωμῆς τοῦ ἀντικανονικῶς ἐκδοθέντος χρηματικοῦ ἐντάλματος. Ἐφ' ὅσον ὅμως κανονικῶς ἐξεδόθη τὸ χρηματικὸν ἔνταλμα, ἐπακολουθεῖ κατόπιν ἢ πληρωμὴ, τὴν ὁποίαν ὁ τα-

μίας ένεργεί, όταν έξακριβώση τήν ταυτότητα τοῦ δικαιούχου ἢ τοῦ νομίμου πληρεξουσίου αὐτοῦ παρά τῶν ὁποίων λαμβάνει τήν κανονικήν έξοφλητικήν ἀπόδειξιν.

Ὁ ταμίας διὰ τήν πληρωμήν πάσης ἀντικανονικῆς δαπάνης εἶναι ὑπόλογος ἔναντι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἰς τὸ ὁποῖον ὑποβάλλει πρὸς ἔλεγχον τοὺς λογαριασμοὺς αὐτοῦ, ὡς ἐκτίθεται εἰδικώτερον ἀλλαχοῦ.

Ἐξ ὧν γράφομεν ἀνωτέρω παρατηροῦμεν ὅτι· παρ' ἡμῖν εἶναι χωρισμένα τὸ διοικητικὸν λογιστικὸν τῶν κυρίων διατακτῶν καὶ τῶν Γενικῶν Διοικητῶν ἐκ τῶν δευτερευόντων διατακτῶν ἀπὸ τὸ λογιστικὸν τῶν ταμίων δημοσίων ὑπολόγων ὡς καὶ οἱ ἐπ' αὐτῶν ἔλεγχοι, ἐνῶ ἐν Γαλλίᾳ ὁ ταμίας δημόσιος ὑπόλογος κατὰ τήν πληρωμήν τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων ἐλέγχει τὰ δικαιολογητικά, ἅτινα συνοδεύουσι τὰ έξοφλούμενα χρηματικά ἐντάλματα τῶν κυρίων διατακτῶν.

§ 8. *Κατηγορίαι δαπανῶν μὴ ἀκολουθοῦσαι τὴν συνήθη διαδικασίαν διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ.*—Κατὰ τήν ἰσχύουσαν ἐν Ἑλλάδι νομοθεσίαν ἐνεργοῦνται ὠρισμέναι πληρωμαὶ δαπανῶν τοῦ Δημοσίου χωρὶς νὰ τηρηθῶσιν αἱ διατυπώσεις τῆς ἐκδόσεως τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος, αἵτινες ἐκτίθενται ἀνωτέρω.

Αἱ πληρωμαὶ αὗται εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

α') Αἱ π ἄ γ ι α ι π ρ ο κ α τ α β ο λ α ῖ.—Προκειμένου περὶ δαπανῶν τοῦ στρατοῦ, τοῦ ναυτικοῦ, τῆς χωροφυλακῆς καὶ τῆς ἀστυνομίας πρὸς ἐνέργειαν τῶν δαπανῶν τούτων χορηγοῦνται προκαταβολαὶ διὰ χρηματικῶν ἐνταλμάτων ἐκδιδόμενων εἰς βᾶρος λογαριασμοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἐπ' ὄνόματι διαχειριστῶν ὀριζομένων διὰ τοῦ νόμου. Οἱ διαχειρισταὶ οὗτοι διαχειριζόμενοι τὰ προκαταβαλλόμενα αὐτοῖς ποσὰ εἰς παγίας προκαταβολὰς ἐνεργοῦσι δαπάνας. Ὑποβάλλουσιν ἐν συνεχείᾳ τὰ οἰκεῖα δικαιολογητικά πρὸς ἔκδοσιν τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων εἰς βᾶρος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τακτοποιήσιν τῆς γενομένης αὐτοῖς προκαταβολῆς.

β') Ἀ π ο δ ο χ α ῖ δ η μ ο σ ῖ ω ν ὑ π α λ λ ῆ λ ω ν κ α ι μ ι σ θ ῶ μ α τ α τ ῶ ν δ η μ ο σ ῖ ω ν κ α τ α σ τ η μ ᾶ τ ω ν.— Πρὸς πληρωμήν τῶν δαπανῶν τῆς ὡς ἄνω κατηγορίας οἱ προϊστάμενοι τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν συντάσσουσι τὰς καταστάσεις περὶ πληρωμῆς τῶν μισθωμάτων τῶν δημοσίων καταστημάτων. Τὰς καταστάσεις ταύτας ἀποστέλλουσιν εἰς τὰ οἰκεῖα δημόσια ταμεῖα εἰς ἃ ἀνοίγονται καθ' ἑξαμῆ-

νίαν κατὰ κεφάλαιον καὶ ἄρθρα αἱ ἀνάλογοι πιστώσεις παρὰ τῶν ἀρμοδίων κυρίων διατακτῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ὡς ἄνω καταστάσεων μισθοδοσίας καὶ τῶν οἰκείων καταστάσεων πληρωμῆς μισθωμάτων δημοσίων καταστημάτων ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ τῶν ἐξοφλητικῶν ἀποδείξεων ὁ ταμίας ἐνεργεῖ τὰς πληρωμὰς. Ἀκολουθῶς ὑποβάλλει τὰ οἰκεία δικαιολογητικά εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον πρὸς ἔλεγχον ὡς εἰδικώτερον ἐκτίθεται κατωτέρω.

γ') Προπληρωμαὶ ἐνεργοῦμεναι ἰδίᾳ τῶν ταμιῶν ἀρμοδιότητι. — Ὑπάρχει ἐπίσης κατηγορία μικρῶν δαπανῶν, ἃς δυνάμει τοῦ νόμου ὁ ταμίας ἐνεργεῖ προκαταβολικῶς ἰδίᾳ ἀρμοδιότητι, ἥτοι πρὸ τῆς ἐκδόσεως χρηματικοῦ ἐντάλματος. Τοιαῦτα δαπάναι εἶναι αἱ δαπάναι ὁδοιπορικῶν ἐξόδων ἐνίων οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων διὰ τὴν βεβαίωσιν τῶν φόρων, αἱ δαπάναι πληρωμῆς προμηθείας ἐπὶ πωλουμένου χαρτοσήμου, ἐξόδων διατροφῆς προσωποκρατουμένων ὀφειλετῶν τοῦ Δημοσίου⁽¹⁾.

Ἡ πληρωμὴ τῶν δαπανῶν τούτων γίνεται εἰς βᾶρος λογαριασμοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐπακολουθεῖ μετὰ τὴν πληρωμὴν αὐτὴν ἢ ὑποβολὴ τῶν οἰκείων δικαιολογητικῶν εἰς τὰς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν, αἵτινες προκαλοῦσι μετὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ νομίμου ἐλέγχου τὴν ἔκδοσιν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος πρὸς τακτοποίησιν τοῦ λ)σμοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ.

δ') Προσωρινὰ χρηματικὰ ἐντάλματα. — Ἡ κατηγορία αὕτη τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀφορᾷ δαπάνας τοῦ Δημοσίου ἐπειγούσης ὑπηρεσιακῆς ἀνάγκης. Ἐπειδὴ ἡ τήρησις τῶν διατυπώσεων καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν ἐλέγχων τῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἔκδοσιν τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων ἀπαιτεῖ χρόνον, ἐπιτρέπεται ἡ ἔκδοσις χρηματικοῦ ἐντάλματος προπληρωμῆς εἰς βᾶρος λογαριασμοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἐπ' ὄνοματι δημοσίων ὑπαλλήλων πρὸς ἐνέργειαν δαπανῶν κατεπειγούσης ἀνάγκης, ὡς εἶναι τὰ ὁδοιπορικὰ μετακινουμένων ὑπαλλήλων καὶ ἄλλαι δαπάναι κατεπείγουσαι. Ὁ δημόσιος ὑπάλληλος ἐπ' ὄνοματι τοῦ ὁποίου ἐκδίδονται τὰ προσωρινὰ ταῦτα χρηματικὰ ἐντάλματα καθίστανται δημόσιος ὑπόλογος.

(1) Βλέπε λεπτομερέστερον Ν. Δ. τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1923 «περὶ προπληρωμῶν».

Μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν δαπανῶν ὑποβάλλονται τὰ οἰκεία δικαιολογητικά εἰς τὰς ἀρμοδίους ὑπηρεσίας ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν, αἵτινες μετὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν νομίμων ἐλέγχων προκαλοῦσι τὴν ἔκδοσιν τῶν οἰκείων χρηματικῶν ἐνταλμάτων πρὸς τακτοποίησιν τοῦ λογαριασμοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ⁽¹⁾.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου 5127 ἡ ἔκδοσις τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων προπληρωμῆς δι' ἐπιτακτικὰς καὶ ἐκτάκτους ἐπειγούσας δαπάνας τοῦ κράτους δι' ἃς δὲν ὑπάρχει ἡ ἀπαιτούμενη πίστωσις ἐνεργεῖται ἐπ' ὀνόματι ἀνωτέρων δημοσίων ὑπαλλήλων. Εἰς ἣν περίπτωσιν πρόκειται περὶ δαπάνης μὴ στηριζομένης εἰς τὸν νόμον ἡ ἔκδοσις τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων ἐνεργεῖται πάντοτε κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, εἰς τὰς λοιπὰς δὲ περιπτώσεις κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Ἐξεθέσαμεν συντόμως τὰς πληρωμὰς, αἵτινες γίνονται ὑπὸ τῶν δημοσίων ταμιῶν, οἵτινες εἶναι ὑπόλογοι ἔναντι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ εὐθύνονται διὰ πᾶσαν πληρωμὴν γενομένην ἀντικανονικῶς, καταλογιζόμενοι μὲ τὸ ποσὸν τῆς ἀντικανονικῶς γενομένης δαπάνης.

Ἡ διαχείρισις τῶν δημοσίων ὑπολόγων ὑπόκειται εἰς συνεχῆ ἔλεγχον παρὰ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιθεωρητῶν. Οὗτοι ἐνεργοῦσι τὸν ἔλεγχον τοῦτον κατὰ τὰς ἐτησίας ἢ καὶ συχνότερον γενομένης ἐπιθεωρήσεις αὐτῶν.

§ 7. *Ἡ παραγραφή τῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου.*— Ὁ νόμος ΣΙΒ' τοῦ 1852 περὶ δημοσίου λογιστικοῦ ἐν ἄρθρῳ 69 δέχεται πενταετὴ παραγραφὴν τῶν χρεῶν (δηλαδὴ τῶν χρηματικῶν κατὰ τοῦ Δημοσίου ἀπαιτήσεων) τοῦ Δημοσίου ἐξαλειφομένου τοῦ χρέους, ἐὰν δι' ἔλλειψιν ἀποχρώσεως δικαιολογήσεως δὲν ἀνεγνωρίσθῃ, δὲν διετάχθῃ ἡ πληρωμὴ αὐτοῦ καὶ δὲν ἐπληρώθῃ μετὰ πενταετίαν. Ἡ παραγραφή ἄρχεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ νόμου ΧΛ' τοῦ ἔτους 1877 ἀφ' ἧς κατέστη τὸ χρέος ἀπαιτητόν.

Διὰ τῆς βραχυπροθέσμου ταύτης παραγραφῆς ὁ νομοθέτης ἐπιζητεῖ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἐφ' ὅσον οἱ πιστωταὶ τοῦ

1) Βλέπε τὸ Ν. Δ. τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1923 «περὶ προπληρωμῶν, ὡς ἀντεκατεστάθη εἰς τινὰ ἄρθρα διὰ τοῦ νόμου 5127».

Δημοσίου παραμελοῦσι τὴν πληρωμὴν εἰς αὐτοὺς τῶν κατὰ τοῦ Δημοσίου χρηματικῶν ἀπαιτήσεων των οἱ λογαριασμοὶ τοῦ Δημοσίου θὰ παραμένουσι ἐκκρεμεῖς ἐπὶ μακρόν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ τίθεται ἐν ἀμφιβόλῳ ἢ σταθερότης τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ θὰ δυσχεραίνεται ἡ ἐνημερότης τῶν λογαριασμῶν τοῦ Δημοσίου.

Δὲν ὑπόκεινται εἰς τὴν βραχυπρόθεσμον παραγραφὴν, ἀλλὰ εἰς τὴν τριακονταετῆ τοιαύτην τὰ δικαιώματα κατὰ τοῦ Δημοσίου, ὡς εἶναι τὸ δικαίωμα τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου πρὸς ἀπονομὴν αὐτῷ συντάξεως, ὡς καὶ ἡ ἀγωγή διεκδικήσεως ἐμπραγμάτου δικαιώματος.

Ἔτεροι νόμοι ἐπὶ ὠρισμένων χρηματικῶν κατὰ τοῦ Δημοσίου ἀπαιτήσεων προβλέπουσι μᾶλλον βραχυπρόθεσμον παραγραφὴν, ὡς ἐπὶ μισθῶν καὶ ἄλλων ἀποδοχῶν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ναυτικῶν ἔνεκεν ἀπολύσεως ἢ καθυστερήσεως ἢ παραβάσεως τῶν περὶ προβιβασμοῦ ἢ καταστάσεως τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς θαλάσσης νόμων (νόμος ΧΛ' τοῦ 1877 ἄρθρ. 2). Ἡ ἐν λόγῳ παραγραφὴ περιορίζεται εἰς ἓν ἔτος ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ὡς ἄνω, ἐπὶ δὲ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν εἰς δύο ἔτη.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 70 τοῦ λογιστικοῦ νόμου ἡ παραγραφὴ τῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου ἀναστέλλεται ἐπὶ χρεῶν, τὰ ὅποια δὲν ἐπληρώθησαν ἐντὸς τῆς προσδιωρισμένης προθεσμίας δι' ἐμπόδια προελθόντα ἐκ μέρους τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ὁποίων ἡ πληρωμὴ ἀνεβλήθη δι' ἀρξαμένην δίκην. Ἡ ἀναστολὴ τῆς παραγραφῆς ἐπέρχεται ἐπίσης δυνάμει νομίμων λόγων ὡς διὰ τοῦ νόμου περὶ δικαιοστασίας,

Ἡ ἔγερσις τῆς ἀγωγῆς διακόπτει τὴν παραγραφὴν.

Λεπτομερέστερον περὶ τῆς παραγραφῆς τῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου πραγματευόμεθα εἰς ἄλλην μελέτην μας⁽¹⁾.

---

(1) Βλέπε Π. Δ ε ρ τ ι λ ῆ. Αἱ παραγραφαὶ τῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου εἰς τὴν Μηνιαίαν Οἰκονομικὴν καὶ Κοινωνικὴν Ἐπιθεώρησιν τῆς Ἑλλάδος μηνῶν Ἀπριλίου-Ὀκτωβρίου 1931, Γ. Σ ω φ ρ ο ν ο π ο ὑ λ ο υ εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν τῶν Ταμειακῶν Ὑπαλλήλων καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ κ. Γ. Ζιριφοπούλου ὑπὸ τὸν τίτλον Ἑρμηνεῖα Θεμάτων Ἐξετάσεων Ἀθῆναι 1933 σελ. 128 καὶ Γ. Π α π α χ ρ υ σ ἄ ν θ ο υ εἰς Ἐπιθεώρησιν Δημοσίων Ὑπαλλήλων. Βλέπε καὶ Β. Γ ε ω ρ γ α ν τ ᾱ Τὸ Δημοσίου Οἰκονομικὰ καὶ ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομικὴ νομοθεσία (Δημόσιον Λογιστικόν) Ἀθῆναι 1934 σελ. 261.

Β') Τὰ διάφορα συστήματα προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν.

Θεωρητικὴ καὶ νομοθετικὴ ἐξέτασις.

Ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν καὶ εἰδικώτερον ὁ ἔλεγχος⁽¹⁾, ὅστις ἐνασκεῖται κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς δαπάνης τοῦ κράτους ἔχει ἰδιάζουσαν ἀποτελεσματικότητα διὰ τὴν κανονικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου εἶναι δυνατὸν νὰ καθίσταται ἐνήμερος ὁ διατάκτης τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ περὶ τῆς πορείας τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τρόπον ὥστε νὰ προβαίνη εἰς τὴν ἐντολὴν τῶν δαπανῶν, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἐξαντληθῆ ἢ σχετικὴ πίστις τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Τὰ συστήματα τοῦ ἐλέγχου τῆς ἀναλήψεως τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ γενικώτερον τὰ συστήματα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

1) Τὸ σύστημα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῆς Βουλῆς.

2) Τὸ σύστημα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἢ εἰδικώτερον παρὰ τῆς διοικήσεως καὶ

3) Τὸ σύστημα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῇ παρεμβάσει τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

§ 1. **Τὸ σύστημα προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐνασκουμένου παρὰ τῆς Βουλῆς.**— Τὸ πρῶτον τοῦτο σύστημα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν συναντᾶται λίαν περιορισμένως κατὰ τὸ παρελθόν, ὡς ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1791 μέχρι τοῦ ἔτους 1793 τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Τὸ σύστημα τοῦτο, ὅπερ ἐβασίζετο ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ὅτι τὸ Κοινοβούλιον, ὅπερ ψηφίζει τὸν προϋπολογισμὸν ὀφείλει ἐπίσης νὰ ἐπιβλέπη τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋ-

---

(1) Βλέπε σχετικῶς μὲ τὴν συγκριτικὴν νομοθεσίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰς ἐκθέσεις, αἵτινες ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν Κ. τ. Ε. καὶ εἰς ἃς παρέχονται πληροφορίαι ἐπὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ προϋπολογισμοῦ διαφόρων κρατῶν. Αἱ ἐκθέσεις αὗται συνετάγησαν διὰ τὴν Διάσκεψιν τοῦ Ἀφοπλισμοῦ, ὅπως διευκολύνουν τὴν συγκριτικὴν μελέτην τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν διαφόρων κρατῶν. Προβλ. ἀκόμη βιβλιογραφίαν εἰς σελ. 130.

πολογισμού, ἤδη πολὺ ὀρθῶς ἐπικρίνεται, δι' οὓς λόγους ἐπικρίνεται, ὡς σύστημα ἢ κατάρτισις τοῦ προϋπολογισμού παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου (1). Ἐν Γαλλίᾳ ὁ βουλευτὴς Bozerian ἐζήτησε τὴν ἄσκησιν ἐλέγχου ἐπὶ τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμού ἐνασκουμένου παρ' Ἐπιτροπῆς τοῦ Κοινοβουλίου καθ' ὄν τρόπον ἢ Νομαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ ἢ ἡ Δημαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ παρεμβαίνει εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμού τῶν Νομῶν ἢ τῶν Δήμων.

Δικαίως τὸ σύστημα τοῦτο ἐπικρίνεται, διότι ὡς εἶναι δυνατόν νὰ παρατηρήσῃ τις ἢ ἀνάθεσις τοιοῦτου ἐλέγχου εἰς κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν ἀποτελεῖ πρᾶξιν πλήρως ἀντίθετον πρὸς τὰς συνταγματικὰς παραδόσεις καὶ ἀρχάς, αἵτινες ἐπικρατοῦσι ἐν Ἑλλάδι.

Ἄλλὰ καὶ ἂν παρίδωμεν τὰς ἀρχὰς ταύτας καὶ παραδόσεις, ὡς ὑποστηρίζει ὁ καθηγητὴς Paul Leroy-Beaulieu «ἡ ἐνάσκησις τοιοῦτων καθηκόντων παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου θὰ ὠδήγῃ εἰς συνεπίεσιν πρακτικὰς καταστρεπτικὰς καὶ συνάμα θὰ ἀπέσπασα τὸ Κοινοβούλιον ἐκ τοῦ νομοθετικοῦ ρόλου αὐτοῦ, θὰ ἐπεφόρτιζε δὲ αὐτὸ ἐν μέρει μὲ δικαιοδοσίαν ἀνήκουσαν εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια ἐξασθενίζει τὴν Κυβέρνησιν, διότι διὰ τοῦ τρόπου τούτου μεταβιβάζεται ἐν τῇ πραγματικότητι ἡ ἐνάσκησις τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας εἰς κοινοβουλευτικὰς ἐπιτροπὰς, αἵτινες μετατρέπονται εἰς ἐπιτροπὰς δημοσίας σωτηρίας»(2).

Ἐπίσης ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου μειώνει τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν ἔναντι τοῦ Κοινοβουλίου.

Τέλος εἰς τὰς κοινοβουλευτικὰς ἐπιτροπὰς εἶναι προφανές ὅτι ὑπάρχει κίνδυνος νὰ πρυτανεύσῃ οὐχὶ τὸ αἶσθημα τῆς φειδοῦς καὶ τῆς τάξεως, ἀλλὰ ἡ τάσις πρὸς σπατάλην καὶ ἀντιπολίτευσιν.

Ὁ τοιοῦτος λοιπὸν προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀσφαλῶς θὰ ἔχη λίαν μέτρια ἀποτελέσματα, μακρὰς ἐπιβραδύνσεις καὶ χρονοτριβὰς καὶ τὴν ἐξάρτησιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.

Ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἐλέγχου τούτου εἶναι περισσότερον δυ-

---

(1) Πρβλ. εἰς σελ. 39 καὶ ἐπ.

(2) Βλέπε ἄρθρον τοῦ P. L e r o y - B e a u l i e u εἰς τὸν Economist Français τῆς 12 Ἀπριλίου 1911 σελ. 574.

νατή, όταν ενεργηται παρ' υπηρεσιών μονίμων και ειδικῶν. Τὰ προσόντα ταῦτα δὲν συναντῶμεν εἰς τὰς κοινοβουλευτικὰς ἐπιτροπὰς, αἵτινες, ὡς παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς Jéze⁽¹⁾ εἶναι ὄργανα προπαρασκευαστικῆς μελέτης, μελέτης προηγουμένης, οὐχὶ ὅμως ὄργανα διὰ μεμονομένας ἀποφάσεις.

Κατὰ τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν, ὡς εἰδικώτερον ἐξετάζεται ἀλλαχοῦ, ἡ Βουλὴ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπεμβαίνει πρὸς ἔγκρισιν ἢ ἀπύρριψιν τῶν ὑπ' εὐθύνην τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν πραγματοποιουμένων δαπανῶν δι' ἐκδόσεως χρηματικῶν ἐνταλμάτων⁽²⁾.

§ 2. *Προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐνασκύμενος ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.*—Τὸ σύστημα τοῦτο κατὰ τρόπον ἀποκλειστικὸν ἰσχύει εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν. Ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἰσχύει συμπληρούμενον, ὡς ἐξετάζεται ἀλλαχοῦ, διὰ τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν ἐνεργουμένου παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

α') Γ α λ λ ί α.—Ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἰσχύων προληπτικὸς ἔλεγχος διεμορφώθη ὡς ἔχει σήμερον διὰ συνεχῶν νομοθετικῶν μεταρρυθμίσεων⁽³⁾. Κατ' ἀρχάς, ὡς παρ' ἡμῖν, εἶχεν ὀργανωθῆναι μόνον προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν. Ὁ ἔλεγχος τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν εἰσῆχθη διὰ τοῦ νόμου τοῦ ἔτους 1911 καὶ ὀργανώθη πληρέστερον εἰς τὴν σύγχρονον αὐτοῦ κατάστασιν διὰ τοῦ νόμου τῆς 10 Αὐγούστου 1922. Ὁ ἔλεγχος οὗτος ἀσκεῖται παρὰ τοῦ ἐλεγκτοῦ τῶν ἀναλαμβανομένων ὑποχρεώσεων (contrôleurs des dépenses engagées), ἐδρεύοντος παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργείῳ, ἐξαρτωμένου δὲ ἐκ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ στρατολογουμένου ἐκ τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν εἰς

1) Βλέπε ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ G. Jéze εἰς τὴν Revue de Science et de Législation Financières μηνῶν Ἰουλίου-Σεπτεμβρίου 1917 σελ. 530.

2) Ἀνάλογοι περίπου διατάξεις ἰσχύουσι καὶ ἐν Τουρκίᾳ. Κατ' ἄλλας νομοθεσίας, ὡς τὴν Πολωνικὴν καὶ τὴν Φιλανδικὴν ἐπιτροπαὶ ὑποδεικνυόμεναι ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιον δύνανται νὰ ἐπαληθεύουν τοὺς λογαριασμοὺς τῶν δημοσίων υπηρεσιῶν. Ἐν Σουηδίᾳ τὸ Κοινοβούλιον ἐλέγχει κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τὴν σκοπιμότητα τῶν δαπανῶν. Ἐν Ἑλβετίᾳ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ ἐπιτηροῦσι τὴν δημοσιονομικὴν διαχείρισιν.

(3) Βλέπε Π. Δερτιλῆ ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν Ἀθῆναι 1930 σελ. 25 καὶ ἐπ.

τρόπον ὥστε εἶναι ἐξησφαλισμένη ἢ ἀνεξαρτησία τούτου ἔναντι τῶν Ὑπουργῶν, προΐσταμένων τῶν Ὑπουργείων παρ' οἷς ὑπηρετοῦσιν.

Οἱ ἐλεγκταὶ οὗτοι δίδουσι δεδικαιολογημένην τὴν γνώμην αὐτῶν ἀπὸ δημοσιονομικῆς ἀπόψεως ἐπὶ νομοσχεδίων, διαταγμάτων, ἀποφάσεων, συμβάσεων, πράξεων καὶ ἐνεργειῶν ὑποβαλλομένων ἢ μὴ πρὸς ὑπογραφήν παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ, τῶν Οἰκονομικῶν ἢ ἐφ' ὧν ζητεῖται ἡ γνώμη τούτου, συμπεριλαμβανομένων τῶν σχεδίων προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν αἰτήσεων ἐπιπροσθέτων πιστώσεων.

Ὁ ἐλεγκτὴς τῶν ἀναλαμβανομένων δαπανῶν ἐπιφέρει τὰς παρατηρήσεις του ἐπὶ πάσης πρὸς ἐνέργειαν δαπάνης. Εἰς περίπτωσιν ἀσυμφωνίας μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ παρ' ᾧ ὑπηρετεῖ ὑποχρεοῦται νὰ φέρῃ τὴν ἀμφισβήτησιν ὑπ' ὄψει τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Ὁ ἐν λόγῳ ἐλεγκτὴς ἀσκῶν ἐπίσης τὸν ἔλεγχον τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐξετάζει ἐπίσης τὴν νομιμότητα τῆς δαπάνης, τὴν ὕπαρξιν σχετικῆς πιστώσεως καὶ τὸν ὀρθὸν καταλογισμὸν ταύτης εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον καὶ ἄρθρον τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ θεωρεῖ τὸ χρηματικὸν ἔνταλμα πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τούτου παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ ἐν γένει τοῦ διατάκτου.

Ὁ ἐλεγκτὴς τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐξετάζει κατὰ πόσον ἡ προτεινομένη πίστωση εἶναι ἐπαρκὴς διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐπιδιωκομένης δαπάνης. Γενικῶς ὁ ἐλεγκτὴς ἐν Γαλλίᾳ τῶν ἀναλαμβανομένων δαπανῶν ἔχει γενικῶς ἐκτεταμένα δικαιώματα.

β') Ἀγγλία.—Λόγῳ τῆς ἰδιαιτέρας σημασίας, ἣν ἔχει τὸ σύστημα τοῦ ἐλέγχου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, συνοψίζομεν ἐνταῦθα τοὺς ἐλέγχους, οἵτινες γενικῶς ἀσκοῦνται ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπὶ τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Κατὰ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ ἔλεγχος τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀσκεῖται ἀπὸ τὸ Συμβούλιον τοῦ Θησαυροφυλακείου (Board of Treasury), ὅπερ κατὰ πρῶτον περιλαμβάνει τὸν Πρῶτον Λόρδον τοῦ Θησαυροφυλακείου. Ἐπειδὴ εἶναι ὁμῶς ἀπησχολημένος μὲ τὴν γενικὴν πολιτικὴν τοῦ κράτους καὶ τὰς ἐργασίας τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, βοηθεῖται οὗτος ἀπὸ τὸν Chancellor of the Exchequer, ὅστις ἔχει κυρίαν ἀποστολὴν νὰ ἀσκῇ ἀδιάκοπον ἔλεγχον ἐπὶ τῶν δημοσίων δαπανῶν καὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὸν σεβασμὸν τῶν θελήσεων τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτή

των σχετικῶς μὲ τὴν ψήφισιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ εἶναι ὁ πραγματικὸς Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων μελῶν τὸ Συμβούλιον τοῦ Θησαυροφυλακείου περιλαμβάνει τρεῖς ἀντιπροσώπους (Juniors Lords) καὶ δύο Γραμματεῖς (secretairs).

Τὰ ἑπτὰ ταῦτα μέλη βοηθοῦνται παρ' ἑνὸς τρίτου Γραμματέως λαμβανομένου ἐκ τῆς Διοικήσεως καὶ ἀποτελοῦντος τὸ μόνιμον μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Θησαυροφυλακείου, καθ' ὅσον δὲν ἀνήκει εἰς τὴν πολιτικὴν, ἀλλ' ὡς εἴρηται εἰς τῆς διοικήσιν. Τὸ μέλος τοῦτο διατηρεῖ τὴν παράδοσιν καὶ τὴν συνέχειαν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Συμβουλίου τοῦ Θησαυροφυλακείου.

Ἡ σύνοδος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Θησαυροφυλακείου (Board of the Treasury) τόσον σπανίως λαμβάνει χώραν, ὥστε ἀπὸ τοῦ ἔτους 1856 δὲν ἔχει πραγματοποιηθῆ. Ἡ δικαιοδοσία του ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Chancellor of the Exchequer, ὅστις συγκεντρώνει τὰς προβλέψεις τῶν διαφόρων Ὑπουργείων. Ὁ Chancellor of the Exchequer ἔχων εὐρυτάτην δημοσιονομικὴν ἀρμοδιότητα, περὶ τὴν 1 Ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους ἐκθέτει ἐνώπιον τῆς Βουλῆς συγκροτουμένης εἰς Ἐπιτροπὴν ὀλοκλήρου τῆς Βουλῆς (Committee of the whole House) τὸ δημοσιονομικὸν πρόγραμμα τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν ἐπομένην χρῆσιν. Ἡ Βουλὴ δὲν ἀναμένει τὴν ἔκθεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου ἀρχίζει τὴν ἐξέτασιν πινάκων λεπτομερῶν (Estimates), τῶν διαφόρων παγίων ἐξόδων (funds consolidated), τὰ ὁποῖα ὡς γνωστὸν ἐφ' ἅπαξ ψηφίζονται.

Ἡ ἐξέτασις αὕτη ἐνεργεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς εἰς Ἐπιτροπὴν τῶν χορηγήσεων (Committee of supply).

Ὅσον ἀφορᾷ ἐπίσης τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων ἐξετάζονται ταῦτα ὑφ' ὀλοκλήρου τῆς Βουλῆς εἰς Ἐπιτροπὴν τῶν μέσων καὶ τῶν πόρων (Committee of ways and means). Ἐπίσης ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν καταρτίζεται εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν Οἰκονομικῶν, ἥτις ἐξετάζουσα τὸ καταρτιζόμενον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ συντάσσει ἐπ' αὐτοῦ ἐκθέσεις πρὸς τὴν Βουλὴν (1).

Ἡ προγενεστέρα ἐξέτασις τῶν πινάκων προβλέψεως (Estimates) ἐνεργεῖται ὡς γράφομεν ἀνωτέρω ἀπὸ τὸν Chancellor of the Exchequer. Οἱ πίνακες προβλέψεως εἶναι τρεῖς καὶ ἀνταποκρίνονται εἰς τρεῖς μεγάλας κατηγορίας ἐξόδων τοῦ στρα-

1) Πρβλ. σχετικῶς εἰς σελ. 101.

του, ναυτικού και δημοσίων υπηρεσιών. Ὁ ἀσκούμενος ἔλεγχος παρὰ τοῦ Chancellor of the Exchequer εἶναι περισσότερο ἐνεργὸς ἐπὶ τῶν ἐξόδων τῶν δημοσίων υπηρεσιῶν.

“Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς πίνακας προβλέψεως (Estimates) τῶν ἐξόδων τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, οἱ πίνακες οὗτοι ὑποστηρίζονται ἀμέσως ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων υπηρεσιῶν, αἵτινες θέτουσιν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ἔρευναν τοῦ Θησαυροφυλακείου, δηλαδή τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν. Ὅταν τοῦτο προβάλλῃ τὴν τροποποίησιν τῶν ἐν λόγῳ πινάκων προβλέψεως τῶν ἐξόδων ναυτικοῦ καὶ στρατοῦ (Estimates) δὲν δύναται νὰ τροποποιήσῃ τοὺς πίνακας τούτους (Estimates), ἀλλὰ διαβιβάζει αὐτοὺς εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ἢ εἰς τὸν πρῶτον Λόρδον τοῦ Ναυαρχείου, οἵτινες ὡς ἐξετάζεται κατωτέρω ὑποβάλλουσι πρὸς ψήφισιν τοὺς πίνακας προβλέψεως (Estimates) τῶν δαπανῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων. Ὡς γράφομεν ἀλλαχοῦ (1) ἡ δημοσιονομικὴ πρωτοβουλία ἀνήκει εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Ἐὰν ἀπορριφθῇ τὸ σχέδιον τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπὸ τὴν Βουλὴν, ἡ Κυβέρνησις κατ’ ἀρχὴν πρέπει νὰ παραιτηθῇ.

Μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀκολουθεῖ ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν πραγματοποιουμένων δαπανῶν, ὅστις ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Θησαυροφυλακείου καὶ τοῦ Comptroller and Auditor - General. Ὁ τελευταῖος οὗτος λειτουργὸς βοηθεῖται παρὰ τοῦ Assistant Comptroller and Auditor.

Τὰ πρόσωπα ταῦτα δὲν προέρχονται ἀπὸ τὴν Βουλὴν καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παυθῶσι ἀπὸ τὸν Βασιλέα παρὰ μόνον κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Κοινοβουλίου. Πρὸς περιφρούρησιν τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν ἡ μισθοδοσία των κατ’ ἔτος δὲν τίθεται ὑπὸ τὴν ἐτησίαν ἐξέτασιν παρὰ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων.

Ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀσκεῖται συγχρόνως κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς δαπάνης καὶ κατὰ τὴν ἐξοδὸν ἢ διάθεσιν τῶν πιστώσεων, αἵτινες τροφοδοτοῦσιν τὸ κεφάλαιον (fund) τοῦ Γενικοῦ Πληρωτοῦ (Pay-master General).

Οὐδεμίαν δαπάνην εἶναι δυνατόν νὰ ἀναληφθῇ ἄνευ τῆς προγενεστέρως συγκαταθέσεως τοῦ Θησαυροφυλακείου. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὰς πολιτικὰς υπηρεσίας τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῦ ἐλέγ-

(1) Πρὸβλ. εἰς σελ. 100.

χου θεωρείται ως απόρροια τῆς ἐξουσίας τοῦ Θησαυροφυλακείου, ὅπως συντάσσει τοὺς πίνακας προβλέψεως (Estimates) τῶν δαπανῶν τῶν πολιτικῶν ὑπηρεσιῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Chancellor of the Exchequer παρουσιάζει ὁ ἴδιος εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων. Ἐπὶ τῶν δαπανῶν αὐτῶν τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου ἔχει χαρακτῆρα ἀπόλυτον.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς δαπάνας τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ τὸ Θησαυροφυλάκειον ἔχει δικαιοδοσίαν ὀλιγώτερον εὐρείαν.

Ἡ ἐποπτεία τοῦ Θησαυροφυλακείου ἐπὶ τῶν δαπανῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ συνοπτικώτατα εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

1) Οἱ ἐτήσιοι πίνακες τῶν ἐξόδων τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ, ὡς γράφομεν ἄνωτέρω ὑποβάλλονται εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων διὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τὸν στρατὸν καὶ διὰ τοῦ πρώτου Λόρδου τοῦ Ναυαρχείου διὰ τὸ ναυτικόν.

Τὰ δύο ταῦτα Ὑπουργεῖα ὀφείλουσι νὰ ὑποβάλλωσι εἰς τὸ Θησαυροφυλάκειον ἐγκαίρως τὰς προτάσεις νέων δαπανῶν δι' ἐκτέλεσιν ἔργων πρὸς ἔγκρισιν παρὰ τῶν Lords Commissaires, μελῶν τοῦ Συμβουλίου τοῦ Θησαυροφυλακείου.

Γενικῶς ζητεῖται ἡ προγενεστέρα ἔγκρισις τοῦ Θησαυροφυλακείου προκειμένου περὶ συστάσεως νέων πολιτικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὰ δύο Ὑπουργεῖα Στρατοῦ καὶ Ναυτικοῦ καὶ προκειμένου περὶ μεταβολῆς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀξιωματούχων ἐντὸς τοῦ ἔτους μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ὁ ἐνασκούμενος ἔλεγχος παρὰ τοῦ Θησαυροφυλακείου ἐπὶ τῶν δαπανῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ τῶν μνημονευομένων ἄνωτέρω ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ παρεμποδίξῃ τὴν δαπάνην (contrôle prohibitif), καθ' ὅσον ἡ ἄρνησις πρὸς θεώρησιν τῶν δαπανῶν τούτων παρὰ τῶν Lords Commissaires ἀποτελεῖ πλήρες ἐμπόδιον πρὸς ἀνάληψιν τῶν δαπανῶν τούτων.

Ὁ ἔλεγχος οὗτος συμπληροῦται ἐπὶ πλέον δι' ἑτέρου ἐλέγχου ἐνεργουμένου κατὰ τὴν διάθεσιν τῶν πιστώσεων καὶ τὴν κίνησιν τῶν κεφαλαίων.

Τὸ Θησαυροφυλάκειον βοηθεῖται εἰς τὸ ἔργον τοῦ παρ' αὐτοῦ ἐνεργουμένου ἐλέγχου παρ' ἄνωτάτων λογιστικῶν ὑπαλλήλων, τοποθετουμένων παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργεῖῳ (Accounting Officers), οἵτινες διορίζονται παρ' ἐκάστου Ὑπουργοῦ κατόπιν προτάσεως τοῦ Θησαυροφυλακείου καὶ δὲν δύνανται νὰ ἀνακληθῶσι ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ πρωθυπουργοῦ. Οἱ λειτουργοὶ οὗτοι εἶναι ὑπεύθυνοι ἔναντι τοῦ προϊσταμένου αὐτῶν

Υπουργοῦ καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν δημοσίων λογαριασμῶν συγκειμένης ἐκ βουλευτῶν. Οἱ ἀνώτατοι οὗτοι λειτουργοὶ ὀφείλουσι νὰ ἐλέγχωσι καὶ νὰ ἐποπτεύωσι τὴν ἀνάληψιν τῶν δαπανῶν ἐντὸς τῶν οἰκείων πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ νὰ ἐξασφαλίζωσιν ὑπευθύνως, ὅπως οὐδεμίᾳ δαπάνῃ ἀναλαμβάνηται, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει πίστωση ἢ κατὰ παράβασιν τῶν διατεταγμένων παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τοῦ Θησαυροφυλακείου.

Ὁ ἔλεγχος ἐν σχέσει μὲ τὴν κίνησιν τῶν κεφαλαίων ἐνεργεῖται παρὰ τοῦ Comptroller and Auditor General, ὅστις ὡς λειτουργὸς τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου ἔχει ἀρμοδιότητα, ὅπως ἐποπτεύῃ, ἵνα μὴ ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας θέτῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γενικοῦ Ταμίου (Pay-master General) περισσότερα ἢ ὅσα τὸ Κοινοβούλιον παρέσχε. Ἐπίσης ὡς εἴρηται ἔχει εἰς τὰ σπουδαιότερα Ὑπουργεῖα ὑπαλλήλους, οἵτινες παρακολουθοῦσι τὰς δαπάνας, ἐφ' ὅσον ἐκτελοῦνται. Ὁ Pay-master General, ὅστις συγκεντρώνει ἐν Ἀγγλίᾳ πάσας τὰς ὑπηρεσίας πληρωμῶν, διὰ τῶν μεταβιβαζομένων εἰς αὐτὸν κεφαλαίων ὑπὸ τοῦ Comptroller πληρῶνει τὰς δαπάνας τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς βᾶρος τοῦ λογαριασμοῦ, ὅστις ἔχει ἀνοιχθῆ ἔπ' ὀνόματί του παρὰ τῆ Τραπεζῆ τῆς Ἀγγλίας καὶ περιορίζεται ὑπὸ τῶν μεταβιβασθέντων εἰς αὐτὸν κεφαλαίων ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Δημοσίου Ταμείου (Exchequer). Εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ τελευταίου τούτου λογαριασμοῦ φέρονται πάντα τὰ ποσὰ τὰ προερχόμενα ἐκ τῶν δημοσίων ἐσόδων. Ἐξαντλουμένων τῶν κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα μετεβιβάσθησαν εἰς τὸ Pay-master General, ὀφείλει οὗτος νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Exchequer, ὅπως μεταβιβάσῃ εἰς αὐτὸν νέα κεφάλαια, ἅτινα θὰ μεταβιβασθῶσιν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Comptroller General. Παρατηροῦμεν λοιπὸν ὅτι οὐδὲν ποσὸν δύναται νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Exchequer ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Comptroller General. Παρεχομένης τῆς ἐγκρίσεως ταύτης θὰ χρησιμοποιοῦσιν αὐτὴν ὁ Pay-master General τῆ αἰτήσῃ τῶν ὑπηρεσιῶν, αἵτινες θὰ καταρτίσουν τοὺς τίτλους πληρωμῆς. Πᾶσαι αἱ πληρωμαὶ ἐνεργοῦνται διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐπιταγῶν, διότι ὅλοι οἱ Ἀγγλοὶ διατηροῦσι λογαριασμὸν παρὰ τινι Τραπεζῆ.

Κατὰ ταῦτα ἢ αἴτησις κεφαλαίων ἀπὸ τὸν Pay-master General ἐξετάζεται ἐν ἀρχῇ ἀπὸ τὸ Θησαυροφυλάκειον, ἀκολούθως δὲ ὑποβάλλεται εἰς τὸν Γενικὸν Ἐλεγκτὴν (Comptroller General), ὅστις δικαιοῦχος τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Exchequer δύ-

ναται μόνον νά ἐνεργήσῃ τὴν αἰτηθεῖσαν μεταβίβασιν πιστώσεως.

Ὁ Comptroller General ἀσκεῖ πραγματικὸν ἔλεγχον δυνάμενος νά ἀρνηθῆ τὴν ἔγκρισιν τῆς δαπάνης, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν εἶναι νόμιμος. Τὸ Θησαυροφυλάκειον δὲν δύναται νά παρίδῃ τὴν ἄρνησιν ταύτην τοῦ Comptroller General, ὄντος Ἐλεγκτοῦ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὅταν οὗτος παρέχῃ τὴν ἔγκρισιν, ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας προβαίνει εἰς τὴν μεταφορὰν (virement) τοῦ κεφαλαίου ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Exchequer εἰς τὸν λογαριασμὸν τοῦ Pay-master General. Ὁ Comptroller General καὶ οἱ βοηθοὶ αὐτοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νά ἀνακληθῶσιν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως παρὰ μόνον μετ' ἀπόφασιν τῶν δύο Βουλῶν. Συνεπῶς εἶναι σχεδὸν ἰσόβιοι.

Δέον νά σημειωθῆ ὅτι ὁ ἀσκούμενος ἔλεγχος ἐπὶ τῶν δαπανῶν παρὰ τοῦ Comptroller General καὶ τοῦ Θησαυροφυλάκειου δὲν εἶναι ἤδη ἀμείλικτος. Κυρίως ὁ Comptroller General καὶ τὸ Θησαυροφυλάκειον ἐνδιαφέρονται μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὁ ἔλεγχος αὐτῶν δὲν ἐπεκτείνεται ἐπὶ τῶν πράξεων τῶν Ὑπουργῶν.

Ἐπὶ πλέον ὁ Comptroller General ἐλέγχει τὰς δημοσίας δαπάνας μετὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀσκεῖ τὴν δικαιοδοσίαν, τὴν ὁποίαν ἔχει παρ' ἡμῖν τὸ Ἐλεγκτικὸν Σενέδριον. Ἐλέγχων καὶ ἐκκαθαρίζων τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων συντάσσει ἔκθεσιν, ἣτις ἐξετάζεται παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν λογαριασμῶν τοῦ Δημοσίου τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων (Committee of public accounts). Ἡ Κοινοβουλευτικὴ αὕτη Ἐπιτροπὴ, τῆς ὁποίας τὰ μέλη εἶναι ἐν συνόλῳ δέκα πέντε, ὑποδεικνύεται παρὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, ἐξετάζει τὰς ἐκθέσεις τοῦ Γενικοῦ Ἐλεγκτοῦ (Comptroller General) καὶ τῇ βοήθειᾳ τούτου ἐνεργεῖ ἀνακρίσεις κατὰ τῶν δημοσίων λειτουργῶν εἰς βάρος τῶν ὁποίων ἀπεκαλύφθησαν διαχειριστικαὶ ἀνωμαλίαι.

Αἱ ἐκθέσεις τῆς ἐν λόγῳ κοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς ὑποβάλλονται εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων καὶ αἱ παρ' αὐτῆς σημειούμεναι παρατηρήσεις λαμβάνονται ὑπ' ὄψει παρὰ τῶν Ὑπουργείων, τὰ ὁποῖα ἀφορῶσι.

Τέλος τὸ Θησαυροφυλάκειον ἀσκεῖ εἰδικὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῆς ἀναλήψεως κατηγορίας δαπανῶν, αἵτινες δὲν ἤθελον προβλεφθῆ παρὰ τοῦ νόμου περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τῶν ὁποίων ἡ κανονικότης φαίνεται ἀμφίβολος.

γ') "Α λ λ α ι χ ῶ ρ α ι. — Ἐπίσης ὁ προληπτικός ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀσκεῖται παρὰ τῆς Διοικήσεως ἐν ταῖς Ἡ. Πολιτεῖαις τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐν Μεξικῷ, Καναδᾷ, Νοτίῳ Ἀφρικῇ, Αὐστραλία, Χιλῇ, Ν. Ζηλανδία, Λιθουανία, Δανία, Ἰσπανία, Λεττονία καὶ εἰς ἄλλας χώρας. Εἷς τινὰς χώρας, ὡς ἐν Λεττονία ὁ γενικός ἐλεγκτής τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐκλέγεται ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιον, εἰς ἄλλας δὲ ὡς ἐν Δανία ἀσκεῖται ἀπὸ εἰδικὴν ὑπηρεσίαν μὴ ἀποκλειστικῶς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ὑποκειμένην εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν.

Ἐν Γερμανία ὁ προληπτικός ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀσκεῖται ἀπὸ τὴν διοίκησιν ὀργανωθεὶς ἐσχάτως διὰ τοῦ νόμου τῆς 31 Δεκεμβρίου 1922.

δ') Κ ρ ί σ ε ι ς κ α ἰ σ υ μ π ε ρ ᾶ σ μ α τ α. — Ἐξητάσαμεν λίαν συντόμως τὰ συστήματα προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ ἄσκησις τοῦ ἐλέγχου ἀνατίθεται εἰς τὴν διοίκησιν. Ὡς λειτουργοῦσι τὰ συστήματα ταῦτα ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ ἐπισύρουσι παρὰ πλείστων τὴν ἐπίκρισιν ὅτι ὁ ἀσκούμενος ἔλεγχος εἶναι λίαν αὐστηρὸς καὶ λεπτολόγος καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παρεμποδίζει τὴν διοίκησιν πρὸς λήψιν καὶ ἐκτέλεσιν ταχέων ἀποφάσεων. Συνεπῶς ὑποστηρίζεται ὅτι μειοῦται ἡ εὐθύνη τῶν Ὑπουργῶν ἔναντι τῶν Βουλῶν. Οἱ ἐπικρίνοντες τὴν αὐστηρότητα τοῦ ἐλέγχου τούτου ἀποβλέπουσι κατὰ τὸν Leon Say πρὸς «μίαν Κυβέρνησιν, ἣτις κυβερνᾷ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κοινοβουλίου».

Ἡ ἀρχὴ αὕτη διεῖπε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Γερμανία, ὅπου μέχρι τῆς τελευταίας μεταρρυθμίσεως τοῦ νόμου περὶ δημοσίου λογιστικοῦ τοῦ ἔτους 1922 καὶ 1930 ἀπεκρούσθησαν πάντα τὰ συστήματα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν ἀναλαμβανομένων ἢ τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν, ἐνασκουμένου εἴτε ὑπὸ τῆς Διοικήσεως εἴτε ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Ὁ μόνος προληπτικός ἔλεγχος, ὅστις ἤσκεῖτο παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐξεδηλοῦτο κυρίως κατὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ Γερμανικὴ δημοσιονομικὴ νομοθεσία ἠκολούθει τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ὑπουργῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ ἰσχύοντα ἐπαφίει μεγαλυτέραν ἐλευθερίαν εἰς τὴν διοικητικὴν ἐνέργειαν, ὡς ἀναγκαίαν πρὸς λήψιν ταχέων ἀποφάσεων. Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ὅμως

ἐπακολουθεῖ ταχὺς καὶ ἐνεργὸς ἔλεγχος. Ἐφαρμόζεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἀρχή, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξε ὁ Thiers ἐν Γαλλίᾳ: «*un peu de confiance avant, beaucoup de contrôle après*».

Ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν στερεῖται ἀξίας, διότι ὄντως ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος ὡς ἰσχύει παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Γαλλίᾳ περισφίγγει τὴν πρωτοβουλίαν τῆς διοικήσεως, καθ' ὅσον ἐπεκτείνεται εἰς πᾶσαν πρᾶξιν αὐτῆς καὶ ἐφ' ἐκάστης δαπάνης καὶ οὐχὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν διάθεσιν καὶ διανομὴν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ, τῶν ὁποίων ἡ πραγματοποίησις εἰς ἐκάστην περίπτωσιν δαπάνης δὲν ἐπαφίεται εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν κρίσιν τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ἀλλὰ ζητεῖται καὶ ἡ ἔγκρισις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Δέον ὅμως νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη, ἣτις ἀναγνωρίζει ἐλευθερίαν ἐνεργείας εἰς τὴν διοίκησιν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἐπιβάλλει αὐστηρὸν καὶ ταχὺν ἔλεγχον μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἰσχύῃ εἰς πᾶσαν περίστασιν καὶ εἰς πάντα τόπον. Συνδέεται μᾶλλον μὲ τὴν ἰκανότητα τῶν προσώπων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζεται μεγαλυτέρα ἐμπιστοσύνη κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Δὲν πρέπει ἄλλωστε νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτοῦ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἰσορροπίας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἔχει νὰ ἀντιπαλαίσῃ ὄχι μόνον κατὰ τῶν ἀντιξόνων περιστάσεων καὶ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν συναδέλφων του, οἵτινες δίκην ἀπατεῶνων ὡς ἔλεγε ὁ Gladstone ζητοῦσι διὰ παντὸς τρόπον νὰ ἀποσπάσωσι μεγαλυτέρας πιστώσεις καὶ νὰ ἐπεκτείνωσι τὸν κύκλον τῶν δαπανῶν αὐτῶν καὶ νὰ πραγματοποιήσουν δαπανηρὰς μεταρρυθμίσεις ἐπιζημίᾳ τῆς προσπαθείας τῆς ἰσοσκελίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Διὰ τοῦτο εἰς χώρας ἰδίως, ὅπου αἱ πολιτικαὶ ἐπιδράσεις καὶ τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα ἔχουσι μεγάλην ἐξάρτησιν ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ αἱ δημοσιονομικαὶ συνθήκαι εἶναι λίαν δυσχερεῖς προέχει ἡ ἀνάγκη τῆς μορφώσεως θεσμῶν διὰ τὴν καλυτέραν διοίκησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὰ πρόσωπα παρέρχονται, ἐνῶ οἱ θεσμοὶ μένουσιν, καλῶς δὲ ἐπεξεργαζόμενοι καὶ λειτουργοῦντες ἰσορροποῦσι τὰς ἀντιδρώσας δυνάμεις καὶ συντελοῦσι εἰς τὴν δημιουργίαν συνθηκῶν πρὸς τὸ συμφέρον σώφρονος διαχειρίσεως τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν. Κατὰ τὴν μόρφωσιν ὅμως τῶν θεσμῶν τούτων δὲν πρέπει νὰ παραβλέ-

πηται ἀκόμη ἡ ἀξία τῶν προσώπων εἰς τὰ ὁποῖα ἀνατίθεται ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν. Ὅμοίως δὲν πρέπει νὰ παραβλέπωμεν τὴν ζημίαν, τὴν ὁποίαν προξενοῦσι εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν θεσμῶν τούτων, αἱ κακαὶ ἕξεις τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσώπων εἰς τὰ ὁποῖα ἀνατίθεται ἡ ἐφαρμογὴ πάσης εὐεργετικῆς μεταρρυθμίσεως, διότι ὡς γράφει ὁ καθηγητῆς Jéze, αἱ κακαὶ ἕξεις εἶναι ἰσχυρότεροι ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ νόμου⁽¹⁾. Διὰ τοῦτο ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν δὲν εἶχε ὄλην τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἀνεμένετο ὅτι θὰ ἀσκήσῃ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν.

Ἐξ ἀντιθέτου ὁ ἐνεργὸς προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ὅστις ἐπεκτείνεται μέχρι τοῦ ἐλέγχου τῶν ἀτομικῶν πράξεων τῶν Ὑπουργῶν βασίζεται ἐπὶ τῆς ἰδιαιτέρας εὐθύνῃς τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, διὰ τὴν ἰσοσκέλισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν καλὴν πορείαν τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἀνάγκῃς, ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ πειθαρχία εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν. Ὁ ἔχων τὴν εὐθύνην πρέπει νὰ ἔχει καὶ τὴν ἐξουσίαν— *la où est la responsabilité, la doit être le pouvoir*—γράφει, πολὺ ὀρθῶς, ὁ καθηγητῆς J é z e⁽²⁾. Ἐφ' ὅσον ὁμοίως καθίσταται δυνατόν νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὸς ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος ἀσκούμενος μόνον ἐπὶ τῶν μεταβιβαζομένων πιστώσεων εἰς τοὺς Ὑπουργούς, ἐνδείκνυται νὰ ἐπιζητηθῇ τοῦτο, διότι ὅταν ἐπεκτείνεται ὁ ἔλεγχος ἐπὶ τῶν π ρ ά ξ ε ω ν τ ῶ ν Ὑ π ο υ ρ γ ῶ ν δηλαδὴ ἐφ' ἐκ ά σ τ η ς δ α π ά ν η ς χ ω ρ ι σ τ ά τ ο ῦ π ρ ο - ὑ π ο λ ο γ ι σ μ ο ῦ ἔχει τὸ σοβαρὸν μειονέκτημα νὰ περισφίγγῃ κατὰ πολὺ τὴν διοίκησιν, νὰ προκαλῆ βραδύτητα εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, νὰ μειώνη τὴν εὐθύνην τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν, ἀφοῦ πᾶσα ἔγκρισις δαπάνῃς ἀφορῶσα τὴν λειτουργίαν τῶν ὑπ' αὐτοὺς ὑπηρεσιῶν καὶ τοῦ προγράμματος αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, ὅστις ὅπωςδήποτε κατὰ τρόπον ἀπαράβατον ἐπιβάλλεται νὰ ἐλέγχῃ τὰς μεταβιβαζομένας πιστώσεις εἰς τοὺς Ὑπουργούς. Μόνον ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὀργανωθῇ ἐπιτυχῶς τὸ σύστημα τοῦτο τοῦ ἐλέγχου πρὸς περιστολὴν διὰ τῶν μεταβι-

(1) Βλέπε εἰς *Revue de Science et de Législation Financières* ἔτος 1922 σελ. 630 καὶ ἐπ.

(2) Βλέπε ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ G. J é z e εἰς τὴν *Revue de Science et de Législation Financières* 1929 σελ. 9.

βαζομένων πιστώσεων του προϋπολογισμού, των δαπανών του προϋπολογισμού ένδεικνυται, όπως ο Υπουργός των Οικονομικών επέκτεινε τον ένασκούμενον παρ' αυτού έλεγχον έφ' έκάστης δαπάνης του προϋπολογισμού των διαφόρων Υπουργείων. Ο Υπουργός των Οικονομικών όμως άσκων τον λεπτότατον ρόλον αυτού του έλέγχου πασών των δημοσίων δαπανών του κράτους δέον να έχη πρώτον την ικανότητα να ταξινομήτας αίτήσεις δαπανών άναλόγως της σχετικής αύτών σημασίας και δεύτερον να έπαγρυπνη, όπως αί παρεχόμενα πιστώσεις είς τους διαφόρους Υπουργούς και αί έπιτρεπόμενα δαπάναι πραγματοποιούνται κατά τον μάλλον δυνατόν έπιφελή σκοπόν. Προς τοϋτο άποβαίνει έπιτακτική ή όργάνωσις του προληπτικού έλέγχου και ή ένάσκησις τούτου παρ' ύπηρεσιών πεφωτισμένων.

Είς την όργάνωσιν ταύτην απέβλεψαν έσχάτως όμοίως έν Γερμανία διά του νόμου της 14 'Απριλίου 1930. Διά του νόμου τούτου έν Γερμανία παρ' έκάστω Υπουργείω διορίζεται ο Είσηγητής επί του Προϋπολογισμού υπό του άρμοδίου Υπουργού. Ο Είσηγητής του Προϋπολογισμού μή έξαρτώμενος από τον Υπουργόν των Οικονομικών, αλλά από τον Υπουργόν του Υπουργείου παρ' ώ ύπηρετεί άσκεϊ όμως τον προληπτικόν έλεγχον διά λογαρισμόν του τε Υπουργού των Οικονομικών και του Υπουργού παρ' ώ έργάζεται. Επί ύπερβάσεων πιστώσεων μάλλον σημαντικών ή έποπτεία του Υπουργού των Οικονομικών και ή προηγουμένη έγκρισις αυτού θεωρείται άναγκαία. Παρατηρούμεν λοιπόν ότι και έν Γερμανία, όπου ο προληπτικός έλεγχος των δημοσίων δαπανών κατά τό παρελθόν ήτο λίαν άσθενής, ήδη παρατηρείται άξιοσημείωτος τάσις προς όργάνωσιν αυτού (1).

Τέλος είς τον νεαρόν Γιουγκοσλαυϊκόν (2) νόμον περί δημοσίου λογιστικού της 18 'Ιουλίου 1934 όργανούται ο έλεγχος

---

(1) Βλέπε σχετικώς μελέτην του *Henri Bonjour* είς την *Revue de Science et de Législation Financières* έτος 1932 σελ. 432 και έπ. και έτος 1933 σελ. 38 και έπ., *Jacowet op cit* σελ. 56. Βλέπε όμοίως τό κείμενον του νόμου περί δημοσίου λογιστικού έν Γερμανία της 31 Δεκεμβρίου 1922 ως συνεπληρώθη διά του νόμου της 14 'Απριλίου 1930 είς την προμνημονευομένην *Revue* σελ. 449 και έπ.

(2) Βλέπε σχετικώς την μελέτην του *V. Franolic* υπό τον τίτλον : *Le droit budgetaire Yougoslave* είς την *Revue de Science et de Législation Financières* έτος 1935 σελ. 533 και έπ.

της ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀνατεθείς εἰς ὄργανα ἐξαρτώμενα ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν.

§ 3 *Ἡ ἀσκησις τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν τῇ παρεμβάσει τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.*—α') Βελγίον. Τὸ σύστημα τοῦτο συναντῶμεν ἐν Βελγίῳ εἰσαχθὲν διὰ τοῦ νόμου τῆς 27 Ὀκτωβρίου 1846. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνεδριον ἀσκεῖ τὸν ἔλεγχον τῶν ἐντελλομένων δημοσίων δαπανῶν καὶ ἐξετάζει συγχρόνως κατὰ πόσον ἐτηρήθησαν αἱ διατάξεις σχετικῶς μὲ τὴν ἀνάληψιν τῶν δημοσίων δαπανῶν. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο οὐδὲν χρηματικὸν ἔνταλμα πληρωμῆς ἐξοφλεῖται, ἂν δὲν ἔχη προηγουμένως τὴν θεώρησιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Μεταπολεμικῶς ἐν Βελγίῳ ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν ὀργανοῦται πληρέστερον διὰ τῶν νόμων τῆς 20 Ἰουλίου 1921 καὶ τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1922⁽¹⁾. Διὰ τῶν νόμων τούτων οἱ ἐλεγκταὶ τῶν δημοσίων δαπανῶν, οἵτινες διοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐδρεύουσι παρ' ἑκάστῳ Ὑπουργείῳ, καθίστανται δημόσιοι ὑπόλογοι ἔναντι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Οὐδεμία ποινὴ ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς ἐλεγκτὰς τῶν δημοσίων δαπανῶν ἄνευ τῆς προηγουμένης γνώμης τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Ὁ νόμος ἐν Βελγίῳ ὀρίζει ὅτι αἱ συμβάσεις προμηθειῶν, ἐκτελέσεως ἔργων ἢ μεταφορᾶς δέον πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς των νὰ καταχωρηθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐλεγκτοῦ τῶν ἀναλαμβανομένων δαπανῶν.

Οἱ διατάκται ἐν περιπτώσει ὑπερβάσεως τῆς πιστώσεως διὰ τὰς ζημίας, αἵτινες προξενοῦνται εἰς τὸ Δημόσιον ὑπόκεινται εἰς τὴν πληρωμὴν προστίμου ἐπιβαλλομένου ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

β') Ἰταλία.—Ἐν Ἰταλίᾳ, ὁμοίως ἰσχύει ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν ἐνασκοῦμενος δυνάμει τοῦ νόμου τῆς 14 Αὐγούστου 1852 παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου⁽²⁾.

(1) Ὅσον ἀφορᾷ τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐν Βελγίῳ πρβλ. Π. Δερετιλῆ ὡς καὶ *Revue de Science et de Législation Financières* ἔτους, 1921 σελ. 553 καὶ ἐπ. καὶ ἔτους 1922, σελ. 630 καὶ ἐπ. Βλέπε τὸ κείμενον τῶν νόμων τούτων εἰς τὸ *Bulletin de Statistique et de Législation Comparée* μηνὸς Σεπτεμβρίου 1921 καὶ Δεκεμβρίου 1922.

(2) Βλέπε σχετικῶς μὲ τὸ Ἰταλικὸν σύστημα εἰς *Revue de Science et de*

Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐν Ἰταλίᾳ ἔχει εὐρυτάτην δικαιοδοσίαν, διότι μεταξὺ ἄλλων παραπέμπονται εἰς αὐτὸ πρὸς θεώρησιν ὅλα τὰ Β. Διατάγματα καὶ πᾶσαι αἱ πράξεις τῶν Ὑπουργείων, τῶν ὁποίων ἐξετάζει τὴν νομιμότητα· ἰδιαιτέραν ἐξουσίαν ἔχει ἐπὶ τῶν δημοσίων δαπανῶν, ὧν ἐξετάζει τὰ δημοσιονομικὰ ἀποτελέσματα, τὴν ὑπαρξίν πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τὸν ὀρθὸν καταλογισμὸν τῆς πιστώσεως εἰς τὰ οἰκεία κεφάλαια καὶ ἄρθρα τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν νομιμότητα τῆς δαπάνης. Ἐπὶ πάσης διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῆς Διοικήσεως παρεμβαίνει τὸ Κοινοβούλιον.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ ἐνασκούμενος παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν εἶναι τρόπον τινὰ δευτέρου βαθμοῦ, διότι δυνάμει τοῦ νόμου τῆς 4 Μαΐου 1885 παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργείῳ λειτουργεῖ Εἰδικὸν Λογιστήριον, ὅπερ ἀσκεῖ κατὰ πρῶτον βαθμὸν προληπτικῶς τὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων δαπανῶν.

γ') Ἄ λ λ α ι χ ῶ ρ α ι.—Ἐπίσης ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν τῇ παρεμβάσει τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου συναντᾶται εἰς τὰς νομοθεσίας τῆς Τουρκίας, τῆς Ὁλλανδίας, Πολωνίας, Ρουμανίας, Νορβηγίας, τῆς Πορτογαλίας, τῆς Ἀργεντινῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Τσεχοσλοβακίας. Εἷς τινὰς χώρας μάλιστα, ὡς ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ, τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἐπὶ τόπου ἔλεγχον κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

δ') Κ ρ ί σ ε ι ς κ α ἰ σ υ μ π ε ρ ᾶ σ μ α τ α.—Ἐξητάσαμεν λίαν συντόμως τὸ ἰσχύον ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Βελγίῳ σύστημα προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν τῇ παρεμβάσει τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ὁ ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀνατίθεται εἰς σῶμα, ὅπερ ἔχει δικαστικὴν συγκρότησιν καὶ συνεπῶς ἐμφανίζει ἐπαρκῆ ἀνεξαρτησίαν, ἀφοῦ τὰ μέλη αὐτοῦ εἴτε εἶναι ἐκ τοῦ Συντάγματος ἰσόβια εἴτε τὰ μέλη αὐτοῦ διορίζονται ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιον καὶ συνεπῶς ἔχουσι ἀνεξαρτησίαν ἔναντι τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Συνεπῶς εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐμφανίζει ἐπαρκῆ ἀνεξαρτησίαν καὶ τοῦτο εἶναι

άξιόλογον πλεονέκτημα διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐνάσκησιν τοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν.

Ἐπί πλέον τὸ σύστημα τοῦτο ἐμφανίζει κατὰ δεύτερον λόγον σοβαρὸν πλεονέκτημα, διότι τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον λόγῳ τῆς ἀσκήσεως παρὰ τούτου τῶν διαφόρων ἐλέγχων ἐπὶ τῶν δημοσίων διαχειρίσεων ἐκτὸς τῆς ἀνεξαρτησίας ἔχει μεγαλύτεραν εἰδικότητα καὶ πεῖραν περὶ τὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων δαπανῶν.

Τέλος ἡ ἐνάσκησις τοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῇ παρεμβάσει τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, συγκεκροτημένου ὡς ἀνωτέρω ἐκτίθεται, συντελεῖ εἰς τὴν ταχυτέραν κατάρτισιν τῶν δημοσίων λογαριασμῶν πρὸς ψήφισιν τῶν ἀπολογισμῶν.

Γ) *Συνοπτικὴ ἐξέτασις τῆς ἐξελίξεως τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐν Ἑλλάδι.*

§ 1. *Ἡ προϊοῦσα ὁργάνωσις τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου.*—

Ἀνεπτύξαμεν τὰ διάφορα στάδια τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων κατὰ τὴν ἰσχύουσαν ἤδη Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν καὶ ἐδώσαμεν ἐπίσης τὴν ἔννοιαν τῶν διαφόρων ἐλέγχων καὶ τὴν σημασίαν τῶν διαφόρων περὶ τούτων συστημάτων. Ὁ μελετητὴς τῆς δημοσιονομικῆς μας νομοθεσίας τόσον ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως, ὅσον καὶ ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως ἐξετάζων τοὺς ἰσχύοντας παρ' ἡμῖν ἐλέγχους συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἡ νομοθεσία μας ἐσημείωσεν συνεχεῖς καὶ ἀξιολόγους καινοτομίας.

Διὰ νὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ἐκτιμηθῶσιν αἱ μεταρρυθμίσεις παρ' ἡμῖν ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ μᾶλλον ἀξιόλογον τμῆμα ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως τῆς νομοθεσίας περὶ προϋπολογισμοῦ, κρίνομεν σκόπιμον νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν τῆς νομοθεσίας ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου ⁽¹⁾.

(1) Βλέπε ὁμοίως Π. Δ ε ρ τ ι λ ῆ ἄρθρον δημοσιευθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον «αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ περὶ δημοσίου λογιστικοῦ» εἰς τὸ Περιοδικὸν «Ἐ γ γ ῶ ς καὶ Ἄ π ω Ἄ ν α τ ο λ ῆ» μηνὸς Σεπτεμβρίου 1924, τοῦ ἰδίου ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν Ἀθήναι 1929. Πρβλ. J é z e—Γ ε ω ρ γ α ν τ ᾱ. Ἐπίσης A l l i x—Λ α μ π ρ ο π ο ῦ λ ο υ, ὡς καὶ Μ. Ο ἰ κ ο ν ο μ ῖ δ η Ἑρμηνεία περὶ δημοσίου λογιστικοῦ Ἀθήναι 1930.

Ὡς γνωστὸν βελτίωσιν ἀξιοσημείωτον εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ δημοσίου θησαυροῦ ἐσημείωσεν ὁ νόμος ΣΙΒ' τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1852 «περὶ διοικήσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ ἐξόδων καὶ περὶ τοῦ λογιστικοῦ τοῦ κράτους, ὡς καὶ τὸ πρὸς ἐκτέλεσιν τούτου ἐκδοθὲν Διάταγμα τῆς 13ης Ὀκτωβρίου 1852. Συγκεκριμένως ὅμως ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὸν νόμον αὐτὸν παρατηρεῖται ἔλλειψις ἀξιολόγων σχετικῶν διατάξεων. Περιέχονται ὅμως αἱ πρῶται πρακτικαὶ περὶ τούτου διατάξεις.

Οὕτως ὁ εἰρημένος νόμος ἐν ἄρθρῳ 37 διαλαμβάνει ὅτι τὰ πρὸς πληρωμὴν τῶν δημοσίων ἐξόδων ἐντάλματα πρέπει νὰ στηρίζονται εἰς πίστωσιν κατὰ τὰς νομίμους διατυπώσεις χορηγηθεῖσαν καὶ νὰ μὴ ὑπερβαίνωσι τὸ κατὰ τὰς μηνιαίας δισνομὰς διαθέσιμον ποσόν.

Ἐν ἄρθρῳ 10 τοῦ ἰδίου νόμου ἀναγράφεται, ὅτι οἱ Ὑπουργοὶ δὲν δύνανται ἐπὶ προσωπικῇ αὐτῶν εὐθύνη νὰ ἐξοδεύωσι ἐπέκεινα τῶν χορηγηθεισῶν εἰς ἕκαστον αὐτῶν πιστώσεων.

Ἐπὶ πλέον συμφώνως πρὸς τὸν εἰρημένον νόμον ΣΙΒ' τοῦ 1852, ὡς εἶχεν ἀρχικῶς, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου ὤφειλε νὰ θεωρῇ τὰ ἐκδιδόμενα χρηματικὰ ἐντάλματα παρὰ τῶν διαφόρων Ὑπουργῶν. Δὲν εἶχε ὅμως δικαίωμα παρεμποδίσεως τῆς δαπάνης ἐν περιπτώσει ὑπερβάσεως τῶν πιστώσεων. Οὔτε ἀκόμη ὁ νόμος ΣΙΒ' τοῦ 1852 διωργάνωνε προληπτικὸν ἔλεγχον, δυνάμενον νὰ παρακωλύσῃ ἰδίως τὰς ὑπερβάσεις τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Μόνον ἡ ἀναγραφή τῆς ἐπὶ προσωπικῇ εὐθύνη τῶν Ὑπουργῶν τηρήσεως τῶν διατάξεων τοῦ νόμου ΣΙΒ' προφανῶς δὲν ἐπῆρκει, ὅπως ἐξασφάλισῃ τὴν τήρησιν τοῦ νόμου τούτου καὶ τὴν μὴ ὑπέρβασιν τῶν πιστώσεων. Ἐκτὸς τούτου ἡ εὐθύνη τοῦ Ὑπουργοῦ δύναται νὰ εἶναι πολλαπλῆ. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἀσφῆς ἡ φύσις καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτῆς. Ἐπίσης αἱ κυρώσεις τὰς ὁποίας συνεπάγεται ἡ μὴ τήρησις τῆς διατάξεως ταύτης δὲν προσδιορίζονται.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ ἐκ ταύτης συνέπειαι εἰς βάρος τοῦ Ὑπουργοῦ θὰ ἠκολούθουν, ὅταν ἤδη εἶχε συντελεσθῇ ἡ δαπάνη. Συνεπῶς αἱ διατάξεις τοῦ νόμου ΣΙΒ' δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐνεργήσωσι προληπτικῶς.

Ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν εἰσῆχθη παρ' ἡμῖν διὰ τοῦ νόμου ΑΥΟΖ' τῆς 28ης Μαΐου 1887. Ὁ νόμος οὗτος ἐλήφθη ἐκ τῆς Βελγικῆς νομοθεσίας χωρὶς

ὅμως νὰ γίνῃ δεκτὸς παρ' ἡμῖν μὲ τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν βάσιν τῆς Βελγικῆς νομοθεσίας. Κατὰ τὸ ἄρθρον 3 τοῦ νόμου τούτου τὰ πρὸς πληρωμὴν δημοσίων ἐξόδων ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν ἢ καὶ κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον (νόμου ΑΥΟΖ') ἐκδιδόμενα χρηματικὰ ἐντάλματα, ἀποβαίνουν πληρωτέα, ἀφοῦ μετὰ προηγουμένην ἐξέλεγχσιν θεωρηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου πρὸς βεβαίωσιν ὅτι ὑπάρχει νομίμως κεχορηγημένη ἀνάλογος πίστωσις καὶ ὅτι κατὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς ἐντελλομένης δαπάνης ἐτηρήθησαν οἱ ὅροι τῶν ἄρθρων 26-42 τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 καὶ παντὸς ἄλλου σχετικοῦ νόμου καὶ Διατάγματος. Ἐν ἐλλείψει πιστώσεως ἢ ἐν περιπτώσει παραβάσεώς τινος τῶν ὡς ἄνω διατάξεων, τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀρνεῖται τὴν θεώρησιν τοῦ ἐντάλματος καὶ σημειώνει συντόμως ἐπ' αὐτοῦ τὸν λόγον τῆς μὴ θεωρήσεως. Ἄν ὅμως ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργὸς ζητήσῃ ἐγγράφως ὑπ' εὐθύνην αὐτοῦ τὴν θεώρησιν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος αὕτη συντελεῖται, ὑποβάλλεται δὲ εἰς τὴν Βουλὴν λεπτομερῆς σημείωσις τῶν τοιούτων χρηματικῶν ἐνταλμάτων μὲ τὴν αἰτιολογίαν τῆς ἀρνήσεως τῆς θεωρήσεως τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Καθ' ὅμοιον τρόπον θεωροῦνται καὶ τὰ ἐπιτροπικὰ ἐντάλματα, δι' ὧν οἱ Ὑπουργοὶ μεταβιβάζουσι πιστώσεις εἰς τοὺς Ἐπιτρόπους αὐτῶν ὡς πρὸς τὸ ποσὸν τῶν πιστώσεων καὶ τὴν πρὸς διαχείρισιν αὐτῶν ἀρμοδιότητα τῶν Ἐπιτρόπων.

Διὰ τὰ οὕτω θεωρούμενα χρηματικὰ ἐντάλματα οἱ πληρώνοντες Ταμίαι ἀπαλάσσονται τῆς πρὸς δικαιολόγησιν αὐτῶν εὐθύνης.

Αἱ ἐλλείψεις τοῦ νόμου τούτου εἶναι φανεραί.

Κατὰ πρῶτον λόγον ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος ἐπὶ τῶν δαπανῶν συντελεῖται μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς δαπάνης. Συνεπῶς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γνωρίζωμεν ἐγκαίρως ἐπὶ ἐκάστης πραγματοποιημένης δαπάνης, ἂν ὑπῆρχε ἐπαρκῆς πίστωσις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ.

Κατὰ δεύτερον λόγον τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον δὲν εἶχε τὸ ἀπόλυτον veto, ἀλλὰ ὑποχρεοῦται νὰ θεωρήσῃ τὸ χρηματικὸν ἐντάλμα ἐν ἧ περιπτώσει ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργὸς ζητεῖ τὴν ὑπ' εὐθύνην αὐτοῦ θεώρησιν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος.

Ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου δύναται νὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι ἐν Βελγίῳ ἐπὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ ὁποίου ἐβασίσθη ὁ ἐν λόγω νόμος ΑΥΟΖ' τοῦ 1887 τὸ Ἐλεγ-

κτικὸν Συνέδριον παρέχει μεγαλυτέραν ἐγγύησιν ἢ παρ' ἡμῖν. Διότι παρ' ἡμῖν ἐξασφαλίζεται μόνον συνταγματικῶς ἡ ἰσοβιότης τῶν Συμβούλων καὶ Παρέδρων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἐνῶ ἐν Βελγίῳ ἐπὶ πλέον καὶ αἱ ἐξουσίαι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου πηγάζουσιν ἐκ τοῦ καταστατικοῦ νόμου (ἄρθρον 116 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1831). Προσέτι δέον νὰ σημειωθῆῃ ὅτι, ἐνῶ παρ' ἡμῖν οἱ Σύμβουλοι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου διορίζονται ὑπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐν Βελγίῳ ὁ διορισμὸς αὐτῶν ἐνεργεῖται ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ. Γενικῶς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἔχει μεγαλυτέραν ἀνεξαρτησίαν ἐν Βελγίῳ ἢ παρ' ἡμῖν.

Αἱ ἀνωτέρω μνημονευόμεναι διατάξεις τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας ἐπὶ τοῦ σημείου τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου παρέμειναν ἐπὶ μακρὸν ἀμετάβλητοι γενόμεναι οὕτω πρόξενoi αὐξήσεως τῶν περιπτώσεων αἰτήσεων ἀναπληρωματικῶν πιστώσεων. Πράγματι λόγῳ τῆς μὴ ὀργανώσεως τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν οἱ διατάκται προέβαινον εἰς τὴν ἀνάληψιν δαπανῶν καὶ πολλάκις ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξηκριβοῦτο ἡ ὑπέρβασις τῶν οἰκείων πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ ἡ ἔλλειψις τοιούτων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Διὰ τοῦτο ἡ ἔλλειψις τοῦ ἐλέγχου τῆς ἀναλήψεως τῆς δαπάνης ἦτο μίᾳ αἰτία προσφυγῆς εἰς ἀναπληρωματικὰς πιστώσεις.

Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ ἐξ ὀλοκλήρου ματαιώσις τῆς περιπτώσεως προσφυγῆς εἰς ἀναπληρωματικὰς πιστώσεις δὲν εἶναι ἐφικτή. Οἷονδῆποτε, καθ' ἡμᾶς σύστημα προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑπόκειται εἰς τὴν περίπτωσιν αἰτήσεως ἀναπληρωματικῶν πιστώσεων (1). Ὡς γράφομεν ἐπίσης ἀλλαχοῦ (2), ἡ ἀρχὴ τῆς καλῆς καὶ τῆς ταχείας διεξαγωγῆς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας δὲν συμβιβάζεται μὲ διατάξεις προληπτικοῦ ἐλέγχου πλήρως ἀκάμπτου, περισφίγγοντος ἐκ τῶν προτέρων τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἐν τῇ κινήσει αὐτῆς. Ἡ ἐνημερότης ὁμῶς εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἢ συμφώνως τῷ νόμῳ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ μετὰ φειδοῦς καὶ συστήματος πραγματοποιήσις τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐπιβάλλει τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν.

(1) Πρβλ. εἰς σελ. 42 καὶ ἐπ.

(2) Πρβλ. εἰς σελ. 54 καὶ ἐπ.

Ἀσθενῆ προληπτικὸν ἔλεγχον κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν δαπανῶν εἰσήγαγε ὁ νόμος ΓΤΟΔ' τοῦ ἔτους 1909, ὅστις ἐν ἄρθρῳ 13 περιέλαβε ὅτι οἱ Ὑπουργοὶ δὲν δύνανται ἐπὶ προσωπικῇ αὐτῶν εὐθύνῃ νὰ ἐξοδεύσωσιν οὐ μόνον ἐπέκεινα τῶν χορηγηθεισῶν ἐκάστῳ αὐτῶν πιστώσεων, ἀλλ' οὐδὲ νὰ ἀνεχθῶσιν νέον τι ἔξοδον ἢ αὔξησιν προϋπάρχοντος ἐξόδου πρὶν ἢ χορηγηθῆ ἢ διὰ τὴν πληρωμὴν αὐτοῦ ἀπαιτουμένη ἀναπληρωματικῇ ἢ ἔκτακτος πίστωσης. Αἱ διατάξεις ὅμως τοῦ νόμου τούτου εἶναι ἀτελεῖς, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν εἰσάγεται σαφῶς ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ὁ εἰσαγόμενος ἀτελεῖς ἔλεγχος ἐπαφίεται εἰς τὴν προαίρεσιν τῶν διαφόρων Ὑπουργῶν χωρὶς νὰ ἀνατίθεται ἡ διεξαγωγὴ τούτου εἰς ὑπηρεσίας ἐκ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐξαρτωμένως Δέον ὅμως νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ εἰρημένου νόμου ἀνεστάλη διὰ τοῦ νόμου ΓΧΟΑ' (1).

---

(1) Τὴν μεταρρῦθμισιν τῶν περὶ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν διατάξεων ἐπεξήτησεν ἐν τῇ Βουλῇ ὁ βουλευτὴς Λακωνίας Ἰ. Ἀθηνόγενης.

Οὕτως κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 1 Ἰουλίου 1911 ἐπεξήτησε τὴν εἰσαγωγὴν παρ' ἡμῖν πλήρους προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν καὶ συνίστα τὴν ἐπεξεργασίαν καταλλήλου νομοθετήματος, δι' οὗ θὰ ἐτίθεντο εἰς ἐφαρμογὴν αἱ ἰδέαι αὗται.

Κατὰ τὴν αὐτὴν συνεδρίασιν ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, Ε. Βενιζέλος ἀπαντῶν ἔλεγεν ἐπὶ λέξει «εἶναι ἄξιον προσοχῆς τὸ θέμα, ὅπερ θίγεται, εἶναι ἄξιον καὶ μελέτης.»

Ὁ Βουλευτὴς Ἰ. Ἀθηνόγενης ἐπανερχόμενος εἰς τὴν ἀνωστάσιν του κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 17 Δεκεμβρίου 1911 μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀξιολόγων προτάσεων ἔλεγε : «εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπαναφέρω πρὸς συζήτησιν θέμα σοβαρὸν. Κατὰ τοὺς κειμένους νόμους οἱ Ὑπουργοὶ ἔχουσι ἀτυχῶς τὸ δικαίωμα νὰ ἀναλαμβάνωσι ἀπεριορίστως εἰς βάρος τοῦ κράτους ὑποχρεώσεις συνεπαγομένας δαπάνας, ἐμφανιζόμενοι δ' εἶτα ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ζητοῦσι τὰς πιστώσεις, ὧν τὴν ἀνάγκην ἐδημιούργησαν. Ἡ Βουλὴ κατὰ κανόνα χορηγεῖ ἄνευ δυσκολίας τὰς πιστώσεις αὐτάς. Ἀλλὰ καὶ ἂν θελήσῃ νὰ δειχθῆ αὐστηρὰ καὶ νὰ ἀνατρέψῃ τὸν αἰτοῦντα Ὑπουργόν, εἶναι οὐχ ἥττον ἠναγκασμένη, ὅπως εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ χορηγήσῃ τὴν πίστωσιν, διότι εὐρίσκεται ἀπέναντι ὑποχρεώσεως ἐπ' ὀνόματι τοῦ κράτους ἀναληφθείσης καὶ συνεπῶς ὀφείλει σεβομένη τὴν ὑπογραφὴν τοῦ κράτους νὰ παράσχη τὰ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς τοιαύτης ὑποχρεώσεως ἀπαιτούμενα ποσά».

Καὶ περαιτέρω ὁ ἔγκριτος βουλευτὴς Λακωνίας Ἰ. Ἀθηνόγενης ἔλεγε «ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι, ἂν ὁ παρ' ἡμῖν ὑπάρχων ἀτελεῖς περιορισμένος προληπτικὸς ἔλεγχος ἐπὶ μόνων τῶν ἐνταλμάτων πληρωμῆς, καθιστάμενος πλήρης ἐξετείνεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀναδοχῆς (ἀναλήψεως) τῶν ὑποχρεώσεων,

Ἡ θετικὴ ἀπαρχὴ εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν περὶ ἐλέγχου δημοσίων δαπανῶν διατάξεων τίθεται διὰ τοῦ νόμου ΓΩΞΔ' καὶ τοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν τούτου Β. Διατάγματος τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1911. Διὰ τῶν διατάξεων τούτων ἀφ' ἑνὸς μὲν λαμβάνεται πρόνοια, ὅπως ἡ ἐν τῷ Γενικῷ Λογιστηρίῳ διεξαγομένη ὑπηρεσία ἐλέγχου διακριθῆ εἰς δύο τμήματα ἧτοι τὴν τρέχουσαν καὶ καθυστεροῦσαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρέχεται ἡ εὐχέρεια εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅπως μετακαλέσῃ ξένον ὀργανωτὴν διὰ τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου καὶ γενικῶς πρὸς μεταρρυθμίσιν τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ. Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ νόμου τούτου, πρῶτον ἐν σχέσει μὲν πρὸς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐλέγχου, ἡ τρέχουσα ὑπηρεσία περιέλαβε τὸν ἔλεγχον καὶ τὰς ἐγγραφὰς ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1912 καὶ ἐντεῦθεν, ἡ καθυστεροῦσα δὲ τὰς μέχρι τῆς περιόδου ταύτης διαχειρίσεις. Ἐξ ἄλλου μετεκλήθη κατὰ Μάϊον 1913 ἐξ Ἰταλίας ὁ γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Θησαυροῦ Z a p e l l o n i. Ὁ ἀνώτατος οὗτος Ἰταλὸς δημόσιος λειτουργὸς διηύθυνε τὸ Γενικὸν Λογιστήριον μέχρι τοῦ ἔτους 1915, μελετήσας δὲ λεπτομερῶς καὶ ἐπισταμένως τὰ τῆς Ἑλληνικῆς λογιστικῆς νομοθεσίας τῆς χώρας ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ὀργανώσεως τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου ὡς καὶ κατήρτισε σχέδια ριζικωτάτων καὶ ἀξιολόγων μεταρρυθμίσεων (1). Τὰ ἔτη τέλος 1917 ἕως 1920, κατὰ τὰ ὁποῖα διετέλεσε

ἡ ριζικὴ αὕτη μεταρρυθμίσις ἠθέληεν ἀποδώσει ἀγαθὰ διὰ τὰ Δημόσια Οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα . . .»

Ἐν τέλει ὁ βουλευτὴς Ἰ. Ἀθηνόγενης συνίστα τὴν εἰσαγωγὴν παρ' ἡμῖν τοῦ Ἰταλικοῦ συστήματος προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν. Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ Βουλὴ δὲν συνεζήτησε ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω προτάσεων. Ὁ βουλευτὴς Π. Βουρλόυμης εἰς τὴν ἀξιόλογον εἰσήγησίν του ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν τοῦ ἔτους 1914 καὶ ἐν τῇ ἀγορεύσει αὐτοῦ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς τῆς 21 Δεκεμβρίου 1914 τὸ μὲν ἔθιγε τὸ ζήτημα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν, τὸ δὲ ὑπεδείκνυε τὴν συγχώνευσιν τοῦ διοικητικοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν δημοσίων ὑπολόγων, ὅστις ἐνησκειτο παρὰ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου, μετὰ τοῦ δικαστικοῦ τοιοῦτου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Ἐσημειώσαμεν τὰς ἀγορεύσεις ταύτας, διότι ἐξ ὧων γνωρίζομεν εἶναι αἱ μόναι ἀξιοσημεῖοι συμβουλαὶ προερχόμεναι ἐκ τοῦ Κοινοβουλίου ἐν τῇ κινήσει τῶν ἰδεῶν σχετικῶς μὲ τὴν μεταρρυθμίσιν τῶν διατάξεων τῆς νομοθεσίας μας περὶ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν.

(1) Βλέπε σχετικῶς τὴν παρὰ τοῦ Z a p e l l o n i καταρτισθεῖσαν ἐργασίαν εἰς πολύτομον ἔκθεσιν δημοσιευθεῖσαν εἰς ἴδιον τεῦχος, Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον 1915.

Διευθυντής του Γενικοῦ Λογιστηρίου του Κράτους ὁ κ. Θεόδ. Λεκατζᾶς, νῦν Γενικός Διευθυντής τῆς Ἴονικῆς Τραπεζῆς σημειοῦσι ἀξιοσημείωτον περίοδον ἀνακαινιστικῶν μεταρρυθμίσεων τῆς νομοθεσίας περὶ δημοσίου λογιστικοῦ καὶ περὶ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους.

Οἱ σχετικοὶ νόμοι, οἵτινες ἐβελτίωσαν τὴν νομοθεσίαν περὶ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

1) Ὁ νόμος 830 τῆς 28ης Αὐγούστου 1917 περὶ ἱστῶν λογαριασμῶν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.

2) Ὁ νόμος 879 τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1917 περὶ κανονισμοῦ ἐποπτείας ἐπὶ τῆς ἀναλήψεως δαπανῶν.

3) Ὁ νόμος 914 τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1917 περὶ ὀργανώσεως τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.

4) Ὁ νόμος 1555 τῆς 15 Δεκεμβρίου 1918 περὶ συμπληρώσεως τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852.

Ἰδιαιτέραν ἀξίαν διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔχουσι οἱ νόμοι 1555 καὶ 879.

Κατὰ τὸν νόμον 879 τὰ Εἰδικὰ Λογιστήρια τῶν καθ' ἕκαστον Ὑπουργείων ὀφείλουσι νὰ παρακολουθῶσι τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀναλαμβανομένων εἰς βᾶρος πάντων τῶν ἄρθρων τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑποχρεώσεων. Αἱ ὑπηρεσίαι τῶν διαφόρων Ὑπουργείων κοινοποιοῦσι εἰς τὸ Εἰδικὸν Λογιστήριον τὰς πράξεις, ἐκ τῶν ὁποίων πηγάζουσι ὑποχρεώσεις ἐξόδων. Οὐδεμία πρᾶξις ὑποχρεοῦσα τὸ κράτος ὑπογράφεται παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ἂν δὲν φέρῃ τὴν θεώρησιν τοῦ Εἰδικοῦ Λογιστηρίου. Οἱ προϊστάμενοι τῶν Εἰδικῶν Λογιστηρίων ἐν ἧ περιπτώσει ἤθελον πεισθῆ ὅτι ἀνελήφθησαν ὑποχρεώσεις εἰς βᾶρος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἄνευ τῆς θεωρήσεως παρ' αὐτῶν τῶν σχετικῶν πράξεων, ὑποχρεοῦνται ν' ἀναφέρωσι τοῦτο εἰς τε τὸν ἀρμόδιον Ὑπουργὸν καὶ εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν. Ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργὸς διατάσσει τοὺς προϊσταμένους τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν νὰ συμπληρώσωσι τὰς ἀπαιτουμένας διατυπώσεις, ἐφαρμοζομένων ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 6 τοῦ νόμου 1555.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ νόμου τούτου οἱ προϊστάμενοι τῶν Εἰδικῶν Λογιστηρίων ὑποχρεοῦνται νὰ ὑποδεικνύουν εἰς τὰς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τῶν Ὑπουργείων πᾶσαν ἀτέλειαν ἢ παράβασιν ἢ ἀταξίαν οἴασθῆποτε κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν ἐξόδων ἢ τὸν καταλογισμὸν αὐτῶν εἰς προϋπολογισμὸν. Ἐν περι-

πτώσει άσυμφωνίας ύποχρεοϋνται τὰ Εϊδικὰ Λογιστήρια νά αναφέρουν περι τούτου εις τὸ Γενικὸν Λογιστήριον, ὅπερ εϊσηγεϊται περι τούτου εις τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οϊκονομικῶν πρὸς λήψιν άποφάσεων. Αϊ ένδεχομένως προκύπτουσαι μεταξὺ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οϊκονομικῶν καϊ τῶν λοιπῶν Ὑπουργῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου διαφοραϊ εϊσάγονται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οϊκονομικῶν εις τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ὅπερ άποφαίνεται ἐπὶ τῶν αναφυομένων ἐκάστοτε ζητημάτων.

Ἐν ληθῆ ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ διάταξις αὔτη εϊναι εϊδική, συμφώνως πρὸς τὸν νομικὸν κανόνα *lex posterior generalis non derogat priori specialis*, δέον νά δεχθῶμεν ὅτι καϊ μετὰ τὸν γενικὸν νόμον 4796, ὅταν ἐγερθῆ άμφισβήτησις περι τὴν ἐκκαθαρίσιν μιᾶς δαπάνης, ἐπὶ ταύτης τελικῶς άποφαίνεται τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τοῦ νόμου 1555. Τὰ Εϊδικὰ Λογιστήρια έν τῇ ένασκῆσει κατὰ τὸν νόμον 879 τῆς έποπτεϊας αὔτῶν εις τὴν άνάληψιν τῶν δαπανῶν εϊχον έπιφορτισθῆ 1) με τὴν άναγνώρισιν τῆς νομίμου αϊτίας ἐκάστης πράξεως, ἥτις ἤθελε έπιφέρει έξοδον ἢ μεταβολὴν τινα τῆς περιουσίας τοῦ κράτους, 2) με τὴν παρακολούθησιν τῆς έξελίξεως τῶν άναλαμβανομένων εις βάρος πάντων τῶν ἄρθρων τοῦ προϋπολογισμοῦ ύποχρεώσεων έν γένει, 3) με τὴν βεβαίωσιν τοῦ κανονικοῦ τῆς σχετικῆς ἐκκαθαρίσεως καϊ τοῦ ὀρθοῦ καταλογισμοῦ αὔτῶν έν τῷ προϋπολογισμῷ. Τὰ καθήκοντα ταῦτα διατηρεϊ άκόμη ὁ προϊστάμενος τοῦ Εϊδικοῦ Λογιστηρίου, διότι καϊ μετὰ τὸν νόμον 4796, δι' οὔ ιδρϋονται αϊ ὑπηρεσίαι έγκρίσεως καϊ έκκαθαρίσεως δαπανῶν, ἢ ὑπηρεσία τοῦ Εϊδικοῦ Λογιστηρίου ἐκάστου Ὑπουργεϊου δύναται νά ὑποδειξῆ τὴν ὑπαρξιν ὑφισταμένων ένδεχομένως τοιούτων έλλείψεων κατὰ τὴν έκδοσιν τῶν χρηματικῶν ένταλμάτων.

Οὔτως ὁ προϊστάμενος τοῦ Εϊδικοῦ Λογιστηρίου εϊχε εϊδικώτερον παρ' ἡμῖν έν τῷ σημείῳ τούτῳ οἷα δικαιώματα έν Γαλλίᾳ ὁ Ἐλεγκτῆς τῶν άνειλημμένων ὑποχρεώσεων.

Εϊδικώτερον ὅμως καϊ μάλλον συγκεκριμένως κατόπιν τῆς ισχύος τοῦ νόμου 4796 τὰ καθήκοντα ταῦτα άσκεϊ ὁ προϊστάμενος τῆς έγκρίσεως καϊ έκκαθαρίσεως δαπανῶν, ὅπου ὑπάρχει παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργεϊῳ ἢ Γενικῇ Διοικήσει. Ἐπὶ πλέον οὔτος εϊσηγεϊται καϊ τὴν έγκρισιν ἢ μὴ τῆς δαπάνης εις

τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν (1), ὅστις ἐξετάζει καὶ τὸ σκόπιμον τῆς δαπάνης ἐξαιρέσει τῶν δαπανῶν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ δημοσίου χρέους, τῶν συντάξεων καὶ τῶν ἀποδόσεων ὑπὲρ τρίτων.

Ἄλλ' ὁ ὑπὸ τοῦ Εἰδικοῦ Λογιστηρίου ἐκάστου Ὑπουργείου ἐνεργούμενος κατὰ τὸν νόμον 879 ἔλεγχος (2) ἦτο τρόπον τινὰ ἔλεγχος πρώτου βαθμοῦ, διότι τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐνεργεῖ ἀκολούθως τρόπον τινὰ ἔλεγχον δευτέρου βαθμοῦ ἦτοι τὸν ἔλεγχον τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν (3).

Ἀναφέρομεν ἀνωτέρω περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου δυνάμει τοῦ νόμου ΑΥΟΖ' τοῦ ἔτους 1887. Αἱ διατάξεις αὗται τοῦ νόμου τούτου ὑπέστησαν μεταγενεστέρως τροποποιήσεις. Οὕτω δυνάμει τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ νόμου 1937 δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου τοποθετοῦνται ἀνὰ εἷς Πάρεδρος παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργείῳ ἢ καὶ εἷς μόνος εἷς πλείονα τοῦ ἐνὸς Ὑπουργεῖα, τάσσονται δὲ δι' ἀποφάσεως τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Ἐν ἡ περιπτώσει εἷς τῶν ἐν τινὶ Ὑπουργείῳ Παρέδρων εἶναι ἀπὼν ἢ κωλύεται, τοῦτον ἀναπληροῖ εἷς τῶν λοιπῶν Παρέδρων, ὀριζόμενος δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Μεταγενεστέρως ὅμως δυνάμει τοῦ Ν. Δ. τῆς 31 Ἰουλίου 1926 (ἄρθρ. 1), ὡς ἐκρίθη σκοπιμότερον, οἱ Πάρεδροι μετὰ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν ἐδρεύουσι παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ, ὅπως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον συντονίζεται πληρέστερον ὁ ὑπ' αὐτῶν ἀσκούμενος προληπτικὸς ἔλεγχος.

Γενικῶς διὰ διαφόρων ἄλλων διατάξεων (4) προσδιωρίσθησαν ἐπακριβέστερον καὶ συγχρόνως ὠργανώθησαν πληρέστερον τὰ δικαιώματα τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅσον ἀφορᾷ τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων δαπανῶν.

Κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου δύναται νὰ ἐξετασθῇ παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀκόμη καὶ τὸ οὐσιαστικὸν μέρος τῆς δαπάνης. Τοῦτο δὲν δύναται νὰ πράξη ὁ προϊστάμενος τοῦ Εἰδικοῦ Λογιστηρίου, ὡς καὶ κατόπιν τοῦ νόμου 4796 ἢ ὑπηρεσία ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν,

---

(1) Βλέπε εἰς σελ. 131

(2) Κατόπιν τοῦ νόμου 4796 τοῦ ἔτους 1930 ἀσκεῖται κατὰ πρῶτον λόγον ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν τῶν διαφόρων Ὑπουργείων, ὅπου αὗται ὑπάρχουσι.

(3) Βλέπε σελ. 134

(4) Βλέπε ἰδίως τὸν νόμον 1937 τοῦ ἔτους 1920.

ἔπου παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργείῳ ἢ Γενικῇ Διοικήσει λειτουργεῖ. Ἄλλὰ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον προφανῶς δυνάμενον νὰ ἐλέγξῃ, ἂν πράγματι ἐγένετο ἡ δαπάνη, δὲν δικαιούται νὰ ἐλέγξῃ τὴν σκοπιμότητα τῆς δαπάνης, ἐφ' ὅσον αὕτη εἶναι νόμιμος καὶ προβλέπεται σχετικῇ πίστῳσις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Μία τοιαύτη ἐνέργεια ἀποτελεῖ ἀνάμειξιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἰς ἔργον τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ ὑπευθύνου Ὑπουργοῦ. Πλὴν τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Παρέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀσκεῖ ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῆς παρὰ τοῖς Ὑπουργείοις ὑπηρεσίας τῆς θεωρήσεως τῶν ἐνταλμάτων διὰ τὴν ἔγκαιρον καὶ κατὰ τὰ κεκανονισμένα διεξαγωγὴν ταύτης καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ ἀρμοδίου Τμήματος τοῦ Συνεδρίου ἢ ὁ παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τούτῳ ὀριζόμενος Σύμβουλος.

Ἐξεθέσαμεν συντόμως καὶ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὴν ἐξέλιξιν τῆς νομοθεσίας παρ' ἡμῖν σχετικῶς μὲ τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ μέχρι τῆς ἰσχύος τοῦ ψηφίσματος τῆς 7. Ἰουνίου 1927 καὶ τοῦ νόμου 4796. Διὰ τοῦ συντελεσθέντος τέλους ἔργου κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν καὶ τῶν γενομένων νομοθετικῶν μεταρρυθμίσεων, ὀφειλομένων πάντων τούτων κυρίως εἰς τὸν νῦν Γενικὸν Διευθυντὴν τοῦ Δημοσίου Λογιστικοῦ κ. Γ. Μαντζαβῖνον σημειοῦται νέος μᾶλλον ἀξιόλογος σταθμὸς ἐν τῇ διοικήσει τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν τῆς χώρας.

Ποῖαι καινοτομίαι εἰσάγονται εἰς τὴν νομοθεσίαν διὰ τῶν διατάξεων τούτων ἐκθέτοπεν ἀλλαχοῦ (1).

Ὁ Πάρεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐνεργῶν, ὡς ἀνωτέρῳ ἐκτίθεται, τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ θεωρεῖ τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα διὰ πράξεως συντασσομένης ἐπὶ τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος καὶ ὑπογραφομένης παρ' αὐτοῦ. Ἀκολουθῶς ἐπιστρέφει τὸ χρηματικὸν ἔνταλμα εἰς τὸ Εἰδικὸν Λογιστήριον, ἐξ οὗ ἀποστέλλεται τοῦτο εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον πρὸς πληρωμὴν. Ὁ ταμίας, ὡς ἐκτίθεται ἀλλαχοῦ (2), ἐφ' ὅσον ὡς ἀνωτέρῳ κανονικῶς ἐξεδόθη τὸ χρηματικὸν ἔνταλμα ὑποχρεοῦται νὰ ἐξοφλήσῃ αὐτὸ εἰς τὸν πραγματικὸν δικαιούχον ἢ τὸν νόμιμον αὐτοῦ πληρεξούσιον.

(1) Πρὸβλ. εἰς σελ. 139 καὶ ἐπ. καὶ εἰς σελ. 174.

(2) Πρὸβλ. εἰς σελ. 139

Ἐν ἡ περιπτώσει λόγω παραβάσεως διατάξεων τοῦ νόμου περί δημοσίου λογιστικοῦ ἢ ἐν περιπτώσει ἄλλων ἐλλείψεων ἐν σχέσει μὲ τὴν νομοθεσίαν περί προϋπολογισμοῦ ὁ Πάρεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀρνεῖται τὴν θεώρησιν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος ἐπιστρέφει τοῦτο εἰς τὸ Εἰδικὸν Λογιστήριον διὰ σημειώματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναγράφεται ὁ λόγος τῆς μὴ θεωρήσεως. Ἐπαναφερομένου ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος πρὸς θεώρησιν, ὁ Πάρεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἢ θεωρεῖ τοῦτο, ἐφ' ὅσον ἦρθησαν οἱ λόγοι τῆς μὴ θεωρήσεως, ἢ ὑποβάλλει τοῦτο διὰ συντόμου ἐκθέσεως εἰς τὸ οἰκεῖον Τμήμα τοῦ Συνεδρίου ἀποφαινομένου διὰ πράξεώς του εἴτε περί θεωρήσεως, εἰς ἣν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὑποχρεοῦται νὰ προβῇ ὁ Πάρεδρος, εἴτε περί ἀπορρίψεως τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος.

Πλὴν τοῦ Παρέδρου καὶ ὁ ἐνδιαφερόμενος ἰδιώτης δύναται νὰ προσβάλλῃ τὴν μὴ θεώρησιν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος τοῦ Παρέδρου ἐνώπιον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

§ 3. *Ἡ ἐκδοσις χρηματικῶν ἐνταλμάτων ὑπ' εὐθύνην τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν.*— Ἐν περιπτώσει ἀπορρίψεως χρηματικοῦ ἐντάλματος παρὰ τοῦ Παρέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργὸς δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν ὑπ' εὐθύνην του θεώρησιν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὴν ὁποῖαν τὸ Συνέδριον ἀποδέχεται ἐντελλόμενον εἰς τὸν ἀρμόδιον Πάρεδρον διὰ πράξεως τοῦ οἰκείου τμήματος αὐτοῦ τὴν θεώρησιν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος.

Τῶν ὑπ' εὐθύνη τοῦ Ὑπουργοῦ θεωρουμένων χρηματικῶν ἐνταλμάτων ὑποβάλλεται ὑπὸ τοῦ παρὰ τῷ Συνεδρίῳ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας αὐθημερόν εἰς τε τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, εἰς τὴν Βουλὴν δ' ἅμα συνερχομένην, πῖναξ ἐν ᾧ ἀναγράφεται καὶ ἡ αἰτιολογία τῆς μὴ θεωρήσεως. Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ Βουλὴ ἐντὸς τῆς πρώτης αὐτῆς συνόδου ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τοῦ πίνακος τούτου δὲν ἤθελε ἐγκρίνει τὰ ὑπ' εὐθύνη τῶν Ὑπουργῶν θεωρηθέντα χρηματικὰ ἐντάλματα, τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον διὰ πράξεως τῆς ὁλομελείας αὐτοῦ καταλογίζει εἰς βᾶρος τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν τὰ ὑπ' εὐθύνη αὐτῶν θεωρηθέντα χρηματικὰ ἐντάλματα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ Βουλὴ ἠρνήθη τὴν ἔγκρισίν της.

Προκειμένου περί χρηματικῶν ἐνταλμάτων θεωρηθέντων ὑπ' εὐθύνη τοῦ Ὑπουργοῦ ἐλλείψει πιστώσεως, ἐφ' ὅσον μεταγενεστέρως ἤθελε χορηγηθῆ ἢ προσήκουσα πίστωσης, τὸ Ἐλεγ-

κτικόν Συνέδριον προβαίνει εἰς τὴν ἀναθεώρησιν, εἴτε αὐτεπαγγέλτως εἴτε τῇ αἰτήσει τοῦ ἐκδόντος τὸ χρηματικὸν ἔνταλμα Ὑπουργοῦ, τῆς περὶ τῆς θεωρήσεως τοῦ χρηματικοῦ ἔνταλματος ὑπ' εὐθύνη τοῦ Ὑπουργοῦ ἐκδοθείσης πράξεως. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας ὑποβάλλει εἰς τὴν Βουλὴν, τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν πίνακα τῶν οὕτως ἐκδιδομένων κατ' ἀναθεώρησιν πράξεων, μὴ ὑποκειμένων πλέον εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς Βουλῆς τῶν χρηματικῶν ἔνταλμάτων, διὰ τὰ ὁποῖα ἐξεδόθησαν κατὰ τὰ ἀνωτέρω αἱ ἀναθεωρητικαὶ πράξεις τοῦ Συνεδρίου.

Ἐὰν ἀντιπαραβάλλωμεν τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 1555 (ἄρθρ. 6), αἵτινες προβλέπουσι τὴν περίπτωσιν ἀσυμφωνίας μεταξὺ ἐκάστου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Εἰδικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Ὑπουργείου, ἥδη δὲ κατόπιν τοῦ νόμου 4796, τῆς ὑπηρεσίας ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν, καὶ περὶ τῶν ὁποίων διατάξεων γράφομεν ἀνωτέρω (σελ. 165) ὡς καὶ τὰς διατάξεις τοῦ Ν. Δ. τῆς 31ης Ἰουλίου 1926, αἵτινες καθορίζουσι τὴν διαδικασίαν τῆς θεωρήσεως τῶν χρηματικῶν ἔνταλμάτων ὑπ' εὐθύνην τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν, παρατηροῦμεν ὅτι ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει διὰ τὸν προσδιορισμὸν τῆς ἐκκαθαρίσεως τὴν τελευταίαν γνώμην ἔχει τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει τὴν τελευταίαν γνώμην ἔχει ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργὸς ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τῆς ἐγκρίσεως παρὰ τῆς Βουλῆς.

Φρονοῦμεν ὅτι αἱ προβλεπόμεναι λύσεις, — αἵτινες ἰσχύουσι καὶ μετὰ τὸ ψήφισμα τῆς 7 Ἰουνίου 1927 καὶ τὸν νόμον 4796 τοῦ ἔτους 1930, ἀφοῦ ὡς εἰδικαὶ διατάξεις δὲν κατάργουσι ρητῶς ὑπὸ τοῦ ψηφίσματος τούτου καὶ τοῦ νόμου 4796, — εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὰς ὑγιεῖς ἀρχάς περὶ διαχειρίσεως τοῦ δημοσίου θησαυροῦ. Ἀφ' ἐνός ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργὸς ἐν ἡ περιπτώσει ἔχει σύμφωνον τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν ἐντελλομένων παρ' αὐτοῦ δαπανῶν ἔχει ἐλευθερίαν ἐνεργείας ὡς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κλάδου τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐφ' οὗ δρᾷ, ἀφ' ἑτέροῦ δὲ ἡ Βουλὴ ἐπ' ὀνόματι τῆς ὁποίας ἀσκεῖται ὁ ἔλεγχος τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ δύναται νὰ ἐλέγξῃ τελικῶς τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν τοῦ Ὑπουργοῦ περὶ πραγματοποιήσεως δαπάνης ὑπ' εὐθύνην αὐτοῦ καὶ συνεπῶς ἢ νὰ ἐγκρίνῃ ταύτην ἢ ν' ἀπορρίψῃ, ὅτε καταλογίζεται ὁ Ὑπουργός. Ἐὰν τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον εἶχε τὸ *veto*, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρῶτον θὰ εἶχε δύναμιν ἐπι

κίνδυνον, ἥτις ἦτο δυνατόν νὰ ἀποβῆ ἐπιζήμιος εἰς τὴν σκόπιμον πορείαν τῆς διοικήσεως, δεύτερον θὰ ἐμειοῦτο ἡ ἀρχὴ τῆς Ὑπουργικῆς εὐθύνης (1). Δύναται μόνον νὰ παρατηρηθῆ ὅτι αἱ διατάξεις περὶ ἐκδόσεως χρηματικῶν ἐνταλμάτων ὑπ' εὐθύνην τῶν Ὑπουργῶν καὶ ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τῆς ἐγκρίσεως τῆς Βουλῆς εὐρίσκονται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὰς διατάξεις τοῦ ψηφίσματος τῆς 7 Ἰουνίου 1927 ὡς καὶ μὲ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 4796, αἵτινες θεσπίζουν ἰδιαίτερα δικαιώματα διὰ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν καὶ ἐπιφυλλάσσουσι εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα τῆς ἐγκρίσεως τῆς δαπάνης. Ὡς ἐξαιρετικαὶ ὁμως εἰδικαὶ διατάξεις, ἐφ' ὅσον ρητῶς δὲν κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ ψηφίσματος τῆς 7 Ἰουνίου 1927 καὶ τοῦ νόμου 4796, καθ' ἡμᾶς ἰσχύουσιν.

§ 3. *Αἱ διατάξεις περὶ κατεπειγουσῶν δαπανῶν καὶ περὶ περιοδικῶν διαρκῶν δαπανῶν.*—Ὁ νόμος 879 περιλαμβάνει ὁμοίως διατάξεις περὶ ἀναλήψεως κατεπειγουσῶν δαπανῶν τοῦ κράτους, αἵτινες ὡς εἰδικαὶ διατάξεις ἰσχύουσιν, ἐφ' ὅσον ρητῶς δὲν κατηργήθησαν ἐπίσης διὰ τοῦ ψηφίσματος τῆς 7 Ἰουνίου 1927 ἢ τοῦ νόμου 4796. Κατὰ τὰς διατάξεις ταύτας κατ' ἐξαιρέσιν προκειμένου περὶ ἐπειγουσῶν δαπανῶν τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Ναυτικοῦ ἢ καὶ περὶ δαπανῶν τῶν Πολιτικῶν Ὑπουργείων, αἵτινες λόγῳ τῆς φύσεως αὐτῶν κρίνονται ὡς ἀνεπίδεκτοι ἀναβολῆς καὶ ἀναποτρέπτου ἀνάγκης, δύνανται νὰ ἀναληφθῶσι ὑποχρεώσεις καὶ πέραν τῶν οἰκείων πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ μετὰ προηγουμένην ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐκδιδόμενην πάντοτε τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐν τῇ ἀποφάσει ὀρίζεται, ὅτι τὸ ποσὸν τῆς ἐπιτρεπομένης ὑπερβάσεως πρέπει νὰ κοινοποιῆται εἰς τὸ Εἰδικὸν Λογιστήριον τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου. Ὅμοίως αἱ ὡς ἄνω διατυπώσεις πρέπει νὰ τηρῶνται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν πρόκειται νὰ ἀναλάβωσι οἱ Ὑπουργοὶ ὑποχρεώσεις εἰς βά-

(1) Ἡ Βουλὴ ὁμως ἢ μᾶλλον ἢ ὑποεπιτροπὴ τοῦ προϋπολογισμοῦ οὐχὶ ὁρθῶς, οὐδένα ἀσχετὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων, ἅτινα ἐκδίδονται ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τῆς ἐγκρίσεως αὐτῆς καίτοι πολλάκις τὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκδιδόμενα χρηματικὰ ἐντάλματα ἀντιπροσωπεύουν μεγάλα ποσά. Συμβαίνει μάλιστα οὔτε ἐπὶ νόμου νὰ βασιζῶνται, οὔτε δι' αὐτὰ νὰ εἶναι ἀναγεγραμμένη ἐπαρκῆς πίστωση ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Διὰ τοῦτο χρήζει ἰδιαίτερας προσοχῆς ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἢ παρακολούθησις τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων, ἅτινα ἐκδίδονται ὑπ' εὐθύνην τῶν Ὑπουργῶν.

ρος τοῦ κράτους, οἵτινες θὰ βαρύνωσι τμηματικῶς καὶ τὰς μελλούσας χρήσεις.

Ἐπίσης πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι προκειμένου περὶ δαπανῶν παγίων καὶ διαρκοῦς ἢ περιοδικοῦ χαρακτήρος, διεπομένων ὑπὸ ὀργανικῶν νόμων ἢ συμβάσεων, ὡς εἶναι μισθοί, ἐπιδόματα, ἐπιχορηγήσεις καὶ ποσοστά, συντάξεις καὶ βοηθήματα, ἐνοίκια, ὑπηρεσία δημοσίου χρέους κλπ., ἐφ' ὅσον διὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν δεσμεύεται νομικῶς τὸ κράτος, ἢ ἀνάληψις τῆς ὑποχρέωσως γίνεται εἰς τὸ οἰκείον βιβλίον τῶν ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔτους δι' ὀλόκληρον τὸ ἐτήσιον ποσὸν τῆς δαπάνης ἢ ὡς μεταγενεστέρως ἐτροποποιήθη δι' ἓν ἐξάμηνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πραγματικῆς καταστάσεως κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἔτους, λαμβανομένης ἐκ σχετικοῦ σημειώματος, ὅπερ αἱ ἀρμόδια ὑπηρεσίαι ὑποχρεοῦνται νὰ διαβιβάσωσι εἰς τὸ Εἰδικόν Λογιστήριον, ἤδη δὲ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν τοῦ οἰκείου Ὑπουργείου.

Ὡρισμένα τέλος κατηγορίαι δαπανῶν ὡς οἱ μισθοί, αἱ συντάξεις καὶ ἄλλαι κατεπειγούσης φύσεως δαπάναι, ὡς ἐξετάζεται ἀλλαχοῦ, ἐντέλλονται κατ' ἄλλην ἰδίαν διαδικασίαν (1).

§ **Κρίσεις καὶ συμπεράσματα.**—Ποῖαι εἶναι γενικώτερον αἱ ἀπόψεις ἡμῶν ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἰδιαίτερα δικαιώματα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀναπτύσσομεν εἰδικώτερον ἀλλαχοῦ (2). Ἐὰν ἐπιζητῶμεν νὰ ἐπιφέρωμεν συμπληρωματικὰς τινὰς κρίσεις ἐπὶ τῆς ἰσχυούσης σχετικῆς νομοθεσίας παρ' ἡμῖν, θὰ περιορίσωμεν αὐτὰς κατὰ πρῶτον εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν τοῦ Δημοσίου. Ὄντως ἐνῶ ὁ νομοθέτης ἐν Ἑλλάδι ὑποβάλλει εἰς λίαν αὐστηρὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τὰς δαπάνας τοῦ προϋπολογισμοῦ πλὴν τῶν ἀλλαχοῦ μνημονευομένων (3) κατηγορίας τινὰς δαπανῶν ἐξαιρεῖ μέχρι τοῦδε τοῦ ἐλέγχου τούτου, ὡς εἶναι αἱ δαπάναι τῶν ὀργανισμῶν τοῦ δημοσίου δικαίου(4). Τὸ μειονέκτημα τοῦτο δὲν θὰ εἶχε τόσην μεγάλην σημασίαν, ἂν παρ' ἡμῖν τὸ φαινόμενον τῆς συστάσεως ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου ἐκτὸς τοῦ προϋπο-

(1) Πρὸβλ. εἰς σελ. 140.

(1) Πρὸβλ. εἰς σελ. 124. καὶ ἐπ. καὶ εἰς σελ. 153 καὶ ἐπ.

(3) Πρὸβλ. εἰς σελ. 140.

(4) Βλέπε ὁμοίως ἄρθρον 6 τοῦ νόμου 4796, δι' οὗ ἐπιτρέπεται ἡ ἐπέκτασις διὰ Διατάγματος τοῦ ἐλέγχου τούτου εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς δημοσίου δικαίου.

λογισμοῦ, ἐφ' ὧν δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις περὶ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν, δὲν εἶχε λάβει τὴν γνωστὴν μεγάλην ἔκτασιν. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν ἡ ἐπέκτασις τῆς δημοσιονομικῆς ἐξουσίας τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ὀργανισμῶν τούτων, διότι ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ διαβλέπεται μία ἀσυνέπεια εἰς τὴν δημοσιονομικὴν μας νομοθεσίαν, ὅταν τὰς μὲν δαπάνας τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑποβάλλει εἰς αὐστηρὸν προληπτικὸν ἔλεγχον, τὰς δὲ δαπάνας τῶν ὀργανισμῶν δημοσίου δικαίου παρὰ τὴν μεγάλην ἔκτασιν αὐτῶν ἐξαιρεῖ τῆς δημοσιονομικῆς ἐξουσίας τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Φρονοῦμεν ἐπίσης ὅτι κατὰ τρίμηνον τοῦλάχιστον δέον νὰ κοινοποιῆται εἰς τὴν Βουλὴν καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν ὑποεπιτροπὴν τοῦ Προϋπολογισμοῦ, ἢ κατὰ μῆνα ὑποβαλλομένη εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ κατάστασις τῶν ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων ἐκ τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τοιαύτη ὑποχρέωσις ἐν Γαλλίᾳ δυνάμει τοῦ νόμου τῆς 10 Αὐγούστου 1922 (ἄρθρ. 3) ἐπιβάλλεται εἰς τὸν ἐλεγκτὴν τὸν ἀναλαμβανομένων ὑποχρεώσεων.

Ἀξιοσημεῖωτοι εἶναι ἐπίσης νομικαὶ τινες κυρώσεις, τὰς ὁποίας εἰσαγάγει ὁ νόμος 879 εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ὑπερβάσεως τῶν πιστώσεων παρὰ τῶν ἐντελλομένων ταύτας κυρίων διατακτῶν. Περὶ τούτων ὅμως εἰδικώτερον ἀσχολούμεθα ἀλλοῦ (1).

Ἢδη μόνον τονίζομεν ὅτι χάριν μεγαλυτέρας σαφηνείας αἱ διατάξεις τοῦ ψηφίσματος τῆς 7 Ἰουνίου 1927 πρέπει νὰ περιληφθῶσι εἰς τὸ Σύνταγμα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ ψηφίσματος τούτου ἔχουσι συνταγματικὸν χαρακτήρα. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἂν δηλαδὴ εἶχον νομοθετικὸν χαρακτήρα, τότε δὲν θὰ παρῆχον βάσιμον νομικὸν ἔρεισμα εἰς τὰ θεσπιζόμενα διὰ τούτου ἰδιαίτερα δικαιώματα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, διότι χρώμενος τῶν διατάξεων τοῦ ψηφίσματος τῆς 7 Ἰουνίου 1927 ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δύναται νὰ ἀναστέλλῃ τὴν πραγματοποίησιν νομίμων δαπανῶν ἐπιτρεπομένων ἐπίσης διὰ πιστώσεων ψηφισθεισῶν παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου κατὰ τὸ Σύνταγμα, ἀκόμη δὲ περισσότερον νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἐφαρμογὴν νόμου διὰ τῆς μὴ παροχῆς τῶν

(1) Βλέπε κατωτέρω τὸ F' κεφάλαιον περὶ τῆς χρηματικῆς εὐθύνης τῶν διατακτῶν.

οικείων πιστώσεων, αίτινες ἔχουσι ψηφισθῆ κατὰ τὸ Σύνταγμα. Ρητῶς ὅμως κατὰ τὸ Σύνταγμα⁽¹⁾ ὁ Βασιλεὺς—καὶ συνεπῶς καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν—δὲν δύναται νὰ ἀναστείλῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων. Δέον ὅμως νὰ προστεθῆ ὅτι παρὰ τὸν συνταγματικὸν χαρακτήρα τοῦ εἰρημένου ψηφίσματος τῆς 7 Ἰουνίου 1927 ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δὲν δύναται νὰ ἀναστείλῃ δαπάνας πρὸς πραγματοποίησιν τῶν ὁποίων νομικῶς δεσμεύεται καὶ ὑποχρεοῦται ἐκ τοῦ Συντάγματος τὸ κράτος. Συνεπῶς δυνάμει τοῦ εἰρημένου ψηφίσματος ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δύναται κατὰ πρῶτον νὰ ἀναστείλῃ δαπάνας, τῶν ὁποίων ἡ πραγματοποίησις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν διακριτικὴν ἐξουσίαν⁽²⁾ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἢ ἀκόμη δαπάνας τῶν ὁποίων ἡ πραγματοποίησις δὲν ἐπιβάλλεται ἐκ τοῦ Συντάγματος⁽³⁾.

Ἡ ἡμετέρα νομοθεσία εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀντλεῖ τὰς ἀρχὰς αὐτῆς ἐκ Βελγικῆς, τῆς Ἰταλικῆς καὶ Γαλλικῆς νομοθεσίας. Διὰ τῶν διατάξεων ὅμως τοῦ ψηφίσματος τῆς 7 Ἰουνίου 1927 καὶ τοῦ νόμου 4796 ὁ Ἑλλην νομοθέτης προχωρεῖ παρ' ἡμῖν εἰς μεταρρυθμίσεις, τῶν ὁποίων ὁ ἐξαιρετικὸς ἀύστηρὸς χαρακτήρ, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἔλεγχον τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν ἀνευρίσκεται εἰς τὰς εἰρημένας νομοθεσίας.

Τέλος δέον νὰ σημειώσωμεν ὅχι μόνον τὴν ἀνυπαρξίαν παρ' ἡμῖν παντὸς κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν μὴ ἐκδήλωσιν οὐδεμιᾶς πρωτοβουλίας ἐκ μέρους τοῦ Κοινοβουλίου ἐν σχέσει μὲ τὰς συντελεσθείσας ριζικὰς μεταρρυθμίσεις ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου τῆς νομοθεσίας. Νόμοι, ὡς ὁ νόμος 879, 1555, 4796, 6254 ἐψηφίσθησαν ἀπὸ τὸ Κοινοβούλιον χωρὶς νὰ προκαλέσωσι ἀκόμη τὴν ἐλαχίστην ἐπ' αὐτῶν συζήτησιν παρὰ τὰς ριζικὰς μεταρρυθμίσεις, τὰς ὁποίας εἰσαγάγουν. Τοιαῦται τούναντίον

---

(1) Βλέπε ἄρθρον 35 τοῦ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος καὶ ἄρθρον 76 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927.

(2) Βλέπε καὶ ὑπ' ἀριθ. 103)1930 ἀπόφασιν Συμβουλίου Ἐπικρατείας.

(3) Πρβλ. εἰς σελ. 109. Κατὰ τὸ ἄρθρον ὅμως 9 τοῦ νόμου 4796 ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν δικαιούται νὰ ἀρνηθῆ τὴν ἐγκρίσιν δαπανῶν διὰ προαγωγὰς ἢ μεταθέσεις δημοσίων ὑπαλλήλων ἢ ὑπηρετῶν ἢ ἄλλων δαπανῶν τοῦ δημοσίου, αίτινες ἐκ κειμένων διατάξεων εἶναι ὑποχρεωτικάί. Βλέπε καὶ ὑπ' ἀριθ. 678)1933 ἀπόφασιν Ὀλομελείας τοῦ Σ. Ἐ.

μεταρρυθμίσεις επικρατούσι άλλαχοῦ μετὰ μακρὰς τούλάχιστον συζητήσεις ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ.

Ἄλλ' ἐνῶ παρ' ἡμῖν μοναδική σχεδὸν εἶναι ἡ συμβολή τῆς Διοικήσεως εἰς τὴν πραγματοποίησιν μεγάλων μεταρρυθμίσεων ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς ἡ Διοίκησις κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων δὲν ὑπείσέρχεται πάντοτε εἰς τὸ πνεῦμα τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων καὶ δὲν ἐμμένει πάντοτε εἰς τὴν σταθερὰν ἐφαρμογὴν τῶν διὰ τούτων εἰσαγομένων ἀρχῶν.

Διὰ τοῦτο ἐν Ἑλλάδι συναντῶμεν εἰς πολλὰ κεφάλαια τῆς νομοθεσίας μας ἀξιολόγους βασικὰς ἀρχάς, αἵτινες εἴτε κακῶς ἐφαρμόζονται εἴτε μεταγενεστέρως διὰ τῶν πολλῶν εἰδικῶν διατάξεων ἀνατρέπονται.

Δ') Τὰ χρονικὰ ὅρια τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Θεωρητικὴ καὶ συγκριτικὴ νομοθετικὴ ἐξέτασις.

§ 1. **Ὁρισμὸς καὶ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἐν Ἑλλάδι.**— Αἱ διάφοροι νομοθεσίαι καθορίζουν τὴν χρονικὴν διάρκειαν ἐντὸς τῆς ὁποίας δέον νὰ συντελεσθῇ ἡ κατάρτισις τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἡ ψήφισις αὐτοῦ καὶ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ ὡς καὶ ἡ σύνταξις τοῦ ἀπολογισμοῦ. Ἄλλ' αἱ μὲν διατάξεις σχετικῶς μὲ τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὴν ψήφισιν αὐτοῦ καὶ τὴν σύνταξιν καὶ ψήφισιν τοῦ ἀπολογισμοῦ δὲν τηροῦνται αὐστηρῶς, ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ αἱ σχετικαὶ μὲ τὰ χρονικὰ ὅρια αὐτῆς διατάξεις τόσον ἐν τῷ νόμῳ ὅσον καὶ ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῶν αὐστηρῶς εἶναι καθωρισμέναι καὶ ἐπακριβῶς τηροῦνται. Λόγῳ τῆς ἰδιαίτερας σημασίας τοῦ σημείου τούτου τῆς δημοσιονομικῆς μας νομοθεσίας ἀσχολούμεθα ἐνταῦθα συγκριτικῶς περὶ τῆς χρονικῆς διάρκειας τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους.

Ὡς ἔχομεν τονίσει άλλαχοῦ μία τῶν βασικῶν δημοσιονομικῶν ἀρχῶν, αἵτινες διέπουν τὴν ἔννοιαν τοῦ συγχρόνου προϋπολογισμοῦ εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ ἢ τῆς περιοδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ. Κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους πρέπει νὰ ψηφίζεται περιοδικῶς καὶ νὰ ἰσχύη δι' ὠρισμένην χρονικὴν διάρκειαν κατὰ κανόνα ἐτησίαν.

Ὅμιλοῦμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον περὶ τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους κατὰ τὸ ὁποῖον ἰσχύει ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους.

Οἰκονομικὸν ἔτος εἶναι ἡ περίοδος τῶν δώδεκα μηνῶν, εἰς ἣν ἀναφέρεται εἰς προϋπολογισμός. Τὸ οἰκονομικὸν ἔτος παρ' ἡμῖν μέχρι τοῦ ἔτους 1918 συνέπιπτε μὲ τὸ πολιτικὸν ἔτος, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1919 ἄρχεται τὴν 1ην Ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους καὶ λήγει τὴν 31ην Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Ὡς γράφομεν ἀλλαχοῦ ⁽¹⁾ ἡ μεταφορὰ αὕτη τῆς χρονολογίας τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἐγένετο, ἵνα διευκολυνθῇ ἡ ἔγκαιρος ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἥτοι ἡ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους.

Τὸ οἰκονομικὸν ἔτος λοιπὸν ἀναφέρεται εἰς τὰς διοικητικὰς πράξεις, αἵτινες κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ σχετίζονται ὅπως δῆποτε μὲ τὴν διαχείρισιν τοῦ δημοσίου χρήματος καὶ τὴν κινήσιν τῆς περιουσίας τοῦ κράτους.

§ 2. *Ἐννοια τῆς χρήσεως, τὸ σύστημα τῆς διαχειρίσεως καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς προσωπικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ.*—Τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ὡς γράφομεν ἀνωτέρω εἶναι δωδεκαμήνου διάρκειας. Ἐν τῇ ἐκτελέσει ὁμως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους δὲν συμβαίνει πάντοτε νὰ πραγματοποιοῦνται τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα, ἅτινα σχετίζονται μὲ τὴν διαχείρισιν τοῦ δημοσίου χρήματος καὶ τὴν κινήσιν τῆς περιουσίας τοῦ κράτους κατὰ τὴν περίοδον τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ὅπερ ἀφορᾷ δεδομένον προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους. Οὕτως π. χ. ἐσόδου ἀνήκοντος εἰς τὸν προϋπολογισμὸν 1933—34 βεβαιωθέντος τὴν 30 Μαρτίου 1934 ἐνδέχεται νὰ μὴ πραγματοποιηθῇ ἡ εἴσπραξις αὐτοῦ μέχρι τῆς λήξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1933—34 (ἀρχομένου τὴν 1 Ἀπριλίου 1933 καὶ λήγοντος τὴν 31 Μαρτίου 1934), ἀλλὰ νὰ πραγματοποιηθῇ μετὰ πάροδον ἡμερῶν ἢ καὶ τινων μηνῶν ἢ καὶ μετὰ πάροδον ἐτῶν.

Χάριν ὁμως τῆς σαφηνείας τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς ἀκριβέστερας ἐκτιμήσεως τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ ἐπιβάλλεται, ὅπως ἕκαστος προϋπολογισμὸς περιλαμβάνῃ τὰ εἰς τὴν χρονικὴν διάρκειαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται ἐμπίπτοντα ἔσοδα καὶ ἔξοδα καὶ οὐχὶ ἔσοδα, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάληψις ἐπραγματοποιήθη εἰς προγενέστερα ἔτη. Ἐπιβάλλεται δηλαδή νὰ διασφαλισθῇ ἡ προσωπικότης ἐκάστου προϋπολογισμοῦ, δηλαδή νὰ διαχωρισθοῦν τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τὰ ἀνήκοντα

---

(1) Πθβλ. εἰς σελ. 98

ὡς ἐκ τῆς γενέσεώς των εἰς δεδομένον προϋπολογισμόν ἀπὸ τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα παντὸς ἄλλου προϋπολογισμοῦ.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς προσωπικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν τηρεῖται εἰς ὅλας τὰς νομοθεσίας. Ἐν πρώτοις ἄλλαι μὲν νομοθεσίαι ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ παραβλέπουσαι τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀκολουθοῦσι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν τῷ προσδιορισμῷ τῶν χρονικῶν ὀρίων αὐτῆς τὸ σύστημα τῆς διαχειρίσεως ἢ τοῦ καλουμένου ταμειακοῦ προϋπολογισμοῦ. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ὁ προϋπολογισμὸς δεδομένου οἰκονομικοῦ ἔτους περιλαμβάνει τὰ πραγματοποιούμενα κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ἔσοδα ἢ ἔξοδα ἀνεξαρτήτως τοῦ χρόνου, κατὰ τὸν ὅποιον τὸ ἔσοδον ἐβεβαιώθη ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ ἡ δαπάνη ἀνελήφθη εἰς βᾶρος τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐτεραι πάλιν νομοθεσίαι ὡς ἐν Γαλλίᾳ ἀκολουθοῦν τὸ σύστημα τῆς χρήσεως, κάμνουσαι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διάκρισιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, οὔτινος τὴν ἔννοιαν δίδομεν εἰς τὴν προηγουμένην παράγραφον ἀπὸ τῆς χρήσεως. Χρησις λοιπὸν εἶναι ἡ χρονικὴ διάρκεια, ἣτις περιλαμβάνει τὰς πράξεις τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους (1) εἰς τρόπον ὥστε δύναται νὰ συμβῆ, ὅπως ἡ χρησις περιλαμβάνῃ ἐκτὸς τῆς περιόδου τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους καὶ συμπληρωματικὴν περίοδον, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐπιδιώκεται ἡ εἴσπραξις ἐσόδων βεβαιωθέντων καὶ μὴ εἰσπράχθέντων κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἢ ἡ πληρωμὴ δαπανῶν ἀναληφθεισῶν κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος, ἀλλὰ μὴ πληρωθεισῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Μετὰ τὴν πάροδον τῆς περιόδου τῆς παρατάσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, τὰ ἔσοδα ἅτινα δὲν εἰσепράχθησαν καὶ τὰ ἔξοδα, τὰ ὅποια δὲν ἐπληρώθησαν ἀναλόγως τῶν ἰσχυουσῶν διατάξεων περιλαμβάνονται καὶ πραγματοποιοῦνται εἰς τὸν ἐπόμενον προϋπολογισμόν ἐμφανιζόμενα εἴτε ὑπὸ ἴδιον κεφάλαιον καὶ ἄρθρον τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐμφαῖνον τὸ ἔτος τῆς προελεύσεως αὐτῶν εἴτε συσσωματούμενα εἰς τὰ οἰκεῖα κεφάλαια καὶ ἄρθρα τοῦ προϋπολογισμοῦ.

---

(1) Κατὰ τὸν *Θαλήν Κοιτοῦπην* χρησις εἶνε τὸ ἄθροισμα τῶν ὑποχρεώσεων καὶ τῶν δικαιωμάτων δεδομένου προϋπολογισμοῦ. Βλέπε *Θ. Κοιτοῦπην*, ἢ *Δημοσιονομία* Τόμ. Α' σελ. 252

Εἶναι ὅμως δυνατόν νά ὀρισθῆ ὅτι αἱ ἐνταλθεῖσαι δαπάναι εἰς βάρος δεδομένου προϋπολογισμοῦ καί μὴ πληρωθεῖσαι μέχρι τῆς λήξεως τῆς χρήσεως νά πληρωθοῦν μετὰ τὴν λήξιν αὐτῆς εἰς βάρος λογαριασμοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐξ ὧν γράφομεν ἀνωτέρω σαφῶς συνάγεται ὅτι τὸ σύστημα τῆς χρήσεως ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτοῦ δὲν διασφαλίζει τὴν προσωπικότητα ἐκάστου προϋπολογισμοῦ, ἀφοῦ δὲν δύναται νά περιλάβῃ ὅλας τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ προϋπολογισμοῦ δεδομένου ἔτους.

Διὰ τοῦτο ἕτεροι πάλιν νομοθεσίαι, ὡς ἡ Ἰταλική, ἐπιδιώκουσαι νά ἀκολουθήσουν ἀυστηρότερον τὴν ἀρχὴν τῆς προσωπικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ θεσπίζουν τὸ σύστημα τῆς διαχειρίσεως ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν λειτουργίαν τῶν δύο κάτωθι λογαριασμῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἧτοι 1) τοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ λογαριασμοῦ τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων καὶ 2) τοῦ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ λογαριασμοῦ τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων. Καὶ εἰς μὲν τὸν λογαριασμὸν τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων περιλαμβάνονται τὰ ἔσοδα, τὰ ὁποῖα ἐβεβαιώθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν δεδομένου οἰκονομικοῦ ἔτους καὶ τῶν ὁποίων δὲν ἐπραγματοποιήθη ἡ εἴσπραξις κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐν λόγῳ οἰκονομικοῦ ἔτους, εἰς δὲ τὸν λογαριασμὸν τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων περιλαμβάνονται αἱ ἀναληφθεῖσαι δαπάναι κατὰ τὴν διάρκειαν δεδομένου οἰκονομικοῦ ἔτους, τῶν ὁποίων ἡ πληρωμὴ δὲν ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ οἰκονομικοῦ τούτου ἔτους.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἕκαστος προϋπολογισμὸς περιλαμβάνει τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς ἰσχύος αὐτοῦ καὶ ἀποκλείεται νά περιλάβῃ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἔχουν βεβαιωθῆ εἰς προγενέστερον οἰκονομικὸν ἔτος, ὡς καὶ ἔξοδα τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀναληφθῆ εἰς προηγούμενον οἰκονομικὸν ἔτος.

Κατὰ τὸ σύστημα ὅμως τῆς χρήσεως ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν δύο εἰρημένων λογαριασμῶν, ἵνα γνωρίσωμεν τὰ ἀποτελέσματα δεδομένου προϋπολογισμοῦ πρέπει νά λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τούτου ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν κίνησιν τοῦ οἰκείου λογαριασμοῦ τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων καὶ τοῦ οἰκείου λογαριασμοῦ τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων.

Ὡς παρατηροῦμεν λοιπὸν τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι περισσότερον περίπλοκον.

§ 3. *Τὸ κρατοῦν σύστημα ἐν Ἑλλάδι.*— Ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία διὰ τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 μέχρι τοῦ ἔτους 1919 εἶχε θεσπίσει τὸ ἰσχυρὸν ἐν Γαλλίᾳ σύστημα τῆς χρήσεως καὶ παρέτεινε τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἐπὶ δεκάμηνον ἤτοι μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους, διότι τὸ οἰκονομικὸν ἔτος μέχρι τοῦ ἔτους 1919 συνέπιπτε μὲ τὸ πολιτικὸν ἔτος ἤτοι ἤρχιζε τὴν 1 Ἰανουαρίου καὶ ἔληγε τὴν 31 Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους.

Κατὰ διάκρισιν ὁμως πρὸς τὰ δύο ὡς ἄνω συστήματα τῆς Γαλλικῆς καὶ Ἰταλικῆς νομοθεσίας ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία δυνάμει τοῦ νόμου 1555 ἀπὸ τοῦ 1919 ἕως τοῦ ἔτους 1934—35 θεσπίζει μικτὸν σύστημα ἤτοι τὴν παράτασιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ὡς ἡ Γαλλικὴ νομοθεσία καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῆς περιόδου τῆς παρατάσεως αὐτῆς δέχεται, ὡς ἡ Ἰταλικὴ νομοθεσία, τὸ σύστημα τοῦ λογαριασμοῦ τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων καὶ τοῦ λογαριασμοῦ τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων. Παρατηροῦμεν λοιπὸν ὅτι τὸ μικτὸν τοῦτο σύστημα, ὅπερ ἴσχυε ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον ἦτο ἀκόμη περίπλοκον.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους ὁμως 1934—35 ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία δυνάμει τοῦ νόμου 6254 ἀκολουθεῖ αὐστηρῶς τὸ Ἰταλικὸν σύστημα, διότι διὰ τοῦ νόμου τούτου κατηργήθη ἡ τετράμηνος παράτασις τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ὡς εἶχε ὀρισθῆ διὰ τοῦ νόμου 1555. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μετὰ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους τὰ βεβαιωθέντα καὶ μὴ εἰσπραχθέντα ἔσοδα μεταφέρονται κατὰ τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον καὶ ἄρθρον εἰς τὸν λογαριασμὸν τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. τὰ δὲ ἀναληφθέντα καὶ μὴ πληρωθέντα ἔξοδα οἰκονομικοῦ τίνος ἔτους μεταφέρονται κατὰ τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον καὶ ἄρθρον εἰς τὸν λογαριασμὸν τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων τοῦ ἔτους τούτου μέχρις ὅτου τὰ μὲν ἔσοδα τῶν λογαριασμῶν τούτων τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων εἰσπραχθοῦν ἢ διαγραφοῦν ἢ παραγραφοῦν, τὰ δὲ ἔξοδα τοῦ λογαριασμοῦ τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων πληρωθοῦν ἢ παραγραφοῦν.

Πρέπει ὁμως νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ ἡμετέρα νομοθεσία ὡς καὶ αἱ νομοθεσίαι, αἵτινες ἀκολουθοῦν τὸ σύστημα τῆς δωδεκαμήνου διαρκείας τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἄνευ παρατάσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, μετὰ τὴν λήξιν τούτου ἐπιτρέπουν τὴν παροχὴν μικρᾶς τίνος προθεσμίας μέχρις ἐνός μηνός ἐντὸς τῆς ὁποίας τακτοποιοῦνται λογιστικῶς οἱ λογαριασμοὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 3. *Μειονεκτήματα και πλεονεκτήματα τῶν διαφορῶν συστημάτων.*—Τὸ σύστημα τῆς διαχειρίσεως ἢ ὡς ἄλλως καλεῖται σύστημα τοῦ ταμειακοῦ προϋπολογισμοῦ (1) ἔχει ὡς πλεονέκτημα τὸ προσὸν τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ταχυτέρας ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, πρᾶγμα ὅπερ ἐπιβοηθεῖ τὴν ταχυτέραν κατάρτισιν τῶν λογαριασμῶν τῶν σχετικῶν μὲ τὴν σύνταξιν τοῦ ἀπολογισμοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ τοῦ συστήματος τῆς διαχειρίσεως δὲν ἐξασφαλίζομεν μόνον τὸ προσὸν τῆς ἀπλότητος ἐν τῇ διαχειρίσει τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἐπιτυγχάνομεν τὴν ταχυτέραν σύνταξιν τοῦ ἀπολογισμοῦ.

Ἀντιθέτως τὸ σύστημα τοῦτο παρουσιάζει τὸ σοβαρὸν μειονέκτημα ὅτι δὲν δίδει σαφὲς καὶ ἀκριβὲς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διαχειρίσεως ἐνὸς προϋπολογισμοῦ, διότι εἶναι ἐνδεχόμενον πολλὰ δαπάναι νὰ πραγματοποιηθοῦν καθ' ὠρισμένον οἰκονομικὸν ἔτος καὶ λόγῳ βραδύτητος πληρωμῆς τούτων νὰ βαρύνουν τοὺς προϋπολογισμοὺς μεταγενεστέρων ἐτῶν.

Ἐπίσης εἶναι δυνατὸν ἔσθδ' αἰνὰ βεβαιωθέντα καθ' ὠρισμένον οἰκονομικὸν ἔτος νὰ εἰσπραχθοῦν, ὡς συμβαίνει συνήθως κατὰ τὴν διάρκειαν μεταγενεστέρων ἐτῶν καὶ νὰ ἐμφανισθοῦν εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν ἐτῶν τούτων. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐφ' ὅσον καλῶς λειτουργοῦν αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ προϋπολογισμοῦ ἄνευ χρονοτριβῶν περὶ τὴν εἰσπραξιν τῶν ἐσόδων καὶ πληρωμῆν τῶν δαπανῶν τὸ μειονέκτημα τοῦτο ἐξασθενίζει. Ἄλλως τε εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέρχηται συμψηφισμὸς κατὰ τὴν μετάθεσιν εἰς τοὺς ἐπομένους προϋπολογισμοὺς βαρῶν καὶ ἀπαιτήσεων προγενεστέρων προϋπολογισμῶν εἰς τρόπον ὥστε ἡ πραγματικὴ κατάστασις ἐκάστου προϋπολογισμοῦ νὰ μὴ ἐπηρεάζωνται ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος τούτου.

---

(1) Ὁ ὅρος ταμειακὸς προϋπολογισμὸς εἶναι πλημμελής, διότι εἰς τὸ σύστημα τῆς διαχειρίσεως ὡς παρατηρεῖ ὁ ν ο η S u c h a n, ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς Κ. τ. Ε., ὅστις ἐξήτασεν τὴν νομοθεσίαν περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ διαφορῶν κρατῶν, τὸ λογιστικὸν τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰς πράξεις πληρωμῆς καὶ τὰς πράξεις εἰσπράξεως, ἤτοι περιλαμβάνει ὄχι μόνον τὰς ὑλικὰς κινήσεις τῶν κεφαλαίων, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὸ λογιστικὸν τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, τῆς δὲ περιόδου καθ' ἣν γεννῶνται τὰ δικαιώματα ταῦτα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις ἀκολουθεῖ περίοδος τακτοποιήσεως τῶν ἐγγραφῶν ἀντιστοιχοῦσα ἀκριβῶς εἰς τὴν συμπληρωματικὴν περίοδον τῆς χρήσεως (Βλέπε ὁμιλίαν τοῦ ν ο η S u c h a n γενομένην εἰς τὸ Institut de droit comparée de l' Université de Paris (Section de finances publiques).

“Αλλωστε παρατηρεῖται ὑπὸ τῶν ὑποστηρικτῶν τοῦ συστήματος τούτου ὅτι τὰ καταλειπόμενα εἰσπρακτέα ὑπόλοιπα καὶ τὰ καταλειπόμενα πληρωτέα ὑπόλοιπα μετὰ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἀντιπροσωπεύουν πολὺ ἐλάχιστον τμῆμα τῶν πράξεων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ συνεπῶς χάνει τὴν σημασίαν του τὸ μειονέκτημα, κατὰ τὸ ὁποῖον τὸ σύστημα τῆς διαχειρίσεως δὲν ἐμφανίζει τὴν πραγματικὴν κατάστασιν δεδομένου προϋπολογισμοῦ.

Ὅπως δὴποτε ὅμως τὸ σύστημα τῆς χρήσεως ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ σύστημα τῆς διαχειρίσεως δύναται πληρέστερον καὶ ἀκριβέστερον νὰ ἐμφανίσῃ τὰ ἀποτελέσματα δεδομένου προϋπολογισμοῦ. Πράγματι ἡ παράτασις τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἐπὶ ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα εἶναι δυνατόν νὰ μειώσῃ τὴν σημασίαν τοῦ μειονεκτήματος τούτου τοῦ συστήματος τῆς διαχειρίσεως διὰ τοῦ ὁποῖου ἔσοδα καὶ ἔξοδα προγενεστέρων προϋπολογισμῶν εἶναι δυνατόν νὰ ἐμφανισθοῦν εἰς μεταγενεστέρους προϋπολογισμούς, διότι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρατάσεως ταύτης τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους συνεχίζεται ὑπὲρ τοῦ οἰκείου προϋπολογισμοῦ ἀφ’ ἑνὸς μὲν ἡ εἴσπραξις τῶν βεβαιωθέντων ἐσόδων κατὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος, ἀφ’ ἑτέρου δὲ συνεχίζεται ἡ πληρωμὴ τῶν δαπανῶν, αἵτινες ἀνελήφθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἰδίου οἰκονομικοῦ ἔτους.

“Ἐν ὅμως ληφθῆ ὑπ’ ὄψιν ὅτι πολλάκις ἡ εἴσπραξις ἐσόδων καὶ ἡ πληρωμὴ χρεῶν δεδομένου προϋπολογισμοῦ συντελεῖται μετὰ μακρὸν χρονικὸν διάστημα, τὸ σύστημα τῆς χρήσεως ἰδίως διὰ μακρᾶς παρατάσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους παρουσιάζει τὰ ἀκόλουθα κυρίως σοβαρὰ μειονεκτήματα.

Πρῶτον δυσχεραίνει κατὰ πολὺ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ προϋπολογισμοῦ, αἵτινες εἶναι ὑποχρεωμένοι ἐπὶ μακρὸν νὰ διατηροῦν ἀνοικτοὺς δύο ἢ περισσοτέρους προϋπολογισμοὺς ἢτοι τὸν τρέχοντα προϋπολογισμὸν καὶ τοὺς προϋπολογισμοὺς, τῶν ὁποίων τὸ οἰκονομικὸν ἔτος παρατείνεται.

Δεύτερον ἐπιβραδύνει τὸ κλείσιμον τῶν λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν τελικῶν γνώσεων τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ εἰς τρόπον ὥστε ἀναλόγως ἐπιβραδύνεται καὶ ἡ σύνταξις τοῦ ἀπολογισμοῦ.

Ἐπὶ πλεονᾶ παρὰ τὰ μειονεκτήματα ταῦτα τὸ σύστημα τούτου, ὡς ἀλλαχοῦ (1) ἀναφέρεται δὲν διασφαλίζει πλήρως τὴν

(1) Προβλ. εἰς σελ. 176 καὶ ἐπ.

ἀρχὴν τῆς ἰδιαιτέρας προσωπικότητος ἐκάστου προϋπολογισμοῦ.

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἰδιαιτέρας προσωπικότητος ἐκάστου προϋπολογισμοῦ, ἥτις πληρέστερον διασφαλίζεται διὰ τοῦ συστήματος τῆς διαχειρίσεως ἢ ἀκόμη διὰ τοῦ συστήματος τῆς χρήσεως ἐν συνδιασμῶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ταύτας μετὰ τοῦ συστήματος τῶν λογαριασμῶν τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων καὶ τῶν λογαριασμῶν τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων ἔχει τὸ ἀξιόλογον πλεονέκτημα ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καθίσταται δυνατόν νὰ γνωρίσωμεν ἐπακριβέστερον καὶ σαφέστερον τὰ πραγματικὰ ἀποτελέσματα ἐκάστου οἰκονομικοῦ ἔτους ἤτοι τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις ἐκάστου προϋπολογισμοῦ.

Τὸ σύστημα ὁμῶς, τοῦτο πάλιν ἔχει τὸ μειονέκτημα ὅτι βραδύνει νὰ μᾶς γνωρίσῃ τὸ πραγματικὸν ἀποτέλεσμα ἐκάστου προϋπολογισμοῦ, διότι μετὰ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν κίνησιν καὶ τοῦ σχετικοῦ λογαριασμοῦ τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων καὶ τοῦ σχετικοῦ λογαριασμοῦ τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων, χωρὶς ἅμα τῇ λήξει τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους νὰ προβαίνωμεν εἰς τὴν κατάρτισιν τοῦ ἀπολογισμοῦ, διότι ὡς ἀλλαχοῦ ἐκτίθεται καὶ κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο μετὰ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους παρέχεται προθεσμία τις πρὸς λογιστικὴν τακτοποίησιν τῶν λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐπὶ πλέον, ὡς εἶναι φανερόν, τὸ ἐν λόγῳ σύστημα, ὡς ἰδίᾳ ἴσχυε παρ' ἡμῖν δυνάμει τοῦ νόμου 1555 τοῦ ἔτους 1918, εἶναι περισσότερον περίπλοκον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ ἀπλοῦν σύστημα τῆς διαχειρίσεως καὶ τὸ σύστημα τῆς χρήσεως.

Ἐκτὸς τούτου ἀπαιτεῖται μεγαλυτέρα προσοχὴ περὶ τὴν πιστὴν τήρησιν τοῦ συστήματος τούτου χωρὶς ἐν τούτοις νὰ ἀποφεύγηται ἢ μὴ παροχὴ μικρᾶς τινὸς παρατάσεως πρὸς λογιστικὴν τακτοποίησιν τῶν λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἰδίᾳ προκειμένου περὶ δαπανῶν τοῦ στρατοῦ, τοῦ ναυτικοῦ ἢ ὡς ἐν Ρουμανίᾳ χωρὶς νὰ ἀπαγορεύεται ἕνα μῆνα ἢ καὶ περισσότερον πρὸ τῆς λήξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἢ ἀνάληψις ἐνίων δαπανῶν, ὡς δαπανῶν διὰ προμηθείας.

Τὸ σύστημα ὁμῶς τοῦτο, εἶναι τὸ ἐπιστημονικώτερον. Καίτοι ὁμῶς εἶναι ἐπιστημονικώτερον δὲν συναντᾶται, ὡς μᾶλλον πολύπλοκον, εἰς πολλὰς νομοθεσίας. Παρ' ἡμῖν, ὡς παρατηρεῖ(1)

---

(1) Περὶ βλ. Θ. Λ ε κ α τ ζ ᾱ σελ. 24.

ὁ κ. Θ. Λεκατζᾶς δὲν ἐπεδιώχθη ἢ ἄμεσος ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τούτου κατὰ τὸ 1918 διὰ τοῦ νόμου 1555, ἵνα μεσολαβήσῃ χρονικὸν διάστημα, ὅπερ βελτιουμένων ποιοτικῶς τῶν λογιστικῶν μας ὑπηρεσιῶν θὰ ἐπέτρεπε τὴν καλὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἰταλικοῦ συστήματος. Πράγματι διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συστήματος τούτου πρέπει νὰ εἶναι εἰς θέσιν αἱ ὑπηρεσίαι νὰ ἔχωσι τοιαύτην ἐνημερότητα περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὥστε ἅμα τῇ λήξει τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους τὰ τε εἰσπρακτέα ὑπόλοιπα καὶ τὰ πληρωτέα ὑπόλοιπα παντὸς προϋπολογισμοῦ νὰ ἀντιπροσωπεύουν κατὰ τὸ δυνατόν μικρότερα ποσά. Ἐπίσης ὅσον ἀφορᾷ τὰ πληρωτέα ὑπόλοιπα δέον νὰ εἶναι ἐφικτὸς ὁ περιορισμὸς τούτων διὰ τῆς παροχῆς μετὰ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους μικρᾶς προθεσμίας ἀφορώσης τὴν τακτοποιήσιν τῶν λογιστικῶν ἐγγραφῶν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν κατὰ τὸ ἔτος 1918, ὅτε ἐψηφίζετο ὁ νόμος 1555 αἱ οἰκονομικαὶ ὑπηρεσίαι ἐν γένει δὲν ἠγγυῶντο τὴν προσήκουσαν ἐνημερότητα περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, διὰ τοῦτο δὲν ἐπεδιώχθη ἢ κατάργησις τῆς τετραμήνου παρατάσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Μεταγενεστέρως ὁμῶς ἦτοι μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου 879 περὶ ἐλέγχου τῶν ἀναλαμβανόμενων δαπανῶν, τὴν ἱκανοποιητικωτέραν ὀργάνωσιν τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν, τὴν μείωσιν τῶν καταλειπομένων εἰσπρακτέων ὑπολοίπων καὶ πληρωτέων ὑπολοίπων ἐκάστου προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν ἐπιτάχυνσιν ἐν γένει τοῦ ρυθμοῦ τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους ἀπέβαινε ἀναγκαία, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ κ. Ἄ. Λαμπρόπουλος⁽¹⁾, ἡ εἰσαγωγὴ παρ' ἡμῖν τοῦ ἰταλικοῦ συστήματος καὶ ἡ κατάργησις τῆς τετραμήνου παρατάσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Ὡς γνωστὸν τὸ σύστημα τοῦτο ὑπεδείχθη ἐπίσης εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὴν Δημοσιονομικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Κ. τ. Ε. ⁽²⁾ καὶ ἐπετεύχθη διὰ τοῦ νόμου 6254 τοῦ ἔτους 1934. Ἴσχύει ἀπὸ τῆς χρήσεως 1934 35, ἐφαρμόζεται λίαν ἐπιτυχῶς.

§ 4. **Συγκριτικὴ νομοθεσία.**—Κατωτέρω συνοψίζομεν τὰ συστήματα. τὰ ὁποῖα ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου ἰσχύουν εἰς τὰ διάφορα κράτη.

(1) Βλέπε A l l i x—Λ α μ π ρ ο π ο ὐ λ ο υ σελ. 90.

(2) Βλέπε ὁμῶς δύο ἄρθρα Π. Δ ε ρ τ ι λ ῆ εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἔργασια» τῆς 2 καὶ 9 Ἰουλίου 1933 εἰς ἃ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ σχολιάζεται ἡ σχετικὴ ἐκθεσις τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

α') Κράτη, τῶν ὁποίων ἡ νομοθεσία καθορίζει διάρκειαν οἰκονομικοῦ ἔτους δωδεκάμηνον ἄνευ προσθέτου παρατάσεως.

Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἐν τῇ Μητροπόλει περιλαμβάνει τὴν χρονικὴν περίοδον, ἣτις ἐκτείνεται ἀπὸ 1 Ἀπριλίου ἕως 31 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Δὲν ὀρίζεται ἐν Ἀγγλίᾳ πρόσθετος περίοδος διὰ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος. Ἄλλ' ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ λογαριασμοὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ, οἵτινες κλείουσι τὴν 31 Μαρτίου ἐκάστου ἔτους περιλαμβάνουσιν οὐχὶ μόνον τὸ ποσὸν τῶν πραγματικῶς γενομένων δαπανῶν, ἀλλ' ἀκόμη τὸ ποσὸν τῶν ἐπιταγῶν, αἵτινες ἐξεδόθησαν ἐπ' ὄνόματι τῶν πιστωτῶν ἐντὸς τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους παρέχεται εἰς τὸν γενικὸν ταμίαν (Pay-master general) προθεσμίᾳ μὲν τριῶν μηνῶν διὰ τὰς πολιτικὰς ὑπηρεσίας, ἕξ δὲ μηνῶν διὰ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ πρὸς ἐξόφλησιν ἐνδεχομένως ἐντὸς τῶν εἰρημένων προθεσμιῶν τῶν ἐνταλθεισῶν δαπανῶν ἢτοι τῶν δαπανῶν διὰ τὰς ὁποίας ἐξεδόθησαν ἐπιταγαί, αἵτινες ὅμως δὲν ἐξωφλήθησαν μέχρι τῆς 31 Μαρτίου. Συνεπῶς ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος παρατείνεται ὡς περιλαμβάνον μίαν περίοδον ἐκκαθαρίσεως τῶν λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Β. Ἀμερικῆς τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἄρχεται τὴν 1 Ἰουλίου καὶ λήγει τὴν 30 Ἰουνίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Οἱ λογαριασμοὶ δαπανῶν ἐνὸς οἰκονομικοῦ ἔτους κλείουσι τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ εἰρημένου ἔτους δηλαδή τὴν 30 Ἰουνίου καὶ οὐδεμίᾳ πληρωμῇ γενομένη μετὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην δύναται νὰ περιληφθῇ εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ προηγούμενου ἔτους.

Ἐν Ἰρλανδίᾳ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος διαρκεῖ ἀπὸ 1 Ἀπριλίου μέχρι τὴν 31 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Δὲν ἰσχύει πρόσθετος περίοδος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτρέπεται ἡ πληρωμῇ ἀναληφθείσης ὑποχρεώσεως κατὰ τὸ προγενέστερον οἰκονομικὸν ἔτος. Οὐδεμίᾳ πληρωμῇ ἀναφερομένη εἰς τὸ εἰρημένον ἔτος δύναται νὰ γίνῃ μετὰ τὴν 31 Μαρτίου.

Ἐν Τσεχοσλοβακίᾳ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος διαρκεῖ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἕως 31 Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους χωρὶς τοῦτο νὰ παρατείνεται. Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἱ ἐκδοθεῖσαι ἐντολαὶ πληρωμῆς πρὸ τῆς 31 Δεκεμβρίου εἶναι δυνατόν νὰ σταλῶσιν

εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον τὸ βραδύτερον μέχρι 10 Ἰανουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Ἐν Ἰταλίᾳ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος διαρκεῖ ἀπὸ 1 Ἰουλίου ἕως 30 Ἰουνίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Ἰσχύει πρόσθετος περίοδος ἑνὸς μηνός, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας εἶναι δυνατὸν νὰ ἐνταλθῶσι καὶ πληρωθῶσι δαπάναι ἀναληφθεῖσαι πρὸ τοῦ τέλους τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Ὅλαι αἱ πληρωμαὶ ἀναλαμβάνονται εἰς τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους καθ' ὃ πραγματοποιοῦνται.

β') Κράτη, ὧν ἡ νομοθεσία καθορίζει διάρκειαν οἰκονομικοῦ ἔτους δωδεκάμηνον μετὰ προσθέτου περιόδου.

Ἐν Γαλλίᾳ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος μέχρι τοῦ ἔτους 1929 ἤρχιζε τὴν 1 Ἰανουαρίου καὶ ἔληγε τὴν 31 Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους. Κατὰ τὸ ἔτος 1930 τὸ οἰκονομικὸν ἔτος διαρκεῖ ἀπὸ 1 Ἀπριλίου μέχρι 31 Μαρτίου 1931. Ὅμοίως συνέβη καὶ κατὰ τὸ ἐπόμενον οἰκονομικὸν ἔτος. Τὸ οἰκονομικὸν ἔτος 1932 διήρκεσεν ἐπὶ 9 μῆνας ἥτοι ἤρχισε ἀπὸ 1 Ἀπριλίου 1932 καὶ ἔληξε τὴν 31 Δεκεμβρίου 1932. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1933 τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἐν Γαλλίᾳ συμπίπτει μὲ τὸ πολιτικὸν ἔτος, ἥτοι ἀρχίζει ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου καὶ λήγει τὴν 31 Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους (1).

Δέον ὅμως νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχει πρόσθετος περίοδος τεσσάρων μηνῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας εἶναι δυνατὸν νὰ πληρωθοῦν αἱ ἀναληφθεῖσαι δαπάναι κατὰ τὴν δωδεκάμηνον περίοδον τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Μετὰ τὴν πρόσθετον ταύτην τετράμηνον περίοδον ἀκολουθεῖ περίοδος τριῶν μηνῶν τακτοποιήσεως τῶν ἐγγραφῶν. Οὐδεμία ὅμως πληρωμὴ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν διὰ λογαριασμὸν τοῦ διαρρέυσαντος οἰκονομικοῦ ἔτους. Συνεπῶς ἡ συμπληρωματικὴ περίοδος περιλαμβάνει ἑπτὰ μῆνας καὶ λήγει τὴν 31 Ἰουλίου τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Ἐξαιρετικῶς κατὰ τὸ 1930 ἡ συμπληρωματικὴ περίοδος περιέλαβεν ἑννέα μῆνας, τῆς περιόδου τῆς τακτοποιήσεως τῶν ἐγγραφῶν παραταθείσης μόνον ἐπὶ δίμηνον, ἥτοι μέχρι τῆς 30 Δεκεμβρίου 1931.

---

1) Βλέπε σχετικῶς μὲ τὴν ἀλλαγὴν τῆς χρονολογίας τῆς ἐνάφξεως τῆς ἰσχύος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὴν *Revue de Science et de Legislation Financières* μηνῶν Ἰανουαρίου-Μαρτίου 1932 σελ. 5 καὶ ἐπομ.

Ἐν Γ α λ λ ί α ὅπως δυνάμει τοῦ Διατάγματος τῆς 25 Ἰουνίου 1934 βραχύνεται ἡ συμπληρωματικὴ περίοδος τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ἥτοι μέχρι μὲν τῆς 10 Φεβρουαρίου διὰ τὴν ἐ ν τ ο λ ῆ ν δαπανῶν πραγματοποιουμένων ἐν τῇ Μητροπόλει καὶ ἐν Ν. Ἀφρικῇ, μέχρι δὲ τέλους Φεβρουαρίου διὰ τὴν π λ η ρ ω μ ῆ ν δαπανῶν πραγματοποιουμένων ἐν τῇ Μητροπόλει καὶ Ν. Ἀφρικῇ.

Αἱ χρονολογίαι διὰ τὴν τακτοποίησιν τῶν λογαριασμῶν καὶ τῶν ἐγγραφῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ὀρίζονται μέχρι τέλους Ἀπριλίου καὶ τέλους Μαΐου. Ἡ συμπληρωματικὴ περίοδος διὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν ἐσόδων ἐξ εἰσπρακτέων ὑπολοίπων καταργεῖται. Αἱ εἰσπράξεις ἐκ τῶν ἐσόδων τούτων περιλαμβάνονται εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν ἐπομένων ἐτῶν χωρὶς μάλιστα νὰ γίνηται διάκρισις τοῦ ἔτους τῆς προελεύσεως τῶν ἐσόδων τούτων, ὡς συνέβαινε πρότερον.

Ἐν Β ο υ λ γ α ρ ί α τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἄρχεται ἀπὸ τῆς 1 Ἀπριλίου καὶ λήγει τὴν 31 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Ἴσχύει πρόσθετος τρίμηνος περίοδος μέχρι 30 Ἰουνίου διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν ἀναληφθεισῶν δαπανῶν.

Ἐν Β ε λ γ ί ω τὸ οἰκονομικὸν ἔτος περιλαμβάνει τὴν περίοδον ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἕως 31 Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους. Ὑπάρχει πρόσθετος περίοδος δέκα μηνῶν ἐκπνέουσα τὴν 31 Ὀκτωβρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας δύνανται νὰ πραγματοποιηθῶσι πληρωμαὶ ἀναφερόμενοι εἰς ὑποχρεώσεις ἀναληφθείσας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Σημειωτέον, ὡς ἄλλωστε εἶναι εὐνόητον, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναληφθῶσιν ὑποχρεώσεις ἔχουσαι σχέσιν μὲ δεδομένον οἰκονομικὸν ἔτος μετὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους.

Ἐν Γ ι ο υ γ κ ο σ λ α β ί α τὸ οἰκονομικὸν ἔτος διαρκεῖ ἀπὸ 1 Ἀπριλίου ἕως 31 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναληφθῇ δαπάνη ἐπὶ τῶν πιστώσεων ἐνὸς προϋπολογισμοῦ μετὰ τὴν 31 Μαρτίου.

Μετὰ τὴν χρονολογίαν αὐτὴν αἱ ἀδιάθετοι πιστώσεις ἀκυροῦνται. Προβλέπεται ὁμως τετράμηνος πρόσθετος περίοδος διὰ τὴν ἔκδοσιν ἐντολῶν πληρωμῆς καὶ ἐπὶ πλέον ἑτέρα περίοδος ἐνὸς μηνὸς διὰ τὴν πληρωμὴν των.

Ἐν Δ α ν ί α τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἀρχίζει ἀπὸ 1 Ἀπριλίου καὶ λήγει τὴν 31 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Ἴσχύει συμπληρωματικὴ περίοδος ἐνὸς μηνὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου

εἶναι δυνατόν νά πραγματοποιηθῶσιν πληρωμαὶ ἀναφερόμενα εἰς ὑποχρεώσεις ἀναληφθείσας πρὸ τῆς 1 Ἀπριλίου. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις πληρωμαὶ γενόμενα μετὰ τὴν συμπληρωματικὴν περίοδον, εἶναι δυνατόν νά ὑπαχθῶσιν εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ διαρρέυσαντος οἰκονομικοῦ ἔτους.

Ἐν Ἑλβετία τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἄρχεται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου καὶ λήγει τὴν 31 Δεκεμβρίου. Ἰσχύει πρόσθετος περίοδος δύο μηνῶν διὰ τὰς πραγματοποιηθείσας πληρωμὰς μετὰ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους καὶ ἀνηκούσας εἰς τὸ προηγούμενον ἔτος.

Ἐν Ὀλλανδία τὸ οἰκονομικὸν ἔτος συμπίπτει μὲ τὸ πολιτικὸν ἔτος, δηλαδὴ διαρκεῖ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἕως 31 Δεκεμβρίου. Οὐδεμία ὑποχρέωσις ἀναληφθεῖσα μετὰ τὴν χρονολογίαν αὐτὴν εἶναι δυνατόν νά περιληφθῇ εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ ἔτους τούτου. Σχετικῶς ὅμως μὲ τὰς ὑποχρεώσεις μεταξὺ 1 Ἰανουαρίου ἕως 31 Δεκεμβρίου εἶναι δυνατόν νά ἐκδοθῶσι καὶ πληρωθῶσι ἐντολαὶ πληρωμῆς κατὰ τὴν διάρκειαν ἐπιπροσθέτου περιόδου δώδεκα μηνῶν.

Διὰ τὴν Μητρόπολιν ἰσχύει ἀκόμη συμπληρωματικὴ περίοδος δύο μηνῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας αἱ πληρωθεῖσαι ὀφειλαὶ ἐντὸς τῶν εἴκοσι τεσσάρων προηγούμενων μηνῶν εἶναι δυνατόν νά ἐκκαθαρισθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἐφ' ὅσον ἡ ἐκκαθάρισις θὰ ἐζητεῖτο ἀπὸ τὸν ἐνδιαφερόμενον Ὑπουργὸν πρὸ τῆς 31 Δεκεμβρίου, ἥτις ἀκολουθεῖ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους.

Ἐν Ρουμανία τὸ οἰκονομικὸν ἔτος διαρκεῖ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἕως 31 Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους.

Ἡ ἀνάληψις δαπανῶν εἶναι δυνατόν νά γίνεται μέχρι 1 Νοεμβρίου τῆς ἐν ἰσχύϊ χρήσεως διὰ τὰ ἔργα καὶ προμηθείας, αἵτινες εἶναι δυνατόν νά ἐκτελεσθῶσιν καὶ νά παραληφθῶσιν ἀμέσως μέχρις 15 Δεκεμβρίου διὰ λογαριασμὸν τοῦ λήξαντος οἰκονομικοῦ ἔτους.

Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ ἐντολὴν τῶν δαπανῶν ἰσχύει συμπληρωματικὴ δίμηνος παράτασις καὶ διὰ τὴν πληρωμὴν τρίμηνος, ἥτοι μέχρι 1 Ἀπριλίου τοῦ ἐπομένου ἔτους.

γ) Κράτη, ὧν ἡ νομοθεσία καθορίζει διάρκειαν οἰκονομικοῦ ἔτους δωδεκάμηνον ἄνευ παρατάσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ μετὰ περιόδου τακτοποιήσεως τῶν ἐγγραφῶν.

Ἐν Γερμανία τὸ οἰκονομικὸν ἔτος διαρκεῖ ἀπὸ 1 Ἀπριλίου ἕως 31 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους.

Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἰσχύει παράτασις αὐτοῦ ἐπὶ τινὰς ἑβδομάδας κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῶσιν δαπάναι ἀναφερόμεναι εἰς ὑποχρεώσεις ἀναληφθείσας πρὸ τῆς 1 Ἀπριλίου. Ἡ πρόσθετος αὕτη περίοδος ὀρίζεται κατ' ἔτος διὰ διατάγματος προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Ἐν τῇ πράξει τὰ βιβλία τῆς Caisse Centrale du Reich κλείουσι τὸ βραδύτερον τὴν 15 Μαΐου.

Ἐν Ἰαπωνία τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἄρχεται ἀπὸ 1 Ἀπριλίου καὶ λήγει τὴν 31 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Ἰσχύει ὁμοῦς πρόσθετος περίοδος ἑνὸς μηνὸς λήγουσα τὴν 30 Ἀπριλίου τῆς ἐπομένης χρήσεως. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μηνὸς τούτου εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνται πληρωμαὶ πρὸς διακανονισμὸν δαπανῶν ἀναληφθεισῶν κατὰ τὴν προηγουμένην οἰκονομικὴν χρῆσιν. Οὐδεμίαν δαπάνην εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναληφθῇ εἰς βᾶρος μιᾶς χρήσεως μετὰ τὴν λήξιν τοῦ δωδεκαμήνου τῆς χρήσεως ταύτης (δηλαδὴ μετὰ τὴν 31 Μαρτίου). Πληρωμαὶ γινόμεναι καὶ ἐγγραφόμεναι εἰς τοὺς λογαριασμοὺς ἑνὸς οἰκονομικοῦ ἔτους κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν δέκα τριῶν προηγουμένων μηνῶν εἶναι δυνατὸν νὰ τακτοποιηθῶσι μέχρι τῆς 31 Μαΐου τῆς ἐπομένης χρήσεως. Ἡ ἐνέργεια αὕτη ἔχει τὸν χαρακτήρα προσαρμογῆς μεταξὺ τῶν διαφόρων ὑποχρεώσεων καὶ δὲν συνεπάγεται πληρωμὰς πρὸς πιστωτὰς τοῦ κράτους.

Ἐν ταῖς Ἰνδίαῖς τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἄρχεται τὴν 1 Ἀπριλίου καὶ λήγει τὴν 31 Μαρτίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Δὲν ἰσχύει συμπληρωματικὴ περίοδος. Μόνον ἐκδοθεῖσαι ἐπιταγαὶ πρὸ τῆς λήξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους λογιστικῶς ὑπολογίζονται εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ ἔτους τούτου. Ἰσχύει μετὰ τὸ τέλος τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους περίοδος τακτοποιήσεως τῶν ἐγγραφῶν, ἥτις τὸ βραδύτερον παρατείνεται μέχρι τῆς 30 Ὀκτωβρίου.

Ἐν Νορβηγία τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἐκτείνεται ἀπὸ 1 Ἰουλίου ἕως 30 Ἰουνίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Δὲν ἰσχύει συμπληρωματικὴ περίοδος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνωσιν πληρωμαὶ ἀναφερόμεναι εἰς ὑποχρεώσεις ἀναληφθείσας κατὰ τὸ προηγούμενον οἰκονομικὸν ἔτος. Ὅλαι αὐτὰ πληρωμαὶ αἰ γινόμεναι μετὰ τὴν 30 Ἰουνίου καταλογίζονται εἰς τὸ ἐπόμενον οἰκονομικὸν ἔτος. Τακτοποιήσεις εἶναι δυ-

νατὸν νὰ λάβωσιν χώραν μεταγενεστέρως τῆς λήξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ἐφ' ὅσον δὲν ἀπεδόθησαν τελικῶς οἱ λογαριασμοὶ καὶ ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι αἱ τακτοποιήσεις αὐταὶ δὲν ἐπισύρουσι τροποποιήσεις εἰς τὰ ταμειακὰ ὑπόλοιπα.

Ἐν Σ ο υ η δ ί α τὸ οἰκονομικὸν ἔτος διαρκεῖ ἀπὸ 1 Ἰουλίου ἕως 30 Ἰουνίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ὠρισμένοι δαπάναι ἐνδιαφέρουσαι τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν καταλογιστέαι εἰς πιστώσεις ἄνευ εἰδικῆς κατονομασίας ἢ ἐπὶ ἐκτιμητικῆς πιστώσεως, αἵτινες πραγματοποιοῦνται κατὰ τὴν περίοδον ἀπὸ 1 Ἰουλίου ἕως 30 Αὐγούστου δηλαδὴ κατὰ τὴν πρόσθετον περίοδον, φέρονται εἰς λογαριασμὸν τοῦ λήξαντος οἰκονομικοῦ ἔτους, ἀνήκουσαι εἰς τὴν προηγουμένην χρῆσιν.

Ἡ περίοδος τακτοποιήσεως (*régularisation des écritures*) τῶν λογαριασμῶν λήγει κατὰ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Αὐγούστου.

§ 5 **Κρίσεις καὶ συμπεράσματα.**—Συνωψίσασμεν τὰ σημεῖα τῆς νομοθεσίας διαφόρων κρατῶν σχετικῶς μὲ τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς ἐκτελέσεως ἐκάστου προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἡ διάρκεια τῶν συμπληρωματικῶν περιόδων τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους τοῦ προϋπολογισμοῦ ἦτο πολὺ μεγαλυτέρα ἢ ὅσον ὀρίζεται εἰς τὰς συγχρόνους νομοθεσίας τῶν κρατῶν. Ὡς ἀναφέρει ὁ καθηγητὴς Allix⁽¹⁾, ἐν Γαλλίᾳ πρὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως εἶχον υἱοθετήσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς χρήσεως καὶ τῆς διακεκριμένης προσωπικότητος αὐτῆς ὑπὸ μᾶλλον σαφῆ μορφήν, διότι ἐπεφορτίζοντο ὄργανα ὠρισμένα, ὅπως πραγματοποιήσουν καὶ ἐκκαθαρίσουν τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα, αἵτινα ἐμπίπτουν εἰς τὸ οἰκονομικὸν ἔτος δεδομένου προϋπολογισμοῦ, ἢ καὶ πολλάκις πρόσωπα ὠρισμένα ἠγόραζον παρὰ τοῦ κράτους δι' ἴδιον λογαριασμὸν τὰ δικαιώματα δεδομένου οἰκονομικοῦ ἔτους προϋπολογισμοῦ τινος. Οὕτως ἡ παράτασις τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους προφανῶς ἦτο μακρὰ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον ἀπροσδιόριστος.

Εἰς τὰς συγχρόνους νομοθεσίας παρατηρεῖται ἡ τάσις πρὸς βράχυνσιν τῆς προσθέτου παρατάσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἢ καὶ ἡ τάσις τῆς καταργήσεως αὐτῆς καὶ τῆς δημιουργίας εἰς τινὰς τούτων τῶν λογαριασμῶν τῶν ἐνεργητικῶν καὶ παθητικῶν ὑπολοίπων ἢ καὶ ἀκόμη καθορισμοῦ βραχείας περιόδου τακτο-

(1) Allix Science des Finances 5η ἔκδ. σελ. 25 καὶ Stourm Le budget 6η ἔκδ. σελ. 119.

ποιήσεως τῶν ἐγγραφῶν. Τὸ γεγονός τοῦτο τῆς βραχύνσεως ἢ καὶ τῆς καταργήσεως τῆς προσθέτου παρατάσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἀνάγκην τῆς ταχυτέρας ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, τῆς ταχυτέρας γνώσεως τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ καὶ τῆς ταχυτέρας καταρτίσεως τῶν ἀπολογισμῶν ὡς καὶ πρὸς τὴν ἰνάγκην τῆς μεγαλειτέρας σαφηνείας τοῦ προϋπολογισμοῦ, τῆς ἀποφυγῆς συγχίσεως εἰς τὰς δημοσίας διαχειρίσεις, καθόσον ἂν ἐπὶ μακρὸν παρατείνεται ἡ διάρκεια τῆς χρήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, τότε δεόν νὰ ἀναμείνωμεν τὴν λῆξιν τῆς διαρκείας αὐτῆς, ἵνα γνωρίσωμεν σαφῶς καὶ εὐκρινῶς τὴν κατάστασιν τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν καθ' ὄρισμένον οἰκονομικὸν ἔτος καὶ νὰ προβῶμεν εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἀπολογισμῶν.

Ε') Περὶ τῆς χρηματικῆς εὐθύνης τῶν Διατακτῶν.

§ 1. *Τὸ πρόβλημα τῆς χρηματικῆς εὐθύνης τῶν διατακτῶν.*— Κατὰ κλασικὴν διάκρισιν τοῦ δικαίου περὶ προϋπολογισμοῦ μόνον οἱ δημόσιοι ὑπόλογοι ἦτοι οἱ διαχειριζόμενοι ἀξίας τοῦ Δημοσίου εὐθύνονται χρηματικῶς διὰ τὴν διαχείρισίν των. Ἀντιθέτως ἐξαιρέσει κολασίμου ποινικῶς πράξεως ἡ εὐθύνη τῶν διατακτῶν κατὰ γενικὸν κανόνα εἶναι ἀνύπαρκτος διὰ τὰς ὑπ' αὐτῶν καθ' ὑπέρβασιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐντελλομένας δαπάνας πλὴν ἐξαιρέσεώς τινος (1). Ἐν τούτοις ἡ νομοθεσία περὶ προϋπολογισμοῦ ἀναγράφει διατάξεις λίαν ἐνδιαφερούσας, αἵτινες κάμνουσι μνεῖαν περὶ εὐθύνης τῶν διατακτῶν ἐν περιπτώσει ὑπερβάσεως τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Οὕτω, καθ' ἃ ἐκτίθεται ἀλλαχοῦ, ὁ νόμος ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 ἐν ἄρθρῳ 10 ὀρίζει ὅτι «οἱ Ὑπουργοὶ δὲν δύνανται ἐπὶ π ρ ο σ ω π ι κ ῆ αὐτῶν εὐθύνη νὰ ἐξοδεύσωσιν ἐπέκεινα τῶν χορηγηθεισῶν πιστώσεων». Ἡ διάταξις αὕτη ἔχει θεωρητικὴν ἀξίαν. Προφανῶς ὅμως ἐφ' ὅσον ἡ ὑπέρβασις τῆς πιστώσεως θεωρουμένη ὡς παραβίασις τοῦ νόμου τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων ἔδιδεν ἀφορμὴν εἰς παραπομπὴν τοῦ Ὑπουργοῦ εἰς τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον, διὰ τὴν τοιαύτην παράβασιν ἠδύνατο νὰ ἀσκηθῆ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου τούτου κα-

(1) Πρὸβλ. εἰς σελ. 169. Βλέπε ἐπίσης περιπτώσεις τινὰς εἰς G. J é z e cours élémentaires de Science de Finances 1912 σελ. 239.

ταδίκην πολιτική άγωγή κατ' αύτοϋ, άν έκ τής ύπερβάσεως τής πιστώσεως έζημιώθη τὸ Δημόσιον.

Τὸ ζήτημα τής εϋθύνης τῶν διατακτῶν εἶναι λίαν επίμαχον έν Γαλλία (1). Δέν ἔχει ὅμως σαφῶς καθορισθῆ ἡ εϋθύνη τῶν διατακτῶν επί τοϋ προκειμένου οϋτε τὸ Δικαστήριο, ὅπερ εἶναι ἀρμόδιον νὰ δικάσῃ τοὺς διατάκτας.

Ἐν Γαλλία de lege ferenda ὁ καθηγητῆς Allix (2) πραγματευόμενος περί τοϋ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν καὶ περί τῶν μέσων τής βελτιώσεως αὐτοῦ ὑποστηρίζει, ὅτι ἐάν πρόκηται νὰ καταστείλωμεν τὰς ὑπερβάσεις τῶν πιστώσεων έν τῷ προϋπολογισμῷ, φαίνεται ὅτι πρέπει κατὰ πρῶτον νὰ ἀυξήσωμεν τήν εϋθύνην τῶν διατακτῶν καὶ οϋχι τῶν δημοσίων ὑπολόγων, τῶν ὁποίων ἡ ταμειακὴ ὑπηρεσία εἶναι ἤδη ἐξαιρετικῶς σημαντικὴ αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν μὲ τήν ἀυξάνουσαν ἔκτασιν τής δικαιοδοσίας αὐτῶν». Καὶ έν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ὁ διαπρεπῆς καθηγητῆς κ. Allix ἔχων ὑπ' ὄψει του τήν μεγάλην εϋθύνην τῶν δημοσίων ὑπολόγων έν ἀντιθέσει πρὸς τήν ἠθικὴν μόνον εϋθύνην τῶν διατακτῶν παρατηρεῖ ὅτι υἱοθετεῖται έν

---

(1) Βλέπε περί τούτου λεπτομερῶς Π. Δερτιλῆ: Ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τής ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν Ἀθῆναι 1929 σελ. 103 καὶ ἐπ. καὶ E. G o r d o n, La responsabilité civile des ministres εἰς τήν Revue de Science et de Législation financières ἔτος 1932 σελ. 407 καὶ ἐπ. Ἐν Γαλλία μνημονεύονται παραδείγματα καθ' ἃ οἱ Ὑπουργοὶ καθ' ὑπέρβασιν τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ μὴ ὑπαρχουσῶν πιστώσεων έν τῷ προϋπολογισμῷ προέβησαν εἰς τήν πραγματοποίησιν δαπανῶν, ὡς π. χ. ὁ de P e r y r o n n e t έν ἔτει 1827 ἔδαπάνησε ποσὸν 179.000 φράγκων διὰ τὸν καλλωπισμὸν τής αἰθούσης τής τραπεζαρίας τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης. Ἐν Γαλλία ὁ νόμος τής 10 Αὐγούστου 1922, (ἄρθρον 9) περιέχει διάταξιν καθ' ἣν «Il est interdit à peine de forfaiture aux ministres et sous—secrétaires d'Etat et à tous autres fonctionnaires publics de prendre s c i e m m e n t de mesures ayant pour objet d'engager des dépenses dépassant les crédits ouverts ou qui ne résulteraient pas de l'application des lois. Les ministres et sous—secrétaires d'Etat et tous autres fonctionnaires publics seront civilement responsables des décisions prises s c i e m m e n t à l'encontre des dispositions ci-dessus. Περαιτέρω ὅμως ἐπιτρέπει ὑπερβάσεις δι' ἀπροόπτους δαπάνας στρατοῦ ὡς παρ' ἡμῖν. Βλέπε σχετικῶς εἰς σελ. 171. Αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 9 τοῦ εἰρημένου Γαλλικοῦ νόμου προέκάλεσαν μακρὰς συζητήσεις έν τῷ Κοινοβουλίῳ καὶ έν τῇ ἐπιστήμῃ. Βλέπε σχετικῶς Π. Δερτιλῆ: ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τής ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν Ἀθῆναι 1929 σελ. 103 καὶ ἐπ.

(2) Πρὸβλ. A l l i x, Science de Finances 1927 σελ. 269 καὶ εἰς Revue Politique et Parlementaire τής 10 Μαΐου 1922.

τῆ νομοθεσίᾳ «τὸ ἀνεύθυνον γενικῶς διὰ τὰς μεγάλας παραλείψεις καὶ ἡ εὐθύνῃ παραλλήλως διὰ τὰς μικρὰς παραλείψεις».

Ἀντιθέτως ἕτεροι συγγραφεῖς, ὡς ὁ καθηγητὴς Jacquelin⁽¹⁾, ὑποστηρίζουσι ὅτι δὲν εἶναι σκόπιμον μέτρον ἡ ἀρχὴ τῆς διώξεως τῶν διατακτῶν δι' ὑπερβάσεις πιστώσεων, διότι κατὰ πρῶτον μὲν λόγον ἐπειδὴ αἱ ὑπερβάσεις πιστώσεων ἀντιπροσωπεύουν πολλάκις ὑπέρογκα ποσὰ θὰ ἦτο ἀδύνατον εἰς τὸν διατάκτην νὰ πληρῶνῃ τὰ καθ' ὑπέρβασιν πιστώσεων ποσὰ, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἡ ἀρχὴ αὕτη θὰ κατέληγε εἰς μέσον πολιτικῆς ἐκδικήσεως μεταξὺ τῶν πολιτικῶν κομμάτων ἀντὶ νὰ εἶναι ἀπόρροια μέτρου δικαιοσύνης. Κατὰ τὴν ἄποψιν ταύτην, ἥτις εἶναι ἀπὸ τινος ἀπόψεως ὀρθή, ἡ εὐθύνῃ τῶν διατακτῶν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀπεργίαν τῶν Ὑπουργῶν ἐκ φόβου ὑπερβάσεως πιστώσεων, αἵτιτες ἀντιπροσωπεύουν σημαντικὰ ποσὰ.

Ἄν ἀποβλέψωμεν εἰς τὰς καινοτομίας τῆς ὑμετέρας νομοθεσίας καὶ τὰς ἐν ἰσχύϊ διατάξεις αὐτῆς ὅσον ἀφορᾷ τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων δαπανῶν δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αἱ περιπτώσεις ὑπερβάσεως τῶν πιστώσεων ἀφ' ἑνὸς μὲν εἶναι λίαν περιορισμέναι καὶ σχεδὸν ἀδύνατοι, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὡς ἐξετάζομεν ἀλλαχοῦ, καθορίζονται αἱ εὐθῦναι τῶν Ὑπουργῶν ἐν περιπτώσει ἐκδόσεως παρ' αὐτῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων καθ' ὑπέρβασιν πιστώσεων ὑπὸ τὴν αἵρεσιν τῆς ἐγκρίσεως τῆς Βουλῆς.

Τὸ ζήτημα παρουσιάζει ἐνδιαφέρον προκειμένου περὶ τῶν δευτερευόντων διατακτῶν, οἵτινες ὑπερβαίνουν τὰς μεταβιβασθείσας εἰς αὐτοὺς πιστώσεις.

§ 2. *Αἱ διατάξεις περὶ εὐθύνῃς τῶν διατακτῶν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν.*—Καὶ ἐν Ἑλλάδι αἱ διατάξεις, αἵτινες ἀφοροῦν τὴν εὐθύνῃν τῶν διατακτῶν δὲν ὀδηγοῦν εἰς πρακτικὰς λύσεις.

Ἀναφέρομεν ἀνωτέρω ὅτι ὁ νόμος ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 ἐν ἄρθρῳ 10 γράφει ὅτι «οἱ Ὑπουργοὶ δὲν δύνανται ἐπὶ προσωπικῇ αὐτῶν εὐθύνῃ νὰ ἐξοδεύωσιν ἐπέκεινα τῶν χορηγηθεισῶν εἰς αὐτοὺς πιστώσεων». Ἡ διάταξις αὕτη ἔχει θεωρητικὴν ἀξίαν δι' οὓς λόγους μνημονεύομεν ἀνωτέρω ὡς πρὸς τὰ ἐν Γαλλίᾳ

(1) J a c q u e l i n, les principes dominants du contentieux administratif 1899 σελ. 160.

ίσχύοντα. Προφανώς, ἐφ' ὅσον ἡ ὑπέρβασις τῆς πιστώσεως θεωρουμένη ὡς παραβίασις τοῦ νόμου τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων ἔδιδε ἀφορμὴν εἰς παραπομπὴν τοῦ Ἑπιτροπικοῦ εἰς Εἰδικὸν Δικαστήριον, διὰ τὴν τοιαύτην παράβασιν ἠδύνατο νὰ ἀσκηθῆ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Δικαστηρίου τούτου καταδίκην πολιτικὴ ἀγωγή κατ' αὐτοῦ, ἂν ἐκ τῆς ὑπερβάσεως τῆς πιστώσεως ἐζημιώθη τὸ Δημόσιον. Αἱ ἀνωτέρω διατάξεις ὑπέστησαν συνεχεῖς τροποποιήσεις.

Τὸ ἄρθρον 34 τοῦ νόμου ΧΕ' περὶ μεταρρυθμίσεως τῶν διατάξεων τοῦ περὶ εὐθύνης τῶν Ἑπιτροπῶν νόμου διὰ τὴν ὑπέρβασις τῶν πιστώσεων κηρύσσει συνυπεύθυνον καὶ τὸν θεωρήσαντα τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα διευθυντὴν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου. Ἡ διάταξις αὕτη ἤδη δὲν ἔχει θέσιν, καθ' ὅσον ἤδη τὰ χρηματικὰ ἐντάλματα δὲν θεωροῦνται ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ συνεπέα τῶν νόμων ΑΥΟΖ' καὶ 1937 θεωροῦνται ὑπὸ τοῦ Παρέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Ὁ νόμος ἐπίσης 879, ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ νόμου 1913 καὶ τοῦ Ν. Δ. τῆς 4 Ἀπριλίου 1923, περιέχει διατάξεις ἄνευ πρακτικῆς σημασίας.

Οὕτως ὁ εἰρημένος νόμος 879 ἐν ἄρθρῳ 1 περιλαμβάνει διάταξιν καθ' ἣν οἱ Ἑπιτροπῶν ἀναλαμβάνοντες εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε διὰ τῶν ὑφισταμένων αὐτοῖς ὀργάνων ὑποχρεώσεις εἰς βᾶρος τοῦ κράτους δὲν δύνανται ἐπὶ π ρ ο σ ω π ι κ ῆ αὐτῶν εὐθύνη νὰ ὑπερβῶσι τὰ ὅρια τῶν δι' ἕκαστον ἄρθρον ἐξόδων ἀναγραφομένων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ πιστώσεων.

Ὁ ἴδιος νόμος 879 ἐν ἄρθρῳ 2 ἀναφέρει ὅτι «ὁ Ἑπιτροπὸς τῶν Οἰκονομικῶν δὲν δύναται ἐπὶ ἰδίᾳ αὐτοῦ εὐθύνη νὰ ἐπιτρέψῃ πληρωμὰς ὑπερβαινούσας τὰς ἐν τοῖς προϋπολογισμοῖς τῶν διαφόρων Ἑπιτροπῶν ἀναγραφομένας πιστώσεις».

Ὅσον ἀφορᾷ ἐπίσης τὴν εὐθύνην τῶν Ἐπιτροπῶν τῶν Ἑπιτροπῶν ὁ νόμος 879 ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ νόμου 1913 ἐν ἄρθρῳ 2 § 2 περιλαμβάνει διάταξιν, καθ' ἣν οἱ Ἐπιτροπῶν τῶν Ἑπιτροπῶν δευτερεύοντες διατάκται, ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν κειμένων νόμων ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναλαμβάνουσιν εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε διὰ τῶν ὑφισταμένων εἰς αὐτοὺς ὀργάνων ὑποχρεώσεις εἰς βᾶρος τοῦ κράτους, δὲν δύνανται ἐπὶ π ρ ο σ ω π ι κ ῆ αὐτῶν εὐθύνη νὰ ὑπερβῶσι τὰ ὅρια τῶν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν τεθεισῶν ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ἑπιτροπῶν σχετικῶν πιστώσεων, πᾶσα δὲ πρᾶξις αὐτῶν, ἐξ ἧς γεννᾶται ὑποχρέωσις εἰς βᾶρος τοῦ κράτους δέον πρὸ πάσης παρ' αὐτῶν ὑπογρα-

φης νά θεωρηται ὑπὸ τοῦ προϊσταμένου τοῦ λογιστικοῦ γραφείου, ὀφείλοντος νά παρακολουθῆ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἀναλαμβανομένων ὑποχρεώσεων ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπαρξιν ἀναλόγου πιστώσεως, ὡς καὶ τὴν καταχώρισιν τῆς ὑποχρεώσεως ἐν οἰκείῳ βιβλίῳ.

Ὅμοια διάταξις κανονίζει ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν εὐθύνην τῶν Διοικητῶν Μονάδων Στρατοῦ, τῶν ὁποίων πᾶσα πράξις δέον νά θεωρηται παρὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἐλέγχου (1).

Διὰ τῶν διατάξεων τούτων οὔτε ἡ διαδικασία καθορίζεται οὔτε τὸ ἀρμόδιον δικαστήριον οὔτε ὁ χαρακτήρ τῆς εὐθύνης. Καθ' ἡμᾶς πάντοτε ἐπὶ προσωπικῶν σφαλμάτων ἀρμόδια δικαστήρια εἶναι τὰ τακτικά δικαστήρια (2). Ἐν πάσῃ περιπτώσει αἰὼς ἄνω διατάξεις προφανῶς ἐγείρουσιν ἀναλόγους ὡς καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἀμφισβητήσεις εἰς τρόπον ὥστε ἡ ἐφαρμογὴ καὶ ἡ ἀποτελεσματικότης αὐτῶν ἀποβαίνει προβληματική.

Ἔτι περισσότερο ἀνευ πρακτικῆς καὶ ἠθικῆς βάσεως εἶναι αἱ διατάξεις τοῦ νόμου 879 ἄρθρου 3 § 2 καὶ τοῦ Ν. Δ. τῆς 4ης Ἀπριλίου 1923 ἄρθρ. 1, αἵτινες ἀπαγγέλλονται ἀκυρότητα.

Οὕτω τὸ ἄρθρον 2 § 3 τοῦ νόμου 879 περιλαμβάνει ὅτι «πᾶσα πράξις ἐξ ἧς πηγάζει διὰ τὸ κράτος ὑποχρέωσις, ἐνερ-

---

(1) Προκειμένου περὶ τῆς εὐθύνης τῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Διατακτῶν βλέπε ὁμοίως καὶ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 1457 τοῦ ἔτους 1918. Δέον νά σημειωθῆ ὅτι ἡ πολυνομία ἐπιφέρει σύγχισιν καὶ ζημιώνει τὴν σαφήνειαν τῶν νομοθετικῶν διατάξεων. ἠτις παρατηρεῖται ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου Ὅσον ἀφορᾷ τὴν εὐθύνην τῶν Ἐπιτρόπων μᾶλλον συγκεκριμένα διατάξεις εἶναι αἱ τοῦ ἄρθρου 1 τοῦ νόμου ΑΥΟΖ' τοῦ 1887 δυνάμει τῶν ὁποίων ὀρίζεται ὅτι οἱ Ἐπίτροποι τῶν Ὑπουργῶν ὑποβάλλονται ὡς τοιοῦτοι εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ ὑποβάλλουσιν εἰς αὐτὸ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς χρήσεως τῶν μεταβιβασθεισῶν πιστώσεων κατὰ τὰς κεκανονισμένας διορίας καὶ διατυπώσεις, εἰς βάρος δὲ τούτων τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον καταλογίζει πᾶσαν ὑπέρβασιν πιστώσεως ἢ δαπάνην παρανόμως ἀναγνωρισθεῖσαν, ἂν καὶ μετὰ τὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 44 τοῦ λογ. νόμου ἄρνησιν τοῦ Ταμίου ἀπαιτήσωσιν ὑπ' εὐθύνην τῶν τὴν πληρωμὴν αὐτῆς.

(2) Ἡ διάκρισις, ὅσον ἀφορᾷ τὴν εὐθύνην τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τῆς εὐθύνης τούτων ἐκ προσωπικῶν σφαλμάτων (*fautes personnelles*) καὶ ὑπηρεσιακοῦ σφάλματος (*faute de service*) γνωστὴ ἐκ τῆς γαλλικῆς νομολογίας, παρ' ἡμῖν δὲν γίνεται δεκτὴ. Βλέπε σχετικῶς Π. Δ ε ρ τ ι λ ἦ «περὶ προσωπικῆς εὐθύνης τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τῆς ἐξωσυμβατικῆς εὐθύνης τοῦ κράτους» εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν Ἰανουαρίου—Μαρτίου 1930.

γηθεισα άνευ τής τηρήσεως τών διατυπώσεων του προηγουμένου έδαφίου είναι αυτόδικαίως άκυρος, ουδεμιās έξ αυτής άπορρεούσης ύποχρεώσεως δια τó κράτος, άλλά μόνον προσωπικής τοιαύτης δια τόν ένεργήσαντα 'Υπουργόν ή τόν 'Επίτροπον αυτού δευτερεύοντα διατάκτην ή τόν Διοικητήν μονάδος Στρατού κατά τών όποιών στρέφεται πāσα ιδιωτική άξίωσις άπορρέουσα έκ τής πράξεως ταύτης».

Τό Ν. Δ. τής 4 'Απριλίου 1923 έν άρθρω 1 περιλαμβάνει ότι ή υπό του νόμου 879, ως ούτος έτροποποιήθη δια του νόμου 1913 του 1920 άπαγγελλομένη άκυρότης τών πράξεων άναλήψεως ύποχρεώσεως εις βάρος του Δημοσίου περιορίζεται επί τών πράξεων δι' ών αναλαμβάνονται ύποχρεώσεις δι' εκτέλεσιν έργων ή προμηθειών έν γένει και μόνον εις ήν περίπτωσιν δέν ύπάρχει ή άπαιτουμένη δι' αυτές πίστωσης κατά τόν χρόνον, καθ' όν προσάγονται προς άνάληψιν ή προς έκδοσιν του έντάλματος. 'Η ύπαρξις ή μη άναλόγου πιστώσεως κρίνεται έκ του βιβλίου άνειλημμένων ύποχρεώσεων.

Ούτω τό Ν. Δ. τής 4 'Απριλίου 1923 έν σχέσει με την ευθύνην τών Διατακτών περιορίζει την έκτασιν τής έφαρμογής του νόμου 879. Δέον επίσης νά παρατηρηθῆ ότι ή ευθύνη αυτή τών Διατακτών 'Υπουργών και έν γένει Διατακτών είναι ειδική⁽¹⁾.

Αί διατάξεις δέν καθορίζουσι ούτε τό άρμόδιον δικαστήριον ούτε την διαδικασίαν, στερούνται δέ πρακτικής άξίας.

'Εν πρώτοις δια τής άπαλλαγής του κράτους έκ πάσης ύποχρεώσεως προσβάλλεται τό αΐσθημα τής δικαιοσύνης, πολλώ μάλλον, καθόσον ένδέχεται νά είναι νόμιμος ή δαπάνη και ή άντικανονικότης συνίσταται εις την έλλειψιν πιστώσεως. Κατά δεύτερον λόγον, διότι δέν ασφαλίζεται ό μετά του Δημοσίου συμβληθείς ιδιώτης δεδομένου όντος ότι έν περιπτώσει έφαρμογής τών διατάξεων τούτων ό υπάλληλος ένδέχεται, ως συμβαίνει άλλως τε, νά είναι άφερέγγυος. Δυνάμεθα έν τέλει νά προσθέσωμεν ότι και ή Βουλή μη παρεμβαίνουσα προς παρακο-

---

(1) Βλέπε άρθρον 23 Ν. Δ. τής 4 'Ιουλίου 1923. Κατά τό άρθρον τούτο πās δημόσιος υπάλληλος ευθύνεται δια πāσαν έκ δόλου ή άμελείας έπελθοῦσαν εις τό δημόσιον θετικὴν ζημίαν. 'Επί πλειόνων υπαλλήλων ένέχονται ούτοι άλληλεγγύως. Αί διατάξεις αυτές δέν εφαρμόζονται επί τών 'Υπουργών ως προς την έν γένει άσκησιν τών καθηκόντων των και επί τών λοιπών διατακτών ως προς μόνον τās παρ' αυτών έντελλομένας δαπάνας εφαρμοζομένων επί τών λειτουργιών τούτων τών κειμένων περι ευθύνης διατάξεων.

λούθησιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν προϋπολογισμῶν καὶ λόγῳ τῆς ἀδρανεΐας αὐτῆς μικρὸν ἐνδιαφέρον δεικνύει διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν περὶ εὐθύνης τῶν διατακτῶν διατάξεων.

Συνεπῶς αἱ ἐν λόγῳ διατάξεις μόνον σύγχισιν δημιουργοῦσι καὶ ἡ προβλεπομένη παρ' αὐτῶν εὐθύνη ἔχει μόνον θεωρητικὴν ἀξίαν.

§ 3 *Ποία εἶναι ἡ προσήκουσα λύσις.*— Καθ' ἡμᾶς, ἡ Βελγικὴ νομοθεσία περὶ τοῦ ἐλέγχου τῆς ἀναλήψεως τῶν δαπανῶν εἶναι περισσότερο πρακτικὴ.

Ὡς ἀναγράφομεν ἀλλαχοῦ ἐν Βελγίῳ δυνάμει τοῦ νόμου τῆς 29 Ἰουλίου 1921 τοποθετεῖται (ἄρθ. 3) ἐλεγκτῆς παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργεῖῳ ὑπεύθυνος ἐναντι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅστις εἶναι ὑπόλογος τῆς ἀναλήψεως τῶν δαπανῶν ἐντὸς τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ διορίζεται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Κατὰ τὸ ἄρθρον 9 δις τοῦ εἰρημένου Βελγικοῦ νόμου τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον προσδιορίζει τὰ πρὸς εἴσπραξιν ποσὰ εἰς βάρος τῶν Δευτερευόντων Διατακτῶν ἐκ τοῦ κεφαλαίου τῆς ἀναλήψεως πιστώσεων γενομένων κατὰ παράβασιν τῶν νομίμων διατάξεων ἢ τοῦ κεφαλαίου τῶν ζημιῶν, ἅς ὑπέστη τὸ Δημόσιον. Δύναται ὁμοίως νὰ ἐπιβάλη πρόστιμον, ὅπερ δὲν ὑπερβαίνει τὸ ἥμισυ τῶν μισθῶν των καὶ ἐνδεχομένως νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀργίαν ἢ τὴν παῦσιν αὐτῶν.

Ὁ νόμος δύναται νὰ προΐδῃ παρομοίας κυρώσεις ὄχι μόνον κατὰ τῶν διατακτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ὑπαλλήλους, οἵτινες εἶναι ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐλέγχου τῆς ἀναλήψεως τῶν δαπανῶν καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἐγένετο ἀνάληψις δαπάνης καθ' ὑπέρβασιν πιστώσεως ἢ κατὰ παράβασιν τῶν νομίμων διατάξεων ἢ συνεπείᾳ παραλείψεως αὐτῶν, νὰ ἀναγνωρίσῃ δὲ ὡς ἀρμόδιον πρὸς πραγματοποίησιν τῶν κυρώσεων τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Ὑπουργοὺς, φρονοῦμεν ὅτι ἐφ' ὅσον συντελεῖται μετὰ πάσης ἐπιμελείας ὁ ἔλεγχος τῆς ἀναλήψεως τῆς δαπάνης δὲν δύναται νὰ προκύψῃ ὑπέρβασις πιστώσεων. Ἐὰν τοῦτο συμβῇ, ὁ Ὑπουργὸς δέον νὰ εὐθύνηται κατὰ τοὺς ὅρους τῶν διατάξεων περὶ ὧν γράφομεν ἄνωτέρω, ἐνδεχομένως δὲ κατὰ τὸν νόμον περὶ εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν, ἐφ' ὅσον σοντρέχουσι, ὡς νοεῖται, αἱ περιπτώσεις ἐφαρμογῆς του.

Τέλος ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκδοσιν τῶν χρηματικῶν ἐνταλμά-

των ὑπ' εὐθύνην τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν⁽¹⁾ δέον καθ' ἡμᾶς, ἐφ' ὅσον τὰ οὕτως ἐκδιδόμενα χρηματικά ἐντάλματα ἀντιπροσωπεύουν σημαντικὸν ποσὸν π. χ. τὸ 1.000.000 δραχμῶν, νὰ ἀπαιτῆται καὶ ἡ προηγουμένη ἔγκρισις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, πολλῶ μᾶλλον, διότι ἡ Βουλὴ οὐδέποτε καταλογίζει εἰς βᾶρος τῶν Ὑπουργῶν χρηματικὰ ἐντάλματα ἐκδοθέντα ὑπ' εὐθύνην αὐτῶν.

ΣΤ') Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ ὑπηρεσία τοῦ Δημοσίου Ταμείου ἢ Δημοσίου Θησαυροῦ.

§ 1. Ὅρισμός καὶ ἔννοια τοῦ δημοσίου ταμείου. — Ἀναπτύσσομεν ἀλλαχοῦ τὰ περὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ δηλαδή ποία εἶναι ἡ διαδικασίᾳ τῆς εἰσπράξεως τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ποία εἶναι ἡ διαδικασίᾳ τῆς πληρωμῆς τῶν δαπανῶν αὐτοῦ. Τὰ ἔσοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰσρέουν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Ἐπίσης τὰ ἔξοδα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀντλοῦνται ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον. Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ δημοσίου ταμείου ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀποβλέπουν εἰς τὸν κάτωθι διττὸν σκοπὸν ἦτοι :

1) Νὰ θέσουν ἐκ τῶν εἰσπραχθέντων ἐσόδων ὑπὸ τῶν ὀργάνων εἰσπράξεως εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ὑπολόγων πληρωτῶν τοῦ δημοσίου τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια πρὸς πληρωμὴν τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ διαρρυθμιζομένου οὕτω τοῦ ζητήματος τῶν κεφαλαίων ἀναλόγως τῶν κατὰ τόπους ἀναγκῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

2) Νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς δημοσίας δαπάνας ἐν περιπτώσει προσκαίρου ἀνεπαρκειᾶς τῶν ἐσόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ διαρρυθμιζομένου οὕτω τοῦ ζητήματος τῶν πόρων τοῦ κράτους ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ εἰς ὠρισμένας περιόδους.

Κατὰ συνέπειαν ὡς Δ η μ ό σ ι ο ν Τ α μ ε ῖ ο ν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τὸ σύνολον τῶν διαθεσίμων κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα τὸ κράτος ἐν δεδομένῃ στιγμῇ δύναται νὰ διαθέσῃ διὰ τὰς πληρωμὰς αὐτοῦ. Τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐπέχει τρόπον τινὰ θέσιν τ ρ α π ε ζ ί τ ο υ π α ρ ᾶ τ ῶ π ρ ο ὑ π ο λ ο γ ι σ μ ῶ.

Ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς ἀποστολῆς ταύτης τὸ δημόσιον τα-

(1) Πρβλ. εἰς σελ. 169.

μείον ἐμφανίζει ἐνότητα καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς χώρας εἰς τὰς σχέσεις αὐτοῦ μετὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ χρησιμεύει τρόπον τινὰ ὡς δεξαμενὴ, ὅπου εἰσρέουν πανταχόθεν τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους διὰ τῶν ὁποίων ταῦτοχρόνως κατὰ τόπους καὶ χρόνον ἱκανοποιοῦνται πᾶσαι αἱ δαπάναι τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ γενικώτερον πᾶσαι αἱ δαπάναι τοῦ κράτους.

Τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς ἀποστολῆς του ὡς τραπεζίτου τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν περιλαμβάνει μόνον τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλὰ μορφώνει σχέσεις μᾶλλον ἐκτεταμένας, διότι ἐν περιπτώσει π. χ. προσκαίρου ἀνεπαρκείας τῶν διαθεσίμων αὐτοῦ ἐξ εἰσπράξεων τοῦ προϋπολογισμοῦ πρὸς πληρωμὴν τῶν ὑποχρεώσεων του ἐπιζητεῖ νὰ ἐξεύρη ἄλλα διάφορα ἔσοδα πρὸς κάλυψιν τῶν ἐλλειμμάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢτοι ἔσοδα ἐκ δανείων, βραχυπροθέσμων ἢ μὴ, ἐκ καταθέσεων κεφαλαίων ἢ προκαταβολῶν. Ἐξ ἀντιθέτου, ἐφ' ὅσον ἔχει διαθέσιμα κεφάλαια, καθίσταται πιστωτὴς πρὸς ἄλλα πρόσωπα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ Δημόσιον Ταμεῖον περιλαμβάνει λογαριασμοὺς εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢτοι τοὺς λεγομένους εἰδικοὺς λογαριασμοὺς καὶ ἐμφανίζεται καὶ ὡς τραπεζίτης τῶν εἰδικῶν τούτων ὑπηρεσιῶν ἢ εἰδικῶν λογαριασμῶν. Ἡ δραστηριότης καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ Δημοσίου Ταμείου κανονίζεται κυρίως κατὰ τὸ μέτρον τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς καταστάσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Διὰ τοῦτο τὸ Δημόσιον Ταμεῖον κυρίως εἶναι μίᾳ ὑπηρεσίᾳ ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Γενικῶς ἐπίσης ἡ σύστασις καὶ ὁ πολλαπλασιασμός τῶν εἰδικῶν ταμείων ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ συνέτεινε κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Δημοσίου Ταμείου καὶ εἰς τὴν μεγαλύτεραν σημασίαν τούτου.

§ 2. Ὅρισμός καὶ ἔκτασις τῶν εἰδικῶν λογαριασμῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ. — Ἡ ἔκτασις λοιπὸν τῶν εἰδικῶν λογαριασμῶν τοῦ δημοσίου ταμείου κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον ὑπῆρξε ἐξαιρετικῶς μεγάλη. Ἡ μελέτη συνεπῶς τοῦ δημοσίου ταμείου προσλαμβάνει ἰδιαιτέραν σημασίαν, διότι διὰ τοῦ μέσου τούτου λαμβάνομεν πληρέστερον ἰδέαν τῆς καταστάσεως τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ κράτους.

Ἐν συνεχείᾳ τῶν μαθημάτων μας ἔχομεν ἀναπτύξει τὸν μηχανισμόν πολλῶν εἰδικῶν λογαριασμῶν τοῦ Δημοσίου Τα-

μείου ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ (1). Ἐν τῷ νόμῳ περὶ δημοσίου λογιστικοῦ δὲν δίδεται ὁ ὀρισμὸς τῶν εἰδικῶν λογαριασμῶν. Ἐὰν ὁμῶς ζητήσωμεν νὰ προσδιορίσωμεν τοὺς εἰδικούς λογαριασμοὺς συνάγομεν ὅτι οἱ εἰδικοὶ λογαριασμοὶ ἀποτελοῦν πράξεις διαφόρων ὑπηρεσιῶν ἀναφερομένας εἴτε 1) εἰς πράξεις ἀπλῆς λογιστικῆς σημασίας καὶ τάξεως, τῶν ὁποίων ἡ ἰδιαιτέρα ἀνάπτυξις καὶ τήρησις καθίσταται ἀναγκαία ἐν τῇ κινήσει τοῦ μηχανισμοῦ τοῦ δημοσίου ταμείου εἴτε 2) εἰς ὀφειλὰς ἢ ἀπαιτήσεις τοῦ κράτους, τῶν ὁποίων εἶναι σκόπιμον νὰ ἐμφανίζωμεν εὐχερῶς καὶ ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν.

Κατὰ ταῦτα ἐκτὸς τῶν εἰδικῶν λογαριασμῶν τάξεως ἔχομεν τοὺς πιστωτικούς εἰδικούς λογαριασμοὺς καὶ τοὺς χρεωστικούς εἰδικούς λογαριασμοὺς τοῦ Δημοσίου Ταμείου.

Εἰς τοὺς πιστωτικούς λογαριασμοὺς τὸ κράτος πραγματοποιεῖ ἔσοδον π. χ. εἰσπράττει ἐγγυήσεις εἰς χρῆμα. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ Δημόσιον Ταμεῖον εἰσπράττει διὰ λογαριασμὸν τοῦ κράτους ἐγγυήσιν, τὴν ὁποίαν μεταγενεστέρως θὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν δικαιούχον.

Τὸ Δημόσιον Ταμεῖον δανείζεται ἀπὸ τὸν σχετικὸν πιστωτικὸν λογαριασμὸν τὸ ποσὸν τῆς ἐγγυήσεως διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ὁ εἰδικὸς λογαριασμὸς ἐμφανίζεται πιστωτῆς ἔναντι τοῦ Δημοσίου Ταμείου μέχρι τῆς ἀποδόσεως τοῦ ποσοῦ τῆς ἐγγυήσεως.

Ἀντιθέτως εἰς τοὺς χρεωστικούς λογαριασμοὺς τὸ κράτος ἐνεργεῖ μίαν δαπάνην, ἣτις μεταγενεστέρως θὰ ἐπιφέρῃ ἔσοδον π. χ. τὸ κράτος προκαταβάλλει ποσὸν τι εἰς νομικὸν πρόσωπον, τὸ ὁποῖον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποβαίνει ὀφειλέτης τοῦ κράτους. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὸ Δημόσιον Ταμεῖον προκαταβάλλει τὸ ποσὸν τῆς προκαταβολῆς διὰ λογαριασμὸν τοῦ κράτους. Συνεπῶς δανείζει εἰς τὸν εἰδικὸν λογαριασμὸν

---

(1) Πρβλ. εἰς σελ. 67 καὶ ἐπ. ὡς καὶ σελ. 177 καὶ 178. Ἄξιοι ἰδιαιτέρας μνείας καὶ ἐπικρίσεως εἶναι ὁ λογαριασμὸς «τακτοποιητέαι πληρωμαί» καὶ ὁ λογαριασμὸς «τακτοποιητέαι εἰσπράξεις». Μεταξὺ τῶν ἄλλων διὰ τῆς κινήσεως τῶν δύο τούτων λογαριασμῶν ἐγένετο ἡ πληρωμὴ δαπανῶν παραγωγικῶν δανείων καὶ ἡ διάθεσις τούτων διὰ τὰ παραγωγικὰ ἔργα «λογαριασμὸς τακτοποιητέαι πληρωμαί», ἀφοῦ προηγουμένως τὰ δάνεια εἶχον εἰσαχθῆ εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον ὑπὸ τὸν λογαριασμὸν «τακτοποιητέαι εἰσπράξεις». Μεταγενεστέρως εἰς τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν ἐτῶν 1929—30 καὶ 1930—31 ἐμφανίζεται τὸ προῖόν τῶν ἐν λόγῳ δανείων ὡς ἔξοδον καὶ ὡς ἔσοδον. Ἡ τακτικὴ αὕτη τῆς πραγματοποιήσεως ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων τοῦ κράτους τοιαύτης ἐκτάσεως εἶναι προφανῶς ἐπικριτέα.

τὸ ποσὸν διὰ τὸ ὁποῖον ὁ εἰδικὸς λογαριασμὸς εἶναι ὀφειλέτης ἔναντι αὐτοῦ.

Ἄλλαχοῦ ταξινομοῦμεν τοὺς εἰδικοὺς λογαριασμοὺς τοῦ Δημοσίου Ταμείου ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ⁽¹⁾.

Ἡ κατάστασις τῶν εἰδικῶν λογαριασμῶν καὶ ἡ σχέσις αὐτῶν ὡς καὶ τῶν λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ μετὰ τοῦ Δημοσίου Ταμείου ἐμφανίζεται εἰς τὸν Ἴσολογισμὸν τοῦ Δημοσίου Ταμείου.

§ 3. **Αἱ σχέσεις τοῦ Δημοσίου Ταμείου μὲ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος.**— Διὰ τὴν ἐκπληρῶσιν τὸ Δημόσιον Ταμεῖον ἀποτελεσματικώτερον τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ ὡς τραπεζίτου τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀποβαίνει ἐπιτακτικὴ ἢ συγκέντρωσις τῶν διαθεσίμων τοῦ Δημοσίου Ταμείου παρὰ τινὶ ὑπηρεσίᾳ. Διὰ τοῦ μέσου τούτου τὸ Δημόσιον Ταμεῖον ὄχι μόνον εἶναι εἰς θέσιν νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ διαθέσῃ σκοπιμότερον τὰ λιμνάζοντα κεφάλαια εἰς τὰ διάφορα κατὰ τόπους ταμεῖα καὶ νὰ ἀποφύγῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν προσφυγὴν εἰς ἄλλα μέσα πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ὑποχρεώσεων του, ἀλλ' ἐπὶ πλέον δύναται νὰ ἐλέγξῃ διὰ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος τὴν νομισματικὴν κυκλοφορίαν καὶ νὰ ἀσκήσῃ σκοπιμότεραν πιστωτικὴν πολιτικὴν.

Μέχρι τοῦ ἔτους 1928 ἡ συγκέντρωσις τῶν διαθεσίμων κεφαλαίων τοῦ Δημοσίου Ταμείου ἐπραγματοποιεῖτο διὰ τοῦ Κεντρικοῦ Ταμείου τοῦ Κράτους παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος εἰς ἴδιον λογαριασμόν.

Μετὰ τὸ ἔτος 1928 τὸ πρωτόκολλον τῆς Γενεῦς τῆς 15 Σεπτεμβρίου 1927, δι' οὗ τῇ συνεργασίᾳ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τίθενται αἱ προϋποθέσεις τῆς νομισματικῆς σταθεροποιήσεως τοῦ ἔτους 1928 προβλέπει τὴν συγκέντρωσιν ὅλων τῶν εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν τοῦ κράτους καὶ τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος.

Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ εἰρημένου πρωτοκόλλου τῆς Γενεῦς κυρωθέντος διὰ τοῦ νόμου 3423 τοῦ ἔτους 1927 αἱ εἰσπράξεις, αἵτινες ἐνεργοῦνται παρὰ τῶν δημοσίων εἰσπρακτόρων ἐκτὸς τῆς ἔδρας τοῦ ταμείου εἴτε ἐν τοῖς δημοσίοις ταμείοις ἢ ἐκ πωλήσεως ἐνσήμων καὶ ἄλλων εἰδῶν ἢ παρ' εἰδικῶν διαχειριστῶν κατατίθενται εἴτε παρὰ τῷ κεντρικῷ καταστήματι τῆς Τραπε-

(1) Περὶ βλ. σελ. 67 καὶ 68.

ζης τῆς Ἑλλάδος εἶτε παρὰ τοῖς ὑποκαταστήμασι αὐτῆς εἰς πίστωσιν τοῦ λογαριασμοῦ «Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος—Εἰσπράξεις καὶ πληρωμαὶ Δημοσίου».

Ἐξ ἄλλου αἱ πληρωμαὶ τῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων εἰς βάρος τοῦ Δημοσίου ἐνεργοῦνται ὑπὸ τῶν ὑπολόγων ταμιῶν εἶτε εἰς μετρητὰ, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ μισθῶν ἢ συντάξεων ἢ περὶ χρηματικῶν ἐνταλμάτων ποσοῦ μέχρι 5000 δραχμῶν, εἶτε διὰ τῆς ἐκδόσεως ἐπιταγῆς ὑπογραφομένης παρὰ τοῦ προϊσταμένου τοῦ Δημοσίου Ταμείου πρὸς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς χρέωσιν τοῦ εἰρημένου λογαριασμοῦ «Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος—εἰσπράξεις καὶ πληρωμαὶ Δημοσίου».

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀναλόγως τῆς πορείας τῶν ἐνεργουμένων καταθέσεων παρὰ τῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος ἐξ εἰσπράξεων τοῦ Δημοσίου ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐνεργουμένας πληρωμὰς διὰ λογαριασμὸν τοῦ Δημοσίου ὁ ἐν λόγῳ λογαριασμὸς τοῦ Δημοσίου παρὰ τῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος δύναται νὰ εἶναι πιστωτικὸς ἢ χρεωστικὸς.

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος κατόπιν συνεννοήσεως μετὰ τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν ἐγκαθιστᾷ παρὰ τοῖς δημοσίοις ταμείοις πράκτορας αὐτῆς, δι' ὧν συγκεντρώνει τὰς εἰσπράξεις καὶ ἐνεργεῖ τὰς πληρωμὰς τοῦ Δημοσίου (1).

Ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, ἥτις ὡς ἐκδοτικὴ Τράπεζα ἔχει δημόσιον χαρακτήρα, παρέχει πολλὰς ἄλλας ἀκόμη ὑπηρεσίας εἰς τὸ κράτος ἥτοι πληρῶνει τὴν ὑπηρεσίαν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν δανείων, προσφέρει ὑπηρεσίας κατὰ τὴν ἐκδοσιν δανείων, τὴν διανομὴν τῶν τίτλων τῶν δανείων, θέτει εἰς κυκλοφορίαν κερματικὰ νομίσματα τοῦ κράτους, ἀνοίγει πιστώ-

---

(1) Μέχρι σήμερον ἐπὶ 180 δημοσίων ταμείων τοῦ κράτους ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἔχει ἐγκαταστήσει πράκτορας αὐτῆς εἰς 63 δημόσια ταμεῖα, τῶν ὁποίων συγκεντρώνει τὰς εἰσπράξεις καὶ ἐνεργεῖ τὰς πληρωμὰς. Ἐπίσης συγκεντρώνει καθ' ἡμέραν τὰς εἰσπράξεις 24 ἐτέρων δημοσίων ταμείων καθὼς καὶ τὰς εἰσπράξεις τῶν τελωνείων Ἀθηνῶν, Πειραιῶς καὶ Θεσσαλονίκης παρ' οἷς ἔχει ἐγκαταστήσει διαχειριστάς. Τὰς ὑπηρεσίας ταύτας παρέχει δωρεάν. Παράλλῃως ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἀσχίσασα ἀπὸ τοῦ ἔτους 1930 τὴν συγκέντρωσιν καὶ διαχείρισιν τῶν λογαριασμῶν τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου διαχειρίζεται ἤδη τοὺς λογαριασμοὺς 451 νομικῶν προσώπων. Βλέπε σχετικῶς μὲ τὴν κίνησιν τῶν λογαριασμῶν τούτων τὴν ὁμιλίαν τοῦ κ. Ἐ. μ. Τσοῦδεροῦ, Διοικητοῦ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος ἐνώπιον τῆς ἐκτάκτου γενικῆς συνελεύσεως τῶν μετόχων τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1932.

σεις ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἢ ἐξωτερικῷ διὰ λογαριασμὸν τοῦ κράτους ὑπὲρ τρίτων. Τέλος κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῶν συναλλαγματικῶν ἐλέγχων καὶ περιορισμῶν ἀνετέθησαν εἰς τὴν ἐκδοτικὴν Τράπεζαν ποικίλλα ἄλλα καθήκοντα καὶ ὑπηρεσίαι.

Τὸ κράτος συμφώνως πρὸς τὸ καταστατικὸν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος δύναται νὰ ἔχη παρὰ τῇ Τραπεζῇ τῆς Ἑλλάδος χρεωστικὸν λογαριασμὸν μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν 400 ἐκ. δραχμῶν προκειμένου περὶ ὑποχρεώσεων τοῦ μὴ προερχομένων ἐκ δαπανῶν κεφαλαίου.

Τὸ σύστημα τῆς συγκεντρώσεως τῶν εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν τοῦ δημοσίου παρὰ τῇ ἐκδοτικῇ Τραπεζῇ συναντᾶται ἐν Βελγίῳ, Γερμανίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ εἰς ἄλλας χώρας, κυρίως δὲ ἐν Ἀγγλίᾳ. Πῶς ἔχει ὀργανωθῆ ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ σύστημα τοῦτο ἐξετάζεται ἀλλαχοῦ⁽¹⁾. Ἡ διαφερὰ μεταξὺ τοῦ συστήματος τοῦ ἰσχύοντος ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐν σχέσει μὲ τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους παρὰ τῇ ἐκδοτικῇ Τραπεζῇ ἔγκειται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἐν Γαλλίᾳ ἐν μέγα μέρος τῶν πληρωμῶν τοῦ δημοσίου ἐνεργεῖται διὰ τῶν δημοσίων ὑπολόγων ταμιῶν καὶ μόνον τὰ περισσεύματα τῶν ἐσόδων μετὰ τὴν ἐνεργειαν πληρωμῶν κατατίθενται παρὰ τῇ Τραπεζῇ τῆς Γαλλίας. Ἐν Ἀγγλίᾳ ὁμῶς ἅπασαι αἱ πληρωμαὶ τοῦ Δημοσίου ἐνεργοῦνται διὰ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἀγγλίας καὶ πᾶσαι αἱ εἰσπράξεις τοῦ κράτους συγκεντρῶνονται παρὰ τῇ ἰδίᾳ Τραπεζῇ.

---

(1) Προβλ. εἰς σελ. 150. Βλέπε ὁμοίως περὶ τῶν ἐν χρήσει τραπεζιτικῶν μεθόδων ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Βελγίῳ καὶ Ἀγγλίᾳ ἐν τῇ πληρωμῇ τῶν δαπανῶν καὶ εἰσπράξει τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους εἰς ἄρθρον Π. Δερτιλῆ δημοσιευθὲν εἰς τὴν Μηνιαίαν Οἰκονομικὴν καὶ Κοινωνικὴν Ἐπιθεώρησιν τῆς Ἑλλάδος τῆς 30 Νοεμβρίου 1929.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VIII

Ἡ νομικὴ σημασία τῆς ἐγκρίσεως τῶν δαπανῶν καὶ ἐσόδων διὰ τοῦ νόμου τοῦ προϋπολογισμοῦ

§ 1 *Ποίαν νομικὴν ἀξίαν ἔχει ἡ ἐγγραφή τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων εἰς τὸν προϋπόλογισμόν.*—α') "Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἔξοδα.—Ἐξ ὧν ἀνεπτύξαμεν ἰδίως σχετικῶς μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, εἰς τὸν προϋπολογισμὸν δὲν προβλέπεται πίστωσης εἰδικῆ διὰ τὴν ἄμεσον πληρωμὴν ἐκάστου τῶν ἀπαιτητῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου. Αἱ πιστώσεις αἱ ἀναγραφόμεναι ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀφοροῦν γενικῶς ὁμοειδεῖς κατηγορίας δαπανῶν ἢ χρεῶν ἢ καὶ ὠρισμένον χρέος ἢ δαπάνην. Ἐναπόκειται ὅμως εἰς τὴν διοίκησιν κατὰ νόμον ἐνεργοῦσαν καὶ ἐφ' ὅσον ἀκολουθεῖ τὴν καθωρισμένην νόμιμον διαδικασίαν τῆς πληρωμῆς τῶν δαπανῶν, ὅπως ἀποφασίση νὰ μετατρέψῃ χρέος τι τοῦ Δημοσίου εἰς δαπάνην πληρωτέαν ἐπὶ τῶν πιστώσεων, αἵτινες ἀνεγράφησαν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν πιστώσεων τούτων.

Κατὰ ταῦτα μόνον διὰ τῆς ἐγγραφῆς πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἔστω καὶ πρὸς πληρωμὴν μεμονομένης τινὸς δαπάνης ὡς π. χ. πρὸς πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ τοῦ Ὑπουργοῦ δὲν ἐπέρχεται ἀναγνώρισις χρέους τινὸς τοῦ Δημοσίου (ἢ Δήμου, ἐφ' ὅσον ἀναγράφεται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ αὐτοῦ) πρὸς τρίτον, ὡς ἐσφαλμένως διαλαμβάνεται εἰς ἀποφάσεις τινὰς Δικαστηρίων, καθ' ὅσον ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι πρᾶξις προβλέψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν, τὰς ὁποίας ἐξουσιοδοτεῖται ἡ Διοίκησις νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν, οὐδαμοῦ δὲ ἡ ἐγγραφή πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ σημαίνει ἀναγνώρισιν δαπάνης. Αἱ ψηφισθεῖσαι πιστώσεις διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ ὁρίζουν τὸ ἀνώτατον ὄριον ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶναι

1) Βλέπε σχετικὴν νομολογίαν ἐπὶ τοῦ θέματος Π. Δερτιλῆ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως Ἀθῆναι 1936 σελ. 19 (ἐκδ. β').

δυνατὸν νὰ ἀναλαμβάνωνται ὑποχρεώσεις διὰ λογαριασμὸν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἤτοι νὰ γεννῶνται ὀφειλαὶ εἰς βᾶρος τοῦ Δημοσίου Ταμείου. Ἡ πράξις τῆς ἀναγνωρίσεως μιᾶς δαπάνης ὡς χρέους τοῦ Δημοσίου ἐπακολουθεῖ μετὰ τὴν νόμιμον ἐκκαθάρισιν αὐτῆς⁽¹⁾.

Ἐξ ὅσων γράφομεν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι κατὰ μείζονα λόγον ἢ μὴ ἐγγραφή ἢ μὴ ὕπαρξις εἰς τὸν προϋπολογισμὸν πιστώσεως πρὸς ἐνέργειαν δαπάνης δὲν διακόπτει ἢ ἀναστέλλει τὴν παραγραφὴν χρέους ἐμπίπτοντος εἰς τὴν ἐγγραφεῖσαν πίστωσιν. Συμπληρουμένης τῆς πρὸς παραγραφὴν ὀριζομένης προθεσμίας πᾶσα χρηματικὴ ἀπαίτησις κατὰ τοῦ Δημοσίου παραγράφεται ἀνεξαρτήτως, ἂν ἀνεγράφη ἢ μὴ σχετικὴ πίστωσις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀφορῶσα τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους τούτου. Πλὴν ὅμως, ἂν διέδραμε ὁ χρόνος τῆς παραγραφῆς χωρὶς νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ πληρωμὴ τοῦ χρέους, διότι δὲν εἶχε ἐγγραφῆ σχετικὴ πίστωσις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ, τοῦτο δὲ ἀποδίδεται εἰς ἐ μ π ὀ δ ι α ἄ ρ χ ῶ ν, ἢ μὴ ἐγγραφῆ πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ διακόπτει⁽²⁾ τὴν παραγραφὴν ἢ ὡς ἐδέχθη τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον⁽³⁾ ἀναστέλλει τὴν παραγραφὴν

Ἐπίσης ἢ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἐγγραφῆ πιστώσεως πρὸς πληρωμὴν π. χ. συντάξεως ὠρισμένης ὑπηρεσίας δὲν καθιστᾷ συντάξιμον τὴν ὑπηρεσίαν δι' ἣν ἀνεγράφη ἢ πίστωσις, διότι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς κειμένης νομοθεσίας κρίνεται, ἂν ἡ ὑπηρεσία αὕτη εἶναι συντάξιμος⁽⁴⁾. Ἐπίσης, ἐπειδὴ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ἀστικοῦ νόμου τοῦ ἔτους 1856 ἀναγράφει ὅτι ὁ νόμος διατηρεῖ τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον δὲν καταργήσῃ αὐτὸν ἕτερος νόμος ρητῶς ἢ σιωπηρῶς, ἐγένετο δεκτὸν ὅτι ἢ μὴ ἐγγραφῆ πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ πρὸς πληρωμὴν π. χ. μισθοδοσίας νενομοθετημένης θέσεως ἐπάγεται κατάργησιν τοῦ σχετικοῦ περὶ ταύτης νόμου⁽⁵⁾. Ἡ ἄποψις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, διότι ὡς ὑποστηρίζεται ἄλλαχοῦ, μόνον διὰ νόμου εἶναι δυνατὸν νὰ καταργηθῆ θέσις νενομοθετημένη καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ ἰδιοτύπου τυπικοῦ νόμου τοῦ προϋπολογισμοῦ.

(2) Πρβλ. εἰς σελ. 132 καὶ ἐπ.

(2) Πρβλ. Γ. Σ ω φ ρ ο ν ο π ο ὑ λ ο υ.

(3) Βλέπε Πράξιν I τμήματος 1231)1934 Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

(4) Ἐφ. Ἀθ. 1800 (1898) ἐν Θέμειδι I σελ. 246.

(5) Πρβλ. Π. Δ ε ρ τ ι λ ῆ σελ. 20 διὰ τὴν αὐτόθι μνημονευομένην νομολογίαν.

Ἐπίσης ὅπως ἐσφαλμένως ἐγένετο δεκτὸν⁽¹⁾ ὅτι ὁ ἐτήσιος προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους ὡς ψηφιζόμενος ἅπαξ ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ κυρούμενος ὑπὸ τοῦ Βασιλέως συνωδᾷ τοῖς ἄρθροις 59 καὶ 60 τοῦ Συντάγματος—τότε ἰσχύοντος—τοῦ 1864 εἶναι νόμος δυνάμενος διὰ τοῦτο γὰ νομοθετήσῃ δημοσίας θέσεις.

Ἐπίσης ἡ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀπάλειξις τῆς σχετικῆς πιστώσεως π. χ. διὰ θέσιν ἔμμισθον νενομοθετημένην δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς ἀπόλυσις τοῦ νομίμως εἰς ταύτην διοριζομένου δημοσίου ὑπαλλήλου, ἐφ' ὅσον δὲν ἐγένετο κατὰ τὸν νόμον ἢ ἀπόλυσις του. Οὐδὲ ἡ ἐγγραφή π. χ. πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ διὰ μισθοδοσίαν μὴ νενομοθετημένης θέσεως δύναται νὰ νομιμοποιήσῃ αὐτήν καὶ νὰ προσδώσῃ τὰς ἀπὸ τῆς δημοσίας θέσεως πηγαζούσας προνομίας π.χ. σύνταξιν. Διὰ τοῦτο πρὸς ἄρσιν πάσης ἀντιγνωμίας εἰς τὸ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθὲν Σύνταγμα τοῦ 1864 εἰδικῇ ἐτέθῃ διάταξις (ἄρθρ. 64) περιληφθεῖσα καὶ εἰς τὸ Σύνταγμα τοῦ 1927 (ἄρθρ. 53), καθ' ἣν μισθὸς δὲν ἀναγράφεται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ οὔτε παρέχεται ἄνευ ὀργανικοῦ νόμου ἢ ἄλλου εἰδικοῦ νόμου. Ὡς πολὺ ὀρθῶς γράφει ὁ καθηγητῆς κ. Θ. Ἀγγελόπουλος ἡ διάταξις τοῦ Συντάγματος δι' ἧς ἀπαγορεύεται ὁ διορισμὸς εἰς μὴ νενομοθετημένην θέσιν σκοπεῖ πρωτίστως τοῦλάχιστον, ἂν μὴ ἀποκλειστικῶς, νὰ προλάβῃ τὴν διασπάθισιν τοῦ δημοσίου χρήματος, ἣν θὰ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα ὁ ἐκ χαριστικῆς αἰτίας ἢ ἔνεκα κακῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἀναγκῶν τῆς ὑπηρεσίας διορισμὸς ὑπερᾶριθμων ὑπαλλήλων⁽²⁾.

Ἐξ ὧν γράφομεν ἀνωτέρω καθίσταται πρόδηλον ὅτι ἡ ἐγγραφή μόνον πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ δὲν νομιμοποιεῖ ἀπαιτήσιν κατὰ τοῦ δημοσίου, ἀλλὰ μόνον ἐπιτρέπει τὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς πιστώσεως κατὰ τὴν ὀριζομένην διαδι-

---

(1) Ἐφ. Ἀθ. 1926 (1904) ἐν Θέμιδι ΙΣΤ' σελ. 119 καὶ Α Π. 47 (1885)-187 (1885) καὶ 1934 (1887) Contra ὀρθῶς δέχεται Α Π. 89 (1884).

(2) Θ. Ἀγγελόπουλος, Δίκαιον δημοσίων ὑπαλλήλων Ἀθῆναι 1923 σελ. 107. Ἐπὶ πλέον δὲν εἶναι τόσον εὐχερὲς νὰ γνωρίζωμεν ἐκάστοτε τὰς νέας νενομοθετημένας θέσεις ἐκ τῆς ἐγγραφῆς πιστώσεων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ, διότι θὰ ἀπαιτῆται τότε νὰ συγκρίνωμεν τὰς ἐκάστοτε ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἐγγραφόμενας πιστώσεις πρὸς τὰς πιστώσεις προηγουμένων προϋπολογισμῶν, πράγμα οὐχὶ τόσον εὐχερὲς.

κασίαν πληρωμὴν τῶν σχετικῶν κατὰ τοῦ Δημοσίου νομίμων ἀπαιτήσεων.

β') "Ο σ ο ν ἄ φ ο ρ ᾱ τ ἄ ἔ σ ο δ α.—'Εξ ἄλλου ἢ ἐγγραφή ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῶν ἐσόδων τοῦ περὶ τῆς ἀποδόσεως ἐκάστου φόρου ποσοῦ ἔχει ἔννοιαν ἀπλῶς ἐκτιμητικὴν, διότι ὡς γράφομεν ἀλλαχοῦ, ὁ προϋπολογισμὸς εἶναι πρᾶξις προβλέψεως. Διὰ τοῦτο ἐν ἧ περιπτώσει ἤθελε συντελεσθῆ ἢ εἴσπραξις τοῦ ἀναγραφομένου σχετικοῦ ποσοῦ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ δὲν σημαίνει τοῦτο ὅτι σταματᾷ ἢ κατὰ τὴν νόμιμον διαδικασίαν εἴσπραξις ὑπὲρ τὸ προβλεφθὲν ποσόν⁽¹⁾ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Δημοσίου, ἅτινα στηρίζονται ἐπὶ νόμων.

'Εξ ὧσων γράφομεν ἀνωτέρω συνάγομεν ὅτι ἡ ἐγγραφή τῆς οἰκείας πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ κράτους πρὸς πραγματοποιήσασθαι μιᾶς δαπάνης τοῦ Δημοσίου στηριζομένης εἰς τὸν νόμον ὡς καὶ ἡ πρόβλεψις ἐσόδου τινὸς ἐν τῷ προϋπολογισμῷ εἶναι ἀπαραίτητος διαδικασία πρὸς πληρωμὴν τοῦ νομίμου χρέους τοῦ κράτους καὶ πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ κατὰ τοὺς νόμους ἐσόδου τοῦ κράτους, ἐκτὸς ἐὰν ὁ νομοθέτης ἔχει διοργανώσῃ ἐπὶ περὶωρισμένης ἐκτάσεως δαπανῶν ἢ ἐσόδων ἐτέραν διαδικασίαν πραγματοποίησεως τῆς δαπάνης ἢ ἐσόδου τοῦ κράτους ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους⁽²⁾. Τέλος δεῖον νὰ προστεθῆ ὅτι θὰ ἦτο σκόπιμον,

(1) A 11 i x—Λ α μ π ρ ο π ο ὑ λ ο υ σ ε λ. 443.

(2) Ὁ ἡμέτερος καθηγητὴς καὶ διδάσκαλος Ν. Σ α ρ ῖ π ο λ ο ς, τὸν ὁποῖον τόσον προῶρως ἀπώλεσεν ἢ ἐπιστήμη γράφει ὅτι διὰ τοῦ νόμου τοῦ προϋπολογισμοῦ —πολὺ ὀρθῶς— δὲν τίθενται οὔτε καταργοῦνται ἢ τροποποιοῦνται κανόνες δικαίου, ἀλλ' ἀπλῶς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπαρχόντων νόμων ἢ ἐντὸς τῶν ὁρίων αὐτῶν προβλέπονται καὶ ἐπιτρέπονται τὰ ἐτήσια ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους. (Βλέπε Συνταγματικὸν Δίκαιον τομ. Β' σελ. 378 καὶ ἔπ.) Καὶ περαιτέρω ἐπίσης γράφει ὅτι ὁ ἐτήσιος νόμος τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν εἶναι —πολὺ ὀρθῶς— *causa efficiens* τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῆς Πολιτείας, δὲν εἶναι πρᾶξις διατάσσουσα κανόνας δικαίου —ὅπερ ἡμεῖς δεχόμεθα— ἀλλ' ἀπλῶς *conditio*, ἀναγκαῖος ὅρος διὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους, ἅτινα βασίζονται ἐπὶ ὑπαρχόντων νόμων, ἄνευ δὲ τοῦ ὅρου τούτου ἢ ἐνέργεια τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ἀντισυνταγματικὴ (Συνταγματικὸν Δίκαιον τόμος Β' σελ. 378 καὶ ἔπ.) Συμφωνοῦμεν μὲ τὴν γνώμην ταύτην, ἀλλὰ διασαφηνίζοντες τὴν ἡμετέραν ἀποψιν ὡς ὑποστηρίζομεν ἀλλαχοῦ (σελ. 31 καὶ ἔπ.) καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μας ὁ προϋπολογισμὸς ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως (σελ. 40 καὶ ἔπ.) ἐδέχθημεν ὅτι νομικῶς δύναται ὁ νομοθέτης νὰ ὀργανώσῃ διαδικασίαν πραγματοποίησεως ἐσόδου ἢ δα-

ὅπως περιληφθῆ διάταξις ἐν τῷ νέῳ Συντάγματι δι' ἧς νὰ ἐπιτρέπεται ἡ διὰ νόμου ρύθμισις τοῦ ζητήματος τῆς παροχῆς ἐπιπροσθέτων πιστώσεων κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ὡς καὶ ἡ προσωρινὴ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν περιπτώσει μὴ ἐγκαίρου ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 2. *Ποία εἶναι ἡ πραγματικὴ ἔννοια τοῦ ἀρθροῦ 52 § 2 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 καὶ τῆς ἀνιστοίχου διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 60 § 1 τοῦ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος τοῦ ἔτους 1864.*— Ἐν πρώτοις ἡ ἐν λόγῳ διάταξις ἔχει ὡς ἀκολουθῶς «ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους πρέπει νὰ ἀναγράφωνται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ». Ὡς λεπτομερέστερον καὶ διὰ νομικῶν καὶ δημοσιονομικῶν ἐπιχειρημάτων ἀναπτύσσομεν εἰς ἄλλην ἐργασίαν μας⁽¹⁾ ἡ ἐν λόγῳ διάταξις δὲν ἀποτελεῖ συνταγματικὴν ἐπιταγήν, ἀλλὰ μόνον συνταγματικὴν ἀρχήν, δηλαδὴ κατευθυντήριον γραμμὴν. Συνεπῶς ἡ μὴ ἀναγραφὴ μεμονομένου τινὸς ἐσόδου ἢ ἐξόδου τοῦ κράτους εἰς τὸν προϋπολογισμὸν δὲν ἀποτελεῖ παράβασιν συνταγματικῆς διατάξεως, ἀλλὰ μόνον μὴ συμμόρφωσιν πρὸς συνταγματικὴν ἀρχήν ἢ κατευθυντήριον ἀρχὴν δημοσιονομικῆς φύσεως καὶ σκοπιμότητος ἀναγραφείσαν ἐν τῷ Συντάγματι λόγῳ τῆς βαρυσημάντου δημοσιονομικῆς σημασίας αὐτῆς.

Ἡ παραβιαζομένη ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀρχὴ εἶναι ἡ δημοσιονομικὴ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ δημοσιονομικὴ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἀλλὰ ἐὰν νομικῶς συγχωρῆται εἰς τὸν κοινὸν νομοθέτην ἡ μεμονομένη παρέκκλισις ἐκ τῆς ἐν λόγῳ συνταγματικῆς ἀρχῆς, ὁ νομοθέτης δὲν δύναται νὰ ἀνατρέψῃ καὶ νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν συνταγματικὴν ταύτην ἀρχὴν γενικέων τὴν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους πραγματοποιήσιν

πάνης περιορισμένης ἐκτάσεως ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐν τῇ εἰρημένῃ μελέτῃ ἡμῶν ἐν σελ. 36 καὶ ἐπ. ἀναφέρομεν συγκεκριμένας περιπτώσεις. Ἄξιοι μνησίας εἶναι αἱ κάτωθι ἀποφάσεις τῶν Δικαστηρίων ἐπὶ τοῦ θέματος ἦτοι ἡ ὑπ' ἀριθ. 89 (1885) ἀπόφασις Ἀρείου Πάγου, ὡς καὶ ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας, 1923 (1909) ἀπόφασις Ἐφ. Ἀθηνῶν, 585 (1914) Ἐφ. Ἀθηνῶν καὶ 373 (1933), ἀπόφασις Σ. Ε. Τὰ ἀποφάσεις ταύτας ἐκτενῶς περιλαμβάνομεν καὶ σχολιάζομεν εἰς τὴν προμνησθεῖσαν ἐργασίαν μας: Ὁ προϋπολογισμὸς ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως, ἐν σελ. 43 καὶ ἐπ.

(1) Βλέπε Π. Δερτιλή ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως (ἔκδ. γ') Ἀθῆναι 1936.

δαπανῶν ἢ ἐσόδων τοῦ κράτους. Ὡς ἀναπτύσσομεν ὅμως ἀλλοχοῦ δύναται ὁ νομοθέτης καὶ χωρὶς νὰ παραβιάζη τὸ Σύνταγμα προκειμένου περὶ μεμονομένων ἐσόδων ἢ μεμονομένων δαπανῶν τοῦ κράτους νὰ ὀργανώσῃ διὰ νόμου σύστημα πραγματοποίησεως αὐτῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους ἢτοι εἰς εἰδικὸν λογαριασμὸν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ ἄλλον προϋπολογισμὸν διακεκριμένον τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους.

Ἡ ὀργάνωσις ὅμως διὰ νόμου ἐνὸς τοιούτου συστήματος πραγματοποίησεως μεμονομένων δαπανῶν καὶ μεμονομένων ἐσόδων τοῦ κράτους, ἂν δὲν ἀντιβαίνει εἰς τὴν προμνησθεῖσαν συνταγματικὴν διάταξιν, ἔρχεται ὅμως εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἄρθρον 2 τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852, τὸ ἄρθρον 13 τοῦ νόμου 1555 καὶ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ νόμου 6254, ἅτινα ἀναγράφουν ὅτι διὰ τοῦ νόμου τοῦ προϋπολογισμοῦ προσδιορίζονται τὰ ἐτήσια ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ κράτους. Συνεπῶς κατὰ τὰ μνημονευόμενα ἀνωτέρω ἄρθρα τοῦ νόμου περὶ δημοσίου λογιστικοῦ πρὸς προσδιορισμὸν τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων τοῦ κράτους εἶναι ἀναγκαῖον νὰ περιληφθῶσι ταῦτα εἰς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ ἐπὶ πλέον εἶναι ἀναγκαῖον, ὅπως καθορίζηται ἡ πραγματοποίησις τούτων διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὡς ὀρίζει ὁ νόμος περὶ δημοσίου λογιστικοῦ ἐκτὸς ἂν δι' ἑτέρου νόμου τὸ Κοινοβούλιον, ὅπερ ἔχει ἐκ τοῦ Συντάγματος δημοσιονομικὴν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ αὐτὸ τοῦτο ὀργανώνει διάφορον σύστημα πραγματοποίησεως δαπάνης τινὸς ἢ ἐσόδου τινός, ὡς εἴρηται περιωρισμένης ἐκτάσεως, ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει συνεπεία τοῦ νόμου τούτου ἐπιτρέπεται, ὅπως μὴ ἀπεικονίζεται τὸ ὠρισμένον τοῦτο ἔσοδον ἢ ἔξοδον ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ κράτους, ἀλλὰ νὰ περιληφθῇ εἰς εἰδικὸν λογαριασμὸν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ εἰς εἰδικὸν προϋπολογισμὸν διάφορον τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους. Δὲν δύναται ὅμως νὰ γενικευθῇ ἡ τοιαύτη τακτικὴ τοῦ νομοθέτου, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ μὲν νεκροῦται ἡ διάταξις τοῦ Συντάγματος περὶ ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, τὸ δὲ ἀνατρέπεται καὶ ἐξαφανίζεται ἡ ἐν λόγῳ συνταγματικὴ ἀρχὴ τοῦ ἄρθρου 52 § 2 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927 ἢ τῆς ἀντιστοίχου διατάξεως τοῦ ἄρθρου 60 § 1 τοῦ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος. Ἡ ἐξαφάνισις ὅμως συνταγματικῆς ἀρχῆς ἰσοδυναμεῖ πρὸς συνταγματικὴν παράβασιν, ὡς

είδικώτερον ἐδέχθη τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἡμεῖς ἀναπτύσσομεν ἀλλαχοῦ (1).

§ 3. *Δι νομικαὶ κυρώσεις ἐν περιπτώσει μὴ ἐγγραφῆς πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ πρὸς πληρωμὴν χρέους κατὰ νόμον τοῦ Δημοσίου.*— Ὡς ἐξετάζεται ἀλλαχοῦ(2) ἡ Βουλὴ ὑποχρεοῦται νὰ ψηφίσῃ τὸν προϋπολογισμόν. Ἐπίσης ἡ Βουλὴ ὑποχρεοῦται νὰ ψηφίσῃ τὰς πιστώσεις τοῦ προϋπολογισμοῦ πρὸς πληρωμὴν δαπανῶν, αἵτινες νομικῶς δεσμεύουν τὸ κράτος ὡς ἐπὶ χρηματικῶν ἀπαιτήσεων κατὰ τοῦ κράτους ἀναγνωρισθεισῶν διὰ τελεσιδίκων δικαστικῶν ἀποφάσεων. Ἐφ' ὅσον ὅμως δὲν ἔχει ἐγγραφῆ πίστωσης ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ κράτους ἢ ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει διὰ νόμου ὀργανωθῆ ἑτέρα διαδικασία πραγματοποιήσεως δαπάνης τινὸς περιορισμένης ἐκτάσεως ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ π. χ. εἰς εἰδικὸν λογαριασμόν ἢ εἰδικὸν προϋπολογισμόν διακεκριμένον τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους δὲν καθίσταται ἐφικτὴ ἡ πληρωμὴ τοῦ χρέους τοῦ Δημοσίου, πολλῶ μᾶλλον, διότι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει νοεῖται ἀναγκαστικὴ ἐκτέλεσις κατὰ τοῦ Δημοσίου διὰ κατασχέσεως ἀκόμη χρημάτων τοῦ Δημοσίου εἰς χεῖρας τρίτων. Ἡ ἀρχὴ αὕτη περὶ τοῦ ἀκατασχέτου τῆς περιουσίας τοῦ κράτους, κινητῆς ἢ ἀκινήτου δὲν βασίζεται, ὡς γράφει(3) ὁ καθηγητὴς G. Jéze, ἐπὶ τῆς βίας

---

(1) Προβλ. εἰς σελ. 32 καὶ ἐπ. καὶ Π. Δερτιλῆ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως Ἀθῆναι 1936 (γ' ἔκδ).

(2) Προβλ. εἰς σελ.

(3) G. Jéze Cours de Science des finances (crédit public) Paris 1922 σελ. 300 καὶ 313· τοῦ ἰδίου, Cours de Science des finances Paris 1921 (Le budget et la comptabilité publique). Βλέπε ἐπίσης P. Dertilis La dette publique des États Balkaniques Athènes 1936 σελ. 9. Σχετικῶς βλέπε ὁμοίως Θ. Τσάτσου Ἀναγκαστικὴ ἐκτέλεσις κατὰ τοῦ Δημοσίου κλπ. Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἐταιρίας Διοικητικῶν Μελετῶν 1934 σελ. 19, ἔνθα ὑποστηρίζεται ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ προσφυγὴ εἰς ἀναγκαστικὰ μέτρα κατὰ τοῦ Δημοσίου καὶ τοῦτο συνάγεται ἐκ τῶν ἀρθρῶν 51 καὶ 52 § 1 καὶ 2 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1927 καὶ τῆς ἀντιστοίχου διατάξεως τοῦ ἀρθροῦ 60 § 1 τοῦ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος τοῦ ἔτους 1864. Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι προκειμένου περὶ ἐγγραφῆς δαπάνης ἐν τῷ Δημοτικῷ ἢ ἐν τῷ Κοινοτικῷ προϋπολογισμῷ ὑφίσταται μέσον ἐξαναγκασμοῦ αὐτῆς διὰ τῆς αὐταπαγγέλτου ἐγγραφῆς καὶ ἐκδόσεως χρηματικοῦ ἐντάλματος ὑπὸ τοῦ Νομάρχου συμφώνως πρὸς τὰ ἀρθρα 52 καὶ 64 τοῦ Κώδικος τῆς Δημοτικῆς καὶ Κοινοτικῆς νομοθεσίας Ἐν περιπτώσει παραλείψεως ἢ ἐγγραφῆς ἐν τῷ προϋπολογισμῷ δύναται νὰ ἐξαναγκασθῆ διὰ προσφυγῆς εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας (Σ. Ἐ. 140)1933). Διὰ τὰ ἐν

καὶ αὐθαιρεσίας, ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης τῆς μὴ παρὰ
ρακωλύσεως διὰ παρακαίρων καὶ ἐπιζημιῶν κατασχέσεων τὴν
καλὴν λειτουργίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

Ἄλλὰ καίτοι διδάσκεται παρὰ δοκίμων συγγραφέων ὡς τοῦ
καθηγητοῦ G. Jéze⁽¹⁾ τοῦ καθηγητοῦ L. Duguit⁽²⁾ καὶ τοῦ συ-
ναδέλφου Φ. Βεγλερῆ⁽³⁾ ὅτι ἐκ τῶν τελεσιδίκων ἀποφάσεων
ἀπορρέει νομικὴ ὑποχρέωσις καὶ διὰ τὸ Κοινοβούλιον πρὸς
ἐγγραφὴν σχετικῆς πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ διὰ τὴν
πληρωμὴν τοῦ τοιούτου χρέους τοῦ Δημοσίου, ἀναγνωρίζουν
ὅμως ὅτι δὲν ὑφίσταται κύρωσις τῆς τοιαύτης ὑποχρεώσεως ἐν
τῷ θετικῷ δικαίῳ. Δὲν εἶναι δὲ νοητὴ κατὰ τοὺς ἰδίους συγ-
γραφεῖς οὔτε ἀναπλήρωσις τῆς ἀπολειπομένης βουλήσεως
τοῦ Κοινοβουλίου διὰ τῆς βουλήσεως ἄλλου ὄργανου τῆς Πο-
λιτείας ἐπὶ ποινῇ παραβάσεως τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν ἐν
τῇ ὁποίᾳ περιέχεται ἡ ἀρχὴ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Κοινοβου-
λίου.

Τὸ πρόβλημα τῶν νομικῶν κυρώσεων τῆς μὴ πληρωμῆς

Γαλλία ἰσχύοντα βλέπε ἀπόφασιν τοῦ Conseil d'Etat Daraux 8 Ἰουνίου
1908) Toesca 8 Αὐγούστου 1919. Βλέπε P. Vegleris, Des modifications
apportées par l'administration à ses contrats. Σχετικῶς μὲ τὴν νομιμότη-
τητα τῆς δημοτικῆς δαπάνης, βλέπε εἰς Δ. Μιράσγετς η, «Ὁ ἔλεγχος
τῆς διαχειρίσεως τῶν Δήμων» 1936 σελ. 4 καὶ ἐπ. καὶ de lege ferenda εἰς
Π. Δερτιλ ἡ, «Ὁ ἔλεγχος τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως τῶν Δήμων» εἰς
τὸ περιοδικὸν «Ἔργασια» τῆς 19 καὶ 26 Αὐγούστου 1934.

(1) G. Jéze, Principes Généraux du droit administratif 3 ἔκδ. I
1925 σελ. 274. Τοῦ ἰδίου, Le budget 1922 σελ. 25.

(2) Le Duguit Droit Constitutionnel II ἔκδ, 1923 σελ. 227.

(3) Φ. Βεγλερῆ, Ἡ συμμόρφωσις τῆς Διοικήσεως εἰς τὰς ἀποφάσεις
τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας Ἀθῆναι 1934 σελ. 165. Ὡς μάλιστα μοὶ
ἐγνώρισε ὁ ἐκλεκτὸς συνάδελφος κ. Φ. Βεγλερῆς εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως
ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ὅτι ἐν Γαλλίᾳ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐπι-
ληφθὲν ὑποθέσεων εἰς τὰς ὁποίας προσεβάλλοντο παραλείψεις Ὑπουργῶν,
ὅπως διατάξουν τὴν πληρωμὴν ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων τοῦ Δημοσίου συνε-
πείᾳ ἐλλείψεως πιστώσεως ἢ ρητῶς καταργήσεως αὐτῶν διὰ τοῦ νόμου τοῦ
προϋπολογισμοῦ προσεπάθησε νὰ ἐλέγξῃ αὐτοτελῶς τὴν διοικητικὴν παράλει-
ψιν χωρὶς νὰ θίξῃ τὴν αὐτοτέλειαν τοῦ Κοινοβουλίου (Conseil d'Etat 12
Φεβρουαρίου 1896, Société de publications Périodiques 7 Δεκεμβρίου 1894
Compagnie Algerienne 8 Αὐγούστου 1896, Fabrique Saint Jean de Mau-
rienne). Συνεπῶς οὐδὲν πάντως ἐμποδίζει τὸν δικαστὴν νὰ διαπιστώσῃ τὴν
ὑποχρέωσιν τοῦ Δημοσίου, ἧς ἡ βᾶσις εἶναι ἀνεξάρτητος τῆς εἰδικῆς κοινο-
βουλευτικῆς διαδικασίας πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

χρέους του Δημοσίου λόγω μη έγγραφης της οικείας πιστώσεως εν τῷ προϋπολογισμῷ μόνον ἀπὸ τῆς αὐστηρῶς νομικῆς θέσεως αὐτοῦ ἐμφανίζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, διότι δὲν δύναται νὰ νοηθῆ κράτος προηγμένον, ὅπερ αὐθαιρέτως ἀρνεῖται τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν νομίμων ὑποχρεώσεων του καὶ συνεπῶς πρὸ τοῦτο τὰ ἀρμόδια ὄργανα αὐτοῦ ἀρνοῦνται νὰ ἐγγράψωσι τὴν οἰκείαν πίστωσιν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Οὕτε ἐπίσης εἶναι δυνατόν νὰ δεχθῶμεν ὅτι οἱ Ὑπουργοὶ ἐντελλόμενοι τὰς δημοσίας δαπάνας ἀσκοῦν τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἐπιδεικνύοντες τρόπον τινὰ παιδαριώδη ἰδιοτροπίαν διὰ τῆς ἐπιμόνου ἀρνήσεως αὐτῶν πρὸς ἐκπλήρωσιν νομίμων ὑποχρεώσεων τοῦ κράτους. Μία τοιαύτη τακτικὴ θὰ ὠδήγει εἰς ἐξέγερσιν τὴν δημοσίαν γνώμην. Ἐκτὸς τούτου παρ' ἡμῖν τὸ μὲν Κοινοβούλιον ἔχει τὴν εὐχέρειαν νὰ προτείνῃ καὶ νὰ ἐγκρίνῃ νέας πιστώσεις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ μὴ προταθείσας ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως.⁽¹⁾ Ἐξ ἄλλου τὰ διοικητικὰ ὄργανα ὑπέχουν προσωπικὴν εὐθύνην (ἀστικὴν καὶ ποινικὴν) δυνάμει τοῦ ἄρθρου 50 τοῦ νόμου 3713 τοῦ ἔτους 1928 «περὶ Συμβουλίου Ἐπικρατείας» ἐν περιπτώσει παραλείψεως ἐκτελέσεως ἀποφάσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Συνεπῶς ἢ μὴ συμμόρφωσις τῆς Διοικήσεως πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, δι' ὧν τὸ κράτος καθίσταται ὀφειλέτης κατὰ τὸν εἰρημένον νόμον συνεπάγεται κυρώσεις κατὰ τῶν ἀρμοδίων ὀργάνων. Ἐκτὸς τούτου εἶναι δυνατὴ εἰς τινὰς περιπτώσεις κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν ἢ ἐκπλήρωσις χρηματικῆς ὑποχρεώσεως τοῦ Δημοσίου χωρὶς νὰ παρίσταται ἀνάγκη ψηφίσεως πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ⁽²⁾.

Τέλος ἢ παράλειψις ἐγγραφῆς πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἀποδιδόμενη εἰς αὐθαιρεσίαν τῶν ἀρχῶν ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἐμπόδια ἀρχῶν καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 70 τοῦ νόμου ΣΙΒ' ἀναστέλλει ἢ κατ' ἄλλους διακόπτει τὴν παραγραφὴν χρέους

(1) Πρὸβλ. εἰς σελ. 105 καὶ ἐπ.

(2) Βλέπε εἰς σελ. 105. Βλέπε ὁμοίως τὴν περίπτωσιν παροχῆς ἐπιπροσθέτων πιστώσεων (ἐκτάκτων καὶ ἀναπληρωματικῶν) εἰς σελ. 115 τὴν ἐκδοσιν χρηματικῶν ἐνταλμάτων ὑπ' εὐθύνην τῶν ἀρμοδίων Ὑπο-οργῶν εἰς σελ. 169 καὶ 171 καὶ τὴν πληρωμὴν δαπανῶν εἰς βάρος εἰδικῶν λογαριασμῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς σελ. 141 ἢ εἰς εἰδικοὺς προϋπολογισμοὺς διακεκομμένους τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, ὡς καὶ τὴν προσωρινὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ προηγούμενου ἔτους ἢ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κατατεθέντος προϋπολογισμοῦ εἰς σελ. 116 καὶ ἐπ.

τοῦ Δημοσίου (1). Ἀντιθέτως ὅμως, ἐφ' ὅσον ἡ Διοίκησις ἀδυνατεῖ οὐχὶ ἐκ λόγων ἀυθαιρεσίας νὰ συμμορφωθῆ πρὸς ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἄλλα λόγῳ ἐλλείψεως πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ, δὲν ἰσχύουν (2) αἱ προειρημέναι κυρώσεις τοῦ ἄρθρου 50 τοῦ νόμου 3713. Τέλος δέον νὰ προστεθῆ ὅτι ἐνῶ δὲν χωρεῖ προσφυγὴ εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, ἂν ὁ διατάκτης ἀρνήται τὴν ἐν τολήν νομίμου δαπάνης, χωρεῖ τοιαύτη, ὡς διδάσκεται ἐν Γαλλίᾳ, ἂν ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία δὲν ἐκκαθαρίζει ἢ ἐσφαλμένως ἐκκαθαρίζει νόμιμον χρέος τοῦ Δημοσίου (3).

---

(1) Πρβλ. ἀνωτέρω εἰς σελ. 204.

(2) Βλέπε ὑπ' ἀριθ. 678)1933 ἀπόφασιν Ὀλομελείας τοῦ Σ. Ἐ.

(3) Πρβλ. εἰς σελ. 133. Ἐντελλομένης μιᾶς δαπάνης, δι' ἣν ἐγένετο ἐσφαλμένη ἐκκαθάρισις τοῦ χρέους τοῦ Δημοσίου ἐπιτρέπεται προσφυγὴ κατὰ τῆς θεωρήσεως τοῦ παρέδρου. (Βλέπε εἰς σελ. 134).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΧ

Ὁ ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ

Α'. Ἡ κατάρτισις τῶν δημοσίων λογαριασμῶν καὶ ὁ διοικητικὸς ἔλεγχος ἐπ' αὐτῶν.

§ 1. Ἡ ὀργάνωσις τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ ἐν σχέσει μετὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ.— Διὰ νὰ κατανοήσωμεν πληρέστερον τὸν μηχανισμόν τῆς καταρτίσεως τῶν λογαριασμῶν τοῦ δημοσίου ταμείου εἶναι ἀπαραίτητον κατὰ πρῶτον νὰ γνωρίσωμεν τὴν ὀργάνωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὰς ὁποίας ἀνατίθεται ἡ κατάρτισις τῶν λογαριασμῶν τούτων.

Κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 2 τοῦ νόμου 4796 κεντρικὸν ὄργανον τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ εἶναι ἡ Γενικὴ Διεύθυνσις δημοσίου λογιστικοῦ, ἣτις τελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν.

Ἐπίσης ὡς ἀναπτύσσομεν ἀλλαχοῦ καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς παρούσης ἐργασίας αἱ παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργείῳ καὶ παρ' ἐκάστη Γενικῇ Διοικήσει ὑπηρεσίαι ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως τῶν δαπανῶν τοῦ Δημοσίου ὡς καὶ τὰ εἰδικὰ Λογιστήρια ἀποτελοῦν τμήματα τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ, ἀσκοῦν δὲ τὰ κατὰ τοὺς κειμένους νόμους καὶ κανονισμοὺς καθήκοντα αὐτῶν διὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὰ εἰδικὰ Λογιστήρια τῶν διαφόρων Ὑπουργείων τηροῦν τοὺς λογαριασμοὺς καὶ τὰ βιβλία τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Εἰδικώτερον ἡ Γενικὴ Διεύθυνσις Δημοσίου Λογιστικοῦ περιλαμβάνει τὰς κάτωθι Διευθύνσεις :

1) Τὴν Διεύθυνσιν Προϋπολογισμοῦ καὶ Κινήσεως Κεφαλαίων, ἣτις ἔχει ἀρμοδιότητα σχετικῶς μετὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ

προϋπολογισμού τῶν ἐξόδων, ἐφορᾷ δὲ ἐπὶ τῆς κινήσεως τῶν κεφαλαίων ὡς καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν μελέτην τῶν νομοσχεδίων καὶ τὴν παρακολούθησιν τῆς διεθνούς οἰκονομικῆς καταστάσεως.

2) Τὴν Διεύθυνσιν τῆς Ταμειακῆς Ὑπηρεσίας, ἣτις ἔχει ἀρμοδιότητα σχετικῶς μὲ τὴν διοίκησιν τῶν ταμείων τοῦ κράτους καὶ τὴν εἴσπραξιν τῶν δημοσίων ἐσόδων.

3) Τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου, ἣτις ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα σχετικῶς μὲ τὴν τήρησιν τῶν λογαριασμῶν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμού καὶ τὴν κατάρτισιν τοῦ ἀπολογισμοῦ, τὴν τήρησιν καὶ παρακολούθησιν τῶν λογαριασμῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμού καὶ τὴν σύντάξιν τοῦ ἰσολογισμοῦ τοῦ δημοσίου ταμείου καὶ τὴν ἐφαρμογὴν καὶ παρακολούθησιν τῆς ὑπηρεσίας τῆς συγκεντρώσεως τῶν εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν τοῦ Δημοσίου παρὰ τῆ Τραπεζῆ τῆς Ἑλλάδος.

4) Τὴν Διεύθυνσιν τῶν Συντάξεων, ἣτις ἀσχολεῖται μὲ πᾶν ζήτημα, ὅπερ σχετίζεται μὲ τὰς πολιτικὰς, στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς συντάξεις, ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου περὶ ἀπονομῆς συντάξεως καὶ τὴν παρακολούθησιν τῆς σχετικῆς νομοθεσίας κλπ.

5) Τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Δημοσίου Χρέους, ἣτις ἀσχολεῖται μὲ τὴν διοίκησιν τοῦ δημοσίου χρέους, τὴν σύναψιν τῶν συμβάσεων τῶν δανείων, τὸ λογιστικὸν τοῦ δημοσίου χρέους, τὴν καταχώρισιν τῶν τίτλων καὶ τοκομεριδίων κλπ.

Παρὰ τῆ Γενικῆ Διευθύνσει τοῦ Δημοσίου Λογιστικοῦ ὑπάρχει ἡ Γενικὴ Ἐπιθεώρησις τῶν δημοσίων ὑπολόγων, ἣτις διὰ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐξαρτωμένων ἐπιθεωρητῶν δημοσίων ὑπολόγων ἐνεργεῖ τὰς τακτικὰς καὶ ἐκτάκτους ἐπιθεωρήσεις τῶν δημοσίων ταμείων καὶ δημοσίων διαχειρίσεων.

Ὡς προκύπτει ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἡ τήρησις τῶν λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμού καὶ τῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμού λογαριασμῶν εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς τὴν III Διεύθυνσιν τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ, τὸ δὲ λογιστικὸν τοῦ δημοσίου χρέους τηρεῖται εἰς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ δημοσίου χρέους τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ.

§ 2. **Ἡ τήρησις τῶν δημοσίων λογαριασμῶν καὶ ἡ κατάρτισις τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους.**— Ὁ ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμού τῶν ἐξόδων ἀσκεῖται δι' ὑπηρεσιῶν, αἵτινες λειτουργοῦν εἰς τὰ διάφορα Ὑπουργεῖα καὶ εἰς τὰς Γενικὰς Διοικήσεις.

αίτινες εξαρτώνται εκ της Γενικής Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικού, ήτις υπάγεται, ως αὐτοτελῆς ὑπηρεσία εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν

Ἡ τήρησις τοῦ λογιστικοῦ τῶν λογαριασμῶν παρὰ τῇ Γενικῇ Διευθύνσει τοῦ Δημοσίου Λογιστικοῦ γίνεται ἀνεξαρτήτως τοῦ ταμειακοῦ λογιστικοῦ. Ἡ τήρησις ὁμῶς τοῦ λογιστικοῦ τῶν λογαριασμῶν παρὰ τῇ Γενικῇ Διευθύνσει Δημοσίου Λογιστικοῦ βασιίζεται ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων, οἵτινες ὑπόκεινται ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Μετὰ τὸν ἔλεγχον τῶν λογαριασμῶν ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου συντάσσεται ὁ ἀπολογισμὸς, ὅστις ἐμφανίζει τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ὡς καὶ ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ δημοσίου ταμείου, ὅστις γενικώτερον ἐμφανίζει τὴν κατάστασιν τῶν λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ λογαριασμῶν.

Εἰδικώτερον ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατάρτισιν τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ τοῦ Δημοσίου Ταμείου προσθέτομεν τὰ ἀκόλουθα :

Ἐν πρώτοις ἀναπτύσσομεν ἀλλαχοῦ τὰ περὶ τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὡς καὶ τὰ περὶ συντάξεως τῶν ἀπολογισμῶν τῶν ἐξόδων τῶν διαφόρων Ὑπουργείων. Οἱ δημόσιοι ὑπόλογοι ἀκόμη ὑποβάλλουν τοὺς μηνιαίους λογαριασμοὺς τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν.

α) Τὸ σχέδιον τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους. — Εἰδικώτερον πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὸν ἀπολογισμὸν τῶν ἐσόδων ἀπὸ τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων. Διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων λαμβάνονται ὑπ' ὄψει αἱ μηνιαῖαι καταστάσεις τῶν λογαριασμῶν τῶν ταμείων τοῦ κράτους, ὡς καὶ αἱ ἐτήσιοι ἀνακεφαλαιωτικαὶ καταστάσεις τῶν λογαριασμῶν τῶν ταμείων τοῦ κράτους, αἵτινες ὑποβάλλονται εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν τοῦ Δημοσίου Λογιστικοῦ.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν καταστάσεων τούτων, αἵτινες καταχωροῦνται εἰς εἰδικὰ βιβλία ἢ Γενικὴ Διεύθυνσις Δημοσίου Λογιστικοῦ (Τμῆμα Ἀπολογισμοῦ) συντάσσει κατὰ μῆνα τὴν προσωρινὴν μηνιαίαν κατάστασιν τῶν ἐσόδων καὶ εἰς τὸ τέλος ἐκάστης χρήσεως τὸν προσωρινὸν ἀπολογισμὸν τῶν ἐσόδων τῆς χρήσεως ταύτης.

Οἱ μηνιαῖοι λογαριασμοὶ τῶν ταμείων τοῦ κράτους μετὰ

τῶν οἰκείων λογιστικῶν στοιχείων ὡς καὶ οἱ ἀνακεφαλαιωτικοὶ λογαριασμοὶ τῶν ταμείων τοῦ κράτους εἰς τὸ τέλος τῆς χρήσεως ὑποβάλλονται πρὸς ἐκδίκασιν εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον. Μετὰ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἐκδίκασιν τῶν λογαριασμῶν τούτων τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον διαβιβάζει τὰ ἀποτελέσματα τῶν παρ' αὐτοῦ ἐκδικαζομένων ὡς ἄνω λογαριασμῶν τῶν ταμείων τοῦ κράτους εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ, ἣτις καταχωρίζει αὐτὰ εἰς εἰδικὰ βιβλία. Ἐν συνεχείᾳ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων καταρτίζει τὸ σχέδιον τοῦ ὀριστικοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων τοῦ κράτους.

β) Τὸ σχέδιον τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους. — Εἰδικώτερον ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατάρτισιν τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους ἀκολουθοῦμεν τὴν ἀκόλουθον ἐργασίαν. Ἐν πρώτοις ἀναπτύσσομεν ἀλλαχοῦ τὰ περὶ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὡς καὶ τὰ περὶ συντάξεως τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων τῶν διαφόρων Ὑπουργείων.

Πρὸς τοῦτο μᾶλλον συγκεκριμένως ἕκαστον Ὑπουργεῖον διὰ τῶν παρ' αὐτῷ ὑπηρεσιῶν ἐγκρίσεως καὶ ἐκκαθαρίσεως δαπανῶν καὶ τοῦ εἰδικοῦ λογιστηρίου συντάσσει εἰς τὸ τέλος τῆς χρήσεως τὸν προσωρινὸν ἀπολογισμὸν τῶν ἐξόδων τοῦ Ὑπουργείου τοῦ λήξαντος ἔτους (1).

Ὁ ἀπολογισμὸς, ὅστις συντάσσεται παρ' ἑκάστῳ Ὑπουργείῳ θεωρούμενος παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ πρέπει νὰ ἀποστέλληται εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ πρὸ τῆς 15 τοῦ μηνὸς Μαΐου ἑκάστου ἔτους.

Ἡ Γενικὴ Διεύθυνσις Δημοσίου Λογιστικοῦ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει διὰ τὰς πληρωθείσας δαπάνας τὴν καταχώρισιν παρ'

---

1) Εἰς τὸν προσωρινὸν ἀπολογισμὸν ἐμφαίνονται τὰ προϋπολογισθέντα ἔξοδα, αἱ ἀναληφθεῖσαι πιστώσεις, αἱ ἐνταλθεῖσαι πιστώσεις καὶ τὰ πληρωθέντα ἔξοδα. Τὰ πληρωθέντα ἔξοδα λαμβάνονται ἐκ τῶν μηνιαίων καὶ τῶν ἐτησίων καταστάσεων τῶν δημοσίων ὑπολόγων, αἵτινες ὑποβάλλονται εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ (Τμῆμα Ἀπολογισμοῦ). Τὰ λογιστικὰ στοιχεῖα τῶν δημοσίων ὑπολόγων μετὰ τῶν μηνιαίων καὶ ἐτησίων λογαριασμῶν αὐτῶν ὑποβάλλονται ὁμοίως εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, τὸ ὁποῖον ἀφοῦ ἐκδικάσει αὐτοὺς ἀποστέλλει πρὸς καταχώρισιν εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ (Τμῆμα Ἀπολογισμοῦ). Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἡλεγμένων αὐτῶν στοιχείων καὶ τῶν ἀπολογισμῶν τῶν διαφόρων Ὑπουργείων συντάσσεται ὁ ἀπολογισμὸς τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους.

αὐτῇ τῶν λογαριασμῶν τῶν δημοσίων ταμείων καταρτίζει τὸν γενικὸν ἀπολογισμὸν τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους.

Συνοψίζοντες λοιπὸν παρατηροῦμεν ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους καταρτίζεται ὑπὸ τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀπολογισμῶν ἐκάστου Ὑπουργείου καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς λογιστικῶν βιβλίων εἰς τὰ ὁποῖα καταχωροῦνται αἱ σχετικά πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ πράξεις τῶν ταμείων τοῦ κράτους μετὰ τὸν παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἔλεγχον αὐτῶν.

Ὁ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καταρτιζόμενος ἀπολογισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους ὑπογραφόμενος παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Διευθυντοῦ καὶ τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Δημοσίου Λογιστικοῦ καὶ θεωρούμενος παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν πρέπει κατὰ τὸν νόμον 6254 νὰ διαβιβάζεται πρὸς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον οὐχὶ βραδύτερον τῆς 30 Σεπτεμβρίου ἐκάστου ἔτους ἢτοι ἤδη ἕξ μῆνας μετὰ τὴν λήξιν τῆς χρήσεως.

Ἀντίγραφον τοῦ ἀπολογισμοῦ κατατίθεται εἰς τὸ Προεδρεῖον τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων.

Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐξετάζει τὸν ἀπολογισμὸν καὶ παραβάλλει αὐτὸν πρὸς τὰ παρ' αὐτοῦ ἐξελεχθέντα σχετικά λογιστικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ παρὰ τῇ Γενικῇ Διευθύνσει Δημοσίου Λογιστικοῦ βιβλία, μεθ' ὃ ἐπιστρέφει αὐτὸν μετὰ τῆς παρ' αὐτοῦ διαδηλώσεώς του εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 30 Νοεμβρίου ἐκάστου ἔτους.

Μετὰ τοῦτο ὁ ἀπολογισμὸς εἰς τὸν ὁποῖον ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ διαδήλωσις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἰσάγεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν πρὸς κύρωσιν εἰς τὰ Νομοθετικὰ Σώματα τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους, ἐφ' ὅσον τηροῦνται αἱ διατάξεις τοῦ νόμου 6254.

Ὁ ὑποβαλλόμενος εἰς τὰ Νομοθετικὰ Σώματα ἀπολογισμὸς δημοσιεύεται προηγουμένως εἰς τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον.

Ὁ ἀπολογισμὸς, ὅστις ὡς γνωστὸν ἐμφανίζει τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, διαιρεῖται παρ' ἡμῖν εἰς δύο μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον ἀφορᾷ τὰ ἔσοδα, τὸ δὲ δεύτερον τὰ ἔξοδα τοῦ κράτους.

Τὸ πρῶτον μέρος σύγκειται ἐκ πίνακος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναγράφονται κατὰ κεφάλαιον καὶ ἄρθρον τὰ βεβαιωθέντα, τὰ εἰσπραχθέντα καὶ τὰ εἰσπρακτέα ἔσοδα (ἐνεργητικὰ ὑπόλοιπα) διὰ λογαριασμὸν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέ-

ρεται ὁ ἀπολογισμὸς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ προϋπολογισθέντα ἔσοδα.

Εἰς τὸν πίνακα αὐτὸν ἀναγράφονται ἐπίσης ὑπὸ τὰ ἀντίστοιχα κεφάλαια καὶ ἄρθρα τὰ κατὰ τὴν λήξιν τοῦ ἀμέσως προηγουμένου οἰκονομικοῦ ἔτους ἀπομένοντα πρὸς εἴσπραξιν ἐνεργητικὰ ὑπόλοιπα, τὰ εἰσπραχθέντα ἔναντι τούτων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους εἰς ὃ ἀφορᾷ ὁ ἀπολογισμὸς καὶ τὰ ἀπομένοντα περαιτέρω πρὸς εἴσπραξιν ὑπόλοιπα.

Εἰς ἰδίαν ἐπίσης στήλην ἐμφαίνεται τὸ ἄθροισμα τῶν ὡς ἄνω ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων (τοῦ τε τρέχοντος οἰκονομικοῦ ἔτους καὶ τῶν προηγουμένων οἰκονομικῶν ἐτῶν) κατὰ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους.

Τὸ δεύτερον μέρος σύγκειται ἐκ πινάκων ἀνὰ Ὑπουργεῖον, κατὰ κεφάλαια καὶ ἄρθρα εἰς τοὺς ὁποίους ἀναγράφονται αἱ ἀνειλημμένοι ὑποχρεώσεις, τὰ πληρωθέντα καὶ πληρωτέα ἔσοδα (παθητικὰ ὑπόλοιπα) διὰ λογαρισμὸν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, τὸ ὁποῖον ἀφορᾷ ὁ ἀπολογισμὸς ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ προϋπολογισθέντα ἔσοδα.

Εἰς τοὺς πίνακας τούτους ἀναγράφονται ἐπίσης τὰ κατὰ τὴν λήξιν τοῦ ἀμέσως προηγουμένου οἰκονομικοῦ ἔτους ἀπομένοντα πρὸς πληρωμὴν παθητικὰ ὑπόλοιπα, τὰ πληρωθέντα ἔναντι τούτων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὁ ἀπολογισμὸς καὶ τὰ ἀπομένοντα περαιτέρω πρὸς πληρωμὴν ὑπόλοιπα. Εἰς ἰδίαν στήλην ἐπίσης ἐμφαίνεται τὸ ἄθροισμα τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων κατὰ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ὁ ἀπολογισμὸς (ἦτοι τοῦ τρέχοντος οἰκονομικοῦ ἔτους καὶ τῶν προηγουμένων οἰκονομικῶν ἐτῶν).

Εἰς ἰδίους πίνακας προσαρτωμένους εἰς τὸν ἀπολογισμὸν τῶν ἐξόδων ἀναγράφονται τὰ διὰ τοῦ ἀπολογισμοῦ βεβαιούμενα παθητικὰ ὑπόλοιπα ἀναλυτικῶς ἦτοι κατ' ὀνοματεπώνυμον δικαιοῦχου, αἰτίαν πληρωμῆς, κεφάλαιον καὶ ἄρθρον προϋπολογισμοῦ καὶ ποσόν.

Διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῆς ἐξελίξεως ὡς ἄνω κατὰ κεφάλαιον καὶ ἄρθρον τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων καὶ τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων ἐν τῷ ἀπολογισμῷ παρέχεται εὐχερῶς μίᾳ σαφῆς ἰδέα τῶν ὑποχρεώσεων καὶ δικαιωμάτων δεδομένου προϋπολογισμοῦ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἀπολογισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους εἶναι πληρέστερος.

Εἰς τὸν ἀπολογισμὸν πρέπει νὰ ἐπισυνάπτονται κατὰ τὸν

νόμον 6254 ἐν παραρτήματι καὶ οἱ ἀπολογισμοὶ τῶν εἰδικῶν ταμείων, ὑπηρεσιῶν καὶ ὀργανισμῶν, τῶν ὁποίων οἱ προϋπολογισμοὶ προσαρτῶνται εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους. Ἡ σχετικὴ ὁμως διάταξις τοῦ νόμου 6254 μέχρι τοῦδε δὲν ἐφηρμόσθη. Ἄλλωστε εἶναι δυσχερὴς ἡ ἐφαρμογὴ τῆς διατάξεως ταύτης ἐφ' ὅσον, ὡς γράφομεν ἄλλαχού, δὲν ἐπεκταθῆ, ὡς ἐπιβάλλεται ἡ δημοσιονομικὴ ἐξουσία τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ τῶν ὑπηρεσιῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ.

§ 3. *Ἡ κατάρτισις τοῦ ἰσολογισμοῦ τοῦ δημοσίου ταμείου.* — Ἐπίσης ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τῆς διαχειρίσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους καταρτίζεται ὑπὸ τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρ' αὐτῇ λογιστικῶν βιβλίων εἰς τὰ ὁποῖα καταχωροῦνται αἱ σχετικαὶ πράξεις τῶν ταμείων τοῦ κράτους μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἔλεγχον αὐτῶν.

Ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ δημοσίου ταμείου ὑπογράφόμενος παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Διευθυντοῦ καὶ τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Δημοσίου Λογιστικοῦ καὶ θεωρούμενος παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν πρέπει νὰ διαβιβάζεται πρὸς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον οὐχὶ βραδύτερον τῆς 30 Σεπτεμβρίου ἐκάστου ἔτους.

Ἀντίγραφον τοῦ ἰσολογισμοῦ τούτου κατατίθεται συγχρόνως εἰς τὸ Προεδρεῖον τῶν Νομοθετικῶν Σωμάτων. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐξετάζει τὸν ἰσολογισμὸν τοῦ δημοσίου ταμείου παραβάλλον αὐτὸν πρὸς τὰ παρ' αὐτοῦ ἐξελεγχθέντα λογιστικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ παρὰ τῇ Γενικῇ Διευθύνσει Δημοσίου Λογιστικοῦ τηρούμενα σχετικὰ βιβλία.

Ἀκολούθως τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐπιστρέφει αὐτὸν μετὰ τῆς παρ' αὐτοῦ συντασσομένης διαδηλώσεώς του εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 30 Νοεμβρίου ἐκάστου ἔτους.

Μετὰ ταῦτα ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ δημοσίου ταμείου εἰς τὸν ὁποῖον ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ διαδήλωσις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἰσάγεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς κύρωσιν τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου ἐκάστου ἔτους, ἐφ' ὅσον τηροῦνται αἱ διατάξεις τοῦ νόμου 6254.

§ 4. *Ἡ ἐκκίσις τοῦ διοικητικοῦ ἐλέγχου.* — Ἐξ ὅσων γράφομεν ἄνωτέρω συνάγεται ὅτι δὲν ἀσκεῖται μόνον διοικητικὸς ἔλεγχος κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπὶ τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἀσκεῖται τοιοῦτος

ἔλεγχος καὶ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὁ διοικητικὸς ἔλεγχος οὗτος εἶναι ἱεραρχικὸς καὶ ἀσκεῖται εἰς πᾶσαν δεδομένην στιγμὴν ἐπὶ τῶν δημοσίων ὑπολόγων ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων προϊσταμένων οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν.

Μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ γενικώτερον ἐπὶ τῶν δημοσίων διαχειρίσεων ἀσκεῖται ἰδίᾳ ἔλεγχος ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἡ ἰδιαιτέρα ἀξία τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἔργου τῆς οἰκονομικῆς ἐπιθεωρήσεως ἐπισύρει ἐσχάτως τὴν προσοχὴν τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν. Ἐνδείκνυται ὁμως ἡ αὔξησις τῆς ἐξουσίας τῶν οἰκονομικῶν ἐπιθεωρητῶν, ἡ ποιοτικὴ βελτίωσις τῶν προσωπικοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιθεωρήσεως καὶ ἡ πληρεστέρα ὀργάνωσις τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς⁽¹⁾.

Ἐν Γαλλίᾳ ἐνεργεῖται ὁ ἔλεγχος τῶν λογιστικῶν στοιχείων τῶν δημοσίων ὑπολόγων παρὰ τῆς διοικήσεως κατὰ τὴν ὑποβολὴν των εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν, ἐξ οὗ ἐλεγχόμενα ἀποστέλλονται εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, ὅπερ ἐνεργεῖ ἐν συνεχείᾳ τὸν δικαστικὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων ὑπολόγων. Ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦ ἔτους 1923 ἐνηργεῖτο ὁμοίως διοικητικὸς ἔλεγχος τῶν λογιστικῶν στοιχείων τῶν δημοσίων ὑπολόγων ἐν τῇ Γενικῇ Διευθύνσει Δημοσίου Λογιστικοῦ. Μετὰ τὸ ἔτος ὁμως 1923 ὁ ἐνασκούμενος οὗτος διοικητικὸς ἔλεγχος τῶν λογιστικῶν στοιχείων τῶν δημοσίων ὑπολόγων κατηργήθη συγχωνευθεὶς μετὰ τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου, ὅστις ἐνεργεῖται παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Β') Ὁ δικαστικὸς ἔλεγχος μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ

§ 1. **Ἡ ὀργάνωσις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.** — Ἐκθέτομεν ἄνωτέρω πῶς καταρτίζεται ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ κράτους, ὡς καὶ ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ δημοσίου ταμείου μετὰ τὸν ἔλεγχον τῶν λογαριασμῶν ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Ὁ ἔλεγχος οὗτος καλεῖται δικαστικὸς, διότι διενεργεῖται παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅπερ εἶναι σῶμα δικαστικῶς ὀργανωμένον.

Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον συνεστήθη διὰ τοῦ Διατάγματος τῆς 27 Σεπτεμβρίου 1833 ἐπὶ τῷ σκοπῷ πρῶτον νὰ ἐλέγχη τοὺς δημοσίους λογαριασμοὺς καὶ δεύτερον ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ κρίνη

---

(1) Βλέπε ἄρθρον Π. Δερτιλῆ περὶ τοῦ θεσμοῦ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιθεωρητῶν εἰς τὸ περιοδικὸν «Ταμειακὴ Ἐπιθεώρησις» (ἔτος Α') διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Γαζῆ.

ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἐλέγχου τῶν διαχειρίσεων κατὰ πόσον εἶναι ἀναγκαῖαι νέαι μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν ὀργάνωσιν⁽¹⁾ τοῦ ἐλέγχου τῶν λογαριασμῶν.

Ἦδη τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον διέπεται ἀπὸ τὸ Ν. Διάταγμα τῆς 4 Ἰουλίου 1923, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ μεταγενεστέρων διατάξεων. Τὰ καθήκοντα τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

1) Νὰ ἐνεργῇ τὸν προληπτικὸν ἔλεγχον τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν.

2) Νὰ παρακολουθῇ τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους.

3) Νὰ ἀποφαίνεται ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ τοῦ δημοσίου ταμείου.

4) Νὰ ἐποπτεύῃ τοὺς δημοσίους ὑπολόγους.

5) Νὰ ἐξελέγῃ καὶ νὰ δικάζῃ τοὺς λογαριασμοὺς τῶν δημοσίων ὑπολόγων.

6) Νὰ ἐποπτεύῃ κατὰ τὰς κειμένας διατάξεις ἐπὶ τῶν ἐγγυήσεων τῶν δημοσίων ὑπολόγων.

7) Νὰ θεωρηθῇ κατὰ τὰς κειμένας διατάξεις τοὺς τίτλους παραχωρήσεως τῶν ἐθνικῶν κτημάτων.

8) Νὰ γνωμοδοτῇ ἐπὶ τῶν θεμάτων τῶν τιθεμένων αὐτῶ ὑπὸ τῶν Ὑπουργῶν.

9) Νὰ δικάζῃ κατὰ πρῶτον καὶ τελευταῖον βαθμὸν ἐπὶ τῆς εὐθύνης τῶν δημοσίων ὑπολόγων διὰ πᾶσαν ἐκ δόλου ἢ ἐξ ἀμελείας ἐπελθοῦσαν εἰς τὸ Δημόσιον θετικὴν ζημίαν.

10) Νὰ δικάζῃ κατὰ πρῶτον καὶ τελευταῖον βαθμὸν τὰς ἐγειρομένας ἀμφισβητήσεις ἐκ τοῦ ἐλέγχου τῶν λογαριασμῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων καὶ περὶ τοῦ κανονισμοῦ συντάξεων.

11) Νὰ δικάζῃ κατ' ἔφεσιν ὡς φορολογικὸν δικαστήριον κα-

---

(1) Σχετικῶς μὲ τὸν θεσμὸν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου βλέπε κυρίως Γ. Ἀ γ γ ἔ λ ο π ο ὑ λ ο υ Σύστημα Διοικητικοῦ Δικαίου, 1885—1888, Π λ α τ ὕ κ α, περὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου 1902, Ἀ. Σ τ α υ ρ ο π ο ὑ λ ο υ, τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐν Ἑλλάδι 1933. J e z e—Γ ε ω ρ γ α ν τ ᾱ, ορ, cit. A l l i x—Λ α μ π ρ ο π ο ὑ λ ο υ ορ cit. Οἱ κυριώτεροι νόμοι, οἵτινες διέπουν τὸν ὀργανισμὸν αὐτοῦ εἶναι ὁ νόμος ΑΟΥΖ' τοῦ ἔτους 1887, ὁ νόμος 400 τοῦ ἔτους 1914, ὁ νόμος 1635 τοῦ ἔτους 1919, ὁ νόμος 1937 τοῦ ἔτους 1920 καὶ τὸ ρηθὲν Ν, Διάταγμα τῆς 4 Ἰουλίου 1923 συνταχθὲν ὑπουργοῦντος τοῦ κ. Γ. Κ ο φ ι ν ᾱ. Αἱ σχετικαὶ διατάξεις ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου 5212 ἐκωδικοποιήθησαν, τῆς ἐργασίας ταύτης συντελεσθείσης ἐπιμελεία τοῦ κ. Κ. Μαρτάκου.

τά τῶν αποφάσεων τῶν πρωτοβαθμίων ἐκδικαστικῶν ἐπιτροπῶν.

Ὡς παρατηρεῖ τις τὰ καθήκοντα τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι διοικητικά καὶ δικαστικά. Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀσκεῖται διὰ τῶν τριῶν Τμημάτων καὶ τῆς Ὀλομελείας αὐτοῦ, ἐξ ὧν τὸ I τμήμα ἔχει ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν ἐξόδων καὶ ἐσόδων, τὸ II τμήμα ἔχει ἀρμοδιότητα ἐν σχέσει μὲ τὸν κανονισμὸν τῶν συντάξεων, τὸ III τμήμα ἔχει ἀρμοδιότητα ἐπὶ πασῶν τῶν λοιπῶν δικαστικῶν ὑποθέσεων τῶν μὴ ὑπαγομένων εἰς τὴν ὀλομέλειαν. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του ταύτης τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον εἶναι δυνάμει τοῦ Συντάγματος δικαστικῶς ὀργανωμένον⁽¹⁾.

§ 2. **Ἡ ἔκτασις τοῦ παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀσκουμένου δικαστικοῦ ἐλέγχου.**— Ἐξ ὧν γράφομεν ἀνωτέρω τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ὡς διοικητικὸν δικαστήριον ἔχει πολλὰ ἀπλήρη ἀρμοδιότητα. Εἰδικώτερον ὅμως ἐνταῦθα μᾶς ἐνδιαφέρει ὁ ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀσκούμενος δικαστικὸς ἔλεγχος τῶν λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ὁ ἔλεγχος οὗτος ἀσκεῖται κατὰ τὴν ἐντολὴν τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐπίσης εἰδικώτερον ἐξετάζεται ὁ ἀσκούμενος παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἔλεγχος ἐπὶ τῶν διαφόρων λογαριασμῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων.

Πῶς ἀσκεῖται ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν ἀναπτύσσομεν ἀλλαχοῦ. ⁽²⁾ Συμπληρωματικῶς πρέ-

---

(1) Ἄρθρον 106 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1927 καὶ ἄρθρον 98 τοῦ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος τοῦ ἔτους 1864.

(2) Δέον νὰ διακρίνωμεν τὸ δικαστικὸν προσωπικὸν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τὸ διοικητικὸν προσωπικὸν αὐτοῦ, ὅπερ εἶναι μόνιμον, ἐνῶ τὸ δικαστικὸν προσωπικὸν εἶναι ἰσόβιον. Τὸ δικαστικὸν προσωπικὸν σύγκειται ἐξ ἑνὸς προέδρου, ἐκ δύο ἀντιπροέδρων, ἐκ δώδεκα συμβούλων καὶ ἐξ ἑξ παρέδρων. Κατὰ τὸ ἄρθρον 106 τοῦ Συντάγματος οἱ σύμβουλοι (καὶ συνεπῶς ὁ πρόεδρος καὶ οἱ ἀντιπρόεδροι) καὶ οἱ πάρεδροι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι ἰσόβιοι καὶ δὲν παύονται εἰμὴ κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 95 τοῦ Συντάγματος, ἀποχωροῦν δὲ ὑποχρεωτικῶς ἀπὸ τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ 70οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των.

Ὁ πρόεδρος, οἱ ἀντιπρόεδροι καὶ οἱ σύμβουλοι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐξομοιοῦνται κατὰ βαθμὸν πρὸς τὸν πρόεδρον, ἀντιπρόεδρον τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοὺς ἀρεοπαγίτας, διορίζονται δὲ καὶ προάγονται διὰ Διατάγματος ἐκδιδομένου ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργοῦ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Σύμβουλοι διορίζονται :

πει νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἐνώπιον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου λογοδοτοῦσι οἱ διατάκται διὰ τὰς μεταβιβασθείσας εἰς αὐτοὺς πιστώσεις δι' ἐπιτροπικῶν χρηματικῶν ἐνταλμάτων συμπεριλαμβανομένου τοῦ δευτερεύοντος διατάκτου τοῦ Λογιστηρίου τῆς Χωροφυλακῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἐκδίκασιν τῶν λογαριασμῶν τῶν ταμιακῶν ὑπολόγων, οὗτος ἐνασκεῖται μετὰ τὴν ὑποβολὴν εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον τῶν μηνιαίων λογαριασμῶν αὐτῶν μετὰ τῶν οἰκείων λογιστικῶν στοιχείων ὡς καὶ διὰ τῆς ὑποβολῆς τῶν ἐτησίων λογαριασμῶν αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα οἱ ταμιακοὶ ὑπόλογοι ὑπόκεινται ἔναντι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἰς μηνιαίαν λογοδοσίαν καὶ εἰς ἐτησίαν λογοδοσίαν.

Ἰδιαίτεροι λογαριασμοὶ ὑποβάλλονται ὑπὸ ταμιακῶν ὑπολόγων, διαρκούντος τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ἐν περιπτώσει διακοπῆς τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν.

Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, ἀφοῦ ἐξελέγξῃ τοὺς ὑποβαλλομένους εἰς αὐτὸ κατὰ μῆνα λογαριασμοὺς ἐπιφέρει τὰς μεταβολὰς αὐτοῦ ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν τούτων, ἐφ' ὅσον προκύπτουσι τοιαῦτα ἐκ τοῦ διενεργηθέντος ἐλέγχου. Πρὸς τοῦτο

α) Ὁ διευθυντῆς α' τάξεως τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν ἢ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

β) Οἱ ἔχοντες τὰ πρὸς παραγωγὴν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἀρεοπαγίτου προσόντα ἐφέται.

γ) Ὁ πάρεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Προάγεται εἰς ἀντιπρόεδρον ὁ ἐπὶ διετίαν ὑπηρετῶν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Συμβουλίου.

Προάγεται εἰς πρόεδρον ὁ ἐπὶ διετίαν ὑπηρετῶν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀντιπροέδρου.

Οἱ πάρεδροι ἐξομοιοῦνται πρὸς τοὺς ἐφέτας, διορίζονται δὲ διὰ Διατάγματος ἐκδιδόμενου τῇ προτάσει τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργοῦ ἐκ τῶν ἐχόντων τὸν βαθμὸν τοῦ τμηματάρχου ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν ἢ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ.

Παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ διὰ τὴν ἐκπροσώπησιν τῆς Ἐπικρατείας τάσσεται ὁ Γενικὸς Ἐπίτροπος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅστις ἔχει βαθμὸν καὶ μισθὸν ἀντιπροέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, διορίζεται δὲ διὰ Διατάγματος ἐκδιδόμενου τῇ προτάσει τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργοῦ καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐκ τῶν ἐχόντων τὰ προσόντα διὰ τὸν διορισμὸν ἢ προαγωγὴν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀντιπροέδρου ἢ ἀντισταγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ ἐκ τῶν διατελεσάντων εἰς τὴν θέσιν τοῦ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως Δημοσίου Λογιστικοῦ ἢ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν.

Ὁ Γενικὸς Ἐπίτροπος εἶναι μόνιμος ὑπάλληλος καὶ οὐχὶ ἰσόβιος.

ἐκδίδει ἐνδεχομένως τὰ σχετικά φύλλα χρεώσεως ἢ πιστώσεως τῶν δημοσίων ὑπολόγων, ἅτινα καλοῦνται ἤδη φύλλα μεταβολῶν καὶ ἐλλείψεων.

Μετὰ τὸν ἔλεγχον τῶν ἐτησίων λογαριασμῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον μετ' ἔκθεσιν τοῦ ἀρμοδίου εἰσηγητοῦ ἀποφαίνεται ἐπὶ τῆς ὅλης ἐτησίας διαχειρίσεως τοῦ δημοσίου ὑπολόγου. Πρὸς τοῦτο εἴτε κηρύσσει τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ δημοσίου ὑπολόγου ὡς ὀρθῶς ἔχοντας εἴτε καταλογίζει αὐτοὺς διὰ τοῦ τυχόν ἐλλείμματος, εἴτε τέλος βεβαιώνει εἰς πίστωσιν τοῦ δημοσίου ὑπολόγου τὸ τυχόν πλεόνασμα.

Αἱ πράξεις αὗται τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου κοινοποιοῦνται εἰς τοὺς δημοσίους ὑπολόγους καὶ εἶναι ἐκτελεσταὶ χωρὶς νὰ ἐπιτρέπεται προσφυγὴ εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια⁽¹⁾. Ἡ εἴσπραξις τῶν καταλογιζομένων ποσῶν εἰς βάρος τῶν δημοσίων ὑπολόγων συντελεῖται κατὰ τὸν νόμον περὶ εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐσόδων.

Ἐν συνεχείᾳ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀποστέλλει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐλέγχου αὐτοῦ ἐπὶ τῶν δημοσίων λογαριασμῶν εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Δημοσίου Λογιστικοῦ, ἣτις καταρτίζει, ὡς ἀλλαχθὲ ἐκτίθεται τὸν ὀριστικὸν ἀπολογισμὸν τοῦ κράτους⁽²⁾, καὶ τὸν ἰσολογισμὸν⁽³⁾ τοῦ Δημοσίου Ταμείου.

Κατὰ τῶν πράξεων τούτων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀσκεῖται τὸ ἔνδικον μέσον πρῶτον τῆς ἀναθεωρήσεως καὶ δευτερον τῆς προσφυγῆς.

Ἡ ἀναθεώρησις ἐπιτρέπεται ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως εἰς τὸν δημόσιον ὑπόλογον τῆς προσβαλλομένης παρ' αὐτοῦ πράξεως καὶ συγχωρεῖται διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους ἦτοι :

- 1) ἂν συντρέχη πλάνη περὶ τὰ πραγματικὰ γεγονότα,
- 2) ἂν ὑπάρχη λογιστικὸν λάθος,
- 3) ἂν προσαχθῶσι νέα κρίσιμα ἔγγραφα,
- 4) ἂν ἡ πράξις ἐστηρίχθη ἐπὶ ἔγγράφων, ἅτινα ἐκηρύχθησαν πλαστὰ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

Ὁ δημόσιος ὑπόλογος ἢ ὁ ἐγγυητὴς αὐτοῦ δύναται νὰ

---

(1) Δέον νὰ σημειωθῇ ὅμως ὅτι διὰ τοῦ ἀρθροῦ 1 τοῦ νόμου 4210 ἐπετρέπη ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ ἀναίρεσις τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, αἵτινες ἐκδίδονται ἐπὶ φορολογικῶν διαφορῶν.

(2) Πρβλ. εἰς σελ. 214 καὶ ἐπ.

(3) Πρβλ. εἰς σελ. 219.

άσκήση τὸ ἔνδικον μέσον τῆς προσφυγῆς ἐνώπιον τῆς ὀλομελείας τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς κοινοποιήσεως εἰς αὐτὸν τῆς προσβαλλομένης πράξεως τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἢ ἐντὸς ἑξαμήνου, ἐφ' ὅσον κατοικεῖ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Ἡ προσφυγὴ συγχωρεῖται διὰ πάντα λόγον, τὸν ὁποῖον δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ ὁ προσφεύγων.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἤδη δυνάμει τοῦ Ν. Διατάγματος τῆς 30 Μαΐου 1925 τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον δὲν ἀσκεῖ ἔλεγχον ἐπὶ τῶν ταχυδρομικῶν, τηλεγραφικῶν καὶ τηλεφωνικῶν ὑπολόγων. Ἐπὶ τῶν ὑπολόγων τούτων ἀσκεῖ ἔλεγχον τὸ Ὑπουργεῖον Συγκοινωνίας. Κατὰ τῶν καταλογιστικῶν πράξεων ὁμοῦ τοῦ Ὑπουργείου τούτου συγχωρεῖται προσφυγὴ ἐντὸς τριμήνου ἐνώπιον τῆς ὀλομελείας τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Ἐπίσης οἱ τελωνειακοὶ ὑπόλογοι ὑπόκεινται ἐνώπιον τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἰς δικαστικὸν ἔλεγχον διὰ τὴν χρηματικὴν διαχείρισιν αὐτῶν καὶ οὐχὶ διὰ τὰ τελωνειακὰ παραστατικά αὐτῶν. Ὁ σχετικὸς ἐπ' αὐτῶν ἔλεγχος ἀσκεῖται ἤδη διὰ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Τελωνειακοῦ Ἐλέγχου.

Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐκτὸς τῶν λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τοῦ δημοσίου ταμείου ἐλέγχει καὶ δικάζει τὰς διαχειρίσεις τῶν Δήμων καὶ ἄλλων προσώπων δημοσίου δικαίου.

Συμφώνως πρὸς τὸν νόμον ΣΙΒ' καὶ πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου 1555, ὡς καὶ πρὸς τὸ Ν. Διάταγμα τῆς 4 Ἰουλίου 1923 τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀποφαινόμενον ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ γενικοῦ ἰσολογισμοῦ τῆς διαχειρίσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἐκδίδει τὰς οἰκείας διαδηλώσεις περὶ τῆς ὀρθότητος καὶ ἀκριβείας αὐτῶν.

Πράγματι ἐξέδωσε τὰς διαδηλώσεις αὐτάς ἐπὶ τῶν δημοσιευθέντων ἀπολογισμῶν. ⁽¹⁾

Ἐκτὸς τῶν διαδηλώσεων αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ τὸ

---

(1) Βλέπε σχετικῶς μὲ τὸς ἀπολογισμοὺς κατωτέρω εἰς σελ. 233 καὶ ἐπ. Ἀντιθέτως καίτοι ἐξήτασε τοὺς ἰσολογισμοὺς τοῦ δημοσίου ταμείου τῶν ἐτῶν 1921—22, μέχρι καὶ τοῦ 1928—29 (βλέπε κατωτέρω σελ. 234 καὶ ἐπ.) δὲν ἀπεφάνθη περὶ τούτων διὰ διαδηλώσεων αὐτοῦ, καθ' ὅσον δὲν συνεκρότουν τὸν ἰσολογισμόν τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ κράτους ἤτοι τοὺς ἰσολογισμοὺς τοῦ παθητικοῦ καὶ ἐνεργητικοῦ τῆς περιουσίας τοῦ κράτους ὡς ὁμιλεῖ ὁ νόμος 1555, ἀλλὰ μόνον ἰσολογισμοὺς τοῦ δημοσίου ταμείου, ὡς τροποποιεῖται μεταγενεστέρως διὰ τοῦ νόμου 6254.

Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον κατ' ἔτος δημοσιεύει τὴν ἑτησίαν ἔκθεσιν αὐτοῦ, ἣτις δημοσιευομένη διανέμεται εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Γερουσίαν. Εἰς τὴν ἔκθεσιν ταύτην ὑποδεικνύει τοῦτο τὰς ἐπενεκτέας μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν δημοσίαν διαχείρισιν.

§ 3. *Ἡ ἔκτασις τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῶν δημοσίων ὑπολόγων καὶ αἱ εὐθύναι αὐτῶν.*— Ἐξ ὅσων γράφομεν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι ἰδιαιτέρα εἶναι ἡ ἀρμοδιότης τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῶν δημοσίων ὑπολόγων. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον δικάζει ἐπὶ ἄλλων μὲν περιπτώσεων ὡς πρῶτον καὶ ὡς τελευταῖον δικαστήριον, ἐπὶ ἄλλων δὲ ὡς τελευταῖον δικαστήριον τοὺς λογαριασμοὺς τῶν δημοσίων ὑπολόγων καὶ τὰς διαχειρίσεις τῶν δήμων καὶ δημόσιων ἰδρυμάτων. Ὁ τοιοῦτος δικαστικὸς ἔλεγχος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καίτοι μεταγενέστερος ἔλεγχος εἶναι ἀποτελεσματικὸς καὶ συνεπάγεται ὡς μνημονεύεται ἀνωτέρω⁽¹⁾ μεγάλας εὐθύνας διὰ τὸν δημόσιον ὑπόλογον. Ἐνεκα τούτου τὸ Δημόσιον δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἐπιλογὴν τῶν προσώπων εἰς τὰ ὁποῖα ἀναθέτει δημοσίας διαχειρίσεις, ἀλλ' ἐπιζητεῖ νὰ ἔχη ἐγγύησιν ἀκόμη ἐκ μέρους τῶν δημοσίων ὑπολόγων. Ἡ ἐγγύησις αὕτη δυναμένη τὰ παρασχεθῆ καὶ παρὰ τρίτου προσώπου εἶναι εἴτε χρηματικὴ ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τοῦ δημοσίου ὑπόλογου εἴτε πραγματικὴ εἴτε εἰς κρατικὰ χρεώγραφα ἢ μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Κτηματικῆς Τραπεζῆς.

Πρὸς σύστασιν ταύτης ἀπαιτεῖται πάντοτε ἡ σύνταξις συμβολαιογραφικοῦ ἐγγράφου.

Ἡ ἐγγύησις αὕτη σκοπεῖ :

1) νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ Δημόσιον βεβαίαν τινὰ καὶ πραγματικὴν ἐγγύησιν ἐκ μέρους τοῦ ὑπόλογου.

2) νὰ ὑποχρέωσῃ τὸν δημόσιον ὑπόλογον νὰ ἐπιδεικνύῃ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον πρὸς καλυτέραν διαχείρισιν, ἀφοῦ θὰ ἐπιστραφῇ εἰς αὐτὸν ἢ καταβληθεῖσα ἐγγύησις μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἐκδοθῇ καταλογιστικὴ πράξις κατὰ τῆς διαχειρίσεώς του καὶ δὲν θὰ παραμένῃ ἐκ τοῦ λόγου τούτου χρεώστης τοῦ Δημοσίου.

3) νὰ παρεμποδίσῃ εἰς τὸ νὰ γίνουιν δημόσιοι ὑπόλογοι πρόσωπα, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ ἔχουιν ἐγγύησιν τινὰ.

Ἐν Γαλλίᾳ αἱ εὐθύναι τῶν δημοσίων ὑπολόγων εἶναι μεγαλύτεραι, διότι δι' αὐτῶν ἀσκεῖται ὁ ἔλεγχος τῶν ἐντελλομέ-

---

(1) Πρβλ. εἰς σελ. 191 καὶ ἐπ.

νων δαπανών του προϋπολογισμού. Αί μεγάλοι εϋθύνοι των δημοσίων υπολόγων έγγυώνται πληρέστερον έλεγχοι των έντελλομένων δαπανών. Έπικρίνεται όμως το σύστημα τουτο, άφ' ενός μόνον διότι είναι καταθλιπτικόν⁽¹⁾ διά τους δημοσίους υπολόγους, άφ' άλλου δέ διότι έπιφέρει, ως είναι πρόδηλον, βραδύτητα κατά την πληρωμήν των υποχρεώσεων του Δημοσίου.

§ 4. *Συγκριτική νομοθεσία και επενεχθεί μεταρρυθμίσεις.*— Άλλαχοϋ εξετάζοντες τά ισχύοντα συστήματα έν σχέσει με τον προληπτικόν έλεγχοι των έντελλομένων δαπανών κατείδομεν ότι κατά την τελευταίαν περίοδοι παρατηρείται νομοθετική κίνησης υπέρ της άναθέσεως του έλέγχου τούτου εις το Έλεγκτικόν Συνέδριον.⁽²⁾ Έν Γαλλία, όπου ο έλεγχος των δημοσίων υπολόγων άνατίθεται εις το Έλεγκτικόν Συνέδριον, προτείνεται επίσης ή άσκησις παρά τούτου έν γένει του προληπτικού έλέγχου των έντελλομένων δαπανών του προϋπολογισμού⁽³⁾. Είς πολλάς άλλας χώρας επίσης παρατηρείται νομοθετική κίνησης υπέρ της τονώσεως της έξουσίας του Έλεγκτικού Συνεδρίου έναντι ίδια των διατακτών. Μόνον έν Άγγλία ο έλεγχος των δημοσίων λογαριασμών άσκειται άπό την Διοίκησιν.⁽⁴⁾

Γενικώτερον όμως παρατηρείται ότι διά της νομοθετικής κινήσεως ταύτης τονούται ή έξουσία και ή άνεξαρτησία του Έλεγκτικού Συνεδρίου⁽⁵⁾ ως και ή επέκτασις των δικαιωμάτων αυτού έν τή ένασκήσει της έξουσίας αυτού⁽⁶⁾.

Είς τινα κράτη επίσης δέν διασφαλίζεται μόνον ως παρ' ήμιν άπό το άρθρον 98 του έν έτει 1911 άναθεωρηθέντος Συντάγματος

---

(1) Πρβλ. εις σελ. 191 και έπ.

(2) Πρβλ. περί των διαφόρων συστημάτων εις σελ. 144 και έπ.

(3) Βλέπε ιδίως τάς προσφάτους εκθέσεις υποβληθείσας εις την Βουλήν και την Γερουσίαν ήτοι το rapport προς την Γερουσίαν του Γερουσιαστού A. G a r d e y της 9 'Ιουλίου 1936 «tendant à la réforme de la comptabilité publique et du contrôle» και το rapport του Βουλευτού M. P e t s c h e της 8 Αύγουστου 1936 επί του νομοσχεδίου «portant l'institution à la Cour des Comptes d'un Comité supérieur de contrôle financier».

(4) Πρβλ. εις σελ. 147 και έπ.

(5) Βλέπε ιδίως R. Jacomet op. cit. σελ. 50 και έπ. Π. Δ ε ρ τ ι λ η ο προληπτικός έλεγχος της αναλήψεως των δημοσίων δαπανών Άθήναι 1929 σελ. 59 και έπ., de M a r c é op. cit.

(6) Πρβλ. περί του βελγικού νόμου εις σελ. 196 και έπ. ως και έν σελ. 157 και έπ. περί του ιταλικού νόμου και του βελγικού νόμου.

τοῦ ἔτους 1864 καὶ τὸ ἄρθρον 106 τοῦ Συντάγματος τοῦ ἔτους 1927 ἢ ἰσοβιότης τῶν συμβούλων· καὶ παρέδρων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ αἱ ἐξουσίαι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου βασιζονται ἐπὶ τοῦ καταστατικοῦ νόμου. (1)

Εἷς τινὰ πάλιν κράτη, ὡς ἐν Βεγγίῳ, οἱ σύμβουλοι τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου δὲν διορίζονται ἀπὸ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ὡς παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς Βουλῆς.

Καθ' ἡμᾶς ἐνδείκνυται ἐπίσης νὰ μελετηθῆ καὶ νὰ ἐφαρμοσθῆ παρ' ἡμῖν ὁ θεσμὸς τῶν κατὰ νομοῦς ἢ κατ' ἄλλας περιφερείας ἰσχύων θεσμὸς Ἐλεγκτικῶν Συνεδρίων, δι' ὧν θὰ πρέπη νὰ ἀσκῆται κατὰ πρῶτον βαθμὸν ὁ ἔλεγχος τῶν δαπανῶν τῶν τοπικῶν δημοσίων ἰδρυμάτων, τῶν δαπανῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου καὶ τῶν δαπανῶν τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων. Ἐναντίον τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης προβάλλεται ὁ καθ' ἡμᾶς ἀνύπαρκτος κίνδυνος τῆς συναλλαγῆς μεταξὺ ἐλεγκτῶν καὶ ἐλεγχομένων. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης τὸ μὲν ὁ ἀσκούμενος ἔλεγχος θὰ ἀποβαίνη οὐσιαστικώτερος, τὸ δὲ θὰ ἐπιταχυνθῆ ὁ ἔλεγχος τῶν δημοσίων διαχειρίσεων καὶ ἡ δημοσίευσις τῶν ἀπολογισμῶν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ τῶν ἀπολογισμῶν τῶν εἰδικῶν ταμείων καὶ ἄλλων ὑπηρεσιῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ (2)

Ἐνδείκνυται λοιπὸν καθ' ἡμᾶς κατὰ νομοῦς ἢ ἄλλας περιφερείας ἢ ἀνάθεσις τοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν τῶν δημοσίων ἰδρυμάτων καὶ ἄλλων τοπικῶν δαπανῶν, ὡς καὶ τῶν δαπανῶν τῶν δευτερευόντων διατακτῶν πιστώσεων τοῦ γενικοῦ προϋ-

---

(1) Βλέπε ἄρθρον 116 τοῦ Βελγικοῦ Συντάγματος τῆς 7 Φεβρουαρίου 1831 τὰ ἄρθρα 149—162 τοῦ Αὐστριακοῦ Συντάγματος τῆς 24 Ἀπριλίου 1934 καὶ τὰ ἄρθρα 99—102 τοῦ Συντάγματος τῆς Βραζιλίας τῆς 16 Ἰουλίου 1934. Ὁ βουλευτὴς Ἰ. Ἀθηνόγενης κατὰ τὴν ἀναθεώρησιν ἐν ἔτει 1911 τοῦ Συντάγματος 1864 εἶχε ὑποβάλει τροπολογίαν ἐπὶ τοῦ σχετικοῦ ἄρθρου 98 τοῦ ἐν λόγῳ Συντάγματος, δι' ἧς ἐζήτει, ὅπως εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἀνατίθεται ἢ ἐπὶ τῆς τηρήσεως τῶν διατάξεων τοῦ προϋπολογισμοῦ μέριμνα..., πρὸς δὲ ὅπως τὰ ἰσόβια μέλη αὐτοῦ ἐκλέγονται ὑπὸ τῆς Βουλῆς.

(2) Ἐν Βουλγαρίᾳ λειτουργοῦν τὰ Νομαρχιακὰ Ἐλεγκτικὰ Συνέδρια. Ἐξ ἄλλου ἐσχάτως ἐν Γαλλίᾳ ἐψηφίσθη ὁ νόμος τῆς 1 Σεπτεμβρίου 1936, δι' οὗ ὁ ἔλεγχος κατὰ νομοῦς ἢ ἄλλας περιφερείας τῶν δαπανῶν τῶν δευτερευόντων διατακτῶν τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους καὶ τῶν προσηρητημένων αὐτῷ προϋπολογισμῶν ἀσκεῖται παρὰ τοπικῶν ἐλεγκτῶν τῶν δαπανῶν, οἵτινες ἔχουν κατὰ πρῶτον βαθμὸν τὰ δικαιώματα τοῦ ἐλεγκτοῦ τῶν ἀναλαμβανομένων δαπανῶν περὶ οὗ βλέπε εἰς σελ. 146 καὶ ἐπ.

πολογισμοῦ τοῦ κράτους παρ' ἐλεγκτῶν ὑποκειμένων εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον καὶ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν.

Τέλος ἐνδείκνυται τὸ μὲν ἢ ἐμφάνις ὄλων τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου καὶ κρατικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν ληψοδοσίαν τοῦ δημοσίου ταμείου, τὸ δὲ ἢ κατὰ τὸ δυνατόν συγχώνευσις τῶν λογαριασμῶν τούτων καὶ ἢ κατ' ὁμάδας ὁμοειδεῖς ἐμφάνις αὐτῶν εἰς τὸν ἰσολογισμὸν τοῦ δημοσίου ταμείου. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ προήγετο ἢ ταχυτέρα κατάρτισις τοῦ ἰσολογισμοῦ τοῦ δημοσίου ταμείου, ἥτις μέχρι τοῦδε παρὰ τὴν γενομένην ἀξιόλογον βελτίωσιν βραδέως συντελεῖται. Ἡ συμπλήρωσις τέλος τῆς ἐργασίας πρὸς ἐνέργειαν τῶν πληρωμῶν καὶ εἰσπράξεων τῶν ἐν λόγῳ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου καὶ κρατικῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος θὰ ἔχη εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν δημοσίαν διαχείρισιν.

Γ') Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος

§ 1. Ὁ χαρακτηρ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου.—Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐλέγχει τοὺς κυρίους διατάκτας, οἵτινες ὑποκείνται εἰς τὸν κοινοβουλευτικὸν ἔλεγχον. Τὸ Κοινοβούλιον ὅταν ἀσκῇ τὸν ἐπὶ τῶν κυρίων διατακτικῶν ἔλεγχον αὐτοῦ ἔχει ὑπ' ὄψει τοῦ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἐλέγχου καὶ τὰς ἐκθέσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῶν λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Διὰ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου τὸ Κοινοβούλιον ζητεῖ κατὰ πρῶτον λόγον ἐξηγήσεις ἀπὸ τοὺς διατάκτας ἔχον ὑπ' ὄψει τὰς διαδηλώσεις καὶ τὴν ἐτησίαν ἐκθεσιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ψηφίζει τὸν ἀπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους.

Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι ἔχει κατὰ πολὺ χαλαρωθῆ ὁ ἀσκούμενος κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὸ Κοινοβούλιον ἤδη διὰ τῆς ψηφίσεως τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ κράτους ἀπλῶς περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἐκπληρώσῃ τύπον ἐπιβαλλόμενον ἐκ τοῦ Συντάγματος καὶ ἐκ τῆς νομοθεσίας τῆς χώρας.

Διὰ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου παρέχονται ἐπιπροσθέτως πιστώσεις, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσι ὑπερβάσεις πιστώσεων, πρὸς τακτοποίησιν τῶν γενομένων δαπανῶν. Τὸ Κοινοβούλιον δὲν ἀσκεῖ ἔλεγχόν τινα ἐπὶ τῶν δημοσίων ὑπολόγων. Ἦδη οἱ

ἀπολογισμοὶ ψηφίζονται ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου ἄνευ οὐσιαστικῆς συζητήσεως.

§ 2. *Ἡ ἰσχύουσα νομοθεσία*—Κατὰ τὸ ἄρθρον 42 τοῦ νόμου 1555 καὶ τὸ ἰσχύον Σύνταγμα ἡ Βουλὴ κυρώνει τὸν ἀπολογισμὸν συγχρόνως μετὰ τοῦ γενικοῦ ἰσολογισμοῦ τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 69 τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς ὁ ἀπολογισμὸς τῆς ληξάσης οἰκονομικῆς χρήσεως ἅμα ὑποβληθῆ εἰς τὴν Βουλὴν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν παραπέμπεται πρὸς ἐξέτασιν εἰς τὴν εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ τοῦ κράτους.

Ἡ Ἐπιτροπὴ διορίζει εἰδικὸν εἰσηγητὴν. Μετὰ τὴν ὑποβολὴν τῆς ἐκθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς ἐγγράφεται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν καὶ ψηφίζεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐφ' ἅπαξ καὶ δι' ἀναστάσεως καθ' Ὑπουργεῖον. Ἡ αὐτὴ διαδικασία ψηφίσεως τοῦ ἀπολογισμοῦ ἀκολουθεῖται ἐν τῇ Γερουσίᾳ.

Κατὰ τὰ ἄρθρα 112—116 τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ 1852 ἀνατίθεται εἰς ἐπιτροπὴν ἐκ βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν ὡς καὶ ἐνὸς μέλους τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἡ προεξέτασις καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν λογαριασμῶν τῶν Ὑπουργῶν.

Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη πιστοποιεῖ τὴν ἀκρίβειαν καὶ ὀρθότητα τῶν δημοσιευομένων λογαριασμῶν καὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σχετικῶν ἐγγραφῶν συντάσσουσα πρὸς τοῦτο ἔκθεσιν πρὸς τὴν Βουλὴν. Εἶτα ἐπακολουθεῖ ἡ ψήφισις τοῦ ἀπολογισμοῦ, ὡς ἐκτίθεται ἀνωτέρω.

Δέον ὅμως νὰ σημειωθῆ ὅτι αἱ μνημονευόμεναι ἀνωτέρω διατάξεις τοῦ νόμου ΣΙΒ' μένουσι νεκραὶ καὶ ἄνευ ἐφαρμογῆς.

Αἱ διατάξεις σχετικῶς μὲ τὴν ἔγκαιρον ψήφισιν τοῦ ἀπολογισμοῦ δὲν τηροῦνται. Ἀντιθέτως βραδύνει ἡ ψήφισις τοῦ ἀπολογισμοῦ. Ἐσχάτως ὅμως ὁ ἔλεγχος, ἡ ψήφισις καὶ ἡ δημοσίευσις τῶν ἀπολογισμῶν κατὰ πολὺ ἔχει ἐνημερωθῆ.

§ 3. *Ἡ βραδύτης τῆς ψηφίσεως τοῦ νόμου περὶ ἀπολογισμοῦ καὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ*.— Ἡ βραδύτης εἰς τὴν ψήφισιν τοῦ ἀπολογισμοῦ ἐν Ἑλλάδι ἦτο πρωτοφανὴς καὶ ἄνευ προηγουμένου. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου μέχρι ἐσχάτως (ἔτους 1929) οὐδεὶς ἀπολογισμὸς εἶχε ψηφισθῆ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον πᾶσαι αἱ συνταγματικαὶ καὶ νομοθετικαὶ διατάξεις περὶ ψηφίσεως τοῦ ἀπολογισμοῦ παρέμειναν νεκραί.

Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι κατὰ δύο περιόδους ὑπεβλήθησαν

είς τὴν Βουλὴν νομοσχέδια περὶ κυρώσεως μερικῶν ἀπολογισμῶν χωρὶς ὅμως νὰ ψηφισθῶσι ὑπὸ τῆς Βουλῆς.

Οὕτως ὑπεβλήθη εἰς τὴν Βουλὴν τὴν 29 Ὀκτωβρίου 1846 ὑπὸ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Ν. Πονηροπούλου νομοσχέδιον περὶ κυρώσεως τοῦ ἀπολογισμοῦ τῆς χρήσεως 1844. Τὸ νομοσχέδιον τοῦτο κατόπιν εἰσηγήσεως τῆς οἰκείας κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς δὲν ἐκυρώθη. Δὲν ἐκυρώθησαν ὁμοίως κατόπιν εἰσηγήσεως τῆς ἰδίας κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς καὶ οἱ γενικοὶ λογαριασμοὶ τῶν ἐτῶν 1833—1843, οἵτινες δὲν εἶναι γνωστὸν πότε ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν Βουλὴν.

Ὡς παρετήρησε ἡ κοινοβουλευτικὴ ἐπιτροπὴ εἰς τὴν ὑποβληθεῖσαν ἔκθεσίν της οἱ ἀνωτέρω ἀπολογισμοὶ εἶχον ὑποβληθῆ εἰς τὴν Βουλὴν πρὸ τῆς ἐπικυρώσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ εἰρημένον νομοσχέδιον δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὸν ἀπὸ τὴν Βουλὴν.

Κατὰ ἐπόμενα ἔτη ὑπεβλήθησαν οἱ ἀπολογισμοὶ μερικῶν ἐτῶν ὡς τῶν ἐτῶν 1857—1860.

Ἐν τέλει κατὰ Μάϊον 1899 ὁ τότε Ὑπουργὸς Σιμόπουλος ὑπέβαλε εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς κύρωσιν τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν ἐτῶν 1833—1895.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ σχετικὴ ἰσχύρσεις τοῦ Σιμοπούλου κατὰ τὴν κατάθεσιν εἰς τὴν Βουλὴν τῶν εἰρημένων ἀπολογισμῶν. Τὸ ἀπόσπασμα τῆς ἀγορεύσεως ταύτης ἔχει ὡς κατωτέρω.

«Λαμβάνω ὡσαύτως τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν Βουλὴν τρία νομοσχέδια περὶ κυρώσεως τῶν ὀριστικῶν ἀπολογισμῶν τοῦ κράτους διὰ τὰς χρήσεις 1833—1895. Ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον, ὅπως ἡ χρονικὴ αὐτὴ περίοδος διαίρεθῆ εἰς τρία τμήματα. Ἡ πρώτη περίοδος περιλαμβάνει τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν ἐτῶν 1833-1844, διότι ἦτο ἡ περίοδος ἐκείνη, καθ' ἣν διωκούμεθα ὑπὸ πολίτευμα μοναρχικόν. Ἡ δευτέρα περίοδος περιλαμβάνει τὰ ἔτη 1845-1881, διότι κατὰ τὸ 1879, ὡς γινώσκετε, ἐπῆλθεν ἡ μεταβολὴ τοῦ νομισματικοῦ ἡμῶν συστήματος. Ἡ τρίτη περίοδος περιλαμβάνει τὰ ἀπὸ τοῦ 1882 ἕως 1895 οἰκονομικὰ ἔτη.

Αἱ τρεῖς αὗται χρονικαὶ περίοδοι παρουσιάζουσι τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα.

Αἱ χρήσεις 1833—1844	περίσσευμα ἐκ δραχμῶν	+ 6.683.560
Αἱ χρήσεις 1845—1881	ἔλλειμμα ἐκ δραχμῶν	— 53.825.044
Αἱ χρήσεις 1882—1895	ἔλλειμμα ἐκ δραχμῶν	— 23.130.921

Οὕτω τὰ ἐλλείμματα μέχρι τῆς χρήσεως τοῦ 1895
 ἀνέρχονται εἰς δραχμὰς 63,431.436.

Ἐὰν ἤθελε προβληθῆ εἰς ἐμέ τὸ ἐρώτημα πῶς καλύπτονται τὰ ἐλλείμματα ταῦτα ὑποχρεοῦμαι νὰ παρατηρήσω ὅτι ἡ συγκάλυψις τῶν ἐλλειμμάτων τούτων γίνεται ἐκ τῆς γενικῆς ληψοδοσίας τοῦ κράτους, τῆς ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐάν τις ἀναγνώσῃ τὸν ἰσολογισμόν τῆς ληψοδοσίας τῆς 28 Φεβρουρίου 1899 θέλει παρατηρήσῃ ὅτι εἰς τὸ Δημόσιον ὑπάρχουσι :

Ἐκ παρακαταθηκῶν κοινῶν	δρχ.	16.977.000
ἐκ συνεισφορῶν καὶ κληροδοτημάτων	»	7.899.000
ἐκ παρακαταθηκῶν διὰ χρηματικὰς ἐγγυήσεις	»	3.980.000
ἐκ δικαιωμάτων λιμένων καὶ προκυμαιῶν	»	2.071.000
ἐκ χρηματικῶν γραμματίων	»	24.480.000
ἐκ γραμματίων συμψηφισμοῦ	»	6.066.000
ἤτοι ἐν ὅλῳ	»	<u>61.473.000</u>

Πλὴν τῶν δευτερευούσης ἀξίας παρακαταθηκῶν.

Παρακαλῶ τὴν Βουλὴν, ὅπως τὰ νομοσχέδια ταῦτα παραπέμψῃ εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτὴν τὸ καθήκον, ὅπως ἀσχοληθῆ μὲ τὸν ἔλεγχον τῶν ἀπολογισμῶν.

Πρέπει ἐπὶ τέλους ν' ἀσκηθῆ ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ κράτους. Εἶναι διάταξις ρητὴ τοῦ θεμελιώδους ἡμῶν Πολιτεύματος, διάταξις ἡ ὁποία δυστυχῶς περιήλθεν εἰς ἀχρηστίαν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι τὸ ἔργον εἶναι ὀλίγον ἐπίμοχθον, ὅτι εἶναι ἐπιβεβλημένον εἰς τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ προϋπολογισμοῦ νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς κόπους, ἀλλὰ ἐγὼ νομίζω, ὅτι ὅταν ἕκαστος ἡμῶν ἀναλογισθῆ, ὅτι ἔχει καθήκοντα, ἰδίως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ τῆς διαχειρίσεως τῶν Οἰκονομικῶν, εἶναι δυνατόν νὰ λειτουργήσῃ ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος».

Ἄτυχῶς ὅμως οἱ προϋπολογισμοὶ παραμένουσι κοινοβουλευτικῶς ἀνεξέλεγκτοι ἀφίνοντες ἐν ἐκκρεμότητι τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν Οἰκονομικῶν ἀποτελεσμάτων πολλῶν ἐτῶν. Τὴν τοιαύτην κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐκάκισε βραδύτερον ὁ κ. Διομήδης. « Ἡ παρέλκυσις τῆς ἐργασίας ἐπὶ τῶν ἀπολογισμῶν ἔλεγεν ὁ βουλευτὴς Ἄλ. Διομήδης ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 2 Ἀπριλίου 1911, εἶναι τι σπουδαῖον, ἀποδεικνύει δὲ ἅς μοι ἐπιτραπῆ νὰ εἶπω ἐλαφρότητα ἀντιλήψεων τῶν κοινοβουλευτικῶν καθηκόντων.

Ὅμοίως ὁ Ἴταλὸς ὀργανωτὴς Zarelloni ψέγων εἰς τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ τῆς 18 Δεκεμβρίου 1915 πρὸς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τὴν καθυστέρησιν τοῦ ἔργου τοῦ ἐλέγχου τῶν ἀπολογισμῶν ἔγραφεν ὅτι ἡ «ἔλλειψις αὕτη ἀποτελεῖ τὴν βαρυτέραν καὶ τὴν πλείον ἀσυγχώρητον τῶν παραλείψεων τῆς ὑπηρεσίας εἴτε πρὸς τὴν Βουλὴν εἴτε πρὸς τὴν χώραν μὴ λογοδοτοῦσης διὰ τὴν ἐπὶ τόσον μακρὸν χρόνον δημοσίαν διαχείρισιν. Δὲν ἀσχολούμεθα εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν περὶ τῶν αἰτίων τῆς τοιαύτης καθυστερήσεως».

Καὶ ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τῶν ἰσολογισμῶν ἡ καθυστέρησις εἶναι ἐξ ἴσου μεγάλη. Ὡς ὁ Zarelloni ἀναφέρει ἡ δημοσίευσις κανονικῶς τούτων σταματᾷ εἰς τὸ ἔτος 1880. Ἠλεγμένοι ἔκτοτε εἶναι διοικητικῶς μόνον αἱ διαχειρίσεις μέχρι Δεκεμβρίου 1916. Οὐδεὶς ἔλεγχος ἐπὶ μακρὸν ἐνηργήθη διὰ τὸ ἔτος 1917, ὁ ἰσολογισμὸς δὲ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1917 ἐγένετο ἐξ ἀπογραφῆς. Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐπομένους διαχειρίσεις ἐγένετο ὁ ὀριστικὸς ἔλεγχος τῶν οἰκονομικῶν ἐτῶν 1918 - 1920 δημοσιευθέντων τῶν σχετικῶν ὀριστικῶν ἰσολογισμῶν. Οὐδεὶς ὅμως ἔλεγχος ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ τῶν ἐτῶν τούτων ἐγένετο παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου. Διὰ τὰ ἔτη 1921—22 ἕως 1927—28 παρὰ τοῦ Γεν. Λογιστηρίου δημοσιεύονται κατὰ τρίμηνον προσωρινοὶ ἰσολογισμοὶ μὴ ἐνεργηθέντος ἐπὶ μακρὸν ἐλέγχου, τῶν στοιχείων ληφθέντων ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς γενικῆς ληψοδοσίας τῶν ταμείων. Ὁ νέος ὀργανισμὸς τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου τοῦ Ν. Δ. τῆς 6 Ἰουλίου 1923 διαιρεῖ τὸν ἔλεγχον, α') εἰς τρέχοντα, ὅστις περιλαμβάνει τὰς ἀπὸ τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους 1923—24 καὶ ἐφεξῆς διαχειρίσεις καὶ β') εἰς καθυστεροῦντα, ὅστις περιλαμβάνει ἀπάσας τὰς μὴπω ἐξελεγχθείσας προγενεστέρους διαχειρίσεις.

Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι οὐδέποτε ἐγένετο ἀπογραφή τῆς κινήτης καὶ ἀκινήτου περιουσίας τοῦ κράτους.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1929 κατεβλήθη ἰδιαιτέρα προσπάθεια πρὸς ἐνημέρωσιν τοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων διαχειρίσεων καὶ πρὸς ἔγκαιρον ψήφισιν τοῦ ἀπολογισμοῦ.

Οὕτως ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Μαρῆς ὑπέβαλε κατὰ Μάϊον 1930 εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς κύρωσιν τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν ἐτῶν 1833—1915 καὶ ἐκυρώθησαν διὰ τῶν κάτωθι νόμων τῆς 27 Μαΐου 1930. (1)

---

1) Ἀριθ. φύλλου Ἐφ. Κυβ. 186.

‘Ο ν. 4769 κυροῖ τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν χρήσεων 1833—1844

‘Ο ν. 4770 κυροῖ τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν χρήσεων 1845—1881

‘Ο ν. 4771 κυροῖ τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν χρήσεων 1882—1895

‘Ο ν. 4772 κυροῖ τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν χρήσεων 1896—1900

‘Ο ν. 4773 κυροῖ τοὺς ἀπολογισμοὺς τῶν χρήσεων 1901—1915

Κατὰ Νοέμβριον 1930 ὑπεβλήθη ὁμοίως πρὸς κύρωσιν εἰς τὴν Βουλὴν παρὰ τοῦ ἰδίου Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν νομοσχέδιον περὶ κυρώσεως τῶν ἀπολογισμῶν τῶν χρήσεων 1916 ἕως 1920—21. Οἱ ἀπολογισμοὶ τῶν χρήσεων τούτων ἐκυρώθησαν διὰ τοῦ νόμου 4960 τῆς 27 Ἀπριλίου 1931.

Κατὰ τὸ ἔτος 1933 ἐπίσης ἐκυρώθησαν οἱ ἀπολογισμοὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους τῶν ἐτῶν 1921—22 ἕως 1928—29. ⁽¹⁾ Τέλος προάγεται ἡ ἐργασία τῆς ἐνημερώσεως τῶν ἰσολογισμῶν τοῦ δημοσίου ταμείου. ⁽²⁾

*
* *

Ἐξ ὧν μνημονεύομεν ἀνωτέρω σαφῶς συνάγεται ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον παρατηρεῖται ἀξιόλογος καὶ λίαν ἀξιέπαινος προσπάθεια πρὸς ἐνημέρωσιν τοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων διαχειρίσεων καὶ πρὸς ἔγκαιρον ψήφισιν καὶ δημοσίευσιν τῶν ἀπολογισμῶν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ τῶν ἰσολογισμῶν τοῦ δημοσίου ταμείου.

---

1) Διὰ τοῦ νόμου 5877 ἐκυρώθη ὁ ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1921—1922
Διὰ τοῦ νόμου 5878 ἐκυρώθη ὁ ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1922—1923
Διὰ τοῦ νόμου 5879 ἐκυρώθη ὁ ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1923—1924
Διὰ τοῦ νόμου 5880 ἐκυρώθη ὁ ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1924—1925
Διὰ τοῦ νόμου 5881 ἐκυρώθη ὁ ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1925—1926
Διὰ τοῦ νόμου 5882 ἐκυρώθη ὁ ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1926—1927
Διὰ τοῦ νόμου 5883 ἐκυρώθη ὁ ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1927—1928
Διὰ τοῦ νόμου 5884 ἐκυρώθη ὁ ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1928—1929
Διὰ τοῦ νόμου 5939 ἐκυρώθη ὁ ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1929—1930
Διὰ τοῦ νόμου 6235 ἐκυρώθη ὁ ἀπολογισμὸς τῆς χρήσεως 1930—1931. Οἱ ἀπολογισμοὶ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους τῶν ἐτῶν 1931—32 καὶ 1932—33 πρόκειται νὰ κυρωθοῦν δι’ ἀναγκαστικῶν νόμων.

2) Διὰ τοῦ νόμου 5885 τῆς 28 Δεκεμβρίου 1933 ἐκυρώθησαν οἱ ἰσολογισμοὶ τῶν ἐτῶν 1921—1922 μέχρι καὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ τοῦ ἔτους 1928—29.

Διὰ τοῦ νόμου 6208 τῆς 30 Ἰουλίου 1934 ἐκυρώθη ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ ἔτους 1929—30. Ὁ ἰσολογισμὸς τοῦ ἔτους 1930—31 πρόκειται ἤδη νὰ κυρωθῇ δι’ ἀναγκαστικοῦ νόμου.

Οἱ ἰσολογισμοὶ τῶν ἐτῶν 1931—32, 1932—33 καὶ 1933—34 κατηρτίσθησαν καὶ ἔχουν ἀποσταλῆ πρὸς θεώρησιν ἀπὸ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον.

Ἡ εἰσαχθεῖσα διὰ τοῦ νόμου 6254 μεταρρυθμίσις τῆς καταργήσεως τῆς χρονικῆς περιόδου τῆς παρατάσεως τῆς χρήσεως θὰ συμβάλλῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Ἄλλαχοῦ ἐπίσης ὑποδεικνύομεν τὰς ἀναγκαίας νέας μεταρρυθμίσεις δυναμένας νὰ συμβάλλουν εἰς τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς ἐργασίας τοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων διαχειρίσεων καὶ εἰς τὴν ἔγκαιρον ψήφισιν τῶν ἀπολογισμῶν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ ἰσολογισμῶν τοῦ δημοσίου ταμείου.

Δὲν θὰ καταστῆ ὅμως δυνατόν νὰ ἀντλήσωμεν τὴν ἀναμενομένην ὠφέλειαν ἐκ πάσης εὐεργητικῆς μεταρρυθμίσεως, ἂν δὲν κατανοηθῆ ἡ ἀξία, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ προαγωγή τῆς δημοσιότητος τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν καὶ ἰδίως ἂν δὲν ἐπιδειχθῆ παρ' ὅλων τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν μέθοδος καὶ τάξις περὶ τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τῶν κειμένων διατάξεων καὶ ἀφοσίωσις ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἐπιζήλου ἔργου τοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων διαχειρίσεων.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

Ἐφθάσαμεν ἤδη εἰς τὸ τέλος τῶν μαθημάτων μας. Καίτοι εἰς πᾶν κεφάλαιον τῆς ἐργασίας ταύτης ἔχομεν διατυπώσει τὰ ἐκπηγάζοντα σχετικά συμπεράσματα, ὑποδείξει τὰς ἐπενεκτέας μεταρρυθμίσεις ὡς καὶ τονίσει τὰς ἡμετέρας κρίσεις, δὲν θεωροῦμεν ὅμως ἄσκοπον νὰ συνοψίσωμεν ἐνταῦθα ἀπόψεις τινὰς καὶ κρίσεις ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος καὶ νὰ ὑποδείξωμεν ἐπενεκτέας μεταρρυθμίσεις ἀφορώσας ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ τὸν θεσμόν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν ἰσχύουσαν περὶ τούτου νομοθεσίαν.

Καὶ ἐν πρώτοις εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ἡμετέρα νομοθεσία περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ μετὰ τὸν νόμον ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 υἱοθετεῖ ἀξιολόγους καινοτομίας καὶ συνεχῶς βελτιοῦται. Οἱ νόμοι ΑΥΟΖ' τοῦ ἔτους 1887, δι' οὗ ὀργανοῦται ὁ ἔλεγχος τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν, οἱ μεταγενέστεροι νόμοι ΓΤΟΔ' τοῦ ἔτους 1909, ΓΩΞΔ' τοῦ ἔτους 1911, 879 τοῦ ἔτους 1917, 1555 τοῦ ἔτους 1918, 4796 τοῦ 1930 καὶ 6254 τοῦ ἔτους 1934, τὸ Ν. Διάταγμα τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1923 «περὶ προπληρωμῶν» εἰσαγάγουν καινοτομίας, τῶν ὁποίων τὴν ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ ἀξίαν διεπιστώσαμεν εἰς τὰ οἰκεῖα κεφάλαια καὶ τὰς ὁποίας εἰς πολλὰ σημεῖα δὲν συναντᾶ τις εἰς ἄλλας σχετικὰς ξένας νομοθεσίας.

Ἡ κειμένη νομοθεσία ὅμως, ὡς ἔχει ἤδη διαμορφωθῆ, χρήζει βελτιώσεων. Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ποῖαι εἶναι αἱ δυναταὶ βελτιώσεις τῆς νομοθεσίας ἡμῶν περὶ προϋπολογισμοῦ.

Πρὸς τοῦτο ἐν πρώτοις θὰ διακρίνωμεν τὰς νομοτεχνικῆς φύσεως βελτιώσεις αὐτῆς ἀπὸ τὰς οὐσιαστικὰς βελτιώσεις αὐτῆς.

Καὶ ἐν πρώτοις ἡ νομοθεσία ἡμῶν περὶ προϋπολογισμοῦ, ἣτις ἐσημείωσε ἀξιολόγους καινοτομίας, χρήζει σοβαρῶν νομοτεχνικῶν βελτιώσεων.

Ὅντως ἡ ἡμετέρα νομοθεσία περὶ προϋπολογισμοῦ ὡς διεμορφώθη ἤδη, ἀπαρτιζομένη ἀπὸ νομοθετήματα συνταχθέντα κατὰ διαφόρους χρονικὰς περιόδους καὶ παρὰ διαφόρων συντακτῶν καὶ νομοθετῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχη τὴν ἀπαιτούμενην συνοχὴν καὶ ἀρμονικὴν πληρότητα. Οὔτε ἐπίσης εἶναι δυνατόν, συγκειμένη ἀπὸ πολλὰ νομοθετήματα νὰ εἶναι ἐπαρκῶς εὐχρηστος, προσὸν ἀξιόλογον διὰ πᾶσαν νομοθεσίαν.

Ἄν μάλιστα ἐπισταμένως μελετήσῃ τις τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν, συνάγει ὅτι πολλαὶ τῶν διατάξεων αὐτῆς συναντῶνται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον γραμματικῶς παραλλασσόμεναι εἰς διάφορα νομοθετήματα ἢ Διατάγματα, εἰς τρόπον ὥστε ἐκ τῶν ἐν ἰσχύϊ πολλαπλῶν κειμένων προκαλεῖται σύγχυσις καὶ ἀσάφεια περὶ τὴν πιστὴν ἐρμηνείαν αὐτῆς.

Ἐπίσης τὰ διάφορα νομοθετήματα συμβαίνει νὰ περιλαμβάνουν εἰς τὰς διατάξεις αὐτῶν ἀρχὰς κατὰ τὸ πνεῦμα αὐτῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εἰς τινὰ σημεῖα ἀλληλοσυγκρουόμενας.

Εὐχερῶς λοιπὸν καθίσταται κατανοητὴ ἡ σκοπιμότης τῆς συντάξεως ἐνιαίου νομοθετήματος περιέχοντος τὰς γενικὰς διατάξεις καὶ ἀρχὰς περὶ προϋπολογισμοῦ καὶ διέποντος τὴν ὀργάνωσιν τῆς διοικήσεως τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους.

Τὸ ἐνιαῖον τοῦτο νομοθέτημα θὰ ἦτο μᾶλλον κωδικοποίησις τῶν ἐν ἰσχύϊ διατάξεων περὶ προϋπολογισμοῦ. Θὰ εἶχεν ὅμως τὸ ἐνιαῖον τοῦτο νομοθέτημα τὸ ἀξιόλογον πλεονέκτημα νὰ περιλάβῃ κατὰ τὴν προσήκουσαν συνοχὴν καὶ κατάταξιν τὰς γενικὰς διατάξεις, αἵτινες ἤδη διέπουν τὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς συνοχῆς αὐτοῦ καὶ τῆς πληρεστερας κατατάξεώς του, τῆς μεγαλυτέρας σαφηνείας καὶ συνεπείας, τὸ νέον νομοθέτημα εἶναι ἀπαραίτητον νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένον πολλῶν μειονεκτημάτων, τὰ ὅποια ἤδη συναντῶμεν εἰς τὴν κειμένην σχετικὴν νομοθεσίαν.

Οἱ ἐν ἰσχύϊ νόμοι περὶ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους καὶ περὶ διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους ἐπιμελέστερον ἐξεταζόμενοι παρουσιάζουν τὸ σοβαρὸν μειονέκτημα ὅτι περιλαμβάνουν κανονιστικὰς διατάξεις.

Θὰ εἶναι λοιπὸν ἀναγκαῖον, ὅπως ἐκ τῶν ἐν ἰσχύϊ νομοθετι-

κῶν διατάξεων ἀποχωρίσωμεν κανονιστικὰς τινὰς διατάξεις, αἵτινες περιλαμβάνονται τόσον εἰς τὸν ἀρχικὸν νόμον ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852, ὅσον καὶ εἰς τοὺς τροποποιήσαντας αὐτὸν μεταγενεστέρως νόμους.

Πράγματι εἰς τὸ νέον νομοθέτημα περὶ τῆς διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους πρέπει νὰ περιλάβωμεν μόνον νομοθετικὰς διατάξεις, ἤτοι διατάξεις ἀποκλειστικῶς τῆς ἀρμοδιότητος τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Αἱ κανονιστικαὶ διατάξεις ἤτοι αἱ διατάξεις ἀρμοδιότητος τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας δεόν νὰ περιληφθοῦν εἰς ἐνιαῖον ἐπίσης Διάταγμα, ἐκτελεστικὸν τοῦ νέου νόμου περὶ διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους. Ὁ διαχωρισμὸς τῶν διατάξεων αὐτῶν δὲν ἐπιβάλλεται μόνον ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ἀκόμη ἐκ λόγων πρακτικῆς σκοπιμότητος, διότι εἶναι σκόπιμον, ὅπως εὐχερέστερον τροποποιοῦνται αἱ κανονιστικαὶ διατάξεις ἀναλόγως τῶν κρίσεων τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, πρᾶγμα ὅπερ εἶναι δυνατόν, ὅταν αὗται ἀποτελοῦν Διάταγμα.

Πράγματι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν νόμον ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 εἰς τὸν ὁποῖον ἀνευρίσκομεν ἀξιοσημεῖωτον νομοτεχνικὴν καθ' ὕλην κατάταξιν, ἐντούτοις ἀνευρίσκομεν τοιαύτας κανονιστικὰς διατάξεις.

Ἐξ ἄλλου, ὡς ἰδιαιτέρως τονίζομεν ἐν συνεχείᾳ τῶν μαθημάτων μας, ἔχομεν ἐν ἰσχύϊ διατάξεις, ὡς τὸ ψήφισμα τῆς 7 Ἰουνίου 1927, αἵτινες ἔχουν συνταγματικὸν χαρακτήρα. Αἱ διατάξεις οὗται ἐπιβάλλεται ὅπως περιληφθοῦν καὶ ἐναρμονισθοῦν ἐν τῷ Συντάγματι (1).

Ἐξετάζοντες ἐπίσης μᾶλλον ἐπισταμένως καὶ αὐτὸν τὸν νόμον ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 δὲν ἀνευρίσκομεν μόνον διατάξεις ἀφορώσας τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους καὶ τὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ διατάξεις, αἵτινες ρυθμίζουν εἰδικά τινα ἀντικείμενα, ὡς περὶ ἐκχωρήσεως καὶ διακοπῆς μισθῶν, περὶ ἐγγυήσεων, περὶ συντάξεων καὶ περὶ ὀργανισμοῦ ταμειακῆς ὑπηρεσίας. Τοιαῦται διατάξεις ρυθμίζουσαι εἰδικά τινα ἀντικείμενα δεόν νὰ ἀποχωρισθοῦν ἐπίσης ἐκ τοῦ νέου νομοθετήματος περὶ διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους καὶ νὰ ἀποτελέσουν εἰδικὰ νομοθετήματα.

Τέλος μελετῶντες ἐπισταμένως ἰδίως τὸν νόμον ΣΙΒ' τοῦ

---

(1) Πρβλ. εἰς σελ. 173.

ἔτους 1852 ὡς καὶ πολλοὺς ἐκ τῶν τροποποιησάντων αὐτὸν μεταγενεστέρων νόμων συναντῶμεν πολλὰς διατάξεις, αἵτινες δὲν ἐφαρμόζονται.

Συνεπῶς αἱ διατάξεις αὗται ἢ δὲν πρέπει νὰ περιληφθοῦν εἰς τὸ νέον νομοθέτημα ἢ περιλαμβανόμεναι πρέπει νὰ ἐφαρμόζονται.

Τοιαῦτα εἰς γενικὰς γραμμὰς νομοτεχνικῆς φύσεως μειονεκτήματα ἐμφανίζει ἡ κειμένη νομοθεσία περὶ διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους.

Τὰ μειονεκτήματα ταῦτα πρέπει νὰ ἀποφύγωμεν κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ νέου νομοθετήματος, ἵνα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον βελτιώσωμεν τὴν νομοθεσίαν περὶ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους. Ἄλλὰ τὸ νέον νομοθέτημα δύναται προσέτι νὰ ἐμφανίσῃ νέας κατευθύνσεις, ἀρχὰς καὶ μεταρρυθμίσεις, τινὰς τῶν ὁποίων ὑποδεικνύομεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀνά χειρὸς ἐργασίας.

Καὶ πρῶτον τὸ νέον νομοθέτημα ἐνδείκνυται νὰ περιλάβῃ διάταξιν, δι' ἧς νὰ ἐπιζητηῖται ἡ μεθοδικωτέρα ἐκτίμησις τῶν προβλέψεων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ καὶ νὰ προάγῃται ὁ κανὼν τῆς ἀκριβείας καὶ εἰλικρινείας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἐνδείκνυται, ὅπως κ α τ' ἀ ρ χ ῆ ν καὶ μᾶλλον διὰ τὴν πληρότητα τοῦ νομοθετήματος, χωρὶς δηλαδὴ νὰ ἀποκλείεται παρέκκλισις—ὑποδεικνύεται τὸ μὲν ὡς ἐφαρμοστέα μέθοδος ἐν τῇ μορφῷ τῶν ἐκτιμήσεων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἡ λαμβανομένη ὑπ' ὄψει σχετικῶς μέθοδος ἐν τῷ νεαρῷ Γιουγκοσλαβικῷ νόμῳ τοῦ Ἰουλίου 1934 (1), τὸ δέ, ὅπως καθορίζεται ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς κατατίθεται εἰς τὴν Βουλὴν εἰς μίαν χρονολογίαν ἐγγὺς κειμένην τοῦ χρόνου τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἵνα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ συνεργαζόμενοι εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν προβλέψεων τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι κατὰ τὸ δυνατὸν εἰς θέσιν, ἐγγύτερον τῶν γεγονότων εὐρισκόμενοι, νὰ κάμνουν ἀκριβεστέρας ἐκτιμήσεις καὶ προβλέψεις. Δὲν εἶναι ὅμως ὀρθόν, ὅπως ὡς κατὰ τὸ βελγικὸν σύστημα ὑπεβάλληται ὁ προϋπολογισμὸς πρὸς ψήφισιν μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Ἀποκρουστέον εἶναι ἐπίσης τὸ ἐν Ἀγγλίᾳ ἰσχυρὸν σύστημα. (2) Τόσον κατὰ τὸ βελγικὸν σύ-

---

(1) Πρβλ. εἰς σελ. 48.

(2) Πρβλ. εἰς σελ. 121 καὶ ἐπ.

στημα, ὅσον καὶ κατὰ τὸ ἀγγλικὸν τοιοῦτον παραβιάζεται ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἐξ ἄλλου ὁμοῦς ὁ προϋπολογισμὸς δέον νὰ ὑποβάλληται εἰς τὴν Βουλὴν εἰς μίαν τοιαύτην χρονολογίαν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ὥστε νὰ ὑπάρχη ἐπαρκὴς χρόνος μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ οἰκείου οἰκονομικοῦ ἔτους πρὸς ἄνετον διεξαγωγὴν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ὁ τύπος τοῦ ἐλληνικοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διάταξις αὐτοῦ προάγει τὴν σαφήνειαν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Ὁ ἐλληνικὸς ὁμοῦς προϋπολογισμὸς κατὰ διάκρισιν πρὸς προϋπολογισμοὺς ἄλλων κρατῶν περιλαμβάνει μεταξὺ τῶν ἐσόδων τὸ ἀκαθάριστον προῖόν τῶν ἐσόδων ἐκ τῶν εἰδῶν μονοπωλίου, μεταξὺ δὲ τῶν ἐξόδων τὸ ἀντίτιμον τῶν προμηθευομένων εἰδῶν μονοπωλίων. Ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης τακτικῆς τὸ ὕψος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀυξάνει ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν προϋπολογισμὸν ἄλλων κρατῶν, ἐν ᾧ ἐμφανίζεται μόνον τὸ κέρδος, ὅπερ ἔχει τὸ κράτος ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν εἰδῶν μονοπωλίων. Ἐπίσης ὁ ἐλληνικὸς προϋπολογισμὸς περιλαμβάνει μεταξὺ τῶν ἐσόδων αὐτοῦ τὰς ἀκαθαρίστους εἰσπράξεις ἐνίων κρατικῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς τῶν Τ.Τ.Τ., μεταξὺ δὲ τῶν ἐξόδων αὐτοῦ τὰ ἔξοδα τῆς λειτουργίας τῶν κρατικῶν τούτων ἐπιχειρήσεων. Καίτοι ἐν τῷ ἐλληνικῷ προϋπολογισμῷ ἰδίως τὰ ἀκαθάριστα ἔσοδα ἐκ τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων ἐμφανίζονται ὑπὸ ἴδιον τμήμα, ἐφ' ὅσον δὲν προκρίνεται ὁ διαχωρισμὸς εἰς ἰδίαν κατηγορίαν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς Διοικήσεως ἀπὸ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων, τούλάχιστον ἐνδείκνυται ἡ σαφεστέρα καὶ πληρεστέρα ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ ἐν τῇ ἀναλύσει τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτοῦ διάκρισις τόσον τῶν ἐσόδων, ὅσον ἰδίως τῶν ἐξόδων τῶν κρατικῶν ἐπιχειρήσεων ὡς καὶ τῆς ἀξίας τῶν προμηθευομένων εἰδῶν μονοπωλείου καὶ τοῦ προκύπτοντος καθαροῦ κέρδους ἐκ τῆς διαθέσεως τούτων. Θὰ ἦτο ἐπίσης σκόπιμον μέτρον ἢ σαφεστέρα ἐν τῇ ἀναλύσει ἐκάστου προϋπολογισμοῦ ἢ δι' ἰδιαιτέρων ὑπηρεσιακῶν ἐκθέσεων ἐκτίμησις τῶν νέων φορολογικῶν ἐπιβαρύνσεων καὶ τῶν νέων ἀυξήσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐξόδων, μέτρον ὅπερ κατὰ μίαν πρόσφατον περίοδον ἐπαρκῶς ἐτηρήθη.

Ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἣτις κατὰ κανόνα, τόσον παρημελήθη μέχρι τοῦδε ἐνδείκνυται νὰ τηρῆται πληρέστερον. Ἡ μεταφορὰ δυνάμει

τοῦ νόμου 1555 τῆς χρονολογίας τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους· ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου εἰς τὴν 1 Ἀπριλίου δὲν ἐπέφερε τὸ ἀναμενόμενον ἀποτέλεσμα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔγκαιρον ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Φαίνεται ὅτι αἱ κακαὶ ἕξεις τῆς διοικήσεως καὶ τῶν νομοθετικῶν σωμάτων πολλάκις καὶ ἡ δύναμις τῶν γεγονότων εἶναι ἐπικρατέστεραι παντὸς ὀρθοῦ νομοθετικοῦ μέτρου.

Μόνον ὅταν κατανοηθῆ ὡς ἀντίληψις καὶ ἐπιταγὴ ἀξιοζήλου καθήκοντος ἢ ἔγκαιρος ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι δυνατὸν νὰ μετριάσωμεν τὴν ἔκτασιν τοῦ κακοῦ.

Καθ' ἡμᾶς ἐπίσης, ἂν ἡ δημοσιονομικὴ πρωτοβουλία τοῦ Κοινοβουλίου περιορισθῆ, ὡς ἐν τῷ οἰκείῳ κεφαλαίῳ ἀναπτύσσεται, (1) ὄχι μόνον γενικώτερον εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναμένωμεν βελτίωσιν εἰς τὰς μεθόδους καὶ τὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους, ἀλλ' ἀκόμη ἢ ἔγκαιρος ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ δύναται νὰ προαχθῆ.

“Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἄρθρου 60 τοῦ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος περὶ τούτου ἠσχολήθημεν εἰδικώτερον ἀλλαχοῦ. (2) Ἐπίσης καὶ ὁ κ. Ρεδιάδης, (3) νῦν Ὑφυπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἀσχολεῖται σχετικῶς διὰ μακρῶν καὶ μετ' ἀξιολόγων ἐπιχειρημάτων. Καθ' ἡμᾶς εἶναι μᾶλλον ἐπιτυχῆς ἢ ἀνάλογος διάταξις τοῦ ἄρθρου 63 τοῦ νέου Πορτογαλλικοῦ Συντάγματος τῆς 19 Μαρτίου 1933 καθ' ἣν «ὁ προϋπολογισμός... καταρτίζεται συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνότητος καὶ περιλαμβάνει τὸ σύνολον τῶν δημοσίων ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἀκόμη καὶ ἐκεῖνα τῶν αὐτονόμων ὑπηρεσιῶν διὰ τὰ ὁποῖα εἰδικαὶ ἀναλύσεις (ἀναπτύξεις) θὰ εἶναι δυνατὸν χωριστὰ νὰ δημοσιεύωνται».

Παρ' ἡμῖν ἡ ἔκτασις τῆς παραβιάσεως τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι μεγάλη καὶ ὡς γράφει ὁ καθηγητῆς Ἀνδρεάδης «ὁ πολλαπλασιασμός τῶν εἰδικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ ὀργανισμῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι πηγὴ

(1) Πρὸβλ. εἰς σελ. 100 καὶ ἐπ.

(2) Βλέπε Π. Δερετιλή, ὁ προϋπολογισμὸς ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως Ἀθῆναι 1932 (ἔκδ. γ').

(3) Βλέπε τρία ἄρθρα τοῦ κ. Π. Ρεδιάδης εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐργασία» τῆς 19, 26 Ἰουλίου 1936 καὶ 2 Ἀυγούστου 1936.

ἀπεριγράπτων σπαταλῶν καὶ συγκεκαλυμμένων φορολογιῶν».⁽¹⁾

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν νὰ ἐπιδιωχθῆ ἡ περιστολὴ τοῦ κακοῦ τούτου καὶ ἡ δημοσίευσις καὶ ψήφισις παρὰ τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἀπολογισμοῦ τῶν αὐτονόμων ὑπηρεσιῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ. Διὰ τοῦ μέτρου τούτου θὰ προαχθῆ ἡ δημοσιότης ἐν τῇ διοικήσει τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν, ἀξιόλογος προϋπόθεσις τοῦ πληρεστεροῦ ἐπ' αὐτῶν ἐλέγχου καὶ τῆς βελτιώσεως αὐτῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ ἐπίσης τὴν ἐγγραφὴν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους κρίνομεν σκόπιμον νὰ περιλάβωμεν μεταξὺ τῶν παρατηρήσεών μας τὴν γνώμην τοῦ κ. Γ. Κοφινᾶ, πρώην Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, τὴν ὁποίαν ἀναπτύσσει εἰς μίαν ἀξιόλογον ἀνέκδοτον ἐργασίαν του. Ὁ κ. Κοφινᾶς δεχόμενος ὅτι τὸ ἄρθρον 60⁽²⁾ τοῦ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθέντος Συντάγματος τοῦ ἔτους 1864 υἱοθετεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ παρατηρεῖ ὅτι «ἐν τούτοις ἐπεκράτησε καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅπως καὶ εἰς ἄλλας χώρας, νὰ προσαρτῶνται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους οἱ λεγόμενοι εἰδικοὶ προϋπολογισμοὶ αὐτοτελῶς ὀργανωμένων δημοσίων ὑπηρεσιῶν, οἵτινες ὡς παράρτημα αὐτοῦ συναπαρτίζουσι τὸ ἐνιαῖον τεῦχος τοῦ προϋπολογισμοῦ». Καὶ περαιτέρω ὑπομιμνήσκων ὁ κ. Κοφινᾶς τὴν ὑπαρξιν καὶ ἄλλων δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ὧν ὁ προϋπολογισμὸς δὲν συμπεριλαμβάνεται, οὐδὲ προσαρτᾶται εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους ὡς γράφει, «γεννᾶται ἐξ αὐτοῦ ζήτημα, ἂν τοῦτο εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν συνταγματικὴν διάταξιν τῆς

---

(1) Βλέπε ἄρθρον τοῦ καθηγητοῦ Ἀνδρεάδη εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐστία» τῆς 26 Νοεμβρίου 1934.

(2) Βλέπε ἐπίσης ἀντίστοιχα ἄρθρα λθ' τοῦ Προσωρινοῦ Πολιτεύματος τοῦ ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς ἐν Ἄστρει Β' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῆς 23 Μαρτίου 1822, ἄρθρον 76 τοῦ Πολιτικοῦ Συντάγματος τοῦ ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζῆνι Γ' Ἐθνοσυνελεύσεως, ἄρθρον 89 τοῦ Πολιτικοῦ Συντάγματος τοῦ ψηφισθέντος ὑπὸ Ε' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως (Ἄργει) μηδέποτε ἐφαρμοσθέν, ἄρθρον 53 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1844 ἄρθρον 60 Συντάγματος τοῦ 1864, ἄρθρον 50 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1925 καὶ τοῦ Συντάγματος τῆς 22 Σεπτεμβρίου 1926 ἄρθρον 52 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1927.

ένότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους». (1)

Ἐξ ὧσων ἐπίσης ἀναπτύσσουμεν ἀλλαχοῦ (2) τὸ κεφάλαιον τῶν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων ὡς καὶ τὸ τῆς προσωρινῆς διοικήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τῆς ἐγκρίσεως δωδεκατημορίων χρήζουν ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Πρὸς μείωσιν τῶν περιπτώσεων τῆς προσφυγῆς εἰς ἐπιπροσθέτους ἀναπληρωματικὰς πιστώσεις θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ νομοθετηθῇ ὅτι μόνον μετὰ τὴν πάροδον π. χ. τοῦ πρώτου ἑξαμήνου τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἐπιτρέπεται ἡ παροχὴ ἐπιπροσθέτων ἀναπληρωματικῶν πιστώσεων.

Ἐξ ἄλλου ἐν τῷ ψηφισθησμένῳ νέῳ Συντάγματι πρέπει νὰ περιληφθῇ διάταξις, ἐφ' ἧς νὰ βασίζεται ὁ νόμος ἢ ἄλλως τὸ νέον νομοθέτημα, ἵνα ρυθμίση τὴν διαδικασίαν καὶ τὰς προϋποθέσεις τῆς ἐγκρίσεως τῶν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων ὡς καὶ

---

(1) Διασαφηνίζων τὴν ἀποψιν αὐτοῦ ἐν συνεχείᾳ ὁ κ. Κοφινᾶς γράφει: «Τὸ σύνταγμα ὁρίζει μὲν, ὅτι ὅλα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Κράτους πρέπει νὰ ἀναγράφονται εἰς τὸν προϋπολογισμόν, ἀλλὰ δὲν ὁρίζει καὶ τίνα δέον νὰ θεωρῶνται, ὡς τοιαῦτα, τοῦ νομικοῦ προσώπου τοῦ κράτους. Ὡς ἐκ τούτου δέ, ἐκ διαφόρων λόγων ὀρωμένη ἢ νομοθετικὴ ἐξουσία ἔπλασσε νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, αὐτοτελῆ, διακεκριμένα τῆς νομικῆς προσωπικότητος τοῦ κράτους, ἔχοντα ἴδιον προϋπολογισμόν ἐσόδων καὶ ἐξόδων. Τὰ πρόσωπα ταῦτα, ἂν καὶ κατ' οὐσίαν ἀσχοῦσι δημοσίαν λειτουργίαν, εἴτε διότι αὕτη ἔχει χαρακτῆρα ἐμπορικῆς ἢ βιομηχανικῆς ἐκμεταλλεύσεως (π. χ. οἱ Σ. Ε. Κ.) εἴτε διότι ἔχει μᾶλλον τοπικὴν, καὶ ὄχι γενικωτέραν (κρατικὴν) ἀποστολήν, ὡς ὁ Ο. Α. Π., συντάσσουσι τὸν προϋπολογισμόν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου, δηλαδὴ ἀνεξαρτήτως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, χωρὶς νὰ ὑποβάλληται εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα πρὸς ἔγκρισιν.

Τὸ σύστημα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐπικρατήσῃ ἐν Ἑλλάδι, δὲν εἶναι, κατ' ἐμέ, σύμφωνον πρὸς τὸ πνεῦμα, πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ πρὸς τὴν σκοπιμότητα τῆς περὶ αὐτοῦ διατάξεως καὶ εὐχῆς ἔργον εἶναι νὰ συμπεριλαμβάνωνται καὶ οἱ προϋπολογισμοὶ τῶν νομικῶν προσώπων τούτων εἰς τὸ τεῦχος τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους καὶ νὰ ὑποβάλλωνται μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ νομοθετικοῦ σώματος. Ἐν τούτοις, εἰς τὸν νόμον ἀπόκειται ὁ ἰδιάζων χαρακτηρισμὸς τοῦ νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου, ὡς διακεκριμένου τῆς προσωπικότητος τοῦ κράτους καὶ ἔχοντος ἴδια ἔσοδα καὶ ἔξοδα, μὴ ἀποτελοῦντα ἔσοδον καὶ ἔξοδον τοῦ κράτους, καὶ δὲν ἀντιβαίνει εἰς τὸ γράμμα τῆς συνταγματικῆς διατάξεως ἢ αὐτοτέλεια αὕτη τῶν προσώπων τούτων. Σκόπιμον ὅμως νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ νομικὰ πρόσωπα τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως (κοινότητος, δήμους, λιμενικὰ ταμεῖα κλπ.), οὕτω δὲ ἡ νομοθεσία θὰ ἀνταποκρίνηται πληρέστερον εἰς τὸ πνεῦμα τῆς συνταγματικῆς διατάξεως.

(2) Πρβλ. εἰς σελ. 10 καὶ ἐπ. καὶ εἰς σελ. 16 καὶ ἐπ.

τῶν προσωρινῶν δωδεκατημορίων, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αἱ σχετικαὶ νομοθετικαὶ διατάξεις καὶ παρεκκλίσεις ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔχον ἔγκυρον νομικὸν ἔρεισμα. (1)

Τὰς ἀπόψεις ἡμῶν ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἰδιαίτερα δικαιώματα, ἅτινα παρέχει ἡ ἡμετέρα νομοθεσία εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν ἀναπτύσσομεν ἀλλαχοῦ. (2)

Εἰδικώτερον ἐξετάζοντες τὸ λογιστικὸν τῶν δαπανῶν τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι σημειοῦται ἐν αὐτῷ ἀξιοσημεῖωτος βελτίωσις.

Ἄλλ' ἐνῶ τὸ λογιστικὸν τῶν δαπανῶν τῶν ἐντελλομένων ἰδίᾳ εἰς βάρος τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ ἐβελτιώθη διὰ τῶν γενομένων νομοθετικῶν μεταρρυθμίσεων κατὰ τρόπον λίαν ἀξιέπαινον, τὸ ταμειακὸν λογιστικὸν τῶν ἐσόδων παρὰ τὴν συντελεσθεῖσαν ἐργασίαν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νέου ὀργανισμοῦ τῶν ταμείων τοῦ κράτους τοῦ εἰσαχθέντος διὰ τοῦ Διατάγματος τοῦ ἔτους 1932 εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς ἀρχέγονον κατάστασιν.

Πρὸς βελτίωσιν τούτου ἀπαραίτητον, μεταξὺ ἄλλων, καθίσταται, ὅπως ἐπιδιωχθῆ ἢ κατὰ μῆνα τοῦλάχιστον ἰσοζύγισις τῶν πιστώσεων τῶν χρηματικῶν καταλόγων μὲ τὴν πίστωσιν τοῦ σχετικοῦ λογαριασμοῦ τοῦ φορολογουμένου εἰς τὸ «βιβλίον εἰσπρακτέων ἐσόδων» καὶ ἐνδεχομένως εἰς «τὰ ἀναλυτικὰ καθολικὰ τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων», διότι ἄνευ τῆς ἰσοζυγίσεως ταύτης τὸ μὲν δύναται νὰ λάβῃ χώραν πᾶσα πλαστὴ πίστωσις τῶν λογαριασμῶν τῶν φορολογουμένων, τὸ δὲ καθίσταται δυσχερὴς ἢ διεξαγωγὴ τοῦ ἔργου τῆς οἰκονομικῆς ἐπιθεωρήσεως. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐπιβεβλημένης ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ καινοτομίας νὰ συντελεσθῆ πρῶτον ἐπιτυχῶς ἢ ἀπογραφὴ τῶν ὑπολοίπων εἰσπρακτέων ἐσόδων τοῦ Δημοσίου ἐν τοῖς ταμείοις τοῦ κράτους, ἵνα οὕτως ἐξακριβωθῆ ἡ κατάστασις αὐτῶν, χρησιμοποιοῦμένων ἐφεξῆς τῶν καθιερωθέντων διὰ τῶν γενομένων ἀπογραφῶν νέου τύπου χρηματικῶν καταλόγων καὶ δεύτερον εἶναι ἀπαραίτητον, ὅπως ἐπιτυχάνεται ἢ κατὰ μῆνα τοῦλάχιστον ἰσοζύγισις μεταξὺ τῶν μνημονευομένων ἀνωτέρω πιστώσεων καὶ λογαριασμῶν. Ὡς τηροῦνται ὅμως σήμερον οἱ χρηματικοὶ κατάλογοι τῶν φορολογουμένων δὲν ἔχομεν, ἀλλ' οὔτε

(1) Πρβλ. εἰς σελ. 119.

(2) Πρβλ. εἰς σελ. 153 καὶ ἐπ.

είναι δυνατόν νὰ ἔχωμεν, δι' αὐτῶν τὴν ἀπαιτουμένην ἐνημερότητα καὶ ἀκρίβειαν εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τῶν φορολογουμένων, οὔτε δ' εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτύχωμεν, ὡς θὰ ἔπρεπε, τὴν ἰσοζύγισιν τῶν ἐν αὐτοῖς πιστώσεων πρὸς τὰς οἰκείας πιστώσεις ἐν τοῖς βιβλίοις εἰσπρακτέων ἐσόδων καὶ ἀναλυτικῶν καθολικῶν τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων.

Διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς ὡς ἄνω κεινοτομίας θὰ βελτιωθῆ ἡ προσηκόντως τὸ λογιστικὸν τῶν ἐσόδων εἰς τὰ ταμεῖα τοῦ κράτους, ὅπερ ὡς ἤδη εὐρίσκεται, ἐπιτρέπει πᾶσαν ἐσφαλμένην πίστωσιν τῶν φορολογουμένων.

Ἐξ ἄλλου εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ λογιστικοῦ τῶν ἐσόδων θὰ συμβάλλῃ ἡ πλήρης ἐφαρμογὴ τοῦ νέου ὀργανισμοῦ τῶν ταμείων, τούτου ὡς θὰ ἔπρεπε μέχρι τοῦδε μὴ πλήρως ἐφαρμοζομένου.

Λόγω τῆς μὴ πλήρους ἐφαρμογῆς τοῦ νέου ὀργανισμοῦ τῶν ταμείων δύναται νὰ συμπίπτῃ εἰς ἓν πρόσωπον ἡ ἀρμοδιότης τοῦ ἐ λ ε γ κ τ ο ὕ ἐν τινὶ ταμείῳ τοῦ κράτους ὡς καὶ ἡ ἀρμοδιότης τοῦ δι ε υ θ υ ν τ ο ὕ τοῦ ταμείου, διότι εἰς πολλὰ ταμεῖα τοῦ κράτους ἀνατίθενται καθήκοντα ἐ λ ε γ κ τ ο ὕ, ὅστις εἶναι δημόσιος ὑπόλογος διὰ τὰς πληρωμὰς εἰς τὸν δι ε υ θ υ ν τ ῆ ν τοῦ ταμείου, ὅστις δύναται νὰ εἶναι δευτερεύων διατάκτης ⁽¹⁾ ἐπὶ ἐνίων ἐξόδων ἢτοι διὰ τοὺς μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ταμείου καὶ τὸ ἐνοίκιον τοῦ ταμιακοῦ καταστήματος. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁμοίως παραβιάζεται θεμελιώδης κανὼν τοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ, καθόσον ὑποδεικνύεται τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν καθηκόντων τοῦ διατάκτου ἀπὸ τὰ καθήκοντα τοῦ δημοσίου ὑπολόγου. Ἐπίσης παραβλέπεται ρητὴ διάταξις τοῦ ἄρθρου 41 τοῦ νόμου ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852, καθ' ἣν «ὁ διατάκτης δὲν δύναται νὰ ἐκπληρῇ καὶ χρέη ταμίου δημοσίου ὑπολόγου».

Ἐπίσης πρὸς βελτίωσιν τοῦ λογιστικοῦ τῶν ἐσόδων μεταξὺ ἄλλων ἐνδείκνυται νὰ καθορισθῇ πληρέστερον καὶ πρακτικώτερον ἡ εὐθύνη τῶν δημοσίων ὑπολόγων ἐν τοῖς ταμείοις τοῦ κράτους διὰ τὰ ἔσοδα.

Ὡς ἀλλαχοῦ ἐπίσης ἀναπτύσσομεν δεόν νὰ ἐπιδιωχθῇ κατὰ τὸ δυνατόν κατὰ τρόπον ὁμοιόμορφον ἡ διοίκησις τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ

---

(1) Περὶ εἰς σελ. 136.

είδικων ταμείων και κρατικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐνδείκνυται ἐπίσης νὰ ἐπεκταθῆ ἐπ' αὐτῶν ἡ δημοσιονομικὴ ἐξουσία τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν διὰ τῆς συστάσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐλεγκτῶν τῶν προϋπολογισμῶν τῶν εἰδικῶν ταμείων καὶ αὐτονόμων ὑπηρεσιῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ τόνωσις τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῶν ἐλεγκτῶν τούτων θὰ ἔχη γενικῶς ἀγαθὰ ἀποτελέσματα. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ μέτρου τούτου ὄχι μόνον θὰ ἐπιτευχθῆ πληρέστερος καὶ οὐσιαστικώτερος ἔλεγχος ἐπὶ τῶν δημοσίων δαπανῶν, ἀλλ' ἀκόμη θὰ προαχθῆ ἡ δημοσιότης ἐν τῇ διοικήσει τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν καὶ θὰ καταστῆ ἐφικτὴ ἡ προσάρτησις ἢ συγχώνευσις τῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰδικῶν προϋπολογισμῶν εἰς τὸν γενικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους.

Ἐν τῇ ἐπιδιώξει ὅμως τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης καὶ γενικώτερον ἐν τῇ διοικήσει τῶν δημοσίων ἰδρυμάτων πρέπει νὰ ἀποφύγωμεν σοβαρὸν μειονέκτημα, ὅπερ καὶ ἤδη ἀνευρίσκομεν εἰς διαχειρίσεις τῶν ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους ὀργανισμῶν καὶ δημοσίων ἰδρυμάτων διὰ τὰς ὁποίας εἶναι δημόσιοι ὑπόλογοι λειτουργοί, ὡς οἱ Νομάρχαι, οἵτινες ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν προσήκει νὰ εἶναι διατάκται δαπανῶν καὶ οὐχὶ δημόσιοι ὑπόλογοι. Ἐὰν μάλιστα ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διοικητικῆς ἀποσυγκεντρώσεως ἐπιβάλλεται ἀκόμη περισσότερον νὰ ἀποφύγωμεν νὰ ὀρίσωμεν τὸν Νομάρχην ὡς δημόσιον ὑπόλογον διαχειρίσεων δημοσίων ἰδρυμάτων ἐν τῷ νομῷ, ἂν θέλωμεν νὰ τηρήσωμεν τό τε γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐν λόγῳ θεμελιώδους δημοσιονομικῆς ἀρχῆς τοῦ διαχωρισμοῦ τῶν καθηκόντων τοῦ διατάκτου ἀπὸ τὰ καθήκοντα τοῦ δημοσίου ὑπολόγου.

Ὡς μνημονεύομεν ἀνωτέρω τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν καθηκόντων δημοσίου ὑπολόγου πρὸς τὰ καθήκοντα τοῦ διατάκτου υἱοθετεῖται εἰς τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀρχῆς ταύτης ὀφείλεται πρῶτον εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς διαιρέσεως τῆς ἐργασίας. Ἡ ταμειακὴ ὑπηρεσία ἀπαιτεῖ συνεχῆ προσοχὴν, πρᾶγμα ὅπερ ἐπιβάλλει, ὅπως ὁ δημόσιος ὑπόλογος μὴ ἀσχοληται μὲ ἀλλὰ διοικητικὰ καθήκοντα.

Κατὰ δεύτερον λόγον διὰ τῆς διακρίσεως τῶν καθηκόντων τοῦ δημοσίου ὑπολόγου ἀπὸ τὰ καθήκοντα τοῦ διατάκτου προστατεύεται ὁ διατάκτης ἀπὸ πάσης ὑπονοίας, ἥτις θὰ ἦτο δυνατόν νὰ βαρύνῃ αὐτὸν ἐν ἡ περιπτώσει ὁ ἴδιος ἐντέλλεται

δαπάνας καὶ ὁ ἴδιος πληρώνῃ αὐτάς. Κατὰ τρίτον λόγον διὰ τοῦ χωρισμοῦ τῶν καθηκόντων τοῦ διατάκτου ἀπὸ τὰ καθήκοντα τοῦ δημοσίου ὑπολόγου διευκολύνεται ὁ ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν, διότι ἐλέγχονται τόσον οἱ λογαριασμοὶ τοῦ διατάκτου, ὅσον καὶ οἱ λογαριασμοὶ τοῦ δημοσίου ὑπολόγου. Διὰ τῆς προσεγγίσεως καὶ παραλληλισμοῦ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν δύο τούτων ἐλέγχων ἐλέγχεται πληρέστερον ἢ ἀκρίβεια τῶν λογαριασμῶν.

Καὶ γενικώτερον ἐν τῇ διοικήσει τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν ἐνδείκνυται νὰ διαχωρίζωμεν τὰς ἀρμοδιότητας τοῦ ἐλεγχοντος ἀπὸ τὰς ἀρμοδιότητας τοῦ ἐλεγχομένου. Καὶ τὴν ἀρχὴν ταύτην διέτύπωσε ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὸ σοφὸν ἔργον αὐτοῦ τὰ Πολιτικά γράφων. «Υπηρεσίαι τινές—καὶ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εἴπωμεν πᾶσαι—πρέπει ἐκ τούτων ἐκείνη, ἣτις δέχεται καὶ ἐλέγχει τοὺς λογαριασμοὺς τῶν ἄλλων νὰ εἶναι ἐξ αὐτῶν ἐξ ὀλοκλήρου διακεκριμένη καὶ νὰ ἔχη ἀποκλειστικῶς τὴν ἀρμοδιότητα ταύτην». ⁽¹⁾ Καὶ διὰ τῶν κρίσεων τούτων ὁ Ἀριστοτέλης προέγραφε τὸν θεσμὸν καὶ τὴν ἀποστολὴν ἀνεξαρτήτου ὑπηρεσίας, ὡς τοῦ συγχρόνου Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, πρὸς ἔλεγχον τῶν δημοσίων διαχειρίσεων τοῦ ὁποίου κατὰ συνέπειαν πρέπει νὰ τονωθῇ ἡ ἀνεξαρτησία καὶ νὰ διαχωρισθῇ ἡ ἀρμοδιότης καὶ ἡ ἐξουσία.

Πρὸς προαγωγὴν τοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐνδείκνυται τέλος μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν μέθοδον ἐργασίας καὶ ἀκόμη εἰς τὰ ἤθη καὶ τὰς ἔξεις τῆς διοικήσεως. Αἱ κακαὶ ἔξεις εἶναι ἰσχυρότεραι ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν νόμων. Εἰς τὴν χρηστὴν διαχείρισιν καθὼς καὶ εἰς τὸν ἐνεργὸν ἔλεγχον τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν συμβάλλουν ἐπίσης ἡ πλήρης γνῶσις τῶν θεσμῶν καὶ ἡ συνείδησις καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐπάρκεια καὶ χρηστότης τῶν προσώπων εἰς τὰ ὁποῖα ἀνατίθεται ἡ διαχείρισις καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν. Ἀσφαλῶς ὅμως αἱ μεταρρυθμίσεις ἐκεῖναι, αἵτινες θίγουν τὰ ἤθη τῆς διοικήσεως εἶναι

---

(1) Μνημονεύθην παρὰ τοῦ Barthélemy Saint Hilaire εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν «Aristote et le XIX Siècle Comptes rendus de l' Académie, 1892, I Serie σελ. 177.

αί μᾶλλον ἐπίπονοι. Ἀπαιτεῖται λοιπὸν ζήλος, ἀφοσίωσις περὶ τὴν πιστὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀξιοζήλου καθήκοντος τοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν. Ἀπαιτεῖται ἐπαγρύπνησις καὶ τῆς δημοσίας γνώμης. Πρὸ παντὸς ἀπαιτεῖται ἐνθουσιασμός παρὰ πάντων τούτων, ὧν ἡ συμβολὴ κρίνεται ἀναγκαία περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐπιπόνου, ἀλλ' ἀξιοζήλου ἔργου τοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων διαχειρίσεων. Καὶ ὁ ἐνθουσιασμός αὐτὸς πρέπει νὰ προσφέρηται ἰδίως ἀπὸ τοῦς ὑπηρέτας τοῦ δημοσίου συμφέροντος.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
Πρόλογος	
Εισαγωγή	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ I	
Ὅρισμός και ἔννοια τοῦ προϋπολογισμοῦ	11
§ 1 Ὁ ὅρισμός περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους	11
§ 2 Διάφοροι διαχειριστικαὶ πράξεις διακριτέαι τῆς ἐννοίας τοῦ προϋπολογισμοῦ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II	
Ἡ ἱστορικὴ διαμόρφωσις τοῦ θεσμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ	16
A' Τὰ μεγάλα Εὐρωπαϊκὰ κράτη	16
1) Ἀγγλία	16
§ 1 Ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τῶν ἐσόδων	18
§ 2 Ἡ ἀρχὴ τῆς προηγουμένης ἐξουσιοδοτήσεως τῶν ἐξόδων	18
§ 3 Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐτησίας συζητήσεως τῶν δημοσίων ἐξόδων καὶ ἐσόδων	19
2) Γαλλία	19
§ 1 Ἡ περίοδος τῶν Γενικῶν Τάξεων (Etats Généraux) ἀπὸ τοῦ ἔτους 1314 ἕως τοῦ ἔτους 1614	20
§ 2 Ἡ περίοδος τῶν Κοινοβουλίων (Parlements) ἀπὸ τοῦ ἔτους 1614 ἕως τοῦ ἔτους 1789	20
§ 3 Ἡ περίοδος μετὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν	21
3) Γερμανία	22
B' Ἡ ἱστορικὴ διαμόρφωσις τοῦ θεσμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἑλλάδι	23
§ 1 Τὰ Συντάγματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως	24
§ 2 Ἡ περίοδος τῆς ἀπολύτου μοναρχίας	26
§ 3 Ἡ περίοδος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1844 ἕως σήμερον	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ III	
Ἡ νομικὴ φύσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους	31
§ 1 Ἡ νομικὴ φύσις τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὸ ἑλληνικὸν	

	Σελίς
ἰδία δίκαιον	31
§ 2 Αἱ προσθῆκαι ξένων διατάξεων (adjonctions budgétaires)	
εἰς τὸν νόμον τοῦ προϋπολογισμοῦ	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV

Κατάρτισις τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους	36
A' Ποῖος πρέπει νὰ καταρτίξῃ τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους	36
§ 1 Ἡ ἰδιαιτέρα ἀξία τῆς καταρτίσεως εἰλικρινοῦς καὶ ἀκριβοῦς προϋπολογισμοῦ	36
§ 2 Ἡ ἰδιαιτέρα ἀρμοδιότης τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν	39
§ 3 Συγκριτικὴ νομοθεσία	41
B' Μέθοδοι ἐκτιμήσεως τῶν προβλέψεων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ	42
§ 1 Ὁ κανὼν τῆς εἰλικρινείας καὶ ἀκριβείας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ	42
§ 2 Ἡ ἐκτίμησις τῶν ἐσόδων	42
α') Ἡ μέθοδος τῆς ἀμέσου ἐκτιμήσεως τῶν ἐσόδων	43
§ 3 Αἱ αὐτόματοι μέθοδοι	44
α') Ἡ μέθοδος τοῦ προτελευταίου ἔτους (système de la pénultième année)	44
β') Τὸ σύστημα τῶν προσαυξήσεων (système des majorations)	44
§ 4 Ἡ ἐκτίμησις τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ	45
§ 5 Τὰ ἐν Ἑλλάδι κρατοῦντα	46
§ 6 Συμπεράσματα	47
Γ' Ἡ μορφή καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διάταξις τοῦ προϋπολογισμοῦ	48
§ 1 Ὁ κανὼν τῆς σαφηνείας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ	48
§ 2 Ὁ τύπος καὶ ἡ μορφή τοῦ Ἑλληνικοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλας χώρας	49
§ 3 Κατάθεσις τοῦ καταρτισθέντος σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ἔγγραφα συνοδεύοντα αὐτὸν	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V

Αἱ κλασικαὶ δημοσιονομικαὶ ἀρχαί, αἵτινες διέπουν τὸν προϋπολογισμὸν	55
Θεωρητικὴ καὶ νομοθετικὴ ἐξέτασις	55
Λ' Ἡ ἀρχὴ τῆς δημοσιότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ	56
§ 1 Ἡ σημασία καὶ ἡ ἐκτασις αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι	56
B' Ἡ ἀρχὴ τῆς καθολικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ	57

	Σελίς
§ 1 Σημασία καὶ ἔκτασις αὐτῆς	57
§ 2 Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀνεκκαθαρίστου προϋπολογισμοῦ	57
§ 3 Ἡ ἀρχὴ τῶν βιομηχανικῶν προϋπολογισμῶν	58
§ 4 Κρίσεις καὶ συμπεράσματα	59
§ 5 Ἡ καθολικότης τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν νομοθεσίαν	61
§ 6 Ὁ κανὼν τοῦ μὴ εἰδικῶς ἀφορισμοῦ ἢ προσδιορισμοῦ τῶν ἐσόδων (règle de la non affectation spéciale des recettes)	62
Γ' Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος ἢ τοῦ ἐνιαίου προϋπολογισμοῦ	64
§ 1 Ἐννοία καὶ ἔκτασις τῆς ἀρχῆς ταύτης	64
§ 2 Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν τῇ ἑλληνικῇ νομοθεσίᾳ	65
§ 3 Οἱ ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰδικοί λογαριασμοὶ	67
§ 4 Εἰς ποίους λόγους ἀποδίδεται ἡ παρέκκλισις ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ αἱ ἐπενεκτέαι δημοσιονομικαὶ μεταρρυθμίσεις	69
§ 5 Οἱ ἔκτακτοι προϋπολογισμοὶ	73
Δ' Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐνιαυσίου ἢ τῆς περιοδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τῆς περιορισμένης διαρκείας αὐτοῦ	74
§ 1 Ἐννοία καὶ σημασία αὐτῆς	74
§ 2 Ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐνιαυσίου προϋπολογισμοῦ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν νομοθεσίαν	76
Ε' Ἡ ἀρχὴ τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ	77
§ 1 Ἐννοία καὶ σημασία αὐτῆς	77
§ 2 Ἡ ἀρχὴ τῆς εἰδικότητος τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν νομοθεσίαν	78
ΣΤ' Ἡ ἀρχὴ τοῦ προηγουμένου προϋπολογισμοῦ ἀπὸ δημοσιονομικῆς ἀπόψεως	84
§ 1 Ἐννοία καὶ ἀξία αὐτῆς	84

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI

Συζήτησις καὶ ψήφισις τοῦ προϋπολογισμοῦ	86
Α' Τὸ δίκαιον τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ	86
§ 1 Ἡ δημοσιονομικὴ ἀρμοδιότης τοῦ Κοινοβουλίου	86
§ 2 Ἡ ἀρχὴ τῆς προηγίσεως τῶν ἐξόδων κατὰ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ	87
§ 3 Αἱ σχέσεις τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας ἐν σχέσει μὲ τὴν ψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ	88
§ 4 Ἐξέτασις τοῦ προϋπολογισμοῦ παρὰ τῶν κοινοβουλευτι-	

	Σελίς
κῶν ἐπιτροπῶν	91
§ 5 Ἡ διαδικασία τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ	93
§ 6 Ἡ χρονολογία τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ	98
§ 7 Ὁ περιορισμὸς τῆς δημοσιονομικῆς πρωτοβουλίας τοῦ Κοινοβουλίου	100
§ 8 Ἡ ἄρνησις τοῦ Κοινοβουλίου πρὸς ψήφισιν τοῦ προϋπολο- γισμοῦ	107
Β' Παρέκκλισις ἐκ τοῦ δικαίου τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋ- πολογισμοῦ	110
Δί ἐπιπρόσθετοι πιστώσεις	110
§ 1 Ὅρισμὸς καὶ διάκρισις αὐτῶν	110
§ 2 Μειονεκτήματα τῶν ἐπιπροσθέτων πιστώσεων καὶ προτει- νόμενα μέτρα πρὸς θεραπείαν αὐτῶν	112
§ 3 Ἡ ἰσχύουσα ἐν Ἑλλάδι σχετικὴ νομοθεσία	114
Τὰ προσωρινὰ δωδεκατημόρια τοῦ προϋπολογισμοῦ	116
§ 1 Ποῦ πρέπει νὰ ἀποδοθῆ ἡ παροχὴ τῶν προσωρινῶν δωδε- κατημορίων τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ὁ ὅρισμὸς αὐτῶν	116
§ 2 Τὰ προσωρινὰ δωδεκατημόρια τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὸ ἐλληνικὸν δίκαιον	117
§ 3 Κριτικὴ τοῦ συστήματος τῶν προσωρινῶν δωδεκατημορίων	118
§ 4 Συγκριτικὸν δίκαιον	121

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VII

Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους	124
Α' Ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἰδίᾳ ἐν Ἑλλάδι	124
§ 1 Ἡ ἰδιαιτέρα θέσις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ	124
§ 2 Ἡ διαδικασία τῆς πραγματοποιήσεως τῶν ἐσόδων	125
α') Ἡ βεβαίωσις τῶν ἐσόδων	125
β') Ἡ εἴσπραξις τῶν δημοσίων ἐσόδων	126
§ 3 Περὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν καθηκόντων τῆς βεβαιούσης ἀρ- χῆς καὶ τῶν καθηκόντων τῆς ταμειακῆς ὑπηρεσίας	128
§ 4 Περὶ τῆς διαγραφῆς καὶ παραγραφῆς τῶν χρεῶν πρὸς τὸ Δημόσιον	128
§ 5 Αἱ ὑπηρεσίαι ἐξόδων	129
α') Ἡ ἔγκρισις καὶ ἡ ἀνάληψις τῆς δημοσίας δαπάνης	130
β') Ἐκκαθάρισις τῆς δημοσίας δαπάνης	132
γ') Ἡ ἐντολὴ τῆς δημοσίας δαπάνης	133

	Σελίς
§ 6 Κύριοι διατάκται καὶ δευτερεύοντες διατάκται	135
§ 7 Ὁ ἔλεγχος τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν τῶν δευτερευόντων διατακτῶν	137
§ 8 Ἡ πληρωμὴ τῆς δαπάνης καὶ οἱ δημόσιοι ὑπόλογοι	137
§ 9 Ὁ ἔλεγχος κατὰ τὴν πληρωμὴν τῶν δαπανῶν	139
§ 10 Κατηγορίαι δαπανῶν μὴ ἀκολουθοῦσαι τὴν συνήθη διαδι- κασίαν διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ	140
α') Αἱ πάγια προκαταβολαὶ	140
β') Αἱ ἀποδοχαὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τὰ μισθώ- ματα τῶν δημοσίων καταστημάτων	140
γ') Προπληρωμαὶ ἐνεργούμεναι ἰδίᾳ τῶν ταμιῶν ἀρμοδιότητι	141
δ') Προσωρινὰ χρηματικὰ ἐντάλματα	141
§ 11 Ἡ παραγραφὴ τῶν χρεῶν τοῦ Δημοσίου	142
Β' Τὰ διάφορα συστήματα προληπικοῦ ἐλέγχου τῶν δη- μοσίων δαπανῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολο- γισμοῦ	144
Θεωρητικὴ καὶ νομοθετικὴ ἐξέτασις	144
§ 1 Τὸ σύστημα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐνασκουμένου παρὰ τῆς Βουλῆς	144
§ 2 Τὸ σύστημα τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δαπανῶν ἐνα- σκουμένου ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς ἐκτελεστι- κῆς ἐξουσίας	146
α') Γαλλία	146
β') Ἀγγλία	147
γ') Ἄλλαι χῶραι	153
δ') Κρίσεις καὶ συμπεράσματα	153
§ 3 Ἡ ἀσκησις τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπα- νῶν ἐνασκουμένου τῇ παρεμβάσει τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνε- δρίου	157
α') Βέλγιον	157
β') Ἰταλία	157
γ') Ἄλλαι χῶραι	158
δ') Κρίσεις καὶ συμπεράσματα	158
Γ' Συνοπτικὴ ἐξέτασις τῆς ἐξελίξεω τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐν Ἑλλάδι	159
§ 1 Ἡ προϊοῦσα ὀργάνωσις τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου	159
§ 2 Ἡ ἐκδοσις χρηματικῶν ἐνταλμάτων ὑπ' εὐθύνην τῶν ἀρμο- δίων Ὑπουργῶν	169
§ 3 Αἱ διατάξεις περὶ κατεπειγουσῶν δαπανῶν καὶ περιοδικῶν	

	Σελίς
διαρκῶν δαπανῶν	171
§ 4 Κρίσεις καὶ συμπεράσματα	172
Δ' Τὰ χρονικά ὄρια τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ	175
Θεωρητικὴ καὶ συγκριτικὴ νομοθετικὴ ἐξέτασις	175
§ 1 Ὅρισμός καὶ τὸ οἰκονομικὸν ἔτος ἐν Ἑλλάδι	175
§ 2 Ἐννοία τῆς χρήσεως, τὸ σύστημα τῆς διαχειρίσεως καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς προσωπικότητος ἐκάστου προϋπολογισμοῦ	176
§ 3 Τὸ κρατοῦν σύστημα ἐν Ἑλλάδι	179
§ 4 Μειονεκτήματα καὶ πλεονεκτήματα τῶν διαφόρων συστημάτων	180
§ 5 Συγκριτικὴ νομοθεσία	183
α') Κράτη, τῶν ὁποίων ἡ νομοθεσία καθορίζει διάρκειαν οἰκονομικοῦ ἔτους δωδεκάμηνον ἄνευ προσθέτου παρατάσεως	184
β') Κράτη, ὧν ἡ νομοθεσία καθορίζει διάρκειαν οἰκονομικοῦ ἔτους δωδεκάμηνον μετὰ προσθέτου παρατάσεως	185
γ') Κράτη, ὧν ἡ νομοθεσία καθορίζει διάρκειαν οἰκονομικοῦ ἔτους δωδεκάμηνον ἄνευ παρατάσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ μετὰ περιόδου τακτοποιήσεως τῶν ἐγγραφῶν	187
§ 6 Κρίσεις καὶ συμπεράσματα	189
Ε' Περὶ τῆς χρηματικῆς εὐθύνης τῶν διατακτῶν	190
§ 1 Τὸ πρόβλημα τῆς χρηματικῆς εὐθύνης τῶν διατακτῶν	190
§ 2 Αἱ διατάξεις περὶ εὐθύνης τῶν διατακτῶν κατὰ τὴν ἑλληνικὴν νομοθεσίαν	192
§ 3 Ποία εἶναι ἡ προσήκουσα λύσις	196
ΣΤ' Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ ὑπηρεσία τοῦ Δημοσίου Ταμείου ἢ Δημοσίου Θησαυροῦ	197
§ 1 Ὅρισμός καὶ ἔννοια τοῦ δημοσίου ταμείου	197
§ 2 Ὅρισμός καὶ ἔκτασις τῶν εἰδικῶν λογαριασμῶν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ	198
§ 3 Αἱ σχέσεις τοῦ Δημοσίου Ταμείου μετὰ τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος	200

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VIII

Ἡ νομικὴ σημασία τῆς ἐγκρίσεως τῶν δαπανῶν καὶ ἐσόδων διὰ τοῦ νόμου τοῦ προϋπολογισμοῦ.	203
§ 1 Ποίαν νομικὴν ἀξίαν ἔχει ἡ ἐγγραφὴ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων εἰς τὸν προϋπολογισμόν	203
§ 2 Ποία εἶναι ἡ πραγματικὴ ἔννοια τοῦ ἀρθροῦ 52 § 2 τοῦ	

Συντάγματος τοῦ 1927 καὶ τῆς ἀντιστοίγου διατάξεως τοῦ ἄρθρου 60 §1 τοῦ ἐν ἔτει 1911 ἀναθεωρηθέντος Συντάγμα- τος τοῦ ἔτους 1864.	207
§ 3 Αἱ νομικαὶ κυρώσεις ἐν περιπτώσει μὴ ἐγγραφῆς πιστώ- σεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ πρὸς πληρωμὴν χρέους κατὰ νόμον τοῦ Δημοσίου	209

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΧ

Ὁ ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ	213
Α' Ἡ κατάρτισις τῶν δημοσίων λογαριασμῶν καὶ ὁ διοι- κητικὸς ἔλεγχος ἐπ' αὐτῶν	213
§ 1 Ἡ ὀργάνωσις τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ ἐν σχέσει μετὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ	213
§ 2 Ἡ τήρησις τῶν δημοσίων λογαριασμῶν καὶ ἡ κατάρτισις τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους . .	214
§ 3 Ἡ κατάρτισις τοῦ ἰσολογισμοῦ τοῦ δημοσίου ταμείου . .	219
§ 4 Ἡ ἔκτασις τοῦ διοικητικοῦ ἐλέγχου	219
Β' Ὁ δικαστικὸς ἔλεγχος μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπο- λογισμοῦ	220
§ 1 Ἡ ὀργάνωσις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου	220
§ 2 Ἡ ἔκτασις τοῦ παρὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀσκουμέ- νου δικαστικοῦ ἐλέγχου	222
§ 3 Ἡ ἔκτασις τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῶν δημοσίων ὑπολόγων καὶ αἱ εὐθύναι αὐτῶν	226
§ 4 Συγκριτικὴ νομοθεσία καὶ ἐπενεχτέαι μεταρρυθμίσεις . .	227
Γ' Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος	229
§ 1 Ὁ χαρακτήρ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου	229
§ 2 Ἡ ἰσχύουσα νομοθεσία	230
§ 3 Ἡ βραδύτης τῆς ψηφίσεως τοῦ νόμου περὶ προϋπολογισμοῦ καὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ	230
Γενικαὶ παρατηρήσεις, συμπεράσματα καὶ κρίσεις	236

